

CONTRIBUȚIUNI LA ISTORICUL ȚIGANILOR DIN ROMÂNIA

DE

GEORGE POTRA
DOCTOR IN LITERE

BUCUREȘTI
FUNDATIA REGELE CAROL I
1, Strada Wilson, 1
1939

CONTRIBUȚIUNI LA ISTORICUL ȚIGANILOR DIN ROMÂNIA

DE

GEORGE POTRA
DOCTOR IN LITERE

*magistrului meu, domnului Prof. N. Iorga,
în semn de respectuos omagiu
și deosebită admiratie.*

George Potra.

BUCUREȘTI
FUNDATIA REGELE CAROL I
1, Strada Wilson, 1

INTRODUCERE

De sigur că toți cunoaștem într'o măsură oarecare, cine sunt și cum sunt țiganii, dar adevărata lor origine, răspândirea și vremea acestei răspândiri în Europa, este mai greu de știut, fiindcă lipsesc izvoarele, iar studiile scrise despre ei au fost bazate în cea mai mare parte pe folclor și legende. E drept că au fost și unii învățați, străini, care au căutat să scrie mai științific, studiindu-le limba și asemănările ce prezintă cu alte popoare, deducând de aici locul de naștere, drumul și aproximativ data venirii lor în Europa, cât și răspândirea în toate țările.

Asupra țiganilor din Europa și lumea întreagă s-au scris multe și interesante studii, totuși până în a doua jumătate a secolului trecut, nu li se stabilise documentar originea și nici până acum, data *precisă* a venirii lor în Europa.

Printre lucrările de seamă amintim cercetările și studiile lui *Paul Bataillard*, nu numai pentru țiganii din Franța, care sunt puțini la număr, în raport cu țiganii din alte țări, dar chiar pentru țiganii din celelalte state ale Europei.

El era acela care, acum cincizeci de ani, avea cuvânt în orice chestiune referitoare la țigani; alte lucrări sunt ale lui *F. Miklosich*, *Dr. H. Wlislocki* și *Ascoli* care după mărturia lui Paul Bataillard era « savantul indianist, filologul și țiganologul cel mai competent ».

In ultimul timp s'a ocupat despre țigani, într'un studiu foarte bine documentat, în special din punct de vedere antropologic, *Dr. Eugène Pittard*, iar în Anglia apare încă de mulți ani o publicație (*Journal of the Gypsies lore Society*) în care scriitorii de pretutindeni se ocupă cu istoricul, limba și întreaga literatură referitoare la țigani.

Studiul de față este făcut cu scopul de a contribui la cunoașterea cât mai exactă a acestui « popor enigmatic » după cum il

numea B. P. Hașdeu, popor care în ultimul timp, în special la noi în țară, a început să se organizeze în diferite asociații ce urmăresc ridicarea lor morală și materială.

In primul rând, țiganii au trezit în mine un interes deosebit prin numărul lor însemnat din țara noastră, prin contactul zilnic pe care îl avem fiecare cu ei, prin țigănușii care vând ziare, lustragii, florăresele, lăutarii și alte multe ocupații cu care se îndeletnicește ei și de care noi avem nevoie; iar în al doilea rând m'a îndemnat numărul apreciabil al documentelor noastre, în legătură cu țiganii, care se referă la tot felul de tranzacțiuni: vânzări, cumpărări, schimburi, danii, etc. și fiindcă țiganii din România au fost, după statisticile cunoscute, mai numeroși decât în orice țară din Europa, se înțelege că și documentele au fost în proporție cu numărul lor. Aceste documente cât și curiozitatea de a ști rostul poporului care pentru mine forma un semn de întrebare, fără un răspuns precis și satisfăcător, m'au îndemnat să ocupă de ei.

O a treia cauză pentru care am scris acest studiu, e că cercetările asupra țiganilor din România au fost și sunt nesatisfăcătoare.

Mai mult decât Români, s'au ocupat de ei, străinii, care ne-au vizitat țara și despre care am scris un capitol special în această lucrare; amintesc de o misiune științifică în Dobrogea, pusă sub conducerea doctorului Eugène Pittard ¹⁾, cel pomenit mai sus, care în vara anului 1901, a făcut cercetări antropologice asupra diferitelor populații care locuiesc acest ținut și în special asupra țiganilor, a căror cutie craniană variază între forma hiperdolicocefală și hiperbrahicefală.

Scriitorii români care s'au ocupat de țigani sunt următorii:

Mihail Kogălniceanu într'o mică broșură (a se vedea lucrarea fiecărui autor amintit, la bibliografie) a căutat să schițeze viața țiganilor din Moldova, să redea câteva noțiuni istorice și un număr oarecare de cuvinte țigănești.

Această lucrare scrisă în franțuzește a fost tradusă în română la 1906, de Gh. Ghibănescu.

Barbu Constantinescu, un distins profesor, care s'a ocupat multă vreme cu studiul țiganilor, a publicat: « Probe de limba și literatura țiganilor din România », interesantă din punct de vedere

¹⁾ Dr. Eugène Pittard, *Anthropologie de la Roumanie. (Contribution à l'étude des Tsigaines dits Roumains)*. Biblioteca Acad. Rom. II, 126.606.

literar și al limbei și intenționa după cum se vede din manuscrisele păstrate la Academia Română, să publice un studiu intitulat: «Țiganii din România»¹⁾, de altfel numai schițat în titlurile capitolelor care ar fi trebuit desvoltate în acea lucrare.

Dimițrie Dan, un preot din Bucovina, căruia i-a plăcut să scrie diferite studii despre populațiile străine care locuiau împreună cu Români, a scris și despre «Țiganii din Bucovina», o lucrare mică dar interesantă, — autorul cunoștea și câteva din scierile bune în limba germană, referitoare la țiganii din acea regiune.

M. Stătescu, un diletant, a scris de asemenea o broșură care cuprinde «Incercări asupra originei Țiganilor», — lucrare slabă și lipsită în intregime de documentare istorică.

O ultimă lucrare, de întindere mai mare, scrisă în franțuzește este a lui *C. Pop Șerboianu*.

In afara de acestea s-au mai scris diferite broșuri și articole²⁾ despre țiganii din România, însă un studiu bazat pe material istoric care să arate felul cum au trăit ei în decursul veacurilor, în țara noastră, nu există.

¹⁾ Acad. Rom., ms. 3293.

²⁾ Lorellino, *Țiganii noștri*. (Calendarul Minervei, București, 1899).

D. Anghel, *Țiganii*. (Articol în «Flacără», I, Iunie 1912).

G. Galaction, *Țiganii*. (Articol în «Flacără», III.1913, p. 42—43).

C. Nicolaescu-Plopșor, *Din Istoria Țiganilor*. (Ziarul «Științelor și Călătoriilor», Dec. 1921).

C. Nicolaescu-Plopșor, *Din Istoria și viața țiganilor noștri*. (Rev. Societății Tinerimea Română, anul III (1922), București).

C. Nicolaescu-Plopșor, *Muzica Țiganilor*. (Ziarul «Științelor Populare și al călătoriilor», din 29 Mai 1923).

Articole în revista «Ilustrațiunea Română» pe anul 1931.

Monte Suzana, *Țiganii*. (Almanahul ziarelor «Adevărul» și «Dimineața», 1932).

Mihail Alex. F., «Poporul enigmatic» în «Realitatea Ilustrată», Octombrie 1933.

G. Potra, *Țiganii români văzuți de călători străini*. («Neamul Românesc», 3 și 5 Decembrie 1933).

G. Potra, *Artisticul și pitorescul Țiganilor*. «Neamul Românesc», 14 și 15 Decembrie 1933 și în «Glasul Romilor» din 1 Mai 1937.

P. Șerboianu, *Țiganii*. (Articol în «Amicul Poporului» din Mai 1933).

P. Șerboianu, *Copilul Țigan*. (Articol de ziar).

G. A. Lăzurică, *Botezul țiganilor*. («Universul», 7.I.1937).

G. A. Lăzurică, *Desrobirea țiganilor*. («Universul», 26.I.1937).

Gheorghe Drăghici, *Origina romilor*. («Glasul Romilor», II, 1937, nr. 5—6).

Studiul de față se bazează pe o bibliografie însemnată și un considerabil număr de documente, tipărite cât și inedite, — acestea din urmă fiind mult mai numeroase.

Am căutat să dău în limita posibilităților o contribuție la cunoașterea acestui neam care a trăit în Principatele românești în decurs de atâtea sute de ani.

Lucrarea cuprinde următoarele capitole: Bibliografie, introducere, originea țiganilor stabilită astăzi că este din India și nu Egiptul cum s'a crezut multă vreme, venirea și răspândirea lor în Europa, apoi felul de trai al lor cât și categoriile de țigani robi, domnești, mânăstirești și boierești, — felul cum au fost vânduți, schimbați sau dăruiti ca orice obiect de negoț, nereprezentând în ochii semenilor lor o ființă umană care trebuia protejată, ci un animal bun numai pentru muncile cele mai grele.

Se arată impresiile pe care le-au avut differiți scriitori străini ce neau vizitat țara, fie în mod special, sau numai în trecere prin ea, spre Orient.

Secoul al XIX-lea vine cu deschiderea lor și cu ridicarea țării noastre pe planul țărilor civilizate, socotindu-se că fiecare individ, indiferent de rasă sau rang social, trebuie să aibă libertate și aceeași drepturi ca toți ceilalți locuitori ai țării.

Primele drepturi au fost date țiganilor cu multă greutate, iar până la eliberarea completă a trecut mult timp, deoarece proprietarii robiilor cu greu se puteau lipsi de o parte din averea lor, — țiganii.

Starea lor actuală fiind cunoscută de toți, deoarece trăesc în jurul nostru și ne izbîm la orice pas de ei, am expus, o cât se poate de scurt; am spus de asemenea câteva cuvinte despre artisticul și pitorescul țiganilor, fiindcă prezintă mult interes și ne arată o parte din caracterul lor original, importat din țara de țăștină — India.

Am crezut necesar să dău și un capitol de onomastică și toponimie în legătură cu țiganii, iar pentru a ne face o idee și mai clară de limbă lor, am făcut un vocabular țigano-român și româno-țigan, cu atât mai mult, cu cât până acum, nu a dat nimeni în românește un vocabular complet al limbii țigănești.

La sfârșit, în anexă, dău un număr de 156 documente românești, dintre care imensa majoritate sunt inedite.

Imi dau seama că lucrarea de față are, evident, și lipsuri, voi fi însă fericit dacă cetitorul va putea completa aceste lipsuri — inerente unui astfel de studiu.

Mulțumesc foarte mult și în acest loc, scumpilor mei magiștri Constantin C. Giurescu și P. P. Panaiteșcu, profesorului N. Ionescu, fost Director al Liceului Matei Basarab, precum și tuturor acelora care prin fapta și sfatul lor, m'au încurajat să termin volumul de față.

ORIGINEA ȘI NUMELE ȚIGĂNIILOR

ORIGINEA

Țiganii cunoscuți în întreaga Europă prin viața și moravurile lor, dacă nu în directă opoziție cu cele ale locuitorilor băstinași din bătrânumul nostru continent, totuși originali, sunt dintre ultimii năvălitori în masă care au căutat un traiu mai ușor prin aceste meleaguri.

De unde au venit și când au venit, au fost întrebări la care cu greu s-au putut răspunde precis și aceasta de abia spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, iar în ceea ce privește data exactă a venirii lor în Europa nici până în ziua de astăzi n'a putut fi stabilită documentar.

Legendele ce s-au țesut în jurul țiganilor și prin care se explică originea și locul lor de băstinaș, dacă n'au fost adevărate, au avut cel puțin scuza de a fi fost îndreptățite pentru acele vremuri.

Aparițunea lor în Europa corespunde cu punctul culminant al religiei creștine, catolice, când totul era cercetat și explicat în conformitate cu dogmele bisericii, ea fiind prima și ultima instanță.

Papii făceau în acel timp mari sfotări și sacrificii materiale pentru aducerea la credința Mântuitorului, a tuturor popoarelor păgâne din Europa.

Țiganii în neputință de a prinde rădăcini în vreun loc, erau de un paralelism prea vizibil cu acela a « Jidovului rătăcitor », încât să nu se facă o apropiere între destinul acestor două popoare, căutând la aceleași efecte, aceleași cauze.

Dumnezeu, pedepsind pe Evrei pentru neascultarea lor, i-a lăsat sub jugul Romanilor, spre a-i răspândi în urmă pe întregul întins al pământului.

Cu țiganii se repetă aceeași poveste, urmând însă, să se găsească strămoșii pentru neleguirile cărora au fost pedepsiți strănepoții.

Și în această privință cheia deslegării s'a oferit ca dela sine.

Prin firea lor de câine pripășit, trăind mai mult cu ceea ce găsea aruncat, decât cu ceea ce i se dădea și prin îndelungata experiență a omului veșnic călcat, n'au pătruns în târguri cu fruntea sus, ci se aciuiau la marginea așezărilor omenești, prin ruine, păduri și tot felul de ascunzișuri ce inspirau teamă pentru toți cei obicinuiți cu drumurile drepte.

Din aceste adăposturi improvizate, făceau incursiuni, prădăciuni prin târguri și orașe (ziarele relatează chiar în ziua de astăzi fapte de felul acestora), unde se îndeletniceau cu chiromancia, cu ghicitul în ghioc, plumb topit și cu furtișagurile, neuitând însă să-și plaseze leacurile magice, despre care spuneau că însănătoșează pe orice bolnav, dacă ar fierbe buruenile într'un anume fel, într'un timp anumit, cu semne, vorbe și multe alte meșteșuguri, pe cât de copilărești pe atât de misterios impresionante pentru simplicitatea și predispoziția către o mistică ocultă, a credincioșilor Evului-Mediu.

Faptul că țiganii erau și păgâni a făcut ca ei să fie clasăți imediat, printre cei insuflați de duhuri necurate și vrăjitorii suprafrești care le-au adus tot felul de neajunsuri și prigoniri prin țările unde au căutat să-și stabilească culcușul vieții.

In timpul și mai ales către sfârșitul imperiului roman, vrăjitorii erau recrutați exclusiv dintre Egipteni.

Aceasta n'au uitat-o nici creștinii, cu atât mai mult cu cât au fost izbiți de unele asemănări exterioare între vechii Egipteni și țigani.

Posibil că și țiganii, săreți din fire, au întărit această presupunere, de o parte spre a exploata faima pseudo-strămoșilor lor, pe de altă parte spre a nu fi siliți să dea alte lămuriri asupra originii lor, pe care dacă n'au uitat-o, în orice caz nu le-ar fi făcut plăcere să și-o amintească.

Astfel au fost considerați drept rămășiță a vechilor Egipteni, pedepsiți de Dumnezeu pentru păcatele lor și risipiti de cele patru vânturi în toate părțile lumii.

Ca urmași ai faraonilor după cum se lăudau ei, au fost numiți în batjocură « Faraoni » — nume care era destul de răspândit și la noi, în afară de celelalte porecle.

Pentru ilustrarea și confirmarea acestei teorii, englezul *Samuel Roberts*¹⁾ a scris un studiu încercând să dovedească originea

¹⁾ Samuel Roberts, *The Gypsies: their origin, continuance and destination, as clearly foretold in the prophecies of Isaiah, Jeremiah and Ezekiel*. London, 1842.

egipteană a țiganilor și împrăștierea lor drept plagă cerească, iar unii dintre învățați n'au căutat deloc să adâncească faptele ci s'au mulțumit să primească afirmațiile drept certitudini.

Așa *Andreas presbiterul Ratisbonei*, în « *Cronica Bavareză* », (p. 112) spune despre țigani: « *Eodem anno (1433), venerunt ad terram nostram quidam de populo Cinganorum qui dicebant se esse de Aegipto* »¹⁾.

Ipoteza mai sus amintită era frumoasă dar nimic altceva. Cu timpul s'a observat că țiganii erau cam leneși și nu se ocupau de bună voie cu agricultura așa cum se ocupau pseudo-strămoșii lor; astfel că, se desmîntea și în felul acesta originea lor din Egipt.

De altă parte nici asemănarea țiganilor cu Egiptenii nu era decât superficială, iar despre o corelație filologică nici vorbă.

Cu toate acestea istoricul *Thomasius* spune cu naivitate că țiganii se pretind originari din Egiptul de jos; « *en cela ils doivent être crus, car ce sont d'honnêtes et braves gens* »²⁾.

Învățatul german *Grellmann*, bazându-se între altele pe faptul că nicio infiltrație de popoare nu s'a făcut peste mari intinderi de apă, sau terenuri greu de trecut, ci mai curând pe un teren fără obstacole, dă la iveală spre sfârșitul secolului al XVIII-lea un studiu³⁾ în care încearcă să dovedească originea industană a țiganilor.

De altfel în paralela ce o face între multe cuvinte hinduse și țiganești este o asemănare perfectă.

După părerea mea, aceasta este teoria cea mai bună, la care s'au raliat mai târziu o mulțime de învățați printre care citez dintre străini: *A. Poissonnier*, *P. Bataillard*, *Ascoli*, *Miklosich*, iar dintre români pe: *M. Kogălniceanu*, *Barbu Constantinescu* și toți cei din ultimul timp, care au continuat cercetările pentru cunoașterea cât mai completă a țiganilor. Din mulțimea de neamuri industane, există și azi un popor cu mult inferior celorlalte din jurul său numit « *Cingar* », « *Cengar* »⁴⁾ (paria indian, tzengar înseamnă cel mai de jos om, cel mai umilit).

¹⁾ A. Poissonnier, l. c. p. 21.

²⁾ A. Poissonnier, *Les Tsiganes en Moldavie et Valachie*. Paris, 1855, p. 21.

³⁾ H. M. Grellmann, *Die Zigeuner, ein historischen Versuch über die Lebensart und Verfassung dieses Volks*. Lipsca și Dessau, 1783. 3

⁴⁾ Dr. A. F. Pott, *Die Zigeuner in Europa und Asien*. Halle 1844—45, p. 42 și 46; vezi și Dimitrie Dan, l. c., p. 5.

Acești Cingari — râme care trebuiau să-și dovedească ființa de nimic prin dispariție în fața Brahmanului, pe care, dacă întâmplarea făcea să-l întâlnească, îl ocleaseau cu zece pași, infundându-și fața în praful drumului¹⁾ — erau huliți de oricare neam sau clasă socială care se deosebea de a lor.

Paria sunt rude de aproape, — veri buni — cu țiganii. Dela Cingari au moștenit privirea de câine bătut, resemnarea sclavului și lipsa celei din urmă demnități. « Se vede că obiceiul ce-l au copiii de țigani de a se da tumba și de-a roata înaintea unei trăsuri, ca să cerșească bani dela voiajor, trebuie să fie moștenit prin tradiție de când erau paria.

Acest obiceiu nu caracterizează numai pe țiganii din România, fiindcă tot așa fac puii de țigan și în celelalte state ale Europei²⁾.

In ceea ce privește limba lor, M. Stătescu spune că Barbu Constantinescu, fost profesor la Școala Normală din București, a fost « singurul Român care putem zice că a studiat și aprofundat cu oarecare succes limba țigănească »³⁾, fapt constatat și de mine personal, din lucrările tipărite cât și din manuscrisele păstrate la Academia Română.

El ne demonstrează în cartea sa că limba țiganilor e de origine sanscrită și că ei sunt veniți din India⁴⁾.

Ipoteza asemănării limbii țigănești cu cea din Industan s'a dovedit sigură cu ajutorul filologiei comparate, făcută chiar din secolul al XVIII-lea, de trei învățăți: *Rudiger, Kraus și Zippel*, iar în secolul al XIX-lea, de *Miklosich* și alții. În ultimul timp, s'au completat aceste cercetări grație observațiunilor etnografice ale marelui explorator francez, Bouilanne de Lacoste.

Dimitrie Dan după oarecare cercetări, a observat că țiganii vrând să vorbească despre un om de-al lor, un conațional, spun: Sinte, Sindé (la singular) și Sinti, Sindhi (la plural)⁵⁾.

Această numire este în directă legătură cu numele poporului Sindoi din India vestică

¹⁾ M. Stătescu, l. c. p. 31.

²⁾ *Ibidem* p. 25.

³⁾ *Ibidem*, p. 18.

⁴⁾ Dr. Barbu Constantinescu, *Probe de limba și literatura țiganilor din România*. București, 1878.

⁵⁾ Dimitrie Dan, *Țiganii din Bucovina*. Cernăuți, 1892, p. 2, 3.

Intrebând un țigan pe un altul dacă și el este un « Sinde » inseamnă că-l întrebă dacă este din Sindoi, populația din India vestică.

Ca o explicare a acestei numiri de Sinte, Dimitrie Dan, în studiul său reproduce după Dr. Schwicher, două povești în care e vorba de un oarecare Sin rege al țiganilor.

Acest rege avea o fiică pe care o cerea de soție regele Talani și nevrând să i-o dea, se îscă un războiu din care ieși învins Sin și după aceia armata și întreg poporul lui a fost obligat să fugă în toate părțile lumii și în special în spre apus, numindu-se de atunci încoace Sinte, în amintirea regelui lor¹⁾.

Această legendă care cuprinde, poate, un sămbure de adevăr fixeză și mai mult locul de plecare al țiganilor.

In afara de aceasta ei nu întrebă niciodată pe necunoscutul oacheș, dacă este din Egipt, ci îi pune următoarea întrebare:

« Mo si tu Rom »? ²⁾ nume care dacă s-ar cerceta serios de filologi poate că ar duce la o preciziune și mai mare a originei lor.

Budai Deleanu scriitorul dela începutul secolului al XIX-lea, spune într-o scrisoare către prietenul său Mitru Perea; « auzisem totdeauna și de obște să zice; cum că, soiul nostru țigănesc (autorul să fi fost de aceeași origine?) să trage dela Egipt și purcede din Faraonii cei slăviți » ³⁾.

Având nevoie de oarecare documentări pentru epopeia eroicomică pe care avea să o dea la iveau, să a dus în Egipt să se convingă de « visu » de cele auzite, iar după ce se convinge de cele constatare poate să spună despre ei următoarele: « Este lucru dovedit că țiganii nu-s Egipteni, cum său ținut până acum: dar adevărați Indieni, ce său dovedit prin Englezii ce neguțătoresc în părțile aceleia și au aflat că limba țigănească, să vorbește până acum în Siam și în Malabar » ⁴⁾.

In ceea ce privește tratamentul lor dela populația autohtonă « țiganii noștrii și la Egipt tot aceiași sunt ca și pe la noi, adică defăimați și de tot urgisiți » ⁵⁾.

¹⁾ Dimitrie Dan, *Tiganii din Bucovina*. Cernăuți, 1892, p. 4.

²⁾ A. Graur, *l. c.*, p. 184. *Rom* = Tsigaine. — « C'est pour ainsi dire un « mot savant », car il a été introduit par des journalistes soucieux de ménager les Tsiganes ».

³⁾ Budai Deleanu, *Tiganiada*. București, 1925, p. 6.

⁴⁾ și ⁵⁾, *Ibidem*, p. 39 și 6.

Acum, odată stabilit locul lor de origine, urmează corolarul: — ce i-a făcut să emigreze din India?; ori, pentru acest fapt, ar trebui să stabilim momentul istoric al emigrării lor.

Dintre cercetătorii români, Dimitrie Dan este de părere că țiganii au părăsit patria lor India în urma legiuirilor foarte crude ale lui Manu « prin care se degrada omul mai jos decât dobitoacele ».

Probabil că această nenorocire căzută peste capul lor i-a silit să plece aiurea « ducând însă cu ei, în toate țările, conștiința despre înfierarea lor ca lepădătura societății omenești »¹⁾.

Pe lângă aceasta, se poate să mai fi fost și o altă cauză care i-a făcut să-și părăsească ținutul lor de baștină.

Poate că voiau o activitate liberă și rodnică în împrejurimile întinselor ținuturi pe care le locuiau. India era o țară bogată și foarte întinsă, unde puteau să-și găsească și ei un colț de retragere. Dar o evoluție în spre mai bine nu o puteau avea decât în locuri noui, fiindcă ei, dacă ar fi rămas în India, ar fi fost aceiași desconsiderați și urgisiți de mai înainte, și atunci la ce bun să mai rămâne pe loc; — trebuiau să-și găsească alte ținuturi și să pornească într'acolo. Emigrarea însă necesită spirit de inițiativă, imitație, răbdare și suferință și cîteodată era nevoie și de conducători curațioși.

NUMELE

De când și cine i-a numit, sau s'au numit cu numele de țigani nu se poate ști, bănuim numai că numele lor vine dela Cingari. După unii scriitori însă, originea numelui « țigan » se dăduse într'un mod forțat dela numirea grecească *ἀθίγανος* cu care se numea o sectă creștină samariteană din Frigia și Licaonia, dela care ni s'a păstrat știri până în secolul al XIII-lea; la această sectă e probabil să se fi alipit și țiganii de unde au împrumutat și numele *ἀθίγανος* sau *ταίγανοι*; — dela Greci ar fi trecut acest nume, pe de o parte la Bulgari și Sârbi, dela aceștia la Români, Unguri, Slavi, Germani, etc., iar pe de altă parte la Italieni²⁾. Prin urmare numele de « țigani » în limba română, după unii

¹⁾ Dimitrie Dan, *Tiganii din Bucovina*. Cernăuți, 1892, p. 9.

²⁾ Dimitrie Dan, *l. c.*, p. 5.

invătați, derivă din cuvântul grecesc — *ἀτίγανος*,¹⁾ după care probabil ne-am influențat și noi, fiindcă în documentele secolelor XIV—XVI, din Muntenia ei sunt numiți țigani, și numai în urmă cu mult timp această numire și-a pierdut pe a inițial.

Este sigur că noi n'am împrumutat termenul direct dela Greci, ci prin filieră slavă, bulgară sau sărbă, deoarece numirea de țigani²⁾ se găsește în vechile noastre documente care au fost scrise în limba slavă^{3).}

*Lazăr Șăineanu*⁴⁾ e de părere că « țigan » derivă din slavul « țiganinu » și poate că are dreptate.

După alți invătați numirea de țigan este o numire a lor proprie pe care au adus-o de unde au venit și derivă după cum am spus mai sus dela Cingari numele unui popor inferior care trăește și astăzi în India.

Este probabil ca adevărata numire să și-o tragă dela acest popor, și aceasta cu atât mai mult, cu cât s'a dovedit că există o mare legătură între moravurile și obiceiurile celor din Europa și a celor lații din India.

Această numire de batjocură și dispreț total a prins mai mult decât toate celelalte care le vom enumera mai jos, fiindcă orișice neam european s'a socotit în drept să-i trateze ca pe niște oameni de nimic.

In afara de Români popoarele celelalte din Europa îi cunosc pe țigani sub următoarele denumiri:

Belgienii și Olandezii îi numesc *Heiden* = păgâni, deoarece îi socoteau că își trag originea din Egipt.

Boemii: *Cinkán*⁵⁾.

Danezii, Suedezii și Finlandezii: *Thatas, Saracini*.

Englezii: *Gipsy*, deoarece îi socoteau originari din Egipt.

Francezii: *Bohémien*, fiindcă prima dată când au năvălit în Franța, ei au venit dinspre Bohemia.

¹⁾ Fr. Miklosich, *Ursprung des Wortes Zigeuner in Denkschriften der k. k. Akademie der Wissenschaften zu Wien*, XXVI, p. 60 și Dimitrie Dan, *l. c.* p. 5.

²⁾ Grellmann, *Histoire de Bohémiens*. Paris, 1810, p. 10 spune că « Istricii Evului Mediu îi cunoșteau sub numele de azinghans = țigani ».

³⁾ • Rev. pentru Istorie, Arheologie și Filologie ». București, 1883, p. 189—192, p. 383—385. Doc. din 1590, Aprilie 24; Doc. (1585—1591) Iulie 12.

N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 436. — Doc. din 1591, Dec. 11.

⁴⁾ Lazăr Șăineanu, *Dicționarul Universal al limbii române*.

⁵⁾ Toate numirile fără trimeteri se găsesc în Dimitrie Dan, *l. c.*, p. 4.

Germanii: *Zigeuner*.

Italienii: *Zingaro*, *Zingrui*, *Zingari*¹⁾.

Lituani: *Cigonas*.

Rușii: — ցաղան = *Tâghan*, *Tehan*.

Sârbii: — չիգանին = *Ciganin*.

Spaniolii și Portughezii: *Egyptiano* și *Gitano*.

Turcii: *Chinghianes*.

Ungurii: *Czigány*, *Cigányiok*,²⁾ *Faraonemzet* (Rasa lui Faraon)³⁾.

Grecii actuali: ἀθίγαρος, πατοίβελος⁴⁾, iar Macedonenii prin împrumut dela Greci: *Ghiflu*.

Maurii și Arabii: *Harami* (rătăcitori), *Buharieni*, *Geau*.

După cum vedem mai toate popoarele îi numesc țigani în limba lor, în afară de câteva care îi consideră veniți din Egipt, sau aiurea.

In ceea ce privește felul cum se numesc țiganii între ei, este foarte interesant, fiindcă ei nu întrebunțează nici una din aceste numiri străine, ci următoarele:

Manuș (sing); manușa (plural) = om.

Kalo (sing); kali (plural) = negru⁵⁾.

Sinto (sing); Sinthi (plural)⁶⁾ = om de-al nostru, din Sindoi (populație din India vestică).

Rom (singular), Romi (plural) = bărbat⁷⁾; Romni = femeie.

« Romi » este numele obișnuit pe care și-l dau țiganii, iar în ultimul timp asociația lor se numește a « Romilor » nu a țiganilor, fiindcă acest nume li se pare că este o batjocură și într'adevăr socot și eu, că au oarecare dreptate.

Numele de țigan le reamintește prin instinct originea lor foarte umilită în societatea de unde strămoșii lor au pribegit.

In afară de numirea de țigan, poporul românesc îi mai tratează cu tot felul de porecle, care au o legătură cu vreunul din cusu-rurile lor.

¹⁾ Enciclopedia italiană, vol. XXXV, Roma, 1937, p. 956. —; *Dicționar român-italian*. Buc., 1929 (Alexandru Marcu).

²⁾ Révai Nagy Lexicona, Budapest, 1912, vol. IV. p. 492.

³⁾ M. Kogălniceanu, *l. c.* Trad. de Ghibănescu, Iași, 1900, p. 5.

⁴⁾ Dr. Hector Sarafidi, *Dicționar grec-român*, Constanța, 1935, p. 12 și p. 215.

⁵⁾ Jesina, *Romani Čib*. Leipzig, 1886, p. 2.

⁶⁾ Dimitrie Dan, *l. c.*, p. 2.

⁷⁾ Ibidem, *l. c.*, p. 1.

Astfel citez: *Arab*, (Paul de Alep spune în secolul XVII, când ne-a vizitat că « Boierii mai au o mulțime de sclavi negri cumpărați, pe care poporul îi strigă: *Arab, Arab*¹⁾ », *Cioară, Cioroi, Cioroi pină, Baragladină*²⁾, *Balaoacheș, Balaur, Faraon*³⁾; *Dadă* (dela țigănescul dadă = tată), *Burcaș, Ciorogac, Gărgăun*⁴⁾.

Copiielor li se zice danci sau dănciugă, purdei și chiar țiganii își strigă odraslele lor mai mici, cu numele de (form. sing.) *parnavel, parpandel*⁵⁾ și *gângurași*, iar pe cei mai mari *ganguri* și *paralei*.

¹⁾ B. P. Hașdeu, *Arch. Ist. a Rom.*, Buc., 1865, Tom. I, partea II, p. 95 și Emilia Cioranu, *Călătoriile Patriarchului Macarie*, București, 1906, p. 96.

²⁾ S. Fl. Marian, în « Rev. Politică », Suceava, anul III, Nr. 2, p. 15.

³⁾ Griselini, *Ist. Banatului Timișan*, p. 146.

⁴⁾ S. Fl. Marian, « Rev. Politică » anul II Nr. 8, p. 10.

⁵⁾ Al. Graur, *l. c.*, p. 179.

CÂND AU VENIT ȘI RĂSPÂNDIREA LOR IN EUROPA

Unii istorici, intre alii *A. F. Pott*, afirmă că țiganii existau în imperiul de Răsărit de prin secolul al XI-lea, când Bizantinii au adus mai multe mii de robi din Siria.

In acest sens citează o scrisoare pe care i-a adus-o la cunoștință Kopitar, bibliotecar pe acea vreme la Viena.

Scrisoarea emană dela Teofilact arhiepiscopul Bulgariei, de sub domnia împăratului Alexis Comnenul (a doua jumătate a secolului al XI-lea), în care țiganii sunt semnalati cu mențiunea de *εικαρα*¹).

Dar, pentru că la niciun istoric bizantin nu întâlnim vreun pasaj care să întărească aserțiunea lui Pott, admitem cu rezervă această interpretare a scrisorii arhiepiscopului Teofilact.

Itinerariul ce au urmat dela plecarea lor din India, a fost stabilit cu ajutorul filologiei comparate, care a găsit în limba lor elemente persane, armenești, turcești și grecești. În ceea ce privește influența greacă, *F. Miklosich* e de părere că țiganii au trebuit să stea mult timp în imperiul bizațin, deoarece au împrumutat foarte multe cuvinte din limba aceluia popor.

Această afirmație a fost făcută și de Dimitrie Cantemir,² domnul Moldovii și primul nostru istoric, care cunoștea bine, multe din limbile orientale.

Din Asia Mică în urma certurilor dintre conducătorii lor (că au avut conducători este un fapt sigur, deoarece există în limba lor cuvintele « *Tagar* » = împărat, și « *Rai* »³) = boier, nobil, care se crede că nu sunt împrumutate ulterior din țările în care au trăit și s-au stabilit, ci le-au avut ei mai înainte), probabil că s-au despartit în două ramuri după căpeteniile care îi conduceau.

¹) P. Bataillard, *Sur les origines des Bohémiens*. Paris, 1875, p. 19.

²) D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*. (Trad. de Gh. Adamescu), București, p. 122.

³) C. Niculaescu-Plopșor și Al. Graur, *l. c.*, p. 183.

O parte din ei s'au întreptat spre Nordul Africei, iar grosul a luat drumul Europei prin Colchida și Crimeea. Se poate ca în afară de aceste două ramuri care s'au întreptat, una spre Africa, iar alta spre Europa — să fi rămas o parte pe loc, mulțumită cu ceea ce natura săracă le putea da. Odată cu ultimele invaziuni mongolice s'au ivit și țiganii. Tătarii care veneau de prin stepele asiatici și rusești au târât cu ei acest popor care le-a servit drept robi.

In vîrtejul cuceririlor, Tătarii au întâlnit ramura de țigani care apucase spre Nord și au pus stăpânire pe ea fără nicio greutate — poate dimpotrivă — țiganii s'au arătat credincioși nouilor stăpâni și foarte umiliți.

De altfel, vedem că și drumul pe unde s'au infiltrat țiganii în Principatele noastre coincide cu același drum al năvălirilor Tătare.

In diferitele lor expedițiuni de cucerire, Tătarii purtau după dânsii, pentru potcovit caii, repararea carelor ce trebuiau să se întoarcă cu bogățiile capturate, și pentru toate celelalte munci, un mare număr de țigani robi.

Când însă au fost învinși de popoarele băstinașe, spre a nu-și pierde propria lor libertate, s'au salvat prin fugă, înlăturând tot ceea ce ar fi putut să-i îngreuneze.

Intre alte poveri ce-i stinghereau în retragerea lor, erau țiganii, lăsați în asemenea ocazii în mâinile dușmanilor. In privința vechei afirmații care fixa data apariției țiganilor din Europa la începutul secolului al XV-lea, nici nu se mai discută, deoarece în același an (1417), îi găsim aproape de Marea Nordului, în Germania (Cf. Cronica Bavareză a lui Andreas), iar în 1418, în Elveția și este exclus ca pe acele vremuri să poată parcurge distanțe atât de mari într'un timp așa de scurt, mijloacele de locomoțiune fiind cu mult mai reduse decât cele din ziua de astăzi.

In mod documentar se dovedește că țiganii se aflau cu mult înainte, de această dată, pe pământul Europei și mai cu seamă în Peninsula Balcanică.

• *Mihail Kogălniceanu* în studiul¹⁾ său amintește că la 1260, în timpul lui Bela al IV-lea (1235—1270) regele Ungariei, ar fi existat un popor prin Ungaria sub numele de Ghinghari²⁾, sau Cingari care nu erau alții decât țiganii.

¹⁾ M. Kogălniceanu, *l. c.*, p. 7.

²⁾ Dimitrie Dan, *l. c.*, p. 10.

*R. Chèlard*¹⁾ în studiul său, crede că țiganii din Ungaria au venit din principatele Dunărene, în secolul al XIII-lea, și dacă această afirmație e adevărată (autorul nu menționează niciun document) atunci de sigur că ei erau acei Cingari din armata lui Bela al IV-lea.

In urma acestor afirmații socot că țiganii existau în Ungaria în secolul XIII, iar mai târziu chiar stabiliți, alcătuind sate, fapt ce ne este confirmat de Dr. *Iványi Béla*²⁾ în publicația de documente referitoare la familia Losonczi Bánffy, unde se amintește pe la mijlocul secolului al XV-lea, sate țigănești.

De altfel chiar în istoria neamului nostru se pomenește de țigani cu mult înainte de 1417.

• Intr'un document dela Dan Vodă (1384—1386) din anul 1385, domnitorul confirmă mânăstirii Vodița tot ceea ce ctitorul ei și unchiul lui, dăruise mai înainte, printre care și «40 sălașe de țigani să fie slobozi de toate slujbele și dăjdiile și de venitul domniei mele»³⁾

Aceasta dovedește că se găseau încă de mult în aceste ținuturi și că erau destul de numerosi, dar neavând nicio putere au căzut robi dela început.

• Nu este exclus ca Alexandru Nicolae Basarab Voievod⁴⁾, (1352—1364) când a dat ajutor regelui unguresc la 1345, înainte de a fi domn, pentru a respinge pe Tătari, dincolo de Nistru și când a câștigat Sudul Basarabiei de astăzi, numit pe atunci «părțile tătărești», să fi luat și un mare număr de prizonieri Tătari și țigani.

Pentru ca domnitorul să poată dărui, dintr'odată, unei singure mânăstiri 40 sălașe de țigani și cu trei ani mai târziu la 1388, Mircea cel Bătrân să dăruiască mânăstirii Cozia, printre multe altele și 300 sălașe de țigani⁵⁾, aceasta înseamnă că țiganii erau destul de numerosi și cu oarecare vechime în principate.

¹⁾ R. Chèlard, *La Hongrie millénaire*. Paris, 1896, p. 208—211.

²⁾ Dr. Iványi Béla, *I. c.*, vol. II, p. 148, 234, 333, 335, 337, 423, 487 etc.

³⁾ Alex. Ștefulescu, *Mânăstirea Tismana*. Buc. 1909, p. 167—171.

⁴⁾ I. Lupaș, *Istoria Românilor* (manual). Buc. 1929, p. 76.

⁵⁾ Acad. Rom., ms. 5236, f. 1—5; • Condica Domnească • Nr. 2, fila 114; Arh. Stat., *M-rea Cozia*, Pach. 13 netrebnice, Nr. 1 și în • Foaia Soc. Românilor pe 1871, p. 29—31, doc. din 20 Mai 1388.

N. Iorga socotește că țiganii au venit în Principatele noastre odată cu invazia mongolă (tătară), la jumătatea secolului al XIII-lea¹⁾.

De aceiași părere este și *T. G. Bulat* spunând că este posibil ca țiganii să fi fost « aduși din vremuri îndepărtate pe pământul nostru, poate, pe timpul primelor iureșe tătărești »²⁾.

Dintr'un hrisov³⁾ de donație din anul 1348, emanat dela țarul sărbesc Dușan se documentează cu certitudine existența țiganilor încă din primele decenii ale secolului al XIV-lea. « Iată și țiganii: protomeșterul Raico, Boico al lui Zlatar, Vasile al lui Presvet, Socol al lui Suchias, Costa ginerele lui Gonșa, Giurco fratele lui Diman și trei frâncari, Ian, Radu, Dobroslav; și Andrei fratele lui Lalză (sau Lalziu fratele lui Andrei) cu ginerile său Caloian; ca să dea mânăstirii Arhanghelilor de lângă Prizren) pe tot anul câte patruzeci potcoave de cai ».

Dacă aveau obligația de a da anual câte patruzeci potcoave, înseamnă că ei erau stabiliți mai de mult în acel ținut și trăiau într-o stare de semi-robie, fiindcă dacă ar fi fost robia completă ar fi făcut din ordin potcoave cât mai multe, un număr nelimitat.

Actul datând din 1348, urmează că țiganii au fost în Sudul Peninsulei Balcanice cu cel puțin trei decenii înainte, spre a fi cunoscuți ca lucrători ai fierului și obligați să furnizeze obiectele trebuințioase mănăstirilor și armatei Statului. Toate aceste date însă nu ne lămuresc definitiv apariția pentru prima dată a țiganilor în Europa.

Din Peninsula Balcanică, țiganii, cei încă nerobiți, înaintează spre Nord-Vestul Europei, așa încât în prima jumătate a secolului al XV-lea, îi găsim răspândiți în toată Europa. Felul lor de viață, portul, practicarea vrăjitoriei, straniul aspect sub care apăreau în ochii creștinilor; ca eretici și (ponegritori) ai

¹⁾ *N. Iorga, Anciens documents de droit roumain*. Paris-București, 1930, p. 22—23.

²⁾ *T. G. Bulat, Tiganii domnești din Moldova la 1810*. « *Archivele Basarabiei* » anul IV, Nr. 2, Chișinău, 1933).

³⁾ *B. P. Hașdeu, Archiva Iсторică a României*. Tom. III. București, 1867, p. 191.

... „Я се чынгарне. протомансторъ Ранко, Конко Златаревникъ. Гаснъ Прѣсвети чинъ. Соколъ Соукъасовникъ. Коста Гашкъшинъ зетъ. Гюрко Димановъ братъ. и трѣи огзарине. Ишнъ. Радъ. Доброславъ и Лалъзинъ братъ. Йандрея зетемъ сконъ Калогианъ да даде вся ко годнице четири десяти конъ плочъ” ...

moralei, le-a adus injurii și persecuțiuni din partea tuturor statelor prin care treceau.

Creștinii — și în special biserica catolică — au căutat să-i câștige la religia lor, dar au dat greș în fața încăpățânerii țiganilor care nu erau ispiți de nicio religie și cu atât mai puțin de cea creștino-catolică.

Cu toate acestea din pricina îndemânerii cu care lucrau metalele, erau tolerați în multe ținuturi, ba pe alocurea bucurându-se chiar de oarecare libertăți.

Poissonnier citează următorul document din care reiese cele de mai sus: « Tuturor ofițerilor și supușilor de orice rang ar fi, ordonăm de a acorda pretutindeni o ședere liberă lui Thomas Polgar, șeful a 25 sălașe de țigani nomazi și de a nu supăra în niciun chip, nici pe el nici oamenii lui, deoarece au făurit la Fünfkirchen, cartușe de flintă și alte muniționi de războiu pentru episcopul Sigismund »¹⁾.

Țiganii prin firea lor erau artiști în ceea ce privește lucratul metalelor și în timpul când Turcii amenințau țările europene, țiganii erau cei mai specialiști făuritori ai flintelor și ghiulelor pentru tunuri²⁾.

In 1556, Turci au acordat țiganilor diferite privilegii, dar rareori se întâmpla ca țiganii să primească acte de felul acesta; de obiceiu erau persecuți și goniti din toate țările pe unde treceau.

Așa țiganii din Franța au avut de indurat, între altele, prigoana regelui Francisc I, care-i ura pentru nomadismul lor, iar în 1560, au fost complet proscrași atât ei cât și urmașii lor. Această lege riguroasă n'a fost mult timp aplicată, deoarece peste puțin se instalaseră la Chapelle — Saint Denis — după cum au continuat să colinde diferitele provincii și să se stabilească pentru un scurt timp chiar în Lorena, Alsacia, Limousin și Provence.

Din aceste ținuturi, numeroasele lor caravane inundă Spania, unde s'au stabilit în Murcia, imprejurimile Cordovei, Cadixului și în special în Andaluzia provincia care le-a plăcut cel mai mult, unde practicau cu mult folos geambășia.

Spania le-a oferit la început oarecare libertate, iar clima dulce și potrivită lor, i-a făcut să se fixeze în diferite provincii de unde porneau mai apoi în caravane, să « cerceteze » interiorul țării.

¹⁾ A. Poissonnier, *l. c.*, p. 30.

²⁾ R. Chélard, *l. c.*, p. 208.

Am văzut mai sus, că din pricina repetatelor persecuțiuni suferite în Franța și în Danemarca, țiganiii s'au îndreptat spre Suedia, Rusia și Anglia.

Însă nici în Anglia nu s'au bucurat mult timp de o soartă mai bună ca în Franța, lucru ce se poate constata dintr'un act din 1537, dat în timpul domniei lui Henric al VIII-lea: « ...cum, un anume popor străin, care nu profesează niciun comerț sau meserie, pentru a se hrăni, ci colindă în număr mare din loc în loc și folosește în taină mijloacele violene pentru a conrupe supușii majestății sale, făcându-i să credă că ei posedă arta de a prezice norocul prin ghicitul în palmă și astfel să stoarcă bani; că se fac de asemenei vinovați de pungășii și furt la drumul mare; s'a ordonat prin prezenta că acești vagabonzi, numiți laolaltă Gypsies (țigani) să fie urmăriți ca hoți și derbedei, dacă rămân mai mult de o lună în regat, iar acei ce vor înlesni intrarea unuia din acești Gypsies, vor fi condamnați la plata de patruzeci livre sterline pentru fiecare contravențiune »¹⁾.

Tinuturile germane, de altă parte, erau cucerite și ele de șătrelle acestor necăjiți care în drumul lor, se adăposteau în câmpii sau la marginea pădurii — pe unde și găsea oboseala și lipsa. « Bărbații purtând sacul cu unelte pe umerii goi, iar femeile târind după ele copii care sugeau din tățele lor, ce atârnau »²⁾.

Din cauza acestor persecuțiuni, într'o bună zi a anului 1584, țiganiii simțindu-se tari, provoacă o revoluție destul de mare care însă se stinse foarte repede în sângele lor. Această revoluție este amintită de Martin del Rion în « *Tratatus de Magia* ».

Un tratament bun, în comparație cu celelalte țări, au avut în Ungaria unde lucrau și pământul încă din sec. XV, când populația Statului era rară, iar lipsa brațelor de muncă era serios simțită³⁾.

Astfel căpitanul Giovandrea Gromo, în scrisoarea sa către un prelat din Roma, din 19 Decembrie 1564, descriind Ardealul din punct de vedere geografic, politic și istoric, spune despre țigani:

« Printre ei locuiesc un mare număr de țigani, de care se slujesc ca să lucreze pământurile.

¹⁾ Poissonnier, *l. c.*, p. 37.

²⁾ *Ibidem*, p. 25.

³⁾ R. Chélard, *l. c.*, p. 208.

Cu aceste două oștiri se întovărășesc mult țiganii, dintre care e un mare număr în acea țară; și aceasta am cules despre răscoale în ce privește Transilvania »¹⁾.

Dar o deplină imbuinătățire a situației lor, s'a întâmplat de abia în secolul al XVIII-lea, când împărăteasa Maria Thereza i-a silit să se stabilească, oprindu-i să mai vagabondeze prin țară și hotărîndu-i să locuiască în corturi, bordeie și chiar să-și facă case la fel cu ceilalți țărani.

Despre țiganii din Banatul Temișoarei, care în secolul XVIII, depindeau de Ungaria, ne vorbește *Fr. Griselini*, arătându-ne imbuinătățirile situației lor de către Maria Thereza.

« Deoarece legile le oprea intrarea în orașe și mai cu seamă în localitățile încunjurate cu ziduri, țiganii rămăseră la viața lor rătăcitoare și desorganizată tocmai prin aceia, atât timp condamnați, până ce glorioasa împărăteasă-regină, nelăsând niciun mijloc neîncercat spre a popula Banatul, le permise și lor a se statornici, a-și instala locuințe permanente, deși în afara circonferinței satelor celorlalte națiuni, dar totuși în apropierea lor și a poseda pământ.

Ei n'aveau nimic altceva de plătit, decât contribuțiunea obișnuită și fură numiți de aci înainte Neobăňăteni (Neubanater) pentru ca din starea lor anterioară să nu mai lase în urma lor nici măcar numele urgisit »²⁾

De asemenea, în restul statului ungar, numirea de țigan (*Cygan, Zigan, Zegan*) a fost înlocuită cu aceea de « Țărani noui » (pe ungurește *Uj Magyar*).

Prin asemenea ordine și restricționi țiganii s'au desobișnuit în bună parte, de vechiul lor fel de vieață, reușind să fie deopotrivă cu ceilalți țărani.

Împăratul Iosif al II-lea, continuatorul politicei ilustrei sale mame, Maria Thereza, silește țiganii să-și dea copiii la școală să învețe ungurește, să-i trimeată regulat la biserică și să-și

¹⁾ Dr. A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românesti*. Vol. I, p. 254—255.

« Tra loro habita numero grande di Cingani, de quali si servono per lavorar la terre ».

« Con queste due milizie si accompagnano assai Cingani, de' quali numero grossò è in quel paese; et questo in quanto di Transylvania circa le fattioni ho raccolta ».

²⁾ Fr. Griselini, *Istoria Banatului Timișan*. Buc. 1926, p. 146.

muncească pământul pe care baronii și marii proprietari îl dădu-seră din indemnul împăratului.

In plus, ca oricare alți cetăteni ai țării, erau chemați să-și facă stagiul militar.

Grație acestor reforme, țiganii devin agricultori, meseriași și negustori de obiecte casnice, din lemn sau lut — situație în care îi găsim până în zilele noastre.

Din numeroasele studii ale lui Paul Bataillard, cel mai asiduu cercetător al tuturor chestiunilor referitoare la istoria și viața țiganilor, reiese că ei s-au bucurat de mai multă libertate în Sudul Peninsulei Balcanice și Italia meridională, unde-și ridicaseră și târguri ce au fost distruse odată cu invazia otomană.

Pentru aceasta, citează mărturiile unor călători germani care spre sfârșitul secolului al XV-lea, au vizitat aceste colonii de țigani: *Felix Fabre*, *Bernard von Breidenbach*, contele *Alexandru de Veldenz* și patricianul din Colonia, *Arnolff de Harff*, care a vizitat colonia de țigani din imprejurimile Naupliei, la Madon; unde, intrând într-o mahala în afară din oraș a găsit « vreo 300 familii de niște bieți nenorociți, desbrăcați numiți *Suyginer*, de aceeași origine cu cei care rătăcesc prin țara noastră (Germania) pe care însă noi îi numim « Țărani de Egipt ». Aici acest popor se îndeletnicește cu tot felul de meserii și în special cu cismăria și lucrarea fierului »¹⁾.

Din relatările lui *Carl Hopf*²⁾ se vede că în Grecia (Peloponez) existau multe ruine cu numele de *Guphto-Kastron*³⁾ și care se pare că au fost niște vechi și solide locuințe ale țiganilor.

Guphto, numele castrului, înseamnă țigănesc, deoarece la Greci termenul se mai află și azi în circulație, « Guphtoi fiind numiți țiganii în Grecia și în multe locuri din Peninsula Balcanică.

De altfel, tot după cercetările lui *P. Bataillard*, se arată că țiganii au intemeiat spre sfârșitul secolului al XV-lea, un mic orașel numit Ielsi în provincia Molisia din Italia meridională.

¹⁾ P. Bataillard, *Etat de la question de l'ancienneté des Tsiganes en Europe*. Paris, 1877, p. 12.

²⁾ Carl Hopf, *Histoire de la Grèce au Moyen-Âge*. Cronique grécs-romanes.

³⁾ P. Bataillard, *Etat de la question de l'ancienneté des Tsiganes en Europe*. Paris, 1877, p. 15.

Acel orașel Ielsi se găsește amintit în mai multe documente sub numele de *Castrum Gipsiae*¹⁾

Aceasta denotă că țiganii au avut mici așezări unde locuiau separați de restul populației.

Separarea aceasta putea să fie de bună voia lor, sau impusă de populația băștinașă.

În timpul invaziunii otomane din Europa, aceste întărituri au fost distruse, iar țiganii risipiti să se ducă aiurea.

În concluzie putem spune că țiganii în Europa sunt constatați *în mod documentar* chiar dela începutul secolului al XIV-lea, iar unii dintre învățați — *H. Wlislocki*²⁾, îi socotesc veniți în principalele noastre chiar la 1241, odată cu marea năvălire a mongolilor sub conducerea lui Batu-Chan.

Filologia comparată, mai îndrăsneață decât toți, presupune că dată a apariției lor în Europa anul 1000, și se poate că această dată să cuprindă o parte de adevăr, fiindcă nu s-ar putea explica, felul cum s'au răspândit atât de repede în toate țările Europei³⁾.

Răspândirea lor s'a făcut (după P. Bataillard) dinspre Orient către Occident, fiindcă în Peninsula Balcanică, România și Ungaria erau foarte numeroși; documentele sârbești și românești confirmă cele spuse de P. Bataillard.

¹⁾ *Idem*, l. c., p. 15, nota XX.

²⁾ Dr. Heinrich von Wlislocki, *Vom wandernden Zigeunervolke*. Hamburg, 1890, p. 28; și Dimitrie Dan, l. c., p. 10 (greșit însă anul 1141 în loc de 1241).

³⁾ Aurel Candrea, *Influența țiganilor asupra literaturii poporane române*, în «Revista Nouă» anul VII (1894).

ȚIGANII IN PRINCIPATELE ROMÂNEȘTI ȘI CATEGORIILE DE ȚIGANI ROBI

Am văzut în linii generale de unde și când au venit în Europa; vom trece acum la țiganii din țările noastre.

Aparițiunea țiganilor în Moldova și Țara Românească s'a făcut după părerea mea în felul următor:

1. Ei au fost aduși de Tătari, ca robi, iar atunci când Tătarii au fost învinși de Unguri și Români, o bună parte din țiganii veniți cu ei, poate chiar toți, au rămas prin meleagurile noastre.

Țiganii au trecut astfel din robia Tătarilor, în aceea a nouilor cuceritori.

2. Nu e exclus însă, ca o parte din țigani, să fi venit și dela Sud făcând parte din ramura ce se întreptase în spre Sudul Europei și Nordul Africei — și susțin și această părere deoarece în mod documentar ei apar mai înainte în Peninsula Balcanică (Serbia) decât în Principatele noastre.

Pe baza cărții din 1348, dată de țarul sârbesc Dușan se poate deduce că țiganii se aflau la Sudul Dunării cu cel puțin câteva decenii înainte de această dată a documentului sârbesc.

3. O parte din țiganii veniți în Moldova, indiferent dacă au fost aduși de Tătari sau nu, cred că au făcut parte din ramura care se întreptase spre Crimeea, iar cealaltă parte de țigani, erau veniți din Muntenia și nicidecum toți din Muntenia, după cum spune Gh. Ghibănescu în analiza unui document din 1612: «Și acest zapis ca multe altele ce vorbesc de țigani dovedește că proveniența țiganilor a venit prin danii, sau moșteniri din părțile Munteniei »¹).

În Țara Românească ei apar documentar la 1385, în actul de danie și confirmare al lui Dan Vodă (1385—1386) dat mănăstirii Tismana și Vodița ²).

¹) Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*. XXII, p. 129—130.

²) Alex. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*. București, 1909, p. 167—171.

In ceea ce privește starea de robie în Principatele noastre, cronicarul moldovean Miron Costin, ne spune următoarele: « In țara de jos nu era niciun șerb, toți se numeau arcași și călărași, lucrau numai pentru dânsii, iar pentru cei bogați, lucrau țiganii cum-părați »^{1).}

Ușurința cu care ei au căzut în mâinile celor mai tari, se explică dela sine, fiindcă ei erau niște « ființe degradate și inferioare chiar animalelor. Ei s-au supus de bună voie sclaviei, aceasta fiind pentru ei o stare dorită, căci ea fi ridica, deși nu într'un rând cu oamenii, dar măcar cu dobitoacele bune și trebuincioase la lucru, pe când ei în patria lor formau rămășița umană și nu erau, nici puteau fi de folos pentru cineva, nefiind iertat a-i întrebuiuța la vreun lucru, din care cauză nici nu erau suferiți de nimenei »^{2).}

Țiganii din Principatele noastre au intrat în robia celor mai bogați și puternici care erau: Domnul țării, mănăstirile și boierii, împărțindu-se astfel categoriile de robi țigani după proprietarii lor.

A) ȚIGANII DOMNEȘTI

După stăpânii lor, robii țigani erau împărțiti în robi domnești, mănăstirești și boierești, iar atât țiganii mănăstirești cât și cei boierești se numeau țigani vătrași³⁾ (hotărîți la o anumită vatră) și ascultau numai de stăpânii lor, nimeni altul nedispunând în favoarea sau defavoarea lor, — ei prestau orice slujbă ordonată de stăpân.

Robii domnești proveneau din moșteniri, danii, cumpărări⁴⁾, prăzi de războiu și din toți aceia cari umblau prin țară fără stăpân, sau din cei fugiți dintr'un principat vecin.

In prăzile de războiu și în special în Moldova, în afara de țigani, erau și Tătari, astfel, în actele de confirmare ale lui Ștefan cel Mare se pomenește și de robi Tătari.

¹⁾ P. P. Panaitescu, *Miron Costin, Istoria în versuri polone despre Moldova și Țara Românească*. București, 1929, p. 108.

²⁾ Dr. Wickenhauser, *Geschichte und Urkunden des Klosters Solka*. Czernowitz, 1877, p. 130.

³⁾ Dionisiu Fotino, *Istoria generală a Daciei*. (trad. de G. Sion), București, 1859, vol. III, p. 341.

⁴⁾ In 1641, jupâncasa Ivana, fata lui Vlăsan logofătul din Vlădila, județul Romanați, vinde niște, țigani lui Matei Basarab. — « Vândutu-i-am de a mea bună voie, fără de nici o silă, de nimenea ». (Acad. Rom., doc. XXI/280).

• In documentul din 29 August 1480, dat la Suceava, Ștefan Vodă confirmă lui Hărman, pârcălabul de Cetatea Albă, următoarele ocine și cumpărături ale sale... « un Tătar cu numele Costa, cumpărat dela Ivașco și Jurie fii lui Călian din Cetatea Albă cu 80 zloți » ¹⁾.

Am văzut că printre robi existau și Tătari, dar numărul lor era mic și grosul robilor îl formau tot țiganii.

Din multele acte de danie ale lui Ștefan cel Mare, vedem că viteazul și cucernicul ctitor nu se sfia să-și aducă robi și din Țara Românească, — bineînțeles robi țigani, după cum se poate observa din următoarele două documente:

• a) Documentul din 16 Martie 1490, dat la Suceava, prin care Ștefan cel Mare, dăruiește mănăstirii Putna, unsprezece sălașe de țigani, din țiganii săi proprii aduși din Țara Românească ²⁾.

• b) Al doilea document e dat în Bedeuți, 8 Septembrie 1503, prin care Ștefan cel Mare confirmă mănăstirii Putna, stăpânirea peste patru sălașe de țigani robi și peste un holteiu și trei femei aduși din Țara Românească ³⁾.

Că Ștefan cel Mare a luat ca pradă de războiu țigani din Muntenia o spun și cronicile timpului. Astfel, — « In luna Martie în ziua de 7 intr'o Joi, (1471) Ștefan Vodă plecă în Muntenia și în aceeași zi avu o bătălie mare cu Radu Vodă pe un câmp, lângă un târg numit Socii. Aici omorî mult norod și duse vreo 17.000 de țigani în robie » ⁴⁾.

Neapărat însă, că acest număr de robi țigani, apare foarte mare, și e aproape imposibil să fi luat atâtia robi țigani, numai o singură dată, fiindcă armata nu era formată în aşa mare măsură din robi.

¹⁾ I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*. București, 1913, vol. I, p. 242.

²⁾ *Idem*, vol. I, p. 430.

³⁾ I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*. București, 1913, vol. II, p. 227:

• Am dat și am întărit pre a lor dreptăți robi țigani ce i-au chemat ei din Țara Basarabilor, anume Bode cu femeia și cu copiii lor și Mihul cu femeia lui și Vina cu femeia lui și Goia cu femeia și copiii lor și Radul Gângul și Stana și Sofie și Mara. Aceștia ca să fie toți sfintei mânăstirii noastre urie, ei și copiii lor și nepoții lor și strănepoții lor, robi nerușuiți nici odănaoară în veci ».

⁴⁾ Olgierd Górká, *Cronica epocii lui Ștefan cel Mare*, (1457—1499). (București, Biblioteca Revistei Istorice Române, vol. I, 1937).

E sigur că prăzile de războiu, atunci ca și astăzi, contau foarte mult și chiar Domnul era ispitit de numărul robilor, fiindcă orice țigan însemna o valoare.

O altă sursă pentru înmulțirea numărului robilor domnești era și obiceiul de a-și apropia în mod automat, orice țigan fără stăpân ce ar fi fost prins, prin țară.

Globnicii (funcționarii) domnitorului umblau prin țară și unde găseau țigani fără stăpân îi seriau la avereala domnească.

Se întâmpla însă, de multe ori, ca acești globnici să facă abuzuri înscriind și țigani de-ai mănăstirilor, la domni, aşa că mai dădeau de lucru bieților călugări care trebuiau să ceară prin jalbă, dela domn, eliberarea țiganilor.

Ca exemplificare redăm documentul din luna Mai 1768: « Domnul, către Constantin Sturdza, biv vel stolnic, pentru un țigan străin din Țara Românească..., fiindcă țiganii străini dintr'altă țară, care vin în Moldova se iau pe seama domnească, rămâind drept țigan domnesc »¹⁾.

Constantin Ipsilante, la 1800, dăruiește unui boier, un țigan « strein venit de pisti hotari aice în Moldova, care după nestrămutat obiceiul pământului s'au luat întru a noastră domnească stăpânire »²⁾.

Dar nu numai în Principatele noastre era obiceiul ca domnul să-și apropie, țigani străini, ci și aiurea, fapt care se vede din scrisoarea lui Toma, logofătul lui Ștefan cel Mare, către birăul (primarul) Bistriței, prin care cere să-i înapoeze țiganii ce-i luase în stăpânirea sa, cu ocazia refugierii lor în Ardeal — când năvăliseră Turci. « Eu Toma, Logofătul domnului Ștefan Voievod al Țării Moldovei, scriu închinăciune și multă sănătatea domnului meu, prea iubitului și bunului și cinstiitului domn Tămaș birăului Bistriței. După aceea dau spre știre domniei tale, domnul meu, pentru că știi domnia ta, că Dumnezeu năpusti asupra noastră răutatea sa și năpusti pe Turci și ne-a gonit și ne-a răspândit în toată lumea.

De alta întâmplatu-să țiganilor noștri ca să treacă în țara Ardealului, ce e drept sunt toți din țara Ardealului, dar eu i-am

¹⁾ N. Iorga, *Doc. privitoare la familia Callimachi*, București, 1902, vol. I, p. 465.

²⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXI, București, 1911, p. 124.

cumpărat pe toți cu banii mei drepti, cum îmi este Dumnezeu martor și am sodaș (chezaș, garant) dela cine i-am cumpărat. Deci, acum auzim că au căzut în mâinile domniei tale; drept aceia rog pe domnia ta, domnul meu milostiv și domn creștin, să nu te bucuri de paguba mea, ci să te povătuiască Dumnezeu pe domnia ta, ca să mi-i înapoezi pentru Dumnezeu și pentru voia noastră, fiindcă până acum suntem în pagubă, căci nu ne-a rămas nouă; nici case, nici sate, nici mori, nici marfă, nici oi, nici albine, nici vase, nici biserici, nici haine și nimic alta.

Tare te rugăm pe domnia ta și dacă îmi vei face domnia ta această bunătate dela mâna domniei tale, apoi eu, până la moartea mea, n'am să uit bunătatea domniei tale, ci în toate voiu pomeni pe domnia ta și eu și copiii mei în veci. Iar pentru că-mi faci această rugăciune, apoi eu am să trimet colac (dar, cadou) domniei tale, un bidiviu, care să prețuiască o sută zloti ungurești și afară de aceasta încă va mai fi făcută voia și pofta domniei tale, totdeauna dela mine și oamenilor domniei tale, precum ai să vezi domnia ta; iar dela acești țigani nu știu avea-vei niscai folos sau ba.

Aceasta mă rog domniei tale, să-mi fii grațiositatea ta domn de aci înainte, ca și domnul meu Ștefan Voievod. Si Dumnezeu să înmulțească zilele și anii domniei tale »¹⁾

Am transcris întreaga scrisoare a acestui boier moldovean din mai multe motive: întâi, ca să arătăm că și robii din Moldova sau Muntenia trecuți în altă țară, erau luați în stăpânire de domnii sau mai marii acelei țări, ceea ce arată că obiceiul de a avea robi, nu era numai la noi; iar în al doilea rând ca să vedem că robii țigani obișnuiau să fugă în Ardeal unde se puteau bucura de o viață mai ușoară, după cum vedem din scrisorile timpului, redate în cuprinsul unui capitol din această lucrare. — Era de ajuns ca stăpânul să fi plecat în războiu sau aiurea, pentru ca robii să iee razna peste munți.

Aflăm apoi, că o parte din țiganii robi, din Principate, erau din Ardeal — nu interesează dacă au fost cumpărați de-a-dreptul dela Ardeleni, sau dela alții cari au pus mâna pe ei, fiindcă se poate că și acești robi țigani din Ardeal, cu tot traiul lor mai bun

¹⁾ Grigore Tocilescu, *534 documente istorice, slavo-române*, București, 1931, p. 540—542 (Documentul e scris în Câmpulungul Moldovenesc, între anii 1475—1487, Octombrie 3).

decât aiurea, să nu se fi împăcat cu soarta de a nu mai putea vagabonda pretutindeni, fără niciun stăpân, și astfel au fugit în Principatele noastre.

Se mai vede apoi, că robii țigani aveau o mare importanță în complexul bunurilor unui boier, încât pierzându-i se considera săracit, iar pentru a intra în posesia lor, trebuia să dea o însemnată sumă de bani sau diferite lucruri prețioase.

Odată terminate aceste observații să vedem în câte categorii se împărteau țiganii domnești.

După relatările lui Kreuchely (Ludwig, baron Schwertberg, consul prusian la Iași și București) către von Miltitz, ambasador prusian la Constantinopol, ne putem face o ideie aproximativă despre categoriile, numărul și ocupațiile țiganilor domnești, înainte de revoluția dela 1821.

Numărul sălașelor de țigani domnești, după statistica lui Kreuchely este cu mult inferior celui adevărat, cu atât mai mult cu cât, el uită să enumere printre țiganii domnitorului, pe țiganii ursari al căror număr se urca la 500 sălașe.

• Țiganii domnești erau următorii: *Aurarii sau Rudarii*¹⁾ (care în loc de contribuționi, dări, culegeau aurul din nisipul râurilor Olt, Topolog, Argeș și în special Dâmbovița unde se găsește aur mai curat — 700 sălașe; *Băieșii*²⁾ sau aurarii valachi care scoteau aurul din pietre, — 100 sălașe; *Aurarii* așezați locului — 1000 sălașe; *Lingurarii* care lucrează vase de lemn și orice obiecte casnice — 800 sălașe; *Lăeșii* care lucrează fierul, — 700 sălașe, — în total 3.300 sălașe.

Repetăm că statistica aceasta nu este veridică, deoarece numărul țiganilor domnești din Țara Românească, era cu mult mai mare, însă am ținut s'o citez pentru a arăta proporția între diferitele categorii de țigani, — și din care se observă superioritatea numerică ce o detineau țiganii căutători de aur, deci și importanța ce li se dădea.

Țara noastră a atras atențunea popoarelor înconjurătoare, din cele mai vechi timpuri, pentru aurul pe care-l purtau râurile noastre și pentru toate celealte bogății.

¹⁾ Rudar = țigan aurar, vine probabil dela rudărie — groapă de unde se scot metale (Apud Candrea și Gh. Adamescu, *Dicționarul Enciclopedic*).

²⁾ Hurmuzachi, vol. X (1763—1844), publicat de N. Iorga, București, 1897, p. 522.

Țiganii, poate, foști căutători de aur în țara lor de origine, în perigrinările lor au dat peste nisipul aurifer din pâraele de munte ale țării noastre și astfel au început din nou, să culeagă acei fluturași prețioși de aur.

Domnul permitea șederea lor în țară, oferindu-le chiar libertatea în schimbul unei anumite cantități de aur, de fiecare individ, care trebuia dată tezaurului domnesc.

Prin viața lor originală, devenită specială prin ocupațiunea lor, țiganii aurari în deosebi, au atras atenția străinilor veniți pentru mai mult timp, sau numai în trecere prin țara noastră.

Dela aceștia avem amănuțe prețioase asupra modului cum țiganii aurari își câștigau pâinea cea de toate zilele. Astfel Démidoff ¹⁾ în cartea sa ne spune următoarele despre țiganii aurari din Valachia: « . . . din singuraticele așezări în jurul acestor râuri, cei care ne-au interesat mai mult sunt aurarii, împrăștiați pe insule sau prunduri izolate, acești sărmani spălând fără încetare nisipurile Dunării, culeg părțicellele de aur ce le rostogolise fluiul »; iar în altă parte despre felul cum țiganii spălă aurul; « pe un plan inclinat căptușit cu pâslă sau postav ordinar, curge neîncetat apa care trece mai înainte printr'o grămadă de nisip și pietriș grămădit pe o leasă în partea mai ridicată a instalațiunei; astfel fluturașii microscopici ai prețiosului metal sunt opriți în țesătură.

Ne-am apropiat să vedem acești nenorociți care, fără alt adăpost decât enorma lor clăe (de păr) de pe cap, se ocupă cu această muncă fără sfârșit și călăuza noastră ne-a asigurat că bieții oameni, care lucrează toată ziua, expuși la strășnicia cerului abia câștigă pe zi valoarea a cincisprezece bani franțuzești ».

Trecând peste platonicele înduioșeri ale lui Démidoff, reținem abilitatea cu care reușeau să smulgă nisipului și apei « microscopicii fluturași de aur » cu o instalație atât de primitivă.

Dimitrie Cantemir amintește despre țiganii strângători de aur, din nisipul pâraelor de munte că atâtă aur adună, încât pot să plătească « în tot anul ca bir către soția domnului patru ocale de aur, cari fac 1600 drahme » ²⁾.

¹⁾ M. A. Démidoff, *Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée*, Paris, 1854, p. 55.

²⁾ D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*. (Trad. de G. Adamescu), București, Ed. « Cartea Românească ».

Acești strângători de aur aveau o viață cu mult mai bună decât frații lor vătrași și numai cu obligațiunea de a plăti pe timp de un an o anumită cantitate de aur.

Viețea lor nu le cerea niciun confort și nimic din pretențiile civilizației de care ei nu aveau nevoie, — poate că singura lor bucurie era faptul că nu aveau un stăpân direct și imediat.

O viață quasi-liberă aveau țiganii lingurari, aparținând tot domnului; ei lucrau în lemn, cu preferință în salcie, din care făceau linguri (de unde li se trage și numele), cofe, donicioare¹⁾ și alte lucruri casnice.

Prin materialul brut, lemnul în speță, de care depindeau lingurarii erau nevoiți să se adăpostească prin crânguri și zăvoaie umede, deci cu iarbă multă și grasă, unde aveau posibilitatea să se ocupe în afară de meseria lor, cu creșterea vitelor, de sigur în mică măsură, fiindcă n'aveau niciodată sume prea mari de bani, ca să-și cumpere o pereche de boi.

Actualmente țiganii din satele de pe lângă Dunăre sunt înstăriți având fiecare familie cel puțin câte o pereche de bivoli, pentru care au foarte multă dragoste.

Un lucru interesant e că sălașele țiganilor lingurari se compuneau din 4—8 persoane²⁾, ceea ce este mult în comparație cu țiganii vătrași, a căror sălașe nu întreceau media de patru suflete.

Altă categorie de țigani domnești era aceia a lăeșilor « hierari » din care făceau parte și netoții, vagabonzi trăind din furturi și prădăciuni.

Lăeșii fierări cu scule rudimentare, dar siguranță în mâini (execuție), erau într'un timp singurii « făurari » din Țara Românească și Moldova și chiar astăzi multe din satele noastre au câte un asemenea « meșter » bun pentru orice.

Țiganii după cum sunt muzicanți din instinct, tot așa, din instinct, știu să lucreze și metalele, fiind cunoscuți subț acest aspect chiar din primele documente care vorbesc de existența lor.

¹⁾ Donicioare și diferite obiecte de lemn, din Moldova, ajungeau în secolul al XIX-lea, anul 1852, să fie expuse și vândute sub pavilion turcesc la expoziția universală din Londra.

Aceste donicioare erau executate foarte frumos, având gravate pe ele, tot felul de motive românești (Gh. Potra, *Călătoria unui boier moldovean în Europa la mijlocul sec. al XIX-lea*, în *Rev. Ist.*, 1933, Nr. 4—6, p. 135).

²⁾ Acad. Rom., ms. 4843, p. 25; și Acad. Rom. doc. CIX/107.

Așa, am arătat la începutul lucrării, documentul sărbesc din 1348, în care țiganii erau recunoscuți ca « experți » și demni urmăși ai zeului Vulcan, de vreme ce erau obligați să furnizeze acelei mănăstiri, potcoave de cai și diferite unelte.

In afara de potcovari, lăcătuși, rotari și spoitori erau și mulți topitori care lucrau bronzul și arama.

Umblând din sat în sat, din bâlciu în bâlciu, cumpărau bronz vechiu și aramă spre a-l topi și prelucra, făcând clopoței de diferite mărimi și forme, nasturi de chimire și hamuri, capete de topoare, iglițe, lanțuri și tot felul de mărunțișuri. « In București este și astăzi (1846) mănăstirea cu hramul Nașterii Maicii Domnului, numită Zlătari, dela constructorii ei (țiganii) — zlătari »¹⁾.

Țiganii netoți, înglobați în numărul lăeșilor, se deosebesc cū mult de celelalte categorii de țigani, prin curajul și viclenia lor, însușiri ascuțite din pricina multelor greutăți ce au avut de suferit. Fiindcă netoții sunt cruzi din fire, apelând la cuțite și topoare, la cea mai mică neînțelegere, unii istorici care s'au ocupat cu viața țiganilor, cred că aceștia sunt descendenții vechilor șefi, subți a căror conducere au venit țiganii din India.

Netoții nu sufereau jugul robiei și odată prinși, nu aveau odihnă până când nu fugeau către unicul lor stăpân și Dumnezeu, — libertatea.

De altfel netoții și-au păstrat același spirit independent până în zilele noastre și chiar și astăzi, sunt singurii țigani care pribegesc din loc în loc, furând de ici, de colo, ce găsesc, uneori vite, — au însă predilecție pentru cai.

Corturile lor căptușite cu o mulțime felurită de petece, erau stabilite, după cum se înțelege, pe la marginea orașelor și de multe ori pe locurile virane, chiar în interiorul orașului.

Carol I regele României amintește în « Memoriile » sale de țigani de felul acesta, care își aveau corturile între palat și grădina Cișmigiu — și asta în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, anul 1866.

Ferestrele odăilor fostului palat regal, în partea de Sud, unde locuise mai înainte domnitorul Cuza « dădeau spre o piață deșartă,

¹⁾ *Din călătoria lui Uspenschy pe la noi, 1846.* (traducere de Ștefan Berechet), București, 1920, p. 7.

Zlătari = aurar, dela vechiul slav zóloto, rus zoloto = aur.

murdară, unde se așezaseră niște țigani și porcii se tăvăleau prin norioiu »¹).

In afara de aceste categorii de țigani domnești erau și Ursarii care colindau țara în lung și în lat, plimbând și indemnând ursul să joace « tananaoa » după care apelau la generozitatea privitorilor și obolul era de obiceiu mulțumitor.

Urșii erau prinși de mici, fie de țigani, fie de țăranii munteni, dela care îi cumpărau și îi dresau în vederea viitoarei meserii.

Dresarea consta în a-i învăța să ridice alternativ picioarele de dinapoi (cele dinainte fiind rezemate de băț) în urma unor repetate șederi pe cuptoare încălzite; căldura cuptorului furnicându-i talpa, ursul ridică când un picior, când celălalt; joc ajutat de perseverența « dresorului » care cântă tananaoa. După nenumărate operații de acest fel, ursul reușea să se producă cu aceste « figuri » numai la auzul tananalei, ceea ce hotără pe maestrul ursar să-l învețe și alte giumberșlucuri, după care putea să umble cu el prin târguri și bâlciori.

In zilele noastre, în urma intervențiunilor « Societății pentru protecția animalelor » nu mai sunt permise exhibițiunile ursarilor; iar urechea noastră obișnuită din timpul copilăriei, nu va mai auzi pretutindeni, acel « joacă bine măi Marine, că-ți dau pâine cu măslini », — mâncare la care jinduia de multe ori și stăpânul, nu numai ursul.

Ursarii, din fire, se ocupau și cu înmulțirea și creșterea catârilor, — astfel găsim amintit: « Catârii crescute de țigani și exportați peste Dunăre până la muntele Pelion »²).

Țiganii domnești ținuți la o parte de binefacerile civilizației, n'au suferit o deformare a caracterului primitiv, ca respectivii vâträși, care după desrobire s'au stabilit în bună parte ca meseeriași, iar mai apoi, în urma înrudirii prin căsătorii cu băstinașii, s'au adaptat perfect mediului.

¹⁾ *Memoriile Regelui Carol I.* București, 1909, (Ed. Ziarului « Universul », p. 65.

²⁾ Muntele Pelion se găsește în Grecia (Thesalia) situat în partea Mării Egee, deasupra golfului Volo (Pagaseic). E vorba de exportul pe care îl făceau Principatele Române la începutul sec. XIX. Philiphides, *Γεωγραφία*, Leipzig 1816, p. 40 și 83, apud Hurmuzachi, vol. X. București, 1897. Prefață (de N. Iorga), p. XXVI.

B) ȚIGANII MĂNĂSTIREȘTI

O a doua categorie de țigani robi o formău țiganii mănăstirești care erau și ei destul de numeroși.

Domnii Țării Românești și ai Moldovii se întreceau în a căldi biserici și mănăstiri pe care le înzestrau cu moșii întinse și numeroase sălașe de țigani.

Daniile de felul acesta erau obișnuite aproape fiecărui domnitor, iar pentru documentare redăm mai jos câteva acte din care putem să deducem cucernicia donatorilor cât și numărul mare al țiganilor din țara noastră.

Alexandru Voievod în 8 Iulie 1428, dăruiește mănăstirii Bistrița 31 sălașe de țigani și 12 poeți de tătari ¹⁾.

• Ștefan Voievod prin documentul dat în Suceava în 26 Iunie 1434, dăruiește mănăstirii din Poiană trei sălașe de țigani: «a binevoit domnia mea cu al nostru bun gând și am făcut pentru sănătatea noastră și pentru pomenirea sfânt-răposașilor părinților noștri și am dat mănăstirii din Poiană trei sălașe de țigani, anume Slav dela Hârlău și Coste, ginerele lui Cernislav și Micuilițea, să fie acestei mănăstiri zise mai înainte, nestricați, cu tot venitul, în veci » ²⁾.

Același domnitor, în 12 Iulie 1434, dăruiește mănăstirii Moldavia două sălașe de țigani ³⁾.

Șase ani mai târziu (23 Aprilie 1441, Suceava) Ilie Voievod întărește mănăstirii din Poiană patru sălașe de țigani ⁴⁾.

La 1 Mai 1443, Ștefan Voievod dăruiește mănăstirii Pobrata patru sălașe de țigani ⁵⁾.

Prin documentul din 26 Aprilie 1444, dat în orașul Roman, Petru Voievod întărește mănăstirii dela Pobrata patru sălașe de țigani (țigani întâlniți în doc. din 23 Aprilie 1441) ⁶⁾.

¹⁾, ²⁾ și ³⁾ M. Costăchescu, *Doc. Moldovenesci înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, Iași, 1931, p. 212—215; p. 391—393; p. 393—394.

⁴⁾ M. Costăchescu, *Doc. Moldovenesci înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II. Iași, 1932, p. 80.

⁵⁾ *Ibidem*, p. 126.

⁶⁾ M. Costăchescu, *Doc. Moldovenesci înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II. Iași, 1932, p. 204—206; (și în *Arhiva Iсторică a României*, vol. II. București, 1865, p. 102—103). La fel *Doc. din 5 Martie 1453 și Băiceni*, 25 August 1454, (p. 505).

La 3 Septembrie 1448, în Suceava, Petru Voievod întărește mănăstirii Neamțului patru sălașe de țigani dați de Alexandru cel Bun ¹⁾.

In același oraș la 22 Ianuarie 1453, Alexandru Voievod întărește mănăstirii Neamțului mai multe sălașe de țigani, iar spre sfârșitul documentului spune: « și asemenea oricine ar dori din boierii noștri să opreasă acești țigani sau să-i ascundă înaintea călugărilor, acesta să plătească cu gâtul său » ²⁾.

• Suceava, 26 Ianuarie 1453, Alexandru Voievod fiul lui Iliaș Vodă hărăzuese mănăstirii Pobrata mai multe moșii, venituri și doi țigani « anume Lalu cu casa și Banu cu casa ³⁾ ».

Cu toate că multe din' actele de danii lipsesc, dat fiind vechimea lor și toate nenorocirile cari s'au abătut peste biata țară, totuși ne putem face o idee aproximativă din cele câteva acte enumerate mai sus și acestea care urmează:

Ștefan Voievod, prin documentul din 31 August 1458, confirmă mănăstirii Moldovița stăpânirea asupra țiganilor Hârman, Bera, Badu și Coman » cu sălașele și cu tot neamul lor » ⁴⁾.

• In documentul din 1465, 13 Decembrie, dat la Suceava, Ștefan Voievod confirmă mitropoliei din Roman (Târgul de Jos) niște țigani pe cari îi dăruise acesteia Isaia, pârcălabul de Chilia. (Se vede dar că era o danie boierească întărită de domnitor). Țiganii menționați sunt: Măcicat, Caba, Coste, Babul, Bâzdâg, Carfin și Nan » toți șapte cu copiii și cu tot neamul lor, cu tot » ⁵⁾.

La 1487, Noemvrie 1, Suceava, Ștefan cel Mare confirmă mănăstirii Bistrița, unde era egumen Paise, stăpânire peste următorii țigani, dăruiți ei de Alexandru cel Bun: Micula, Tatul, Marco, Iachim, Gogoșat și fratele său Iachim, etc. ... « cu sălașele lor cu tot » ⁶⁾.

Suceava, 1 Noemvrie 1487, Ștefan cel Mare confirmă mănăstirii Neamțului, unde era egumen Teoctist, stăpânirea peste țiganii dăruiți ei de Alexandru cel Bun: Luca fiul lui Lațco, Alexa

¹⁾ M. Costăchescu, l. c., p. 352.

²⁾ *Ibidem*, p. 444.

³⁾ *Ibidem*, p. 465.

⁴⁾ I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*, vol. I. București, 1913, p. 13—15.

⁵⁾ *Ibidem*, p. 91—92.

⁶⁾ I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*, vol. I. București, 1913, p. 309—311

Herțea, Dinga și fratele său Manciul, Șteful, Boldor și fratele său Gavril... toți aceștia cu sălașele lor.

Pe lângă aceștia se adaugă Neanciul, holteiul, dat mănăstirii Neamțului de călugări dela Bistrița ca despăgubire pentru un Tătar al ei Cozma pe care îl omorâseră țiganii din Bistrița¹).

Intr'un alt document din 13 Noemvrie 1487, Ștefan confirmă cipiscopiei de Rădăuți stăpânirea asupra țiganilor Pandrea, Radu și Buțcat, cu sălașele lor cu tot²).

Ștefan cel Mare confirmă de asemenea la 4 Aprilie 1488, mitropoliei de Roman, dania bunicului său Alexandru cel Bun la care adaugă stăpânirea peste Tătarii Baciul, Coica și fratele acestuia Ninga holteiul, și peste țiganii Boia, Dadul, Guținea și Carfina holteiul, cu sălașele lor cu tot³).

Suceava, 16 Martie 1490, Ștefan cel Mare dăruiește mănăstirii Putna 11 sălașe de țigani, din țiganii săi proprii, aduși din Țara Românească (țara Basarabilor), anume: « Talpă cu copiii săi Toderică, Jamba, Molda și Piciman; Oprea cu copiii săi Mihu, Daniul, Petru, Vasia și Vărher; Daniil, Micu, Ioan, Bratu, Neagoe cu Hârbu, toți aceștia cu copiii și cu sălașele lor »⁴).

Prin aceste danii și multe altele care au urmat numărul robilor mănăstirești se urca dela o domnie la alta, iar la urcarea unui nou domn pe tronul țării, egumenii obișnuiau să vină cu acte vechi, dela domnii precedenți, să fie confirmate, confirmări care serveau ca acte justificative în judecățile destul de numeroase pe vremea aceea.

Confirmarea actelor prin care se menționau daniile domnești cât și cercetarea și verificarea lor se făcea de însuși domnitorul, după cum vedem dintr'un act dela jumătatea secolului al XVIII-lea: « obiceiul este, cărtile de danie domnești, ori pe țigani, ori pe moșie, să fie iscălite de domnul ce au miluit cu acele danii și nicio carte de danii nu s'a obișnuit a fi numai cu pecete, neiscălite de domni și nepotocolăite, ci au fost după vremi »⁵).

S-ar putea enumăra încă cu sutele daniile și confirmările de danii⁶) ale diferiților domnitori, în decursul vremii, dar rostul

¹), ²), ³) și ⁴) *Ibidem*, p. 311; p. 314—317; p. 341—344; p. 430.

⁵) N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. I. București, 1902, p. 427.

⁶) Arhivele Statului, *M-reu Secul. Pach. I*, Nr. 12, *Doc.* din 29 Iulie 1671.

acestui capitol, nefiind nimic altceva decât o încercare de a arăta proveniența țiganilor mănăstirești, vom spicui câteva documente ale domnilor din Țara Românească, urmând ca cetitorul care ar dori să cunoască mai multe documente privitoare la viața țiganilor să consulte capitolul dela finele volumului, făcut în acest scop.

Domnii Țării Românești nu s-au lăsat mai prejos decât domnii Moldovii, ci au ridicat și ei mănăstiri înzestrându-le cu o mulțime de robi țigani.

♦ Dan al II-lea, prin actul din 1424, întărește mănăstirii Tismana ceea ce-i dăduseră predecesorii lui, printre care și 40 sălașe de țigani ce trebuiau să fie « slobozi de toate slujbele și dăjdiile și de venitul domniei mele » ¹⁾.

Basarab Vodă cel Tânăr (1477—1482) confirmă mănăstirii Tismana stăpânire peste trei sălașe de țigani, anume: « Mircea cu copiii săi și Necula cu copiii săi și Iuda cu copiii săi, pentru că le-au dat cunnatul meu, jupân Stanciul și sora mea Anca pentru ca să fie sfintei mănăstiri moșie și ohabă și spre slujbă sfintei mănăstiri și de către nimeni nezăticință după cuvântul domniei mele » ²⁾.

♦ Petru Voievod cel Tânăr, fiul lui Mircea Vodă, întărește (1559—1568 Iulie 5) mănăstirii Dobrușa mai multe moșii și trei sălașe de țigani ³⁾. Tot el, în 20 Noemvrie 1562, întărește mănăstirii Tismana și egumenului Ioan stăpânire peste niște sălașe de țigani anume: « Danciul și Radul și Nana și Danciul și Oprea și Radul și cu țigâncile lor și cu copiii lor, pentru că sunt bătrâni și drepți țigani ai sfintei mănăstiri dela Tismana și de moștenire, însă i-au fost scris globnicii ⁴⁾ domniei mele, ca să fie țigani domnești, dar domnia mea de vreme ce am văzut și am înțeles că sunt țigani de moștenire sfintei mănăstiri, domnia mea iar i-am adăugat și am dat ca să fie neclintiți sfintei mănăstiri » ⁵⁾.

¹⁾ B. Hasdeu, *Archiva Ist. a Rom.*, vol. I, p. 19—20; doc. din 5 August 1424 și N. Iorga, *Ist. bisericii românești*, Vălenii de Munte, 1908, vol. I, p. 46

²⁾ Alex. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*. București, 1909, p. 191—192; doc. din 17 Noemvrie 1479.

³⁾ Arhivele Statului, Secția Iсторică.

⁴⁾ Globnicii erau funcționarii Domnului însărcinați cu încasarea gloanelor (amenziilor) și în mod special cu înscrierea la avereia domnească a tuturor țiganilor fără stăpân.

⁵⁾ Arhivele Statului, Secția Iсторică. Publicat de Alex. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*. București, 1909, p. 251—252; doc. din 20 Noemvrie 1562.

De asemenea, la 17 Iunie 1567, întărește mănăstirii Tismana stăpânire peste o parte de moșie din Izvarna și peste un sălaș de țigani ¹⁾.

Câteva luni mai târziu, în 22 Octombrie 1567, întărește mănăstirii Tismana stăpânire peste mai multe sălașe de țigani ai mănăstirii, care, fugind peste munți în Țara Ungurească, au fost aduși îndărăt de egumenul Ioan ²⁾.

Alexandru Mircea Vodă (Alexandru III) confirmă mănăstirii Tismana stăpânire în Izvarna peste partea jupâniții Rada și un sălaș de țigani ³⁾.

Matei Basarab la 1650, confirmă mănăstirii Tismana stăpânire peste niște țigani în contra pretențiunilor lui Barbu armășelul, nepotul Corbenilor, care îi vânduse, deși fuseseră dăruitori mănăstirii de moșii și strămoșii lui ⁴⁾.

La 9 Mai 1715, Ștefan Cantacuzino Voievod întărește mănăstirii Surpatele stăpânire peste un țigan ⁵⁾.

Țiganii mănăstirești nu provineau însă numai din danii și confirmări domnești, ci și din danii, vânzări și schimburi particulare, lucru, pe care îl constatăm din documentele păstrate la Academia Română și Arhivele Statului ⁶⁾. Exemplu de acte de danii: La 1648

¹⁾ Arhivele Statului, Secția Istorică.

²⁾ Arhivele Statului, Secția Istorică, (original); Acad. Rom., doc. CXXXII/216 (copie), publicat de Alex. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*. București, 1909, p. 257—258.

³⁾ Alex. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*, București, 1909, p. 259; doc. din 4 Septembrie 1568.

⁴⁾ *Idem*, p. 323—325; doc. din 11 Ianuarie 1650.

⁵⁾ Arhivele Statului, *M-rea Brâncoveni*, Pach. XXII/84.

⁶⁾ a) *Danii*:

1648 Ianuarie 20, Acad. Rom., doc. XXI/273.

1648 Iulie 27, Acad. Rom., doc. XXI/272.

1653 Decembrie 4, Acad. Rom., doc. CXVII/114.

1675 Mai 17, Arh. Stat., M-rea Brâncoveni, Pach. XXII/46.

1676 August 6, *Idem*, doc. 47.

1684 Septembrie 9, *Idem*, doc. 52.

1688 Iulie 28, Acad. Rom., doc. XXI/251.

1689—1690, Arh. Stat., M-rea Brâncoveni, Pach. XXII/62.

1692 Noemvrie 15, *Idem*, doc. 66.

1693 Octombrie 15, *Idem*, doc. 69.

1700 Aprilie 17, Acad. Rom., doc. CXXIV/114.

1706 Februarie 26, Arh. Stat., M-rea Brâncoveni, Pach. XXII/81.

1784 Iulie 25, Acad. Rom., doc. XCI/264.

o oarecare jupâneasă a lui Tudosie, împreună cu fiii săi, dăruiește mănăstirii Căldărușani o țigancă ca să le fie pomană în veci lor

b) *Vânzări*:

1640 Mai 31, Acad. Rom., doc. CXXXIV/92.
 1654 Iulie 30, Acad. Rom., ms. 500, p. 102—103.
 1654 Decembrie 22, Arh. Stat., M-rea Brâncoveni, Pach. XXII 23.
 1659 Mai 26, *Idem*, doc. 26.
 1662 Februarie 19, *Idem*, doc. 30.
 1664 Mai 13, Acad. Rom., doc. XC/68.
 1664 Septembrie 3, Arh. Stat., M-rea Brâncoveni, Pach. XXII/34.
 1682 Martie 19, *Idem*, doc. 50.
 1684 Decembrie 27, *Idem*, doc. 53.
 1693 Mai 10, *Idem*, doc. 67,
 1701 Martie 3, *Idem*, doc. 73.
 1759 August 3, Acad. Rom., doc. LXV/161.

c) *Schimburi*:

1636 Mai 27, Acad. Rom., doc. CXXIV/107.
 1638 Aprilie 18, Acad. Rom., doc. XC/37.
 1651 Iunie 28, Acad. Rom., doc. CXXVII/75.
 1651 Noemvrie 8, Acad. Rom., doc. CXXIV/94.
 1652 Iulie 17, Acad. Rom., doc. CXXIV/90.
 1653 Ianuarie 8, Acad. Rom., doc. CXXIV/132.
 1660 Decembrie 14, Arh. Stat., M-rea Bistrița, netrebnice, Pach. VI/525.
 1662 Iunie 7, Acad. Rom., doc. XC/67.
 1662 Septembrie 14, Acad. Rom., doc. CXXVI 107.
 1662 Octombrie 27, Acad. Rom., doc. CXXVIII/109.
 1666 August 3, Arh. Stat., M-rea Bistrița, netrebnice, Pach. VI 527.
 1668 Mai 5, Acad. Rom., ms. 500, f. 102—103.
 1682 Martie 22, Arh. Stat., M-rea Bistrița, netrebnice, Pach. VI 545.
 1692 Septembrie 1, Acad. Rom., doc. CXXIV/113.
 1695 Februarie 20, Arh. Stat., M-rea Bistrița, netrebnice, Pach. VI 544.
 1699 Ianuarie 12, Acad. Rom., doc. CXXVII 107.
 1704 Aprilie 4, Arh. Stat., M-rea Brâncoveni, Pach. XXII/74.
 1705 Octombrie 10, *Idem*, doc. 78.
 1706 Ianuarie 10, *Idem*, doc. 79.
 1709 Iulie 24, *Idem*, doc. 82.
 1712 Decembrie 30, Arh. Stat., M-rea Bistrița, netrebnice, Pach. VI 543.
 1725 Februarie 28, Arh. Stat., M-rea Brâncoveni, Pach. XXII/86.
 1728 Mai 22, *Idem*, doc. 88.
 1730 Mai 26, *Idem*, doc. 89.
 1740 Iunie 17, *Idem*, doc. 92.
 1744 Ianuarie 11, Arh. Stat., M-rea Bistrița, netrebnice, Pach. VI/534.
 1746 Ianuarie 10, *Idem*, doc. 518.
 1748 Iulie 10, Arh. Stat., M-rea Brâncoveni, Pach. XXII/94.

și părintilor lor¹⁾); în 1653, Pătrana jupâneasa spătarului Jipa dăruiește niște țigani episcopiei Buzăului pentru că acolo se hărăzise loc de veci pentru « oasele » soțului ei²⁾; în 1688, Neagu, fiul căpitanului Măinea dela Goștile, dă mănăstirii Căldărușani, un țigan în locul țiganului mănăstirii, pe care îl omoriseră țiganii lui. « Precum să se știe că întâmplându-se de s-au sfădit niște țigani ai noștri cu țiganii mănăstirii Căldărușani, fostu-s'au întâmplat pri-mejdie unui tigan al nostru de au lovit pre un țigan al mănăstirii în cap și dintr'aceea i s'au întâmplat aceluia țigan de au murit, deci într'alt chip n'am putut face, ci am căzut cu mare rugămintă la părintele egumenul Efrim, ca să-i dau țigan pentru țigan și neavând nici sfinția lui ce mai face fost-au bucuros ca să-i dau țigan pentru țigan »³⁾.

Alt document este acela prin care jupâneasa Despa, soția clucerului Neagoe Mihălcescu din Cândești, dăruiește, în 1700, episcopiei Buzăului un țigan bucătar să fie pentru sufletul boierului ei și al coconilor (copiilor) ei⁴⁾.

Logofeteasa Păuna Fratoșiceanca dă mănăstirii Gănescu din Craiova, în 1784, două suflete de țigani pentru iertarea sufletului ei, fiindcă, după cum spune ea, nu avea nici un fel de rudenie care să se îngrijească de sufletul ei după moarte și face acest lucru cât e « sănătoasă cu mințile întregi nesmintită de boală »⁵⁾.

Exemplu de act de vânzare este documentul din 7 Aprilie 1675: « Adeca eu jupâneasa Lica, împreună cu soțul meu Dragul, fata Lincăi ot Vățulești scrim și mărturisim cu acesta al nostru zapis, ca să fie de bună credință la mâna cinstiitului părinte arhiepiscop

1752 August 20, Arh. Stat., Mitr. Buc., netrebnice, Pach. CLIV 8.

1766 Martie 7, *Idem*, doc 13.

1774 Aprilie 28, Acad. Rom., doc. XCI/108.

1775 Ianuarie 6, Arh. Stat., M-rea Bistrița, netrebnice, Pach. VI 540.

1776 Decembrie 11, Arh. Stat., Mitr. Buc., netrebnice, Pach. CLIV 19.

1777 Ianuarie 28, Arh. Stat., M-rea Bistrița, netrebnice, Pach. VI 537.

1777 Mai 29, Arh. Stat., M-rea Brâncoveni, Pach. XXII/99.

1777 Iunie 19. *Idem*, doc. 98.

1792 Iulie 1, *Idem*, doc. 100.

1794 Aprilie 26, Arh. Stat., M-rea Bistrița, netrebnice, Pach. VI/539.

¹⁾ Acad. Rom., doc. XXI 273.

²⁾ Acad. Rom., doc. CXXVII 114.

³⁾ Acad. Rom., doc. XXI 251.

⁴⁾ Acad. Rom., doc. CXXIV/114.

⁵⁾ Acad. Rom., doc. XCI/264.

Daniil cum ca să se știe că i-am vândut un țigan anume Radul, feciorul lui Bălaci și al jupâñesei Anicăi, fata Ianei. Pentru că ajungându-mă multă nevoie și sărăcie de dăjdii domnești, eu l-am vândut de a mea bună voie la sfânta episcopie (cu) taleri 30, ca să fie moșie ohabnică el și feciorii lui și feciorii feciorilor lui, pentru că l-am vândut de a noastră bună voie și fără nicio silă, iar cine s'ar ispiti din feciorii noștri sau din neamul nostru a face sau să se ispitezască preste zapisul nostru a intoarce, să fie proclat și afurisit de Isus Christos și de 318 oteți (părinți) și pentru mai adevărată credință ca să se crează, ne-am pus degetul și iscălitura mai jos și mărturii au fost boierii care vor iscăli mai jos »¹⁾.

Acest act este tipul obișnuit de scrisoare de vânzare a robilor țigani — în care aceștia nu sunt amintiți decât, ca niște unelte necuvântătoare, dar cu atât mai mult, necesare.

Un alt document de vânzare este acela prin care Vasile Buhăescu fost mare paharnic, vinde lui Ioanichie episcopul Romanului, niște țigani cu care să înzestreze sfânta mănăstire Precista din Roman, care se construise și se împodobise cu banii lui Constantin Racoviță Voievod ²⁾.

Se întâmpla, și asta destul de rar, ca unii țigani grație dife-ritelor împrejurări să se găsească într-o stare de libertate, dar fiind vinovați într-o anumită chestiune și pe punctul de a fi pedepsiți, erau cumpărați, sau se vindeau chiar ei, unei persoane sau instituții, scăpând astfel de pedeapsa care trebuiau s'o ispăsească.

Dăm mai jos un document din Iulie 1654, prin care un țigan se vinde unei mănăstiri spre a scăpa de spânzurătoare.

« Adecă eu Gheră țiganul scriu și mărturisesc cu acest al meu zapis ca să fie de mare credință la mâna părintelui ieromonachului Teodosie ot Strehia, egumenul... au dat ughi 30, bani gata în mâna căpitanului Predei Bologăi, de m'au scos dela spânzurătoare, ca să fiu țigan la sfânta mănăstire eu și cu țiganca mea și cu feciorii mei, cu featele meale, de moșie de baștină »³⁾.

Printr'un alt document din 1692, Marica țiganca, feciorii și ginerii ei se închină să fie robi părintelui Mitrofan, episcopul Buzăului, deoarece pierdeau de foame.

¹⁾ Acad. Rom., ms. 500, p. 103.

²⁾ Acad. Rom., doc. LXV 161.

³⁾ Acad. Rom., ms. 500, p. 102.

« Să se știe că fiind noi din Țara Moldovei și perind stăpânii noștri pre care i-am avut acolo și întâmplându-se de au fost foame mari și neavând cine ne scoate capetele din foame acolo, am venit cu toții aici în țeară de ne-am închinat sfintei episcopiei dela Buzău, de a noastră bună voie și de nimenea siliti, să fim noi toți robi ai casei, numai să ne scoată capetele din foamete.

Deci întâmplându-se, atunci pre aceale vremi, de era episcop părintele Grigorie văzând că ne închinăm să fim robi episcopiei, ne-au primit și ne-au dat bucate din episcopie de ne-au scos capetele din foame, iar nu doară să ne dea niscare bani, ci numai pre bucate de mâncare ne-am închinat, să fim robi zidului... ».

« Și cine se va trage dentru noi să fim toți robi aceștii case în veaci, iar de s-ar scula cineva cu vreo gâlceavă pentru noi să zică într'alt chip, aceaia să nu li să ție nici într'o seamă, nimic, că noi suntem robi episcopiei, iar alt nimănuí »¹).

Astfel, din danii și cumpărături, mănăstirile au ajuns să aibă, după domn, cel mai mare număr de țigani robi.

Armate întregi de țigani munciau din zori până în noapte, nădușind și bulbucându-și ochii, fără să crăcnească, de frica torturilor la care erau supuși, dacă nu ascultau, — însă când le ajungea cuțitul suferinței la os și mai ales când erau mai puțin păziți, își strângeau în grabă cele câteva bulendre și luau drumul pribegiei.

Din această pricină erau veșnice urmăriri împotriva țiganilor mănăstirești și nu puține sunt hrisoavele domnitorilor care împuterniceau pe egumeni cu urmărirea și ridicarea țiganilor lor. Locul de refugiu era de cele mai multe ori Transilvania, deoarece acolo se bucurau de un regim mai uman.

Documentele prin care se atestă numeroase fugi ale țiganilor, ca urmare a răului tratament la care erau supuși, sunt destul de numeroase.

Dintre acestea citez următoarele: Petru Vodă cel Tânăr la 1567, confirmă mănăstirii Tismana stăpânire peste niște sălașe de țigani care « au fugit peste munte în Țara Ungurească », iar mai apoi egumenul Ioan îi readusese în mănăstire ²).

Al doilea document este dela Alexandru Vodă (1568 — 1577), prin care dă volnicie mănăstirii și ieromonahului « să caute și

¹) Acad. Rom., doc. CXXIV/115.

²) Arh. Statului, Secția Istorică, publicat de Alex. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*. București, 1909, p. 257—258; doc. din 22 Octombrie 1567.

să răscumpere mai sus zișii țigani ai sfintei mănăstiri oriunde se vor găsi și în a oricărui țigănie, fie în țigănia marelui vornic sau în țigănia marelui postelnic, sau în a oricărui țigănie din boierii mai sus ziși, fie oriunde, iar mai sus zisul părinte ieromonah, egumen, chir Ioachim, și oamenii lui să fie volnici a-și lăua din orice țigănie mai sus zișii țigani ai sfintei mănăstiri »¹⁾.

Cu hrisoavele domnului în mână, egumenul proceda la căutarea și ridicarea țiganilor săi, răsplătindu-le pentru osteneala sa, cu un traiu și o supraveghere și mai aspră decât mai înainte.

Robii aduși acasă își înghițeau din nou durerea în suspine, din nou trebuiau să înceapă calvarul vietii, spre a cugeta mai târziu la alte planuri de fugă, mai riguroșe concepute, dar care în mod firesc se terminau tot cu suspine.

Mănăstirile mai făceau tot felul de schimburi de țigani, astfel erau unii fugiți în alte țigăni și pentru aceia veneau boierii acelor țigani și dădeau alții în schimbul lor.

Unii fugiau să se căsătorească și atunci se făcea schimb cu un alt țigan, drept despăgubire, fiindcă după ce se căsătoreau, despărțirea era greu de făcut, producându-se mari neințelegeri, mai cu seamă atunci când rezultau copii din aceste căsătorii.

Pentru exemplificarea celor de mai sus citez câteva documente, dând altele la finele acestui studiu.

La 1638, Preda paharnicul face schimb de țigani cu Ignatie episcopul Râmnicului pentru «a nu sparge sălașul», fiindcă un țigan al episcopiei se căsătorise în țigănia lui²⁾.

La 1651, Cârstea spătarul de Mălăești împreună cu soția sa Neacșa fac schimb de țigani cu părintele Serafim, episcopul Buzăului, fiindcă acesta nu se îndurase să spargă sălașul «datu-mi-au pentru Costandin țigan și pentru un copil al lui mic de țâță anume alt țigan, anume Crăciun, din țigănia episcopiei, fecior Mircei țiganul și mi-au dat bani gata ughi 13 și un cal»³⁾.

La 1653, Doamna Elina soția lui Matei Basarab arată printr'un zapis că a primit o țigancă în schimbul alteia ce se măritase cu un țigan al părintelui Serafim, episcopul Buzăului»⁴⁾.

¹⁾ Alex. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*, p. 266; doc. din 17 Aprilie, între anii 1569—1570.

²⁾ Acad. Rom., doc. XC/37.

³⁾ Acad. Rom., doc. CXXIV/94.

⁴⁾ Acad. Rom., doc. CXXIV/132.

Din 1786, următorul schimb: « Incredințez cu acest răvaș al meu la mâna sfinției sale părintelui igumenul chir Teofan Străhăianu, cum să să știe că având eu un țigan anume Ion al sfintei mănăstiri, în țigănia sfinției sale și sfinția sa alt băiat de țigan anume Preda în țigănia mea și neputând eu să țiu pe țigan la mănăstire, pentrucă avea părinți în țigănia sfinției sale și sfinția sa pe al sfintiei sale, iarăși aşisderea, ne-am învoit și am făcut schimb, am dat eu pe al meu sfintiei sale și sfinția sa pe al sfintiei sale mie și pentru credință am iscălit acesta ».

Chesarie, igumen Strâmbei ¹⁾

C) TIGANII BOIEREȘTI

A treia categorie de țigani robi, în afară de țiganii domnești și cei mănăstirești, erau țiganii boierești.

Aceștia proveneau din danii domnești, cuceriri de războiu, moșteniri, zestre, cumpărări și schimburi.

¹⁾ Astfel, Ștefan Voievod (Ștefan al II-lea, a doua domnie 1444—1447), la 25 Ianuarie 1446, dăruiește lui Mihail logofătul pentrucă a slujit « drept și credincios » satul Vânătorii pe Bistrița mai jos de Peatra lui Crăciun; îi întărește și satul Gavrilouții dela graniță, aproape de Sneatin și șase sălașe de țigani. ²⁾

Petru Voievod (Petru al II-lea, 1448—1449), printr'un document dat în Suceava, la 27 Iulie 1448, întărește boierului Ivan Poreu mai multe sate și câțiva țigani ³⁾.

In 1532 Vlad Voievod, domnitorul Țării Românești dă jupânului Vlaicu clucerul și fraților săi stăpânire peste câteva sate și peste mai multe sălașe de țigani ⁴⁾.

Bogdan Vodă (Bogdan al IV-lea, 1568—1572), printr'un document din 20 Martie 1570, dă lui Dinga postelnicul mai multe sălașe de țigani care fugiseră în Polonia și trimesește în mod special după ei, pe logofătul Drăgan. « Care toți acești mai sus serși țigani robi fuseseră mai de mult fugiți și duși din țara noastră în

¹⁾ Academia Română, ms. 500, f. 107.

²⁾ și ³⁾ M. Costăchescu, *Doc. Moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare*. (1438—1456) vol. II, Iași, 1932, p. 237—240; p. 342.

⁴⁾ Arhivele Statului, Secția Iсторică, *Mănăstirea Valea*, Pach. 16; Doc. 2; Documente asemănătoare; *Idem* pach. 16, doc. 5 din 1536 Octombrie 24; *Idem*, Mitropolia București, pach. 159, doc. 2 din 1618 Octombrie 30; *Idem*, pach. 165 doc. 6 din 1625 Iunie 28.

Tara Leșească și nici într'un chip n'a fost stare a-i întoarce de acolo »¹⁾.

Nu se menționează în document dacă acești țigani fugiți în Polonia au fost mai înainte ai domnitorului sau ai boierului, indiferent însă, cum ei au fost mai înainte, documentul ne arată că ei au fost făcuți danie numitului boier.

Petru Vodă (în a doua domnie, 1582—1591), la 1586, întoarce logofetesi lui Drăgan și copiilor săi « ai lor drepti holopi²⁾ țigani anume One cu femeia și cu copiii și Albu cu femeia și cu copiii și Gliga cu femeia și cu copiii, care mai de sus scriși țigani fost-au dreaptă danie răposatului Drăgan logofăt dela Alexandru Voievod (Lăpușneanu) și dela Bogdan Voievod (al IV-lea), pentru a lui dreaptă și credincioasă slujbă, fiind aduși acei țigani de însuși Drăgan logofăt răposatul din Tara Ladiană³⁾. Drept aceia să le fie lor și dela domnia mea drepti holopi țigani și altul să nu se amestece înaintea acestei cărți a noastre »⁴⁾.

In aceeași epocă vedem că și în Transilvania se întâmpla la fel.

Intr'un document din Alba Iulie, cu data de 3 Februarie 1585, principalele Sigismund Báthory⁵⁾, răsplătește slujbele credincioase ale lui Luca Pistaki de Bungard și ii reinoește donațiunea țiganilor săi Florian și Benedict cu « corturile » lor, deoarece hrisovul vechiu se pierduse.

La 1651, Iulie 2, Matei Basarab dăruiește un țigan lui Neagoe vătaful⁶⁾.

In 1659, Gheorghe Ghica Vodă, Domnul Moldovii, dăruiește lui Chiriac Sturza mare jenicer, niște țigani. « Cu aceștia l-am

¹⁾ Uricariul, XVIII, Iași, 1892, p. 169—176.

²⁾ χρόνον — rob (substantiv masculin din malorusă), Gh. Ghibănescu. *Slovar slavo-român*, Iași, 1911, p. 68.

³⁾ Tara Ladiană (Ladianskoi Zemlia) — Polonia. Vezi Bogrea, *Anuarul Inst. de Ist. Nat.*, III (1924—1925), p. 521.

⁴⁾ Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. XIX. Iași, 1927, p. 198—199, doc. 145.

⁵⁾ « ...Florianum Cinganorum cum filiis Nicolae, Ioanne, Cristophoro, alias Pompo vocato, ac Davide item Benedictum cum filiis Andrea, et Iacobu, ipsorumque hacredibus et posteritatibus utriusque sexus universis ac tentario ipsorum ».

Dr. A. Veress, *Doc. privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Tării Românești*, vol. III. București, 1931, p. 1—2.

⁶⁾ Arhivele Statului, *Mitropolia București*. Pach. CLXVI, doc. 3.

miluit pre dumnealui boiarinul nostru ce scriem mai sus, ca să fie dumisale drepti șerbi țigani și jupâneasei dumisale și coconilor dumisale, — și alt nimenea să nu aibă a să amesteca peste cartea noastră »¹⁾.

In 1673, Ștefan Petriceicu Vodă, Domnul Moldovii, dăruiește un sălaș de țigani lui Ilie vornicul despre Doamna « pentru că ne-au slujit cu dereptate și cu bună slujbă »²⁾.

In 1694, Constantin Duca Vodă, Domnul Moldovii, hotărăște să fie rob în veci boierului Manolache mare sulger țiganul Dumitrașco, ce au fost de moșie a lui Dumitrașco postelnicul, feierul lui Costandin fost mare postelnic, pentru că i-a pierdut 13 cai pe când se afla acest țigan vizitul la cai, cu simbrie. « Zicând dumnealui sulgerul cum i-au fost acest țigan vezetul la cai cu simbrie și umblând la câmp cu caii n'au purtat grije să-i păzească noaptea bine, să nu-i fure cineva, ci s'au culcat într'o noapte de au adormit toată noaptea și într'acea noapte i-au furat niște furi doisprezece cai din paza lui și-i stau caii peitori (sic) precum și Dumitrașco țiganul n'au tăgăduit. Au spus și el pe cum s'au culcat de au dormit și peste noapte au perit acei cai toți și nu știe cine i-au furat și-i stau caii peitori.

Așijderea mi s'a mai jeluit dumnealui sulgeriul tot pe acest țigan, pe Dumitrașco, zicând cum l-au trimes cu o căruță cu un cal la Codăești de au dus pre o femeie și mergând acolo i-au zis oamenii din sat să să ducă acasă să nu măie (doarmă) în sat, că sunt niște Tătari în sat și-i vor lua calul de olac și el n'au vrut să să ducă acasă, ci-au mas acolo în sat, în Codăești, la o crâșmă și a doua zi i-au luat Tătarii calul de olac și-au perit și acela cal, precum și Dumitrașco țiganul n'au tăgăduit, ci-au spus și el drept, cum au mas acolo în Codăești și a doua zi i-au luat Tătarii calul și s'au prăpădit.

Pentru aceia așa am socotit domnia mea și i-am giudecat de vreame ce au fost acest țigan tocmit cu simbrie și n'au purtat el grijea să hie păziți caii bine, l-am dat domnia mea rămas pe Dumitrașco țiganul să plătească caii dumisale sulgiariului și neavând cu ce-i plăti caii, atâția cai, l-am dat domina mea ca să hie drept șerb dumisale sulgiariului »³⁾.

¹⁾ Acad. Rom., doc. V/103.

²⁾ Acad. Rom., doc. LXXXIX/177.

³⁾ Acad. Rom., doc. CXXXIII/56.

O danie importantă a secolului al XVIII-lea, este următoarea: printr'un hrisov din 1785, Alexandru Ioan Mavrocordat dă unui boier scăpătat care avea și o fată de măritat căreia nu prea avea ce să-i dea ca zestre, mai multe sălașe de țigani.

Dania domnească de « patru sălașe de țigani » va alina într'o oarecare măsură suferințele boierului scăpătat, iar mila voievodului va rămâne spre amintire în documentul acesta: « Să face știre cu acest hrisov al domniei mele că prin jaloba ce-au dat Zmaranda Zălariu jiupâneasa lui Gheorghe biv vel medelnicer, au arătat cum că de câțiva ani bărbatul său bolnăvindu-se cu grea patimă de boală, au rămas din boala aceia cu totul orb fără pic de vedere; din care pricină rămâind casa lor la proastă cătare și la multă datorie și având fată mare de măritat, cu lacrămi s'au rugat domniei mele ca să fie și ea cuprinsă cu oareșcare a noastră milă, spre întâmpinarea celor trebuincioase a vieții lor și mai ales pentru ajutorul căsătorii fiicăi lor, a căreia jalobă cercetându-se de către domnia mea și fiind adevărată m'am milostivit domnia mea asupra lor și iatăcă prinț'cest al nostru domnesc hrisov i-am miluit cu patru sălașe de țigani dintru ai noștri drepti țigani domnești străini, anume Bratul cu femeia lui Stana cu copiii lor și Radul cu femeia lui Ancuța și cu copiii lor, etc., care de astăzi înainte și în veci să le fie lor drepti robi cu tot rodul ce se vor naște dintr'înșii, stăpânindu-i cu bună pace atât medelnicerul Gheorghe și Zmaranda jiupâneasa lui cât și fii și nepoții și stră-nepoții lor ca pre a lor drepti robi cărora li s'au dat și acest al nostru domnesc hrisov întărit cu a noastră domnească iscălitură și pecete.

Poftind dar domnia mea și pe alți frați luminați domni ce vor fi în urma noastră la domnia aceștii țării, să nu strice această puțină miluire ce am făcut domnia mea cu această casă scăpătată, ce mai vârtos adăugând să întărească, pentru a domniilor sale cinstă și vecinică pomenire »¹⁾.

Alexandru Ioan Calimach, Domnul Moldovii, în 1798, dăruiește niște țigani lui Petrache Casimir fost mare stolnic « spre răsplatirea slujbelor sale ce-au slugit și slujește țării aceștia cu credință și cu silință »²⁾.

¹⁾ Revista « Ion Neculcea » fasc. 6, Iași, 1927, p. 218—219.

²⁾ Acad. Rom., doc. XIV/112.

Constantin Ipsilante, la 1800, dăruiește un țigan unui boier pentru slujbele sale credincioase: « Pe Petre Paltea holtei, țigan gospod, l-am dat domnia mea danie și miluire cinstițului și credinciosului boierului nostru dumnealui Ioan Canano biv vel spătar spre răsplătire slujbelor dumisale ce au slugit țării aceștia cu « credință și cu silință.

Iată dar i s'a dat această a noastră domnească carte cu care să aibă a-l lua întru a dumisale stăpânire, ca să-i fie rob în veci; asupra căruia să-i fie cartea domnii mele, aceasta de danie și miluire statornică, neclătită și nestrămutată nici odinioară în veci, care s'a întărit cu a noastră domnească iscălitură și pecete » ¹⁾.

La 1801, același domn dăruiește niște țigani domnești, veniți de peste hotare, boierului Nicolae Stamatin biv vel sârdar « spre răsplătirea slujbelor sale ce au slugit și slugește curții gospod și țării cu credință și cu dreptate » ²⁾.

Alexandru Nicolae Suțul, Domnul Moldovii, în 1802, dăruiește niște țigani lui Iancul Suțul mare muhurdar, — « spre răsplătirea slujbelor sale ce slujește domnii mele și țării cu credință și dreptate. Care țigani de acum înainte să-i fie drepti robi în veci cu femeile și cu toți copiii lor, cu ginerii și nurorile lor » ³⁾.

Același domnitor, în același an, cu câteva luni mai târziu, dăruiește lui Ioniță Canano fost mare spătar niște țigani străini dintr'altă țară și care veniseră în Moldova.

« Din darul și bunătățile cele după putință care pot asemăna omenirea cu voința dumnezeiască, cum că una și cea mai întâi este facerea de bine de către toți cei vrednici de laudă cu un glas se mărturisește, care și după viață rămâne păzită.

Drept aceia dar, din ceasul ce dumnezeiasca pronie ne-au în-coronat cu stema aceștii bine credincioase țări și ne-am suiat la dom-nescul nostru Scaun, cât ne-au fost prin putință am chibzuit folosul și fericirea tuturor stărilor și cele mai dinainte danii și faceri de bine a altor luminați domni, le-au întărit, altele și din nou am făcut.

Acum dar luat-am domnia mea aminte și pentru al nostru cinstit și credincios boier dumnealui Ioniță Canano bir vel spătar, că să cade a fi împărtășit cu oareșcare ajutor din mila domnii mele spre răsplătirea slujbelor ce au slujit țării aceștia, atâta în vremea

¹⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXI. București, 1911, p. 124.

²⁾ Acad. Rom., doc. CLXXXV/321.

³⁾ Acad. Rom., doc. VII/47.

altor luminați domni, cât și acum în vremea domnii mele aflându-se slujind cu credință și cu dreptate. Și iată că dintru ai noștri drepti țigani domnești ce s-au aflat veniți de peste hotar în țara aceasta, care după nestrămutat obiceiu(l) pământului s'au luat intru al noastră domnească stăpânire, i-am dat domnia mea danie acești țigani să-i fie dela domnia mea danie și miluire » ¹⁾.

La 1815, Scarlat Alexandru Calimach, Voievodul Moldovii dăruiește boierului Dimitrie Plaghino mare postelnic, douăzeci sălașe de țigani din țiganii domnești, deoarece totdeauna am avut grije « a răsplăti slujbele tuturor celor ce s'au aflat și se află slugi domneștii noastre curți și prin cât au fost cu puțință, pre toți aceia ce după cuviință și dreptate li s'au căzut, nu i-am lăsat neîmpărtășiți de domnescul nostru ajutor și milă » ²⁾.

In afară de aceste dăruiri domnești, drept recompense, date boierilor pentru faptele lor credincioase față de țară, sau ajutoare în caz de nevoie, numărul țiganilor boierești se mai sporea prin foile de zestre care le aduceau jiupâneșele la căsătoriile lor.

Aproape nu exista foaie de zestre, de altfel destul de numeroase, care să nu cuprindă și câțiva țigani, parte din avuția miresii.

Marica Doamna, văduva răposatului Constantin Brâncoveanu, dă prin foaia de zestre din 11 Septembrie 1723, nepoatei sale Mariuța fiica lui Ștefan Brâncoveanu omorit la Constantinopole, multime de lucruri prețioase, sate și moșii, case și vii, printre care citez numai « satul Mogoșoaia peste tot hotarul cu casele de piatră ;

curțile, cu viia, cu heleșteul cu moara » și pe lângă aceastea « nouăsprezece sălașe de țigani de acolo » ³⁾.

La capitolul cuhnie (bucătărie) sunt menționate toate vasele și obiectele trebuincioase, în plus « o țigancă văduvă » probabil bucătăreasă sau femeie de ajutor și « două fete de țigan în casă ». Nouăsprezece sălașe de țigani, care, chiar pe vremea aceea, formau un număr apreciabil de indivizi, este destul de important și se explică ușor cum astăzi, o bună parte din populația satului Mogoșoaia este țigănească.

Ioan Canano, în 1806, dă zestre fetei sale Elena, patru sălașe de țigani ⁴⁾.

¹⁾ Acad. Rom., doc. XI/223.

²⁾ Acad. Rom., doc. CLXXXI 44.

³⁾ Din colecția de documente a profesorului Nicolae Ionescu.

⁴⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXI. București, 1911, p. 186.

După aceste dăruiri domnești și foi de zestre, veneau celelalte, prin ditate (testamente) ale părinților sau diferitelor rude.

Astfel, Constantin Brâncoveanu lasă prin testament fiilor săi, să împartă țiganii în modul următor: « Țiganii căți sunt de vatră să-i împartă în patru părți, însă căți vor fi în Potlogi să fie în partea lui Constantin, căți vor fi în Mogoșoaia să fie în partea lui Ștefan, căți vor fi în Obilești să fie în partea Radului; căți vor fi la Doicești să fie în partea lui Matei.

Țiganii de laie încă să-i împartă iar în patru părți sau să aibă globnici, să strângă dajdea după la țigani, după obiceaiul lor și să împartă tot în patru părți ¹⁾.

La 1717, Bejan Hudici, vornic de Poartă ²⁾, lasă la moartea sa în afara de alte lumeri și vietăți, două copile de țigan soției sale, iar restul țiganilor fiului său Antiohie.

Unii dintre boieri fiind rude între ei, sau pentru diferite servicii, își dăruiau țigani unii, altora.

Astfel, în 1640, jupâneasa Candachia soția Ursului pitar din Văsiani dăruiește un sălaș de țigani frățâne-sau, lui Iancu Frățiman ³⁾; în 1635, Septemvrie 16, jupâneasa Herica din Văcărești dăruiește fiului său Alexandru, un copil de țigan ⁴⁾; în 1658, Irina și Isac Misăhănescul dăruesc un sălaș de țigani marelui logofăt Racoviță Cehan și « jupânesei dumisale Tofanei și coconilor dumisale, ca să le fie lor derepti țigani dela noi dăruiți » ⁵⁾.

Mai târziu, în 1680, Gavril Costache mare vornic dăruiește lui Pavel Bujoranul, la cununia lui, o fată de țigan anume Ilința « iar cine va vrea ori din feciorii mei sau fiecine din seminția mea să strice această danie și dar ce-am dăruit și vrea să ia pre țigancă, aceia să fie neieratați de Dumnezeu și de noi în veaci » ⁶⁾.

Preda Palade, fost mare armaș, în 1693, dăruiește lui Manolache Hrisoverghi fost jicnicer un țigan ce i-a fost și lui de danie dela mătușă-sa Maricuța Andrieșoaia șetrăreasa ⁷⁾.

¹⁾ Acad. Rom. ms. 404, f. 14 (Copie după catastiful original de avere a lui Constantin Brâncoveanu, publicat de N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V. București, 1903).

²⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI. București, 1909, p. 311.

³⁾ Acad. Rom., doc. XXII/169.

⁴⁾ Arhivele Statului, Mitropolia București, Pach., CLXVII, doc. 4.

⁵⁾ Acad. Rom., doc. LXXXIX/155.

⁶⁾ Acad. Rom., doc. IX/52.

⁷⁾ Acad. Rom., doc. CXXX/80.

Același boier primește cu doi ani mai târziu dela stolnicul Mihalache Racoviță, o țigancă « cu tot rodul ei ce va avea »¹⁾.

Un oarecare Constantin Scărleț prin zapisul din 1712, Martie 26, dăruiește o copilă de țigan ginerelui său, lui Ilie și nepoatei sale Irina, fata lui Durac²⁾.

In 1765, un străin, Francisc Turi având un țigan de baștină dela moșii și părinții lui il dăruiește lui Ștefan Roset fost mare stolnic « fiindcă m'au ajutat și mă ajută la supărările mele »³⁾.

Un boier în 1770, dăruiește altuia, o roabă țigancă șchioapă și il roagă s'o primească fiindcă e bună pentru toate slujbele: « Fata cam șchiopătează puțin, măcar că nicio pricină nu-i dă, nici la slujbă, nici la măritat, nici la făcut copii, nici la nimic, dar cu toate acestea eu am scris vărului Constandin Cananò, căruia vreai să o dai ca să o primească, cum și părintelui Iftimie »⁴⁾.

O călugăriță dă nepoatei sale pe care a crescut-o și a măritat-o, patru suflete de țigan, iar după un timp oarecare s'a întâmplat ca unul din ei să-i moară.

Pentru acest motiv și pentru faptul că nepoata sa ii fusesese cu credință tot timpul, i-a mai dăruit un țigan în locul celui mort.

Documentul datează din 22 Iunie 1778 și începe astfel: « Monahie Căsandra așa și iscălește, fiica lui Krupenski, arată nepoatei meale Catrinii stolnicesăi... că crescând-o, am și măritat-o și i-am dat zestre patru suflete de țigan, pe feciorii lui Prună... (numele fiilor lui Prună, lipsește din publicație). Și întâmplându-să de au murit un fecior holteiu dintr'acele patru suflete, mai ră-mâindu-mi un copil de țigan tot feciorul lui Prună anume Luca, deci eu pentru multă căutare și agitoriu ce am avut eu la neputința mea dela nepoată-mea, cu alta nu am avut cu ce să o mulțumesc, i-am dat zestre și pe Luca holteiul feciorul lui Prună, în locul celui ce-au murit.

Despre alte rude ale mele n'am avut nicio căutare și tuturor le-am făcut parte din țiganii ce am avut. Iară pentru aceasta

¹⁾ Acad. Rom., doc. CXXX/72.

²⁾ Acad. Rom., doc. CLXXIX/24; documente de același fel la Acad. Rom.: 1722 Martie 15 doc. CLXXIX/35; 1724 Iunie 15 doc. CLXXIX/44; 1727 August 5 doc. CLXXIX/55; 1741 Martie 15 doc. CLXXXV/188; 1785 August 15 doc. CLXXXVI/72; 1795 Iunie 5 doc. CLXXXV/313.

³⁾ Acad. Rom., doc. XXXV/138.

⁴⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI. București, 1909, p. 336.

așa am socotit, fiindcă nepoată-mea Catrina mi-au răsplătit cu asupră demăsură zestrea ce i-am dat, cu mila și agiotorul ce am avut într'atâta vreme; care și după moartea mea iarăși nădăjduesc să-mi grijescă sufletul meu »¹⁾.

In 1794, sărdăreasa Elena Cantacuzino dă lui Ioan Tăutul fost mare sulger o fată de țigan drept răsplătire pentru serviciile ce i-a făcut, în calitate de vechil, în niște judecăți ce a avut cu sulgereasa Cantacuzino, cumnata ei²⁾.

Foarte important este și testamentul lui Matei Ghica către fiul său Iordache, din anul 1820, redat mai jos.

După cum boierii, între ei, își dăruiau de multe ori și țigani fugiți, tot așa și vindeau, însă bineînteles, că cel care îi primea sau cumpăra era obligat să se ducă să-i cante și să-i aducă acasă la el.

Aceste vânzări se făceau însă cu prețuri reduse, mult inferioare adevăratei valori, fiindcă cel care îi cumpăra, risca să nu-i găsească sau să-i capete greu, cu judecată, dela nouii stăpâni care puseseră mâna pe ei.

Astfel, logofătul Bratul, feciorul lui Voico logofăt din Ragul, în 1634, vinde niște țigani lui Neaniul vornicul « solul ce au venit dela Tara Moldovii, ... însă acești țigani ce scrie mai sus sunt fugiți la Moldova în țigănia domnească »³⁾.

In 1770, Neculai Brâncoveanu dăruiește unchiului său Lupu Balș mare logofăt toți țiganii brâncoveniști fugiți în Moldova care « s'au închinat pe la unii și altii și pe alții i-ar fi dat danie domnii pe la boieri și pe la mănăstiri »⁴⁾.

In al cincilea rând numărul țiganilor boierești sporea prin cumpărături.

Ocaziile erau destul de numeroase⁵⁾, voiu aminti însă numai câteva:

¹⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI. București, 1909, p. 337; (originalul la Academia Română doc. CLXXIX 93.

²⁾ Acad. Rom., doc. I 114.

³⁾ Acad. Rom., doc. LXXXIX/135.

⁴⁾ Acad. Rom., doc. XXXV 2.

⁵⁾ Acad. Rom., — 1631 August 5 doc. CLXXIX/10; 1635 Noemvrie 18 doc. CLXXIX/5; 1636 Martie 28, doc. CLXXIX/9; 1637-1638 doc. CLXXIX/8; 1717 Decemvrie 1 doc. CLXXIX/29; 1719 Iulie 27 doc. CLXXX/100; 1723 Mai 2 doc. CLXXXVI/65; (în acest doc. confirmarea e făcută de mitropolit); 1724 Noemvrie 3, doc. CLXXIX/52; 1737 Iulie 28, doc. CLXXIX/65.

1600 — Gligorie Bogdan cumpără dela Alexandru nepotul lui Nădăboico vornicul, un țigan pentru un cal bun prețuit 15 galbeni ¹⁾.

1602 — Marcu Cudalbu armășel din Chilieni, județul Tutovii, vinde de bună voie lui Crâștea mare vornic niște țigani pe care îi răscumpărase cu 2000 aspri « din mâinile Tătarilor când au prădat până la Vlașca » ²⁾.

• Prin documentul, probabil a anului 1605, după cum spune Gh. Ghibănescu, Sultana fata lui Mircea Vodă Ciobanul (1545—1554; 1558—1559), vinde cu 300 aspri o țigancă vămeșoaei Mărica Grămoae. « Scrie Sultana fata Mircei Voievod din Tara Munteanească că a vândut o țigancă jupâniței Marica, marelui vămeșoae și pentru că a cumpărat jupânița Marica pe acea țigancă drept 300 aspri, bani gata, să-i fie moșie și de ohab(ă) și nepoților și strănepoților ei; și iată marturi boiai: jupan Dumitru postelnic și jupan Toma vameș și Nicola vameș și șoltuzul din Trotuș și Voicil logofăt a scris în târgul Trotuș ³⁾.

La 1610, Apostol și Gligorcea, deregători de Bârlad, mărturisesc că Nicoară spătarul a cumpărat niște țigani dela un oarecare Ștefan și Mafteiu « dereptu 20 de galbeni » ⁴⁾.

1614 — Maria fata lui Stoica postelnic de Bucov vinde lui Stoica logofăt de Târceni un sălaș de țigani și astfel, cu banii luați poate să scape de năpasta ce căzuse pe capul ei ⁵⁾.

1634 — Priveag Șimon din Săvestreni, ținutul Făgărașului, vinde slugerului Todoran un sălaș de țigani pe care îl câștigase cu judecată domnească dela mănăstirea din Brădet ⁶⁾.

1635 — Fecrii lui Dumitrașcu Gramă, nepoții lui Trepăduș armașul, vând niște țigani lui Neaniul vornicul de gloată ⁷⁾.

La 1635, printr'o carte de mărturie, mai mulți boieri arată că Dumitru Hoom, fecriul Nastasiei Ciopăneasa, nepotul Doamnei Marichii, a vândut niște țigani marelui logofăt Pătrașco Bașotă » ⁸⁾.

¹⁾ Acad. Rom., doc. XXXVII/112.

²⁾ Acad. Rom., doc. IX/50.

³⁾ Revista « Teodor Codrescu » anul I, 1915—1916, p. 49.

⁴⁾ Acad. Rom., doc. CLXXXVI/6.

⁵⁾ Acad. Rom., doc. XX/225.

⁶⁾ Acad. Rom., doc. XX/89.

⁷⁾ Acad. Rom., doc. CIII/159.

⁸⁾ Acad. Rom., doc. CLXXIX 6.

Gavril Tăutul printr'un zapis din 1650, vinde niște țigani vistiernicului Gheorghe Roșca ¹⁾.

Prin zapisul dela 1685, Februarie 18, jupâneasa Anghelina și fiul ei vând un țigan jupânumui Raniti ²⁾.

La 1692, Gorovei, ginerile lui Lupașcu Bucium din Năneșt, vinde o țigancă postelnicului Vasile ³⁾.

La 1696, Safta jupâneasa lui Iane jicnicerul vinde o țigancă lui Vicol căpitanul cel mare «de nime silită, nici asuprită » ⁴⁾.

La 1707, Gherghina Birceanul, feciorul Udrii postelnicul din Birci vinde un țigan lui Ianache Văcărescul vel paharnic ⁵⁾.

Documente de felul acestora sunt nenumărate și aproape imposibil de a fi reproduse toate în textul lucrării, le voiu reda în capitolul «Documente» dar nici acolo pe toate ci numai pe cele mai importante în ordine cronologică. Totuși mai amintesc aici următoarele:

1. 1646 Iunie 20—Penteleu vornic de ținutul Bârladului vinde un țigan lui Pan paharnicul ⁶⁾; 2. 1647 Ianuarie 7—Vlad postelnicul din Bârsești vinde lui Pan paharnicul ⁷⁾ din Căpreni un țigan împreună cu doi fii; 3. 1650 Iunie 22, Grigorașco Jora vinde două sălașe de țigani lui Pană cămărașul, vameșul de Focșani ⁸⁾; 4. 1652 Septembrie 2—Neagoe postelnicul de Poiană vinde lui Pană cămărașul de Părdești un țigan și un fecior ⁹⁾; 5. 1657 Martie 15—Actul prin care Iliaș vinde lui Brânduș o țigancă ¹⁰⁾; 6. 1661 Ianuarie 20—Jupâneasa Neaga din Besta, județul Dolj, vinde lui Pan căpitanul, o copilă de țigan ¹¹⁾; 7. 1661 Aprilie 15—Diicul feciorul Predei clucerul din Greci vinde lui Pan căpitanul din Părdești, două sălașe de țigani ¹²⁾; 8. 1661 Mai 14—Drăghici împreună cu frate-său Papa, vinde lui Pan căpitan din Căpreni, un copil de

¹⁾ Acad. Rom., doc. CLXXX/81.

²⁾ Acad. Rom., doc. CLXXX/154.

³⁾ Acad. Rom., doc. CLXXIX/18.

⁴⁾ Acad. Rom., doc. LXXXIX 190.

⁵⁾ Acad. Rom., doc. CLXXX 132.

⁶⁾ Arhivele Statului, M-rea Brâncovăni, Pach. 22, doc. 10.

⁷⁾ *Idem*, doc. 11.

⁸⁾ *Idem*, doc. 15.

⁹⁾ *Idem*, doc. 19.

¹⁰⁾ *Idem*, doc. 25.

¹¹⁾ *Idem*, doc. 27.

¹²⁾ *Idem*, doc. 28.

țigan ¹⁾); 9. 1663 Octombrie 7 — Horvat dela Ciocănești dă act lui Matei postelnicul prin care arată că a primit 18 galbeni pentru țiganca care i-a vândut-o ²⁾; 10. 1666 Mai 30 — Balica paharnicul împreună cu frații săi Mihart iuzbașa și Dumitrașco logofăt vând lui Matei feciorul lui Pan vel armaș, o țigancă ³⁾; 11. 1666 Iulie 2 — Ionașcu paharnicul dă la mâna lui Matei postelnicul act de vânzare pentru o țigancă ⁴⁾; 12. 1667 Ianuarie 19 — Radu vtori logofăt, feciorul lui Udriște Năsturel logofăt, vinde lui Matei postelnicul, niște țigani ⁵⁾; 13. 1669 Februarie 14 — Diicul postelnicul din Greci vinde jupânesei Stancăi dela Brâncoveni, un țigan ⁶⁾; 14. 1682 Noemvrie 26 — Matei fiul lui Pan biv vel clucer Pârdescul vinde niște țigani jupânesei Stanei și fiului său Matei ⁷⁾.

In afara de acestea mai redau o serie de documente prin care se arată numărul mare de țigani cumpărați de un logofăt de Visterie.

1. 1709 Septembrie 21 — Iași — Zapisul lui Gavril, feciorul lui Miron Stârcea, prin care vinde un țigan nepotului său Ilie de Visterie ⁸⁾; 2. 1710 Iunie 29 — Zapisul pârcălabului Ștefan Hăbășescul, prin care vinde niște țigani nepotului său Ilie de Visterie, niște țigani ce-i are de schimb dela hatmanul Antiohie Jora ⁹⁾; 3. 1711 Mai 15, Iași — Zapisul Andrei, ce a fost soție lui Dumitrașco Drăgușescul biv vtori comis, și al feciorilor ei, prin care vinde un țigan Sandului cupețul ¹⁰⁾; 4. 1713 Iulie 23, Iași — Zapisul lui Vasile medelnicerul prin care vinde niște țigani lui Ilie de Visterie ¹¹⁾; 5. 1719 Iulie 30, Iași — Zapisul lui Gavril Leca postelnicul prin care vinde o fată de țigan nepotului său Ilie de Visterie ¹²⁾; 6. 1722 Mai 15 — Zapisul Saftei, fată lui Gheorghe Hăjdeu, ce au fost armaș mare, prin care vinde niște țigani lui Ilie logofătul de

¹⁾ *Idem*, doc. 29.

²⁾ Arhivele Statului, M-rea Brâncoveni, Pach. 22, doc. 32.

³⁾ *Idem*, doc. 37.

⁴⁾ *Idem*, doc. 38.

⁵⁾ *Idem*, doc. 39.

⁶⁾ *Idem*, doc. 40.

⁷⁾ *Idem*, doc. 51.

⁸⁾ Acad. Rom., doc. CLXXIX/22.

⁹⁾ Acad. Rom., doc. CLXXX/101.

¹⁰⁾ *Idem*, doc. CLXXIX/23.

¹¹⁾ *Idem*, doc. CLXXIX/25.

¹²⁾ *Idem*, doc. CLXXIX/30.

Visterie¹⁾; 7. 1723 Mai 20 — Zapisul Mariei jupâneasa Sandului Manii neguțătoriul, prin care vinde un țigân aceluiași²⁾; 8. O vânzare la fel s'a făcut între aceleasi persoane prin zapisul din 1723—1724, Iași³⁾; 9. 1724 Martie 15, Iași — Zapisul Andrei stolnicceașa, fata Pleșcăi, prin care vinde o țigancă lui Ilie log. de Visterie⁴⁾; 10. 1724 Octombrie 20 — Zapisul lui Zaharia Lepădat și al soției sale Rucsanda prin care vând o țigancă lui Ilie log. de Visterie⁵⁾; 11. 1725 Mai 15, Iași — Zapisul lui Neculai Soldan postelnicul prin care vinde niște țigani cunnatului său, lui Ilie log. de Visterie⁶⁾; 12. 1726 Martie 1 — Zapisul lui Toader Stârce și al lui Ilie, feciorul stolnicului Ionașco Mustiață, prin care vând un țigân nepotului Ilie log. de Visterie⁷⁾; 13. 1754 Mai 1 — Zapisul lui Mihai Frâncescul prin care vinde niște țigani Barbului Văcărescul vel vornic⁸⁾; 14. 1768 Iulie 27 — Fetele lui Miron Hâncul căpitanul vând pe Cozma țiganul, căpitanului Costandin Grecu ot Vaslui⁹⁾.

După cum se vede dintr-o parte a documentelor redate, referitoare la țigani cumpărați sau schimbați, de Ilie de Visterie, se pare că acesta ajutat de rudenii bogate și de «moroci» și-a făcut în scurt timp o avere foarte mare.

Numărul de țigani cumpărați într'un timp așa de scurt, ne-o dovedește.

Și în secolul XIX, ca și în celelalte secole, vânzările de țigani erau foarte numeroase.

Astfel, în 1833, Cneghina Elenca Uracov, fiica răposatului agă Răducan Roset, soția cneazului Alexandru Uracov vinde dvoreninului Dimitrie Beldiman 178 suflete de țigani « fiindcă slujba bărbatului meu, cum și cea mai mare parte a zestrei mele, mă cerea a trăi în Rusia și după împrejurări neavând mai mult trebuință de arătații țigani, i-am hotărât spre vânzare, mai vârtos având a

¹⁾ *Idem*, doc. CLXXXIX/38.

²⁾ *Idem*, doc. CLXXXIX/40.

³⁾ *Idem*, doc. CLXXXIX/45.

⁴⁾ Acad. Rom., doc. CLXXXI 43.

⁵⁾ *Idem*, doc. CLXXXIX 46.

⁶⁾ *Idem*, doc. CLXXXIX/51.

⁷⁾ *Idem*, doc. CLXXXIX 54.

⁸⁾ *Idem*, doc. CLXXX/134.

⁹⁾ Acad. Rom., ms. 1669, f. 57.

împlini cu banii ce-i voiu cuprinde de pe dânsii și un mare interes a zestrui mele din Besarabia »¹⁾.

Tot la această categorie în afară de vânzările și cumpărările pe care le făceau boierii între ei, trebuie să punem și pe țigani liberi care din diferite împrejurări grele pentru ei se vindeau robii boierilor, după cum unii se vindeau mănăstirilor, aşa cum am văzut la capitolul țiganilor mănăstirești.

Exemple sunt numeroase, redau numai câteva:

1676 — Ignat țiganul se leagă să fie rob comisului Dumitrașco pentrucă l-a scos dela nevoie când a fost băgat în temniță după ce jefuise cu alți țigani mănăstirea Barnovschi. « Apoi văzând c'am căzut la nevoie, am căzut la picioarele lui Dumitrașco comisul de m'au scos dela nevoie, dela temniță, ca să hiu dumisale rob în veci și nime să n'aibă treabă cu mine, căci, că dumnealui m'au scos dela nevoie. Iar pentru mine ca să nu fug este chezaș fratele meu Andrei și Sima țigan »²⁾.

1679 — Gavril țiganul cu soția și trei copii se vând șerbi lui Pavel Bujoranul pentrucă i-a plătit capul, către Stan țiganul cu țitarul dela care furase o iapă.

« Eu Gavril am furat o iapă a lui Stan țiganul cu țitarul și m'au prins și-am căzut la legătură și la încisoare și la mare nevoie și neavând cu ce-mi plăti capul despre păgubaș și de gloaba armașului, numai am căzut la dumnealui Pavel Bujoranul și-au dat pentru mine păgubașului o iapă cu mânz și cinci lei, bani cheltuiala și zece lei bătuți gloaba armașului Constantin căci dumnealui m'au prins.

Și pentru căci m'au plătit dumnealui dela moarte, eu m'am dat dumisale cu țiganca mea și cu acești trei copii, care mai sus scriem, să fim a dumisale țigani în veaci de veaci și cu conilor dumisale, iar de mi se va afla undeva vreun stăpân să n'aibă treabă că dumnealui ne-au scos dela moarte »³⁾.

1682 — Urâta țiganca se vinde șerbă lui Mihalache Țopa « pentru două iape cu mânz ce mi-au dat dumnealui de am dat lui Stan țiganul de m'am plătit de dânsul, că i-am fost datoare cu două iepe cu mânz.

¹⁾ Acad. Rom., doc. CIX 107.

²⁾ Acad. Rom., doc. CV/92.

³⁾ *Idem*, doc. IX/30.

Si neavând noi cu ce plăti iepele lui Stan, (fiindcă) au fugit Gheorghe țiganul meu în Țara Turcească, apoi Stan m'au apucat pe mine cu copiii și m'au ținut un an la casa lui, la opreală, și nemai viind Gheorghe țiganul meu să ne plătim, mă vânduse Stan dumisale clucerului Cantemir și m'am vândut dumisale jupânu-lui Mihalache pentru căci era și Gheorghe țiganul meu a dumisale »¹⁾.

O altă cumpărare sub formă de răscumpărare este următoarea:

1690 — Doi frați Ștefan și Toader Darie fac cunoscut pârcălabului despre țiganul care i-a păgubit că l-a răscumpărat dela ei, fiind condamnat la moarte, Jora sărdarul, dându-le în schimb o iapă și un mascur.

« Cinstit dumneata pârcălabe facem știre dumitale pentru Nistor țiganul pe cum ni-au furat 20 de mascuri în zilele Ducăi Vodă; deci noi am umblat pe urmă și l-am prins și l-am dus în temniță la Eși (Iași) și măria sa Duca Vodă l-au dat să-l spânzure neavând cu ce plăti, deci Nistor țiganul au căzut Andriescioaei și cu alții oameni buni după dumnealui Jora sărdarul de l-au plătit dela ștreang și ne-au dat nouă o iapă și un mascur partea lui Nistor pentru dânsul și el să fie rob nerăscumpărat în veci dumisale Jorăi sărdariului.

Aceasta facem știre dumitale, să fii dumneata sănătos »²⁾.

Un document de toată frumusețea e următorul:

1697 — Țiganul Mihai zlătarul împreună cu femeia și copiii săi se vând robi lui Costin Neaniul vel căpitan za margine, fiindcă picase la mare năpastă. — « Căzând eu cu feciorii mei la robie la Bec-Mărzea pentru un cal murg cu o nară spintecată, ce l-am fost cumpărat dela o slugă a Bec-Mărzii, drept taleri 20, care pentru acești bani așa ne-au fost tocmeala de i-am dat o pereche de sahaidace ferecate. Apoi Bec-Mărzea cunoscând acel cal la mine au mai cerut la mine un cal ce-au zis că i-au mai perit dempreună cu acel cal ce l-au cunoscut la mine și m'au apucat cu strânsoare mare să-i dau prețul aceluia cal, taleri 100. Pentru care gâlceavă trăgând și divan pentru acel cal înaintea mării sale lu(i) Antiohie Vodă la scaunul mării sale la Iași, — și m'au dat judecata platnic lui Bec-Mărzii ca să-i dau acești bani toți deplin, taleri 100.

¹⁾ Acad. Rom., doc. IX/40.

²⁾ Acad. Rom., doc. IX/58.

Deci eu neavând banii să-i dau am căzut la robie cu copii mei și petrecând nevoie în robie rugătu-m'am dumisale cu chezăsie mare, ca să mă dea pre chezăsie, să-mi căpuesc (sic) banii și să mă răscumpăr și dupre rugămintea mea datu-ne-au în chezăsie acestor țigani care acești țigani chezeși m'au luat în chezăsie dela Bec-Mărzea ca să mă căpuesc cu banii.

Deci negăsindu-se nimene ca să ne răscumpere dela păgâni, am venit la dumnealui Costin Neaniul vel căpitan și căzând cu mare rugăminte la dumnealui ca să ne răscumpere, deci dumnealui s'au milostivit de ne-au dat taleri 110 de ne-am răscumpărat dela păgâni. Și ne-am vândut dumnealui că noi alt stăpân, pre altul n'am mai avut fără decât acum pre dumnealui (se vede că acești țigani înainte de a cădea năpasta pe capul lor, au fost liberi), ca să-i sim dumnealui robi de acum înainte » ¹⁾.

1718 — Ivan feciorul lui Dumitru țiganul, sârbul, din Țara, Turcească, împreună cu femeia și copiii lui se vând lui Ion logofătul de Podbaniță, pentru a nu pieri de foame.

« Precum să să știe că fiind noi țigani den Țara Turcească, de moșii noștri de fel de acolo, fără stăpân, am fost venit aicea în Țara Rumânească, încă mai naintea răzmeriții și ne-am fost lipit lângă casa dumnealui și am fost multă vreame și cât am fost ne-au căutat și ne-au miluit ca pre niște străini, iar după ce s'au făcut răzmeriță în țară, atuncea de frică am trecut peste Olt, ducându-ne la Târgoviște. Și făcându-să lipsă și foamete mare de bucate, în toată țara, ajungând ocao (sic.) de bucate de grâu și de mălai câte zeace bani și mai mult și văzând noi nevoia și foamea, că vom să murim cu toții ne-am tras cum am putut și am venit iar la casa dumnealui, la Podbaniță.

Deci noi văzând nevoia că vom (era) să perim de foame fiind și dentr'acoace de Olt foamete și într'alt chip neavând cum face, ne-am vândut noi de a noastră bună voie și cu tocmeală dumnealui logofătului Ion, în preț taleri șaizeci și cinci. Și într'acest preț ne-au dat bani și bucate de ne-au plinit suma banilor ce scriu mai sus.

Drept aceia să aibă a ne ținea și a ne stăpâni și să-i sim robi stătători dumnealui și coconilor dumnealui, nepoților, stră-nepoților câți Dumnezeu îi va dărui, noi și copiii noștri și cine se va trage din noi, neam de neamul nostru, să sim robi stătători » ²⁾.

¹⁾ *Idem*, doc. LXXXIX/192.

²⁾ *Idem*, doc. XII 160.

Urmează un document interesant din timpul ocupației austriace în Oltenia, prin care, un oarecare Pena țiganul, frate cu Ivan din documentul de mai sus, feciorul lui Dumitru țiganul, sârb, din Țara Turcească se vinde rob logofătului Ion Podbăniceanul, fiindcă-l plătise de niște bani ce furase dela un neguțător din Măgurele. După ce luase banii a trecut Oltul și s'a dus la Craiova unde i-a cheltuit. « Și viind jupânul Pascul fratele dumnealui jupân Ion aici la Craiova cu negustoria dumnealui, m'au găsit și m'au prins și m'au pus la grea inchisoare cu porunca cinstitei administrații, au să-i dau dumnealui banii care i-am furat, au să mă spânzure ca pe un hoț. Și eu țind o țigancă a dumnealui logofătul Ion, anume Stana, care țigancă iaste dumnealui dată de schimb dela măria sa Gheorghe Cantacuzino și fiindcă și frații mei Iovan (Ivan) și Nicola sunt vânduți la dumnealui, din vreamea foametii, nefiind neamul nostru de aici de (din) Țara-Rumânească au vreunui (vreunor) boieri, au a vreunei mănăstiri, ci fiind noi din Țara Turcească, fără de stăpân, eu am căzut cu multă rugăciune și cu plecăciune la dumnealui logofătul Ion ca să mă scoată dela moarte și să mă plătească dela dumnealui jupân Ion și dela frate-său Pascul. Și dumnealui m'au plătit de toți banii dela acești neguțători și eu pentru acești bani care mi i-au dat dumnealui de m'am plătit de neguțători, m'am vândut la dumnealui ca să-i fiu țigan ohabnic și stătător eu și tot rodul ce să va trage din mine în veaci »¹⁾.

Toți acești țigani de mai sus, din categoria boierești, împreună cu cei mănăstirești alcătuiau așa zișii țigani vătrași care se împărțeau la rândul lor—după serviciile la care erau repartizați, în două grupări bine distințe: a) țiganii căsași (de curte) și b) țiganii de ogor (agricultori, grădinari și pădurari). Țiganii de ogor având o situație cu nimic superioară animalelor, formau grosul robilor.

In loc de altă argumentare este de ajuns să amintim cartea de moștenire ²⁾ din 26 Februarie 1820, a lui Matei Ghica către fiul său Iordache Ghica biv vel vornic, în care erau lăsați moștenire unui singur fiu 271 sălașe compuse din 1.104 suflete (indivizi).

Ca să țină numai pe lângă curte 1104 țigani, ar fi fost un lucru de necrezut, deoarece n'ar fi avut la ce să-i folosească — oricât de mare și pretențioasă ar fi fost curtea; iar ca să-i țină fără de niciun rost, iarăși nu ne vine a crede; și atunci nu-i rămânea

¹⁾ Acad. Rom., doc. XII/144.

²⁾ Acad. Rom., ms. 4843.

decât să-i folosească la munca câmpului și moșilor destul de întinse pentru un număr și mai mare de robi.

Starea acestor robi era asemenea animalelor de muncă și aceasta ne-o arată coeficientul indivizilor care formau o familie.

In timpul acela un număr oarecare de progenituri, alcătuia o bogătie în plus pentru proprietarul respectiv.

Coeficientul de patru suflete intr'un sălaş de țigani era destul de mic, când se știe că țiganii sunt foarte prolifici — lucru observat și în zilele noastre.

Possible insă, că și alți factori au contribuit la quasi-sterilitatea lor, deoarece știau că vor fi despărțiti de odraslele lor prin vânzare și schimburi, dar hotărîtoare a fost starea materială extrem de mizerabilă în care se zbăteau.

Pe un rang superior robilor de ogor (dacă se poate spune așa) se aflau robii căsași. Aceștia îndeplineau toate funcțiunile pe care le necesitau huzuroasele curți boierești; dela cele mai umilitoare până la servitoarea care mătura în casă, bona care creștea copilașii cuconiței, doica în a căreia obligație era alăptarea lor, fectorul, vizitiul, rândasul și bucătarul.

Cea mai mare parte din țiganii căsași o formau meseriași: fierari, potcovari, lăcătuși, lemnari, zidari, cismari, croitori, blănnari, pitari (brutari) și lăutarii, meserie în care erau neîntrecuți pe vremea aceia.

Intr'un document dat la Râmnic în 1781, se ordonă de pater Ludovicus Kiss, probabil unui inferior al său, următoarele: « să poruncești la țiganii dela Sibii să ne facă 25 mii de cuie de acest feli, după cum trimesăi un cuiu de mostră, fiindcă ne trebuie pentru mănăstire, de coperit »¹⁾.

Tot din secolul al XVIII-lea, într'o foaie de zestre sunt amintite « două țigânci în casă fiind mari cusutoare »²⁾.

Spre a scoate cât mai multe foloase de pe urma robilor țigani, stăpânii acestora, ii dădeau de mici să se specializeze pentru anumite slujbe; așa găsim într'un document din 1814, cum un oarecare Iohan Freilih se angajează să învețe în curs de cinci ani, meșteșugul curelăriei, pe un băiat de țigan al lui Nicolae Glogoveanul biv vel clucer.

¹⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VIII, p. 97.

²⁾ *Convorbiri Literare*, XXII (1888), p. 628.

« Deci mă leg printr'acest zapis ca la sărvârșirea sorocului să am a-l da dumnealui, desăvârșit meșter la acest meșteșug, încât să nu aibe la cel mai mic lucru trebuință de alt meșter, iar când nu i-l voiu da învățat, atunce să am a-i plăti eu dumnealui toată pieiciunea țiganului și slujba ce putea face într'acest estim de vreme » ¹⁾.

Intr'alt zapis din 1816, un bărbier se obliga să învețe meșteșugul bărbieriei pe un țigan al aceluiași boier și « la împlinirea sorocului să fiu dator a-i da băiatu desăvârșit bărbier învățat întocmai ca și mine având idee de a rade atât la prostime cât și la epochemeni după cum eu rad; și dumnealui să fie dator a îmbrăcea băiatu un an cu haine și să-mi dea și o chilă de mălai, iar alt nimic » ²⁾.

Soția clucerului Glogoveanu, Elena dă unui Gheorghe pânzaru un țigănuș al ei ca să-l învețe meșteșugul până în trei ani. « Deci de acum în trei ani să am a-i da pe țiganu ce s'au zis desăvârșit la acest meșteșug. Si pentru osteneala mea să aibe dumneaei a-mi da postav un giubelic, iar când la soroc de trei ani nu voiurma de a-i da dumneaei pe țigan învățat întocmai precum știu eu, să am a-i plăti toată pierderea de vreme cât putea a-i posluși » ³⁾.

Același boier, Nicolae Glogoveanu, biv vel clucer dă un băiat de țigan să învețe meșteșugul croitoriei în « soroc de patru ani

Zapisul lui Stanciu croitorul spune să-l dea « desăvârșit meșter întocmai ca și mine având știință atât la cusut cât și la croit la fel de fel de lucruri cât le metaherisește un croitor meșter, iar pentru îmbrăcăminte să fie dumnealui clucer dator pe doi ani să-l îmbrace cu haine cât și cămăși și orice-i trebue, iar pe doi ani, fiindcă mă folosesc și eu de băiat, să fiu eu dator a-l îmbrăca » ⁴⁾.

Astfel robii specializați într'o anumită meserie se bucurau apoi de stima celorlalți și de un traiu mai bun.

Țiganii căsași ai aceleiași curți nu trăiau la un loc, ci erau despărțiti printr'o imprejmuire formând o categorie separată condusă de un vătaf cu puteri mari, care, la rândul lui, era direct răspunzător față de stăpân, pentru lucrul și abaterile robilor.

¹⁾ Acad. Rom., doc. CLXXX/188.

²⁾ Acad. Rom., doc. CLXXX/160.

³⁾ Acad. Rom., doc. CLXXX/157.

⁴⁾ Acad. Rom., doc. CLXXX/178.

Meseriașii bucurându-se de o oarecare autonomie și diferite avantagii, prosperau foarte incet, dar sigur; ceilalți, cu gospodăria caselor boierești, fiind tot timpul în jurul stăpânilor, se sileau care mai de care să se facă plăcuți, divulgând unele secrete ale celor-lalți țigani, care intenționau să-și păgubească stăpânul.

Iși lingușeau stăpânii până la dezgust, dar vanitatea omului gol, nu e niciodată sătulă de laude, chiar când nu le crede, nu le înlătură.

Firea țiganului e cea mai lingușitoare, se aseamănă cu a Evreului — și e născut așa, nu format mai târziu grație imprejurărilor.

De multe ori își arătau albul dinților în semn de râs, când stăpânul primea binevoitor ceea ce i se spunea și luându-și o infâțișare măhnită, ștearsă, când stăpânul era încruntat; laudându-i faptele nevrednice tot atât de mult ca pe cele bune, ei rămâneau în aceiași mizerie, în care erau sortiți să trăiască, până la ivirea unei zile mai bune.

Meseria în care excelau era lăutăria și pentru că talentul muzical la țigani necesită o deosebită atenție ne rezervăm dreptul de a-l trata într'un capitol special.

In afară de meserile amintite, întâlnim prin documente, țigani ce profesau unele ocupații aproape imposibile de exercitat, dacă ar fi fost într'o stare de robie.

Așa, într'o statistică a Moldovii de peste Prut, din 1798, se vorbește de un țigan cărciumar în târgul Chișinăului¹⁾; ocupație care necesita, după părerea mea, o oarecare libertate, dacă nu deplină.

Din acest capitol, cu multe exemplificări, se vede foarte clar, categoriile de țigani robi, după felul proprietarilor care îi stăpâneau, cât și ocupațiile lor.

¹⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXI. București, 1909, p. 119. (Această statistică este cuprinsă în capitolul XIV și a fost făcută cu un scop filantropic. Fiecare individ care fusese ajutat cu bani, i se trecuse numele în această statistică, iar printre ei se afla și Ioniță, cărciumar din târgul Chișinăului, ajutat cu 6 lei).

VIEAȚA ROBILOR ȚIGANI ÎN DECURSUL TIMPULUI

In toate timpurile au existat oameni mai tari și alții mai slabii, indiferent dacă forța celor tari a constat în mărimea pumnului și agilitatea membrelor, numărul și perfecțiunea armelor sau în grămadirea de bunuri.

In totdeauna a existat unul care să poruncească și unul care să execute.

Țiganii au făcut parte din categoria celor slabii și de când sunt cunoscuți în istorie, ei nu s-au bucurat de o situație cel puțin omenească.

Strămoșii lor din India făceau parte din acea clasă de oameni netrebnici — paria ¹⁾ —; strămoșii lor mai deaproape erau robi, iar actualmente dacă nu mai sunt robi, totuși egali în tratament cu conlocitorii țărilor în care se află, nu sunt.

Tot Paria au rămas, iar blestemul milenar cu nenorocirile lui se pare că i-a urmărit de aproape în toate peregrinările lor.

După concepția originei divine, strămoșii lor își aveau nașterea din praful de pe tălpile primului zeu — *Lumina* — și de aceea rostul lor în viață era rostul prafului călcat de toți și spulberat de vânt în cele patru părți ale lumii.

Aceștia sunt Paria din al căror sânge sunt plămădiți țiganii alungați pretutindeni de urgia Brachmanului, coborîtor din pieptul primului zeu, ceea ce însemna mișcare și foc, întâietate.

¹⁾ Un exemplu de ce înseamnă «paria» chiar în ziua de astăzi în India, e faptul următor: «O femeie aparținând castei nobile căzuse într-o fântână, în satul Nagpur, lângă Calcuta. Doi tineri «paria» alergară la țipetele ei și tocmai se grăbeau să se cufunde în puț când persoana aflată în primejdie, recunoscându-i, le strigă: nu coborîți; nu contaminați apă! Prefer să mor...»

Tinerii știind că dacă ar fi profanat apa fântânei cufundându-și corporile în ea, fie chiar pentru salvarea unei vieți omenești, ar fi fost schinguiiți fără îndurare de către nobilimea satului, ascultără dorința femeii.

Și ea bineînțeles, s'a înnecat. (Ziarul «Dimineața» 10 August 1934).

Preceptele moralei creștine printre care se numără și acesta: « Ajută pe aproapele tău, ca pe tine însuți », era odinioară, ceva prea vag și pornit dela egal la egal, ca să ne gândim că și țiganii sunt « aproapele » nostru.

Pe « aproapele » nostru l-am folosit de multe ori în locul animalelor, bune numai la munca câmpului.

Aceasta a fost viața țiganilor și a trebuit să treacă mult timp până când oamenii liberi și puternici s-au gândit să dea și țiganilor oarecare satisfacție sau libertate.

Timpul indelungat cât și numărul mare al țiganilor din Principatele noastre, a făcut ca să se reglementeze oarecum drepturile și îndatoririle lor. În această privință ne stau la dispoziție nenumăratele documente, din care putem constata drepturile și obligațiunile țiganilor.

Natural că talgerul obligațiunilor atârna mult mai greu decât acel al drepturilor, dar acest fenomen nu era specific numai la noi, în România, ci se practica în toate țările.

Dintre obligațiunile țiganilor cele mai însemnate, în afară de prestarea muncii obligatorii — de vreme ce erau robi — erau dăjdiile.

Pentru a cunoaște într'o măsură oarecare dările la care erau supuși, arătăm mai jos privilegiile marelui armaș, subt ordinele căruia stăteau vătrașii, vătașii, muzicanții (lăutarii), aurarii, lăeșii și ceilalți țigani.

Veniturile armașului erau considerabile și provineau din următoarele surse: « Din tributul țiganilor, plătit domnului, pe care el îl percep și din care fi rămâne un surplus cu atât mai însemnat, cu cât el nu calculează niciodată pe dreptate.

Aurarii care culeg aurul râurilor, trebuie să predeie această recoltă marelui armaș, care, la rândul său o preda domnitorului. Surplusul ce-i rămâne și el știe să-l facă cât mai mare, abia se poate calcula.

Alte venituri ale marelui armaș sunt:

a) Ploconul care se dăruiește din partea țiganilor pentru peșcheș sau din aceia a zapeciilor (zobtshis) sau tzirbachis . 18.000 piaștri

b) Din ploconul băeșilor sau a aurarilor valachi câte 20 piaștri de un ludur ¹⁾, din 40 luduri 800 piaștri

¹⁾ Cf. nota din Hurmuzachi X, p. 523; *liude* — unitatea de contribuție. După raportul lui B. Știrbei către Kiseleff asupra stării Valachiei.

c) Areatul sau daruri făcute de țigani pentru înmulțirea spre vânzare a cailor	10.000 piaștri
d) Pentru diferitele vătăsii de muzicanți țigani atât în București cât și în țară	8.000 piaștri
e) Din zapeciucările pușcăriei, iusbășiei, ceaușiei și a vătămănilor	3.000 piaștri
f) Armășelul pentru fân și lemne	750 piaștri
g) Armășelul acelora ce vor să fie scuțiti de serviciu	600 piaștri
h) Diferite venituri, de exemplu, amenzile și alte produse destul de însemnate a pușcăriei cu toate că trebuesc împărțite	12.000 piaștri
Total . . .	53.150 piaștri

După socoteala¹⁾ de mai sus redată de *Kreuchely*, prin 1822, într'un raport către von Miltitz, judecând numai veniturile marelui armaș de pe urma țiganilor, putem să ne închipuim la cât ajugeau dările țiganilor către domnie.

Dările țiganilor sporeau de multe ori avereia din care domnul țării cumpăra sate și moșii pentru sine.

Astfel, Mihai Viteazul, care era destul de bogat prin căsătorie și funcțiile pe care le ocupa, înainte chiar de a fi domn, cumpără niște sate în județul Romanați « din trudă, din slujba ce am slujit domnia mea și din bucatele domniei mele, din dajdia satelor și țiganilor »²⁾.

Dintr'un tablou al veniturilor și cheltuelilor pe anul 1827, printre sumele primite pe seama domnitorului care rămâneau personale ale lui fără a se vărsa în casa vistieriei, era și birul pe

In limba slavonă, *ludie* înseamnă om*. Așa dar când se zicea înainte: cutare număr de ludii, se înțelegea numărul oamenilor plătind contribuție personală. Această contribuție mărindu-se mulți contribuabili nu erau în stare să plătească întreaga capitație, aveau mijloace spre a plăti numai jumătate, o treime sau un sfert din capitație. Atunci se adunau la un loc doi, trei, patru și chiar mai mulți contribuabili, erau considerați ca un singur individ și-i număra ca o *ludie*, fiindcă într'adevăr nu plăteau cu toții împreună decât suma ce ar fi trebuit plătită de fiecare din ei; mai târziu se înțelegea prin ludie o sumă oarecare de bani plătită de un număr oarecare de țărani » (*Con vorbiri Literare*, XXII (1888), p. 741 și *Despre Barbu Dimitrie Știrbei—Recunoașteri și mărturii*, Vălenii de Munte, 1913, p. 35).

¹⁾ Hurmuzachi, vol. X. București, 1897, p. 523.

²⁾ *Arhivele Olteniei*, anul X (1931), p. 131.

țiganii Statului care se ridica la suma de 112.747 lei (Muntenia), sumă destul de importantă, dacă știm că, aceea care se cuvenea pentru exportul porcilor și care export era destul de însemnat, se ridica de abia la 78.500 lei ¹⁾.

Intr'o legiuire a anului 1833, se arată că « țiganii Statului vor fi obligați ca în afară de dajdie de cap de 30 piastri anual și a zecimei dajdiei de cap, să lucreze câte 6 zile pe an, la lucrările de folosință publică » ²⁾.

Zecimea pe care trebuia s'o plătească țiganii în afară de cei 30 piaștri de cap, era onorariul nazirului, boier însărcinat cu incasarea dăldiilor pe țigani.

Nazirul a cărui funcțiune consta în a inspecta și strângă dărlile dela toți țiganii Statului, se alegea după vechiul obiceiu, din boierii țării, indiferent din ce grad ar fi fost, fiindcă totul depindea de cinstea și bunul lui nume.

In afară de ceea ce i se cuvenea prin lege, nu avea voie să rețină nimic din impozitul sau amenzile luate dela țigani. De asemenea era responsabil de orice asupriire sau abuz exercitat asupra țiganilor, fie de el personal, fie din neglijență lui de către subalternii săi.

Nazirul avea o cancelarie cu următorii funcționari și cheltueli: El primea 1000 de piaștri, Sameșul 300, doi funcționari 250 lei (unul 150, iar celălalt 100), cheltueli de birou 50 și șase ocolăși primeau fiecare câte 100 de piaștri. In total se plătea pentru cancelaria nazirului suma de 2200 piaștri anual » ³⁾.

Alte dări plătite de țiganii robi sunt « câte un leu de țigan căsar și câte jumătate de leu pentru țigan holteiu, banii cheltuială pentru lucrul grajdului gospod (domnesc), dela țiganii cu meșteșug ce locuiesc prin târguri; iar după spusele cronicarului Neculce, mai iscodește Mihail Racoviță (a domnit cu întrerupere, în Moldova, dela 1703—1726), ⁴⁾ pe lângă o mulțime de impozite

¹⁾ Raportul lui B. Știrbei către Kiszeleff. (*Convorbiri Literare*, XXII, 1888, p. 746) și *Despre Barbu Dimitrie Știrbei*. (scriere comemorativă). Vălenii de Munte, 1913, p. 41.

²⁾ Acad. Rom., ms. 1032, p. 940.

³⁾ Acad. Rom. ms. 1032, p. 94—95 (Din proiecte și propuneri făcute de N. Șuțu, votate în 1833). ¶

⁴⁾ N. Iorga, *Doc. privitoare la familia Callimachi*, vol. I. București, 1902, p. 423—424.

puse pe biata țară și « țigănăritul » care însemna câte « doi galbeni pe fiecare cap de țigan » ¹⁾.

Țigănăritul însă, nu fusese pus prima dată de Mihail Racoviță, fiindcă il găsim și la 1714, în timpul lui Nicolae Mavrocordat, care în urma unei hotăriri dă un hrisov domnesc prin care iartă această dajdie ce fusese de ajutor la nevoie și scăpase țara dela mare greutate atunci când era « ca o corabia ce să află în mijlocul Mării, cuprinsă din toate părțile de valuri holburate și fără liniște » ²⁾.

In timpul lui Mihail Racoviță această dajdie destul de grea, provoacă nemulțumirea mănăstirilor și boierilor care aveau numeroși robi țigani și siliră în scurtă vreme pe domnitor, să-l suprime, bine înțeles că domnul nu consimțise la aceasta decât în urma străngerii unei însemnate sume de bani, pentru a-și satisface gustul și trebuința.

Suprimarea țigănăritului s'a făcut prin hrisovul din 23 Octombrie 1725: « Eu Mihail Racoviță... facem știre cu această carte a domniei mele tuturor cui se cade a ști, pentru rândul țigănăritului care s'a urmat până acum, de s'a luat dajde pe țigani din toată țara, care obiceiu a fost izvodit de mai multă vreme » ^{3).}

Domnitorul Mihail Racoviță arată în această carte de domnie că el n'a pus dajdia pe țigani din răutate sau lăcomie ei « din întâmplarea vremilor ce au vînuit asupra acestui pământ, jacuri de cătane și prădzi, robii, și altele asemenea acestuia, rămâind țara la mare slăbiciune și cu multe datorii învăluită și noi ca să putem rădica poruncile stăpânîilor și neavând de unde mai lua și cu ce chivernisi, iarăși s'a atâțat și s'a urmat a se lua acest țigănărit ».

Arată apoi în mod șiret că țara sufere și el nu poate să rămână indiferent la aceasta « de altă parte văzând și jalobele dușilorali boiarilor și mai vârtos și a mănăstirilor, precum și s(e) pustiesc țiganii », a hotărît și socotit că această dajdie « nu iaste de nici un folos țării, drept aceia am și legat (oprit) acest obiceiu

¹⁾ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, Ed. III, vol. IX, p. 41.

²⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, V, p. 100, doc. 100, din Iași, 1 Iulie 1714.

³⁾ *Arhiva Soc. Științifice și Literare*, Iași, 1895, p. 338—340 și Revista « I. Neculce », Iași, 1922, p. 305—307 și N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 103, doc. 112 (regest).

al țigănăritului și l-am șters ca să nu mai fie de acum înainte în veci».

« Numai țiganii cei domnești și cei de toiaj hătmănesc, vor fi cu dajde(a) lor cum au avut obiceiu »¹⁾.

Mai favorizați însă, în privința dărilor, erau țiganii mănăstirești care « aveau un privilegiu că dările țării nu le plăteau, trebuia însă să plătească venitul goștinei și a desetinelor, dar numai la mâna egumenilor mănăstirilor »²⁾; iar lucrul la care erau supuși privea numai mă năstirile și mitropoliile.

Astfel, Ștefan cel Mare, hotărăște prin documentul din 1 Iulie 1460, ca, țiganii mitropoliei Sucevii, « să nu fie întrebuințați decât pentru slujbele mitropoliei »³⁾.

La 1627, Miron Barnovschi Moghilă, Voievodul Moldovii securăște de bir pe țiganii mănăstirești ⁴⁾.

Scutiți complet de dări — în afară de cazuri speciale — era vătaful sau bulibașa, supraveghetorul sălașelor, însărcinat de cele mai multe ori cu încasarea dajdiei, pentru care, probabil, îi venea și lui o cota-partea de fiecare cap de familie.

Ca semn distinctiv purta un biciu de curele (un fel de cnut fără plumbi), iar în cazul când autoritatea sa era știrbită, se adresa administrației ispravnicilor.

Aceste cazuri erau destul de rare, căci robii erau mai mult gălăgioși decât făptăși ai relelor. Și acum, fiindcă am amintit de vătafi, vom arăta în câteva cuvinte și felul de organizație autonomă a țiganilor.

În afară de vătafi, țiganii aveau juzi și cnezi, după cum se poate vedea din următoarele documente: La 1414, Alexandru cel Bun dăruiește boierului Toader Pitic mai multe sate printre care satul dela gura Jeravățului, unde au fost cnezi Lie și Țigănești ⁵⁾, (probabil mai mulți frați).

Intr'alt document dela 1428, dăruiește mănăstirii Bistrița, 31 de țigani în frunte cu țigani ⁶⁾. Confirmă acest

¹⁾ Acad. Rom. doc. CLXXXI/133.

²⁾ Melchisedec, *Notițe istorice și archeologice*. București, 1885, p. 154.

³⁾ I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*, vol. I, București, 1913, p. 39.

⁴⁾ Acad. Rom. doc. CLXXXI/71.

⁵⁾ M. Costăchescu, *Doc. moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I. București, 1931, p. 103—105.

⁶⁾ *Archiva Iсторică a României*, vol. I. București, 1865, p. 121.

fapt și documentul din 5 Martie 1458, dela Vlad Țepeș: **кнѧзъ
алѣгански**¹⁾.

Despre juzi este documentul cu data 13 Iulie 1448, din timpul lui Petru al II-lea din Moldova, prin care dă lui Ioan Poreca « **цигани на наше синяте и никоим жаден панъ гръблю и костък** » și alți însăși.

Juzii strângneau dajdea dela țigani, iar existența lor și a cnezilor, ne întărește convingerea că la venirea țiganilor în Europa, formau grupuri mari conduse de șefi cari s-au numit apoi cu numele juzilor și cnezilor români, bine înțeles funcțiuni și nume împrumutate dela slavi.

Intr'un document din secolul XIX se amintește de un Andrei « ăudele » (judele) din Botoșani, despre care N. Iorga spune că era jude de țigani din acel oraș ²⁾.

Peste un număr oarecare din acești juzi, probabil după ținuturi, exista șefia unui bulucbașă (bulibașa) care în afară de încasarea dijmei, judeca toate diferențele între sălașele unei cete, sau chiar neînțelegările membrilor unui aceluiasi sălaș.

O numire a unui bulucbașă de țigani cu toate drepturile ce îi erau conferite de domnitor, ne-o arată doc. ³⁾ din 3 Iulie 1753.

¹⁾ Venelin. « **Българския грамоты** ». Petersburg, 1840, p. 91.

²⁾ Acad. Rom. doc. XLIX/65 și N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 70.

³⁾ *Revista Iсторică*, III, p. 15—16. « Dat-am cartea Domniei mele lui Iancul, pre carele l-am făcut Domnia mea bulucbaș peste giuzăi de țigani domnești lingurari ce săntu în parte Tărăi de giosu, ca să fie volnec cu carte Domnii mele a fiine pe toți giuzăi cu cetile lor, după izvoadele gd. (gospod) ce li s'a dat și toți să aibă a asculta de dânsul de toate ce li-au da învățătură din poruncile Domniei mele. Iar care din Țăgani va umbla fugari de la cetile giuzăilor gd., cum și dela ciata lui, să aibă a-i căuta împreună cu giuzăi și, oriunde i-ar găsă, să-i ia și să-i aducă pe la fiișecarele ciata lui.

Așijdere și pentru alți Țigani ce vor fi răzleți prințul altele ceti boierești sau mănăstirești, orice fel de Țigani ar fi, să-i ia pe toți și să-i aducă aice, la credincios boierul Domnii mele dum. Ianach vt. (vtori) Cămăraș, *ca să-i puiu la tabla* gd., și nime întru nimic să nu-i supere, fără ei își vor da dajdie lor pe an după obiceiu.

Așijdere poruncim Domnii mea și dum. boerii ispravnici de pre la Ținuturi i căpt. i părcălabi de pe la târguri și slujitori, i vornici de prin țara Domnii mele pentru hrana lor, hrănindu-să cu dreptate, nime întru nimică să nu-i supere, nici să-i globească, *fără numai bulucbașa lor să-i giudeci și să-i globescă*, și globile ce s'ar face prin cetile lor să le ia bulucbașa și să le aducă aice la dum. numitul vt. cămăraș. Așijdere poruncim și voi, olăcari, ori cu ce fel de porunci veți fi, *căci lor la olac să nu-i luăți, nici carăle lor la*

Ei judecau adulterele, înșelăciunile, bătăile și tot felul de abateri.

Deoarece nu se puteau folosi de a pedepsi cu moarte sau închisoare, căci țiganul trebuia să lucreze stăpânului, « certau » vinovatul cu chinuri corporale, iar în Transilvania până mai acum cincizeci de ani, voievozii țiganilor aplicau « legea lui Manu pentru pedepsirea celor vinovați, adică excluderea cu desăvârșire din comunitatea țiganească »¹⁾.

Dăm mai jos o reglementare din 1804, a drepturilor vătașilor²⁾ (vornici și epistați). « Orice pricini de judecăți și de împliniele vor fi între dânsii numai epistatul (supraveghetor, vătaf, vechil) și vornicii lor (a țiganilor) să le caute cu dreptate după vechiul obiceiu, iar ispravnicii și alții dregători să nu se amestece cât de puțin, fără numai când se va întâmpla moarte de om și atunce cu vina lor, înscris, să se trimeată la divan; iar când țiganii vor avea alte pricini cu alții lăcitorii ai țării, atuncea ispravnicii ținutului să le cerceteze pricina și de va rămâne să ia țiganul dela lăcitor ceva, să-și împlinească dreptul său. Iar de va fi pricina ca să ia lăcitorul dela țigan, atunce ispravnicul să nu se amestece a împlini nimic dela țigani, ce numai nazirul (supraveghetor la fel ca epistatul) și vornicii de țigani căutându-le pricina vor face și împlinirea »³⁾.

In sălaș puterea este a bărbatului care dispune de feimeie și copii; de aceea în toate catagrafiile țiganilor e pomenit întâi bărbatul (capul familiei), apoi soția și în rândul al treilea copiii, de exemplu: « Ion sin Petrișor, țigan din Țara Ungurească, scripcar.

podvozi să nu le luați. Așjdere și pentru un mascură doi ce voiu avé după carele lor să n'aibă supărare de către desătnici, cum și pentru tot lucrul gd., ori la ce lucru ar fi ei, să nu fie supărați, și pe la păduri pe unde vor lucra lemn, cei cu moșile să aibă a-i zăcui din 20 vase un vas, iar mai multe supărare să nu le facă, și pe la târguri pe unde ar merge cu vase de a lor, cu pârcălabie sau cu altă ceva să nu să supere, că ori carii s'ar ispiti a li face mai mult val piste carte Domnii mele, unii ca aceia vor fi de pedeapsă de către Domniea mea. Aciasta poruncim.

¹⁾ Dimitrie Dan, *Țiganii din Bucovina*. Cernăuți, 1892, p. 8.

²⁾ Într'un protocol oltean din 1722 este vorba de numirea unui « vătaf de lăutari ». (N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 140).

³⁾ Acad. Rom., ms. 91, p. 113 (verso) — 115. (Hrisov gospod dela Alexandru Moruzi pentru țiganii lingurari și ursari, din 20 Februarie 1804).

Maria femeia lui, fata lui Tomașcu, nepoata lui Gheorghe Ungureanul și Andrei copilul lor »¹⁾.

Se menționează de asemenea « văduvoi » sau « vădană » dacă este cazul.

In deobște la moartea șefului de sălaș — bărbatul — conducederea trece pe seama ginerelui, sau feciorului mai mare; mama și toți ceilalți membrii ai familiei trebuiau să-i dea ascultare.

De asemenea la neințelegeri grave, se cerea sfatul bătrânilor care se bucurau de un respect foarte mare.

Legi speciale, care să privească exclusiv drepturile și îndatoririle țiganilor, nu existau. Se amintește însă, pe ici pe colo, printr'un hrisov sau carte de urmărire, ce se cuvine robului și ce nu; obligațiile și îngădirile la care este supus, când și cum va fi judecat și ce pedeapsă va suferi.

Dacă unele din aceste, așa zise legi, erau crude și arbitrale pentru robii țigani, nu trebue să uităm mentalitatea acelor vremuri, cu atât mai mult cu cât, multe din ele arată oarecare omenie, altele nearătând mai multă indulgență nici boierilor.

Redau mai jos câteva paragrafe de legi privitoare la robi.

« *Pentru ceia ce ucig pre alții, pentru să poată scăpa să nu-i ucigă pre dinșii* : robul nu va putea să se suie împotriva stăpânlui său... drept aceia când va bate stăpânlul pe rob, cu măsură și cu vină să cădia să se plece; iară de se va afla că acești mai mari trec peste măsură, și-și ies din obiceie, de-i bat deapăruri și foarte cumplit și vine lucrul de stă în cumpăna de moarte să și-i ucigă de tot, nu cu toiaig sau cu biciu ci cu arme goale, atunci cei mai mici vor putea sta împotriva celor mari »²⁾.

Din această lege reiese că robul putea fi stâlcit în bătăi, dar, cu « măsură » și mai ales cu toiaig de lemn sau cu biciu; însă de îndată ce, în loc de biciu stăpânlul se servește de arme goale « atuncea cei mici vor putea sta împotriva celor mari ».

Adică să se apere; și cum s-ar putea apăra un rob cu mâinile goale, în fața stăpânlui înarmat.

In orice caz legea miloasă ca întotdeauna cu cei obijduiți, a hotărît ca în fața morții și robii să fie deopotrivă cu ceilalți oameni.

¹⁾ Acad. Rom. ms. 4843, f. 3 (verso).

²⁾ Longinescu și Patrognat, *Legi vechi românești*, București, 1912, p. 115.

Amintesc de asemenea câteva sănătăți pentru crimele făcute de robii țigani. « Oricare rob sau năimit sau slugoiu, de va răpi vreo femeie, nu se va certa numai cu moartea, ci-l vor și arde în foc »¹⁾.

« Robul sau năimitul, sau sluga, de va face silă featei stăpână-său, să-l ardă de viu, iar de va fi fost cu voia fetei să-i facă moarte și ei »²⁾.

« Oricare zlătariu va amesteca aurul sau argintul cu alte lucruri fără știrea stăpânului, ce se zice, de va spurca lucrul și să va afla mincinos, cu alta nimică, numai cu capul să plătească »³⁾.

« Uciderea ce-o face muiarea (femeie) sau robul, sau cel slobod, sau cunoscut, sau necunoscut, deapurarea toți într'un chip să vor certa »⁴⁾.

După cum vedem legile erau foarte aspre și vina robului era sanctiionată cu maximum de pedeapsă.

Del Chiaro, un italian învățat, secretarul lui Constantin Brâncoveanu, ne-a transmis felul cum își petreceau boierii ultima seară a Carnavalului.

Cățiva țigani din curțile boierești sunt mânjiți cu funingine și obligați apoi să stea cu măinile la spate în fața unui vas cu făină în care se găsesc aruncate câteva monete pe care trebuie să le scoată cu dinții.

« Urmează și alte distracții: să prință cu gura, alergând, un ou suspendat în aer, sau să tragă cu dinții o monetă însipătă într-o lumânare lângă flacăre, fără să o stingă. Evident că se alegeau cu părul ars și buzele fripte.

Se mai punea o lumânare aprinsă în mijlocul unei grămezi de făină, în care erau ascunși bani și pe care țiganul trebuia să-i scoată cu dinții, stingând lumânarea cu nările.

Flacăra suflată aprindea făina și aprindea și părul țiganului »⁵⁾.

Ca o ilustrare a tratamentului ce sufereau țiganii — și aceasta chiar în secolul al XIX-lea, amintesc că, boierul Eftimie Cananău scrie unei rude de-a saj că un parvenit, susținut de cei mari, îi face neajunsuri « și țiganii mei îi bate de-i omoară; doi țigani tineri însurați de curând, i-au fost bătuți până s'au umflat și au

¹⁾ Longinescu și Patroonet, *l. c.*, p. 152.

²⁾ *Ibidem*, p. 198—199.

^{3—4)} *Ibidem*, p. 77, p. 87.

⁵⁾ Del Chiaro, *Revoluțiile Valahiei*. (traducere de S. Cristian) Iași, 1929, p. 29—30.

murit amândoi, un țigani au scăpat și s-au dus la Hotin să săтурcească » ¹).

Ermitul din Gauting în drum spre Constantinopol prin 1836-1838, rămânând câteva zile în Craiova pentru a vedea orașul, povestește următoarele: « Seara după ce căldura s'a mai domolit, alergaiu prin oraș și văzui o scenă (pe) care nici fantazia cea mai îndrăzneață nu o poate închipui. Printre alte vite o bo(i)eroaică avea și mai mulți țigani, printre care se afla și o fată foarte frumoasă de 15 ani, pe care o vânduse unui ștrengar cunoscut, pe doi galbeni.

Fata trebuia luată tocmai pe când eu treceam pe dinaintea colibei mizerabile, din care auziiu un plânset. Intrebaiu de pricina plânsului, care mi se și spuse. Părintii, frații, surorile plângneau, dar ea fu răpită din brațele mamei și dusă.

Mă apropiai de barbar ca să i-o cumpăr, dar el era bogat și râse de cei 50 galbeni cei-i (ii) ofeream, pentru ca să-i pot oferi ei libertatea; zicea: că doară el o cumpărase pentru plăcerea sa și dacă nu va voi să i se supună o va bate până va voi; și că dacă eu vreau să cumpăr țigani, el are cinci sute, printre care se găsesc și fete foarte frumoase, care nu s'ar împotrivi, deoarece pe el l-au slujit toate; dar de aceasta este chiar amorezat și nu o dă cu niciun preț.

Eu m'am dus la caimacam și am vorbit pretutindeni cu cea mai mare indignare, dar ei au râs de prostia mea: « țiganii sunt proprietatea noastră și putem face cu ei tot ce voim ».

In București vede mai mulți țigani cerșetori fără mâini despre care auzise că stăpânii lor au pus să li se taie. « Unul dintre ei mi-a povestit că tatăl său a sugrumat pe boierul care voise să-i taie mâinile și că de aceea a fost spânzurat ».

Adeseori boierii dădeau posibilitatea copiilor lor să se « distreze », punându-i să biciuiască pe bieții țigănuși.

Se zice că această educație este ceva zilnic; părinții omoară și mutilează după plac; copiii trebuie să fie de cu vreme deprinși cu aceasta, să aibe și ei plăcerile lor. Toți sunt tratați mai rău decât vitele » ²).

¹) N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXI. București, 1911, p. 170.

²) Din *Reise nach dem Orient*, vom Erimiten von Gauting. 1836—1837. Stuttgart, 1839, p. 71 și următoarele (traducere de Gh. Bogdan-Duică, cu titlul: « Craiova de odinioară, după călători streini ». In *Arhivele Olteniei*, anul III (1924), p. 10.

De asemenea citez din « *Amintirile* » Dr. I. C. Severeanu, a cărui credință n'o puțem pune la îndoială, mai ales că cele povestite sunt numai sapte trăite.

« ... Ba încă s'a vorbit mult cum Grigorie Sturdza, fiul domnitorului Mihail Sturdza, fiind la masă și pentrucă robul bucătar pusese prea multă sare în supă, a scos pistolul dela brâu și fără nicio vorbă, l-a împușcat »¹⁾.

Să nu ne mirăm; nu este singurul caz. Un al doilea, povestit de același Dr. I. C. Severeanu, e următorul: « Eram la școală și am auzit zornăitul fiarelor; când m'am uitat, am văzut doi arestați cu fiarele de picioare, care duceau pe o scândură cadavrul unui țigan, fost arestat.

Cadavrul era dezbrăcat în pielea goală; mâinile și picioarele atârnau pe laturile scândurii, fiind foarte îngustă, iar organele sexuale erau descoperite la vedere a toată lumea. Convoiul acesta jalnic, era condus de doi soldați, unul înainte și altul în urmă.

Până să ajungă la biserică unde se îngropau morții, cadavrul a alunecat de pe scândură în stradă. Arestații care-l duceau, i-au tras câte o injurătură și l-au pus iar pe scândură.

In curtea bisericii, alți arestați, sub pază săpaseră o groapă în care au aruncat cadavrul gol și-au dat pământ peste el »²⁾.

Venind vorba de înmormântarea țiganilor, ținem să arătăm că în secolele trecute, ei nu erau înmormântați la un loc cu ceilalți creștini, după cum se poate vedea din următorul document.

« Și au făcut Ștefan cel Mare și biserică cea dintâi, durată de stejar, unde-i țintirimul vechiu, de se îngroapă robi acum »³⁾.

Situația robilor ajunsese foarte grea și nu numai a robilor țigani, dar chiar a rumânilor sau vecinilor.

C. Giurescu arată însă în studiul său « *Despre rumâni* » că între robie și rumânie sau vecinătate era o mare deosebire.

« Ele nu numai că nu s'au confundat niciodată, dar nici măcar nu s'au atins. Erau două stări cu totul deosebite. Față de rob, rumânul sau vecinul era socotit ca om liber »⁴⁾.

¹⁾ Dr. I. C. Severeanu, *Din amintirile mele*. București, 1929, p. 44.

²⁾ *Ibidem* p. 41.

³⁾ Dimitrie Dan, *Tiganii din Bucovina*. Cernăuți, 1892, p. 17 (un pomelnic al mănăstirei Probata din 1825, citat de autor după Melchisedek).

⁴⁾ C. Giurescu, *Despre rumâni*, p. 242 (Analele Acad. Rom., *Memorile Secțiunii Istorice*, Seria II, Tom. XXXVIII. București, 1916).

După Mihai Viteazul însă, lucrurile se pare că s'au schimbat oarecum, fiindcă țăranii decăzuseră într'o situație foarte rea ¹⁾, putând fi schimbați cu țiganii, câteodată la egală valoare, iar altădată rumâni prețuind de trei ori mai mult decât țiganii.

Acest fapt reiese precis din documentele de mai jos: În 1645, Popa Șerban din Drăgoești pe Mostiște, județul Ilfov, împreună cu feciorii lui se răscumpără de rumânie, dând niște țigani în locul lor, afară de moșie pe care n'au voie a o răscumpără.

« Deci când au fost acum în zilele domnului nostru Io Matei Vodă (Basarab), iar noi am căzut la tot săborul mănăstirii ca să ne slobozească, să ne răscumpărăm de rumânie.

Derept aceia părintele egumenul și toți călugării într'alt chip nu ne-au putut slobozi că n'au voie a cumpărarea moșia mănăstirii, numai ce-am căutat de am cumpărat țigani de am dat în mănăstire, capete pentru capete și așa ne-a răscumpărăt dela mănăstire, însă numai capetele și feciorii ce ne va da Dumnezeu, fără de moșie și noi încă să fim niște oameni în pace și slobozi de rumânie cu feciorii cu tot în veac » ²⁾. La 9 Ianuarie 1651, clucerul Socol trimite o scrisoare către Brașoveni « despre rumâniul său fugit la Râșnov și răscumpărăt cu trei suflete de țigani » ³⁾.

Documentul din 24 Februarie 1653, ne arată că un popă, rumân de moșie, al lui Iordache postelnicul se învoiește să dea acestuia *doi țigani* pentru a se putea răscumpără el și feciorii lui de *rumânie* ⁴⁾. Se vede însă, că nu s'a ținut de angajament, fiindcă postelnicul obține dela Domnie o carte de urmărire. Găsindu-l, prin zapisul din 6 Martie 1653, popa Manea din Stâncești se obligă să cumpere lui Iordache postelnic, un țigan, pentru care să fie iertat feciorul său de rumânie. « *Și am pus zi până la Paște* » ⁵⁾, termenul final când trebuia să dea țiganul cumpărat. Probabil, căel, popa Manea, ieșise din rumânie în acest interval, dând un țigan sau bani în locul lui, așa cum ii fusese învoiala la început.

¹⁾ A. D. Xenopol, *Istoria partidelor politice*, vol. I, partea 1. București, 1910, p. 4.

²⁾ Acad. Rom., doc. XX/17.

³⁾ Colecția Hurmuzachi, (N. Iorga), vol. XV. București, 1913, partea II, p. 1195, doc. 2240; N. Iorga, *Brașovul și România (Studii și documente*, vol X). București, 1905, p. 132—133.

⁴⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 483.

⁵⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 484

La 1707 un oarecare boier a făcut « schimb doi rumâni Alexa și Stan, dând cap pentru cap, un țigan și o țigancă » ¹).

In același an, episcopul Ilarion, năstavnicul mănăstirii Znagov, admite împreună cu tot soborul, proegumenului Vasilie să răscumpere doi rumâni, dând în locul lor două suflete de țigani « cap pentru cap. In urma acestei înțelegeri se dă zapis ca cei doi rumâni să fie lăsați în pace « iertați și slobozi de rumânie de către noi (episcopul) și de către tot săborul sfintei mănăstiri, ei și feciorii lor căți Dumnezeu le va da » ²).

Schimb deci de vecini sau rumâni pentru robi țigani și viceversa, aceasta însă nu s'a întâmplat pretutindeni și întotdeauna.

Cu toată situația mizerabilă pe care o aveau rumâni, căsătoriile dintre ei și țigani erau interzise ³), totuși pe sub ascuns ele s'au făcut. Astfel avem un document în care se spune că soția lui Tudor țiganul « iaste rumână » ⁴).

Stăpânii țiganilor (domnul țării, mănăstirile, boierii), văzându-se în pericol a pierde robii prin căsătoria lor cu rumâni sau vecinii, intervin să se dea, după obiceiul pământului, următoarea hotărîre: « moldoveanul ce va lua țigancă, rămâne și el țigan, cum și femeia româncă moldoveancă ce va merge după țigan rămâne și ea țigancă » ⁵).

Din căsătoriile între țigani și rumâni sau vecini, cei mai în câștig erau stăpânii țiganului sau țigăncii, deoarece primeau pe gratis un rob.

Documentul din 13 Mai 1759, spune că « de vreme ce Profira s'au primit de s'au unit cu Neculai țiganul Merăi și a lui Lupașcu, se numește și ea țigancă și nu i se cade a-și cere partea din fecior, rămâind și ea ca o țigancă, deși era Ruscă, și s'au dat toți feciorii lor la stăpânirea Merăi și lui Lupașcu » ⁶).

¹) A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza Vodă*, vol. I. București, 1903, p. 419 nota 22.

²) Acad. Rom., doc. LXVIII/52.

³) Revista « I. Neculce » vol. I, Iași, 1921, p. 119—120. (Ordin circular dat de către Moruzi Vodă, la isprăvnicia Vasluiului ca să se opreasă cununiile între Moldoveni și Țigani).

⁴) Acad. Rom., ms. 5292, f. 49 verso.

⁵) Hurmuzachi, vol. XV, partea II-a. București, 1913, p. 1195.

⁶) N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. I. București, 1902, p. 425.

Iar acum, după ce am văzut sancțiunile ce ar fi suferit țiganii pentru crime și diferite abateri, precum și situația căsătoriilor lor, dăm mai jos pedepsele ce erau prevăzute împotriva celor ce ar fi făcut vreo silnicie țiganilor sau drepturilor lor, după cum urmează:

« Cela ce va vinde feciorul altuia sau robul altuia, sau fie pre ce om, de va fi boieriu să-l bage în ocnă, iară de va fi slugă ce se dzice om mai de gios, de'ntâi să-l poarte de coadele cailor, de aci să-l spânzure; iară de va fi om de-a firea, atunce să-i taie capul.

Denafără de această cumplită certare, ce va lua asupra sa, cela ce va vinde feciorul sau robul altuia, cade-i să dea și prețul, ce au luat, îndoit părinților sau stăpânului acelui rob vândut ».

« Carele se chiamă lotru și când se va certa (judeca), nu numai cela care are muieri slobode în casa lui să chiamă ce încă și cela ce-și dă roabele și slujnicele de se desmiardă bărbații pentru dobândă »¹⁾.

Numeroase cărți domnești se dau împotriva acelora care abuzau cu ceva contra țiganilor.

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, nimeni n'are voie să despartă prin vânzare sau schimb, țigan de țigancă (soț și soție) până nu vor crește copiii mari.

Astfel, la 1795, Teodor Callimach, domnul Moldovii (între 1795—1799), dă o carte prin care face știință « tuturor cui să cade a ști pentru țigâncile ce sunt a unui stăpân și să cunună după țiganii altor stăpâni de vreme ce s'au hotărît cu testament, acele țigânci să nu se tragă de către stăpâni lor ca să le despartă dela țiganii lor, ci să rămâie după țiganii lor nesupărate și unde s'ar afla țiganii acolo să meargă și țigâncile după bărbații lor și țigancă încă să slujească la stăpânul țiganului și să n'aibe voie stăpânul a o despărți până vor crește copii și atunci să se împartă pe obiceiu și să se scoată un copil din mijloc să se dea la stăpânul țigâncii pentru slujba ei »²⁾.

Spre a nu fi înstrăinați membrii sălașelor, s'a hotărît ca cel ce-o vrea să vândă vreun țigan sau țigancă, să fie dator să întrebe întâi rudele lui până la a patra spăță și de nu vor cumpăra ei robii țigani, numai atunci îi poate vinde la străini.

¹⁾ Longinescu și Patrogn, *Legi vechi românești*. București, 1912, p. 36 și 171.

²⁾ N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. I. București, 1902, p. 426—427.

De aceea zapisul de vânzare va fi iscălit și de rude până în a patra spătă spre a nu face apoi recurs că li s'a făcut nedreptate.

« Cine s'ar fi dovedit că ar fi vândut robi, sau lucruri nemîșătoare fără protimisis va plăti drept osândă a zecea parte din prețul lucrului vândut »¹⁾.

Rudele vor iscăli « zapisul vânzării în soroc de douăzeci zile (de vor fi în București) și de patruzeci zile de vor fi în afară în pământul Țării Românești; iar căi vor fi afară din țară să nu aibă priotimisis, nici să se facă lor în știre »²⁾.

Din pricina puterii necontrolate ce o aveau peste robii țigani, mănăstirile și boierii, și de care abuzau mai întotdeauna, unii din țigani fugeau dintr'un principat în altul și din amândouă în Transilvania sau în Polonia unde socoteau că vieața este mai usoară.

Boierii și mănăstirile spre a stăvili exodusul țiganilor, cer « acte la mână spre a-i putea ridica de oriunde s'ar găsi și să-i dea în judecată pe acei care-i stăpânesc pe nedrept, iar pe țiganii fugiți « să-i iei de grumadzii, că-s drepți ai noștri »³⁾.

Scrisorile domnești serveau drept autorizații de ridicarea robilor fugiți, oriunde s'ar fi găsit ei.

Din numeroasele documente de felul acesta cităm următoarele:

Petru Rareș în 1541, dă scrisoare credincioșilor săi boieri « Gavrilaș logofăt și Costin păhărenicel » pentru ca oriunde ar găsi ei pe dreptii sclavi (robi) țigani ai lor, anume Greaca țiganca cu fii săi, fie între sclavii țigani ai orișicui, ca să fie tari și puternici cu această scrisoare a noastră a-i lăua și a-i aduce la casele lor; și nimenea să nu cuteze a-i opri sau a-i apăra dinaintea acestei scrisori a noastre »⁴⁾.

Prin urmăre țiganii fugiți puteau fi ridicăți după ordinul domnului din tot locul unde s'ar fi găsit « ori în țigani gospod, ori boierești, ori călugărești »⁵⁾.

Un document la fel este cel din 20 Martie 1570⁶⁾, iar mai târziu în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, țiganii puteau să

¹⁾ *Codul Caragea* (editat de Ion Palade), București, 1907, p. 23.

²⁾ *Idem*, p. 23.

³⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI. București, 1909, p. 313—314.

⁴⁾ *Archiva Iсторică a României*, vol. III. București, 1867, p. 197 (în original « pe dreptii sclavi țigani » = правих хълопци цигани).

⁵⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI. București, 1909, p. 313—314.

⁶⁾ Doc. din 1570 Martie 20 (*Uricarul*, vol. XVIII. Iași, 1892, p. 169—176)

fie ridicați și aduși înapoi « prin marafetul ispravnicului de Tinut »^{1).}

Evadările, din tratamentul mizerabil pe care-l suportau, erau destul de dese și este lesne de înțeles că nu mic era numărul țiganilor robi ce aveau pe conștiință și spinare, una sau mai multe fugi, sau măcar, o tentativă de fugă; evadările erau în directă dependență de modul cum erau tratați.

Boierii se așteptau de multe ori la fuga robilor țigani pe care îi aveau și chiar atunci când erau prinși și aduși înapoi se temeau să nu le fugă din nou.

Un exemplu de felul acesta se vede din scrisoarea unui boier către fratele său, prin care-l roagă să-i trimeată țiganul fugit, păzit sdravăń, ca nu cumva să mai fugă.

« Cinstite al meu mai mare ca un părinte, dumneata bădiță Sandule, cu multă plecăciune sărut cinstita mâna dumitale. Iată

Documentele referitoare la țiganii fugiți se numără cu sutele, amintesc însă, numai pe cele de mai jos:

- 1567 Octombrie 22, Arh. Stat., Secția Istorică.
- (1585—1591) Acad. Rom., doc. CXXVI/115.
- 1619 Ianuarie 21, Acad. Rom., doc. CXXIV/177.
- 1625 Aprilie 21 Arh. Stat., M-rea Secul I/4.
- 1655 Aprilie 17, Acad. Rom., doc. LXXXIX/131.
- 1671 Septembrie 17, Acad. Rom., doc. LXXXIX/176.
- 1674 Octombrie 16, Acad. Rom., doc. LXVIII/86.
- 1680 Martie 20, Acad. Rom., doc. IX/24.
- 1699 Februarie 22, Acad. Rom., doc. CXXIV/135.
- 1716 August 25, Acad. Rom., doc. X/87.
- 1722 Septembrie 21, Acad. Rom., doc. CLXXX/79.
- 1724 Noemvrie 3, Acad. Rom., doc. CLXXIX/47.
- 1725 Mai 25, Acad. Rom., doc. CLXXIX/50.
- 1731 Martie 14, Acad. Rom., doc. CLXXX/113.
- 1734 Iunie 1, Acad. Rom., doc. CLXXX/111.
- 1740 Iulie 18, Acad. Rom., doc. CLXXX/84.
- 1742 Octombrie 3, Acad. Rom., doc. CLXXX/105.
- 1746 Aprilie 17, Acad. Rom., doc. CLXXX/99.
- 1756 Ianuarie 1, Acad. Rom., doc. CIV/67.
- 1775 Noemvrie 21, Acad. Rom., doc. CXXIV/93.
- 1781 Iulie 16, Acad. Rom., doc. I/249.
- 1782 Martie 25, Acad. Rom., doc. CXXXII/118.
- 1819 Februarie 12, Acad. Rom., doc. CXVIII/185.
- 1834 Martie 18, Acad. Rom., doc. CLXXXIII/35.

¹⁾ N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. I. București, 1902, p. 464.

bădiță, c'am trimis acest panțăr la dumneata să-mi dai țiganul să mi-l aducă; numai mă rog dumitale să pui să-l puie la mare pază, când mi l-adușe »¹⁾.

Cazurile acestea sunt numeroase și în tot cuprinsul țării, ele continuând până în ajunul completei lor eliberări. Astfel, la 1835, Ioan Olcescu din Furduești, județul Argeș, înaintează jalbă Departamentului pricinilor din Lăuntru că « i s'au făcut nevăzut un țigan rob al său din curtea sa cu aceste semne, Dumitru numele lui, vârstă de ani 15, la față albenet butfoios, nasul cârn, la trup mărunt și gros, ochi negri, părul capului negru; precum asemenea și la 22 Iunie anul 1836, i-au mai fugit altul anume Iordache, în vârstă de ani 18, la trup de mijloc, supțiratic, la obraz negru și buzat, la cap chel »²⁾.

Aceste cazuri, cu toate preciziunile necesare, se făceau cunoscute prin ziarele timpului, pentru ca să se poată prinde mai usor țiganii fugiți.

În afară de răul tratament, o altă cauză care-i făcea să fugă dela stăpânul lor, era căutarea unei soții, căci spiritul de familie — cu toată sărăcia lor — era foarte desvoltat la țigani.

Stăpânii care cunoșteau această patimă matrimonială a țiganilor căutau să prevină legătura casnică, sau când faptul era consumat, să-l repare.

Vom da mai jos două scrisori care să oglindească cele afirmate de noi: Catrina Donici roagă foarte mult, pe fiică-sa să găsească o țigancă pentru a-l căsători pe fiul bucătarului « că neînsurat nu-i nădejde a-l ține ».

Și orice-i face silește de-i însoară (e vorba și de alții) de ți-(i) voia să nu te păgubești de dânsii ». Anul 1704³⁾.

Un țigan neînsurat fugise dela stăpânul său și găsind o țigancă la moșia unui boier, se însoară cu ea.

Noul stăpân trimite o scrisoare boierului dela care fugise țiganul « ca să știe că este la el și să-l întrebe cât cere pe el, că-i va plăti, și îi va da după cum îi va fi « pohta », numai să-l lase, fiindcă s'a căsătorit cu o țigancă de a lui »⁴⁾.

¹⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI. București, 1909, p. 332.

²⁾ Buletinul Gazetă Oficială pe 1838, Nr. 37, p. 146; alte cazuri asemănătoare la p. 262, 279, 298, 331, 355, etc.

³⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI. București, 1909, p. 302.

⁴⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 305—306.

Un alt act interesant care se referă la o cununie de țigani robi e următorul, din anul 1844, Iulie 13.

« Cu multă plecăciune mă încchin dumitale cu sănătate cu-coane Scărlătică.

Știu că având dumneata o întinsă gospodărie, trebuie să fi tare îndeletnicit cu o mulțime de trebi și nici că vei fi așteptat să primești dela mine scrisoare dimpreună cu mirele fetei dumitale de țigan, dar pentru că însotirea prin legiuita cununie, oamenii vorovăsc că ar fi fericirea muritorilor, eu m' am silit a da sfârșit aceștii bune fapte. Deci iată că trimit pe mirele, ca după voroava și alcătuirea dintre noi, are a se însotii cu roaba dumitale, precum și pre alt băiat de țigan spre îndeplinirea țigăncii.

Alăturez aici deosebit înscriș și te rog luând și dumneata împărtășire la o atât de bună faptă, a căreia dulceață îți este și dumitale cunoscută, să dai voie a se cununa și a binevoi a-mi trimite și dumneata un asemenea înscriș.

Cu toată plecăciunea mă însemnez Gheorghe Pruteanu.

Cu coanei Zoițăi sărutându-i mâinile o rog să ie(i)e și dumneaei împărtășire »¹).

Din aceste trei scrisori, de mai sus, vedem grija pe care o aveau anumiți stăpâni pentru robi lor, de altfel se întâlnesc destul de rar acești stăpâni de omenie, care se purtau cu înțelegere față de robi țigani, unii acordându-le chiar libertatea.

Cu toate că recompensările și eliberările de țigani erau foarte rare, vom da cetire câtorva acte de omenie:

Intr'un document din 1737, se spune: « ca să se știe că acești țigani s'au tâmplat de au aprins o arie cu pâne (grâu) și au făcut multă pagubă; pitarul Ilie și dumnealui (e vorba de rugămintea mitropolitului Sucevei) au iertat acea pagubă »²).

La 8 Mai 1740 un boier liberează « iartă din robie », pe un țigan care voia să ieie pe fata unui preot, și spune că va fi slobod să se ducă oriunde i-ar plăcea, atât el cât și feciorii lui și să fie oameni slobozi³.

Alt document din 20 Martie 1794 este un act de liberare a unor robi țigani, de către Dositei (Dosoftei), mitropolitul Ungrovlahiei.

¹) Revista « Ioan Neculce » fasc. 6, Iași, 1927, p. 235.

²) N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 326.

³) N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 102, nota.

« Toate lucrurile ceale bune câte au râvnă sufletească și să fac, sunt și lui Dumnezeu plăcute și de oameni lăudate și sufletului de mare folos și ajutor, drept aceia și smerenia noastră aceasta socotind în sine, din bun cugetul nostru, ne-am indemnănat și *am iertat cu desvărășită slobozire din jugul robiei*, pe Oancea țiganul cu nevasta lui Maria și cu copii lui căți și are până acum și căți și vor naște de acum înainte, carele măcar că el au fost al mănăstirii Căldărușanilor.

Și numai femeia lui au fost cumpărată de noi, însă și pentru dânsul avem țigan dat în loc de mănăstirea Căldărușanilor și *fiindcă ne-au slujit cu toată sârguința și cu toată dreptatea, la poslușania casei ce s'au încredințat*, am rămas mulțumiți de dânsul și îndatorați a fi cunoscută slujba lui, pentru care și dela noi i se face plată cu mulțumire, *iertăciune din supunerea robiei altă pre dânsul cât și pre femeia și copiii lui*.

Și spre a lor încredințare le-am dat și această carte a noastră ca să o aibă de bună adevărire »¹⁾.

Acest document de mai sus este iscălit de Filaret mitropolitul Ungrovlahiei.

In 1803, postelnicul Ene Săseanu din bunăvoița lui iartă din jugul robiei pe Maria țiganca, — « fiindcă m'au căutat din mică copilăria ei cu toate slujbele cu dreptate, atât pe mine cât și pe copiii mei și cunoscând dreaptă slujba ei, după moartea mea să nu aibă nimereea (nimeni) treabă cu dânsa, atât feciorii mei cât și featele mele și alt neam al meu, rugând și pe prea sfintia sa părintele episcop ca să întărească acest zapis cu iscălitura »²⁾. Și într'adevăr în afară de alte persoane care întăresc acest act se află și iscălitura, în grecește, a episcopului Constantin de Buzău.

Din testamentul unui boier oltean, din anul 1820, extragem următoarele: « Pă Gheorghe Talaz țigan împreună cu nevasta lui Ilinca și cu fiu-său Matei, prin diata răposatei soții mele, i-am iertat, însă după moartea mea, însă și eu printr'o diată ce am făcut pe aceea vreme i-am fost iertat.

Deci, fiindcă în 38 de ani de când m'am căsătorit, i-am avut în curte nelipsiți și mi-au slujit cu toată credința odihnindu-mă la toate pentru slujba lor, și iert pe câte trei și iert și pă copilul

¹⁾ Acad. Rom. ms. 760, p. 103.

²⁾ Acad. Rom., doc. CXXVII/190.

lui Matei anume Tănasie, cum și câți copii va mai face cu Ilinca nevasta lui.

Incă dăruesc și loc de casă pă care i l-am dat dă și l-au îngrădit ca să-l stăpânească fără dijmă și fără nicio supărare »¹).

In afară de iertările stăpânilor lor, țiganii mai puteau deveni liberi în următoarele cazuri: încheind contracte de răscumpărare cu proprietarul sau cumpărând diferite proprietăți; în modul acesta țiganii erau desrobiți, devenind « Români noui »; o asemănare cu cei din Ungaria care devineau « Unguri noui »²).

Un document dela Ioan Vodă cel Cumplit spune următoarele: « am dat acestui țigan anume Nicola o treime din cincimea satului Balotești³) și cu loc de moară în apa Putnei, care teritoriu și-l cumpărase el cu 120 zloti tătărești încă în zilele lui Alexandru Vodă (Lăpușneanu) dela Toma și sora lui Stana și nepotul lor Dumitru, trebuind bani lui Toma pentru a se răscumpăra din pedeapsa morții, deci să-i fie lui Nicola cu tot venitul și nimenea să nu se amestice contra acestei cărți a noastre. Iași 1572 »⁴).

In afară de iertare și răscumpărare, țiganii se puteau desrobi și din vina stăpânului.

Exemplu: « Cel ce-și va da roaba să se desmiardă neștine cu dânsa pentru dobândă, acesta-și pierde puterea ce are asupra roabei, și rămâne roaba slobodă și mai vârtoș giudețul să-l sărguiască să o mărite; iară de nu o va mărita cât mai curând să-l certe pe stăpân cu ocna »⁵).

« Pentru Calpuzanii ceea ce fac bani răi și pentru certaria lor: de să vă scula o soție (tovarăș) de-a calpuzanilor și va vădi către giudeț pre cealalalte soții, ceia vor pieri toți pre deala lor, iară cela ce i-au vădit, să nu aibe nicio certare; iară de nu va fi soție, să aibe dar dela giudeț; iară de va fi rob, să nu-i dia alt dar, *numai să-l slobozească, să nu mai fie rob* »⁶).

¹) *Archivele Olteniei*, 1925, p. 176—177.

²) *Hurmuzachi*, vol. X. București, 1897. Prefața de N. Iorga, p. 80.

³) Comuna Balotești, e situată pe malul drept al Putnei, între Măgura și Putna (apud Dict. Geografic, vol. I, p. 519).

⁴) *Archiva Iсторică a României*, vol. I, p. 111.

⁵) Longinescu și Patroonet, *Legi vechi românești*. București, 1912, p. 171.

⁶) *Ibidem*, p. 78.

VALOAREA ROBILOR ȚIGANI

Prin « valoarea robilor țigani », nu înțelegem decât prețul de vânzare, sau schimbul în natură echivalent valorii individului rob.

S'a arătat că, după legile țării, țiganii erau considerați în sfera bunurilor nemîșcătoare, urmând a fi schimbați, vânduți ori dăruiti după placul stăpânilor, servind câteodată și ca unitate de schimb.

Prețul robilor varia după vîrstă, sănătate, hărnicie, « de au fost fugari ori ba » și după însemnatatea slujbei ce-o îndeplineau.

Se putea vinde chiar o « jumătate » de rob adică jumătate din numărul copiilor care i s-ar fi cuvenit unuia dintre soți, și un document din 1724, ne arată o vânzare de felul acesta.

« Deci eu am vândut numai giumătate de țigancă, cu partea ei ce ar fi având din copii, drept cincisprezece lei bani vechi » ¹⁾.

Vom arăta câteva confirmări și acte de vânzare spre a cunoaște prețul robilor țigani și criteriul după care era dat.

Prin documentul din 29 August 1480, dat la Suceava, Ștefan cel Mare confirmă lui Hărman, pârcălabul de Cetatea Albă, câteva ocine și cumpărături ale sale « și un țigan cu numele Lalu cumpărat dela Voica, fata bătrânului Ponici, cu 70 zloti » ²⁾.

In Septembrie 1480, același domnitor, confirmă clucerului Duma și soției sale Nasta « stăpânirea peste trai sălașe de țigani cumpărați de Petru Brăescul dela Drăgoiu și dela Ioana cu 50 zloti tătărești » ³⁾.

In secolul al XVI-lea, vânzările țiganilor în Muntenia se făceau în aspri. Astfel, pe la 1555, egumenul Mitrofan cumpără dela Socol postelnicul, două țiganci cu 250 aspri și altele două îm-

¹⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 317.

²⁾ și ³⁾ I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*, vol. I. București, 1913, p. 242 și p. 245.

preună cu un băiat pentru 1000 aspri ¹⁾; iar la 1571, logofătul Tatu cumpără dela sfânta mitropolie, « un țigan în preț de 1000 aspri bani gata » ²⁾.

Probabil că acest țigan să fi fost un Tânăr priceput, voinic și sănătos, de să plătit o sumă atât de mare pentru el.

Dela Alexandru Vodă al II-lea (1568—1577) se păstrează un document din 12 Ianuarie 1575, prin care se dă lui Plop vătaful, din Dobrunul, două țigance Vișana și Sora cumpărate cu 100 aspri turcești și alte roabe » ³⁾.

In 1600 ⁴⁾, un țigan este vândut pentru un cal « prețuit dirept cincisprezece galbeni bani buni »; în 1602, Ion țiganul cu soția sa Boba și un copil sunt vânduți cu 4000 aspri ⁵⁾, iar în același an o țigancă, singură, este vândută cu 1200 aspri ⁶⁾.

In 1612, găsim un alt document curios prin care un țigan Dumitru se vinde cu toate ale sale neguțătorului Stan « cum să-i fie țigan de moșie și de strămoșie, dirept un cal și dirept 600 bani (aspri) și mi-au dat hier 20 oca drept 200 bani, de mi-am făcut ciocane și mi-au dat o pereche de foi dirept un galben și am mai luat eu Dumitru țiganul ughi șase de m'am plătit de un Turc, ce mi-a căzut asupra » ⁷⁾.

In 1613, marele paharnic Lupu Mehedințeanul cere confirmarea dela Radu Mihnea Vodă pentru țiganii care îi cumpărase, « un sălaş cu 5000 aspri gata și două țigănci cu 2 boi, prețul 2000 aspri » ⁸⁾.

Tot Radu Mihnea confirmă la 8 Ianuarie 1613, lui Vlăduț Bibescu stăpânire peste niște sălașe de țigani pe care le cumpărase. « Și iarăși au cumpărat Vlăduțul un țigan anume Stan cu țiganca lui și cu feciorul lui, dela Floarea fecior Râmcii din

¹⁾ Alex. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*. București, 1909, p. 245.

²⁾ *Archiva Iсторică a Românicăi*, Tom. II, p. 48.

³⁾ Șt. Meteș, *Relațiile comerciale ale Tării Românești cu Ardealul*. Sighișoara, 1921, p. 139 nota 4; amintește « două țigance webe », fără să dea explicația acestui cuvânt; Const. Căpitanul Filipescu, *Istoriile Domnilor Tării Românești*, ed. Iorga. București, 1902, p. 74, nota 3.

⁴⁾ Acad. Rom., doc. XXXVII 112.

⁵⁾ Acad. Rom., doc. IX 50.

⁶⁾ Acad. Rom., doc. CXXVI/98.

⁷⁾ A. D. Xenopol, *Ist. Românilor*. Iași, 1890, vol. III, p. 561 (apud *Archiva Ist. a Rom.*, p. 128).

⁸⁾ Alex. Ștefulescu, *Doc. din Gorj*. Târgu-Jiu, 1908, p. 332—342.

Băești drept 4000 aspri și iarăși a cumpărat Vlăduțul și cu fratele său Radu cel vitreg un sălaș de țigani dela Neagoe din Crasna drept 9600 aspri; și iarăși au cumpărat Vlăduțul două țigance anume Stana și Voica dela Androne din Albeni drept 600 aspri gata »¹⁾.

Vedem că un sălaș a fost plătit cu 4000 aspri, iar celălalt cu 9600, de bună seamă că al doilea se compunea din cel puțin șase persoane și acestea toate sănătoase și în perfectă stare de a munci.

Un an mai târziu, în 1614, un sălaș este prețuit și vândut cu 10.800 aspri gata²⁾.

La 1631, se vinde în Moldova, la Iași, țiganul Platon pentru « 20 galbeni bani buni și o iapă »³⁾; 1634 — logofătul Bratul vinde pe Sinca cu țiganca lui și Simeon și muma lor « *derept doi cai și cinci coți de postav*, însă acești țigani sunt fugiți la Moldova în țigănia domnească »⁴⁾ — 1640 — o țigancă este vândută în preț de 10 galbeni și neavând cumpărătorul bani au dat în schimb *doi boi și 300 aspri*⁵⁾ — 1643 — un țigan este vândut pentru *100 vedre de vin*⁶⁾ — 1644 — o țigancă este prețuită cu următoarele vite: *două bivolițe mari, două gonitoare, două mânzați și două vițele*⁷⁾.

Matei Basarab la 1644, confirmă jupânesii Anca, soția lui Frățilă stolnicul din Rovinari stăpânire peste mai mulți țigani. « Și iar să fie jupânesei Anca o țigancă anume Stana țiganca, fata lui Ianăș țiganul pentru că a cumpărat-o Frățilă stolnicul, bărbatul jupânesei Ancăi dela Cioană comisul și dela frate-său Gheorghe cu 4000 aspri gata și cu zapis de vânzare dela mâna lor și cu mărturie: »⁸⁾.

Prețul robilor și în special al femeilor roabe crește necontenit în decurs de o sută ani, fiindcă vedem că la 1555, două țigânci se vindeau cu 250 aspri, la 1590, una singură cu 600 aspri și la 1644, ajunge să fie vândută o țigancă cu suma considerabilă de 4000 aspri.

¹⁾ Alex. Ștefulescu, *Doc. din Gorj*, Târgu-Jiu, 1908, p. 328.

²⁾ Acad. Rom., doc. XX/225.

³⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI. Buc., 1909, p. 296.

⁴⁾ Acad. Rom., doc. LXXXIX/135.

⁵⁾ *Idem*, doc. CXXIV/92.

⁶⁾ *Idem*, doc. CXXIV/102.

⁷⁾ *Idem*, doc. XC/44.

⁸⁾ Alex. Ștefulescu, *Doc. din Gorj*. Târgu-Jiu, 1908, p. 511.

Probabil că această țigancă să fi avut însușiri deosebite, să fi fost frumoasă, sau poate valoarea banilor era mai mică în acel timp.

Țiganii nu erau vânduți, obișnuit, numai dintr'o necesitate materială, ci de multe ori erau și vânzări de răscumpărare.

Astfel avem un caz foarte interesant în care un țigan furase șase cai și fusese prins de căpitanul ținutului care îl condamnase la spânzurătoare.

Ca să scape de această osândă, el se vinde împreună cu familia lui, ieromonahului Teodosie dela mănăstirea Strehia, care plătește pentru el suma de 30 galbeni, bani gata, căpitanului că să-l scape dela spânzurătoare.

Atât zapisul țiganului dat « la mâna părintelui ieromonah », cât și al căpitanului Preda Bologă că a vândut pe țiganul răscumpărat, împreună cu familia lui, mănăstirii, ca să nu se mai amestice nimeni în această vânzare, « iar cine se va scula cu vreo pâră, să n'aibe nicio treabă la mănăstire, ci să caute la mine », se găsesc în capitolul « Documente » al acestui studiu.

De asemenea țiganii închiși pentru oarecare hoții, puteau fi scoși dela închisoare dacă plătea cineva pentru ei.

Exemplu: « Acest țigan este al meu Gavril Lecăi, cari l-am scos din temniță; i-am dat pentru dânsul 16 lei, lui Toader stolnicul, pentru un cal ce i-au prăpădit țiganul acesta »¹⁾, iar mai târziu, în 1709, un oarecare Hăbășescul a scos pe țiganul Gavril Nevriga dela pierzare, fiindcă făcuse niște furtișaguri ²⁾.

Pentru documentare cât mai completă, dăm mai jos, câteva acte de vânzare și cumpărare.

Intr'un document din 1630, se spune « Eu Gavril Tăutul am tocmit cu dumnealui Gheorghe Roșca, vistiarnicul și i-am vândut ai noștri de moșie țigani, anume Tecla cu feciorii săi Constantin și Lupul și cu fetele ei Catrina și Vasilca și cu feciorii lor, drept douăzeci lei, bani gata, ca să fie dumisale direaptă cumpărătură dela noi, ca să-și facă și deres domnesc pre dânsii »³⁾.

Intr'un document (ispisoc sărbesc) din 1635, dela Vasile Lupu se vede că un oarecare Dumitru Hromu, nepotul Doamnei Maricăi.

¹⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 314—315.

²⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 306.

³⁾ *Ibidem*, p. 295.

« au vândut ai săi drepti șerbi țigani anume Pepelea feciorul lui Gavril și cu feciorii lui drept zece ughi roșii » ¹).

La 17 Aprilie 1675, jupâneasa Lica împreună cu soțul ei vând un țigan anume Radu cu 30 taleri « ca să fie moșie ohabnică el și feciorii lui și feciorii feciorilor lui » ²).

La 1692, Iunie 17, « Gorovei zet Lupașcu de Ninești, vinde pe țiganca Mărie cu un copil, — cu 20 lei bătuți » ³).

In 1650, soția unui boier lasă cu limbă de moarte pe un țigan al ei, unei rude ca să-l vândă și din prețul ce se va obține pe el să se plătească datoria ei la doi Turci și să-i facă 300 liturghii și 8 sărăcuse ⁴).

Vânzările nu se făceau numai cu bani, ci de multe ori în alte bunuri și chiar produse alimentare, care echivalau valoarea robului.

In acest sens este un document din 1641, dela Vasile Lupu: « adică noi Ion Focea uricar cu femeia mea Mărica, strănepoata Petre Ezoreanului, scriem și mărturisim cu scrisoarea noastră, cum noi, de a noastră bunăvoie, am vândut al nostru drept țigan anume Ionașcu fecior lui Ursu Piscoaei. Aceasta l-am vândut dumisale vornicului Savin drept un poloboc de miare, prețuit drept zece galbeni, cu feciorii lui ce-i va avea. Acest țigan este mie dare și miluire dela măria sa domnul nostru Vasile Voievod, pentru slujba noastră, ce am slujit măriei sale.

Deci să-i fie dumisale țigan și rob cu feciorii lui ce va avea și să-si facă dumnealui direasă domnești » ⁵).

Din cuprinsul documentului acestuia rezultă că mierea care o dădea pentru acel țigan, valora numai zece galbeni; deci, țiganul era probabil bătrân sau cu alte defecte, fiindcă valoarea lui se reduce numai la jumătate, în comparație cu ceilalți robi care i-am văzut până acum.

In al doilea rând, se vede că țiganii vânduți, aveau nevoie căteodată de confirmarea domnului « prin derese domnești ».

In 1709, un oarecare boierinăș având față de un Turc o datorie de 40 vedre miere și neavând de unde să-i dea nici miere

¹) N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 296.

²) Acad. Rom., ms. 500, p. 103.

³) N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 301.

⁴) Acad. Rom., doc. XLIX 17.

⁵) T. Codrescu, *Uricariul*, vol. XX, p. 71 (apud. V. C. Nicolae, *Priviri asupra vechei organizări administrative a Moldovei*. Bârlad, 1913, p. 84).

nici bani și ca să nu-l dea Turcul în judecată își vinde un țigan nepotului său, pentru a plăti nepotul, mierea, Turcului.

Nepotul « au plătit cinci orți de vadă precum umblă miarea acum » ¹⁾; în total 200 orți prețul mierei și totodată prețul țiganului.

Un boier căruia îi fuge o țigancă după un țigan străin, este silit să vândă vrând, nevrând, fiindcă tot nu se mai intorcea la el, spunând că « n'am putut să o țin la casa mea și am vândut-o dumisale, drept 16 lei bani buni » ²⁾.

Unul face schimb un țigan pentru o bucată de pământ « pentru o ocină în satul Galbini din județul Neamțului » ³⁾.

Dar ceea ce este și mai interesant, e schimbul unor țigani pentru niște acte; fapt întâmplat spre sfârșitul secolului al XVII-lea: « Adecă eu Apostol Catargiul scriu cu această scrisoare a mea pentru tocmeala ce am cu dumnealui Miron Stârce pentru niște direse a Corăstanului ce's la mine; deci dumnealui mi-au dat două sălașe de țigani, care mi-or plăcea, dintr'acești țigani a Corăstanului, iară eu să-i dau dumisale toate zapisele și uricele căte vor fi a Corăstanului la mine » ⁴⁾.

Sub Antioch Cantemir o țigancă e poprită pentru datorile soțului și vândută lui Constantin Cantemir pre când au fost în boierie — clucer mare — « pre două iape cu mândzi » ⁵⁾.

Altădată, un vad de moară este echivalent cu două țigânci ⁶⁾.

In 1732, o țigancă este vândută cu 32 zloti ⁷⁾; in 1734, o fată de țigan vândută cu 37 zloti ⁸⁾; in 1746, o fată de țigan cu 20 taleri ⁹⁾; in 1749, patru suflete de țigani cu una sută taleri ¹⁰⁾; in 1759 nouă suflete de țigani vândute cu 250 taleri ¹¹⁾.

La anul 1759, Mierla țiganul este vândut împreună cu soția și trei copii pentru 120 lei ¹²⁾.

La 1760, Gheorghe Beldiman mare stolnic dă o casă, « în Iași, la capătul râpii pe Vițioae » lui Toma Luca fost de asemenea mare stolnic, în schimbul a trei suflete de țigan ¹³⁾.

¹⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI. Buc., 1909, p. 306.

²⁾ *Ibidem*, p. 312.

³⁾ *Ibidem*, p. 327.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 304.

⁵⁾ *Ibidem*, p. 344.

⁶⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI. Buc., 1909, p. 344.

⁷⁻¹¹⁾ « Con vorbiri Literare » (1888), p. 902—906.

¹²⁾ Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. XXV, p. 41—42.

¹³⁾ Acad. Rom. ms. 783, f. 37 verso.

1760 — Ștefan Bosie fost mare jicnicer dă o pivniță din ulița Hagioaei lui Vasile Buhăescul fost mare paharnic, pentru niște țigani.

« Această pivniță am dat-o dumisale paharnicului Vasile Buhăescul schimbătură pe țigani, adică mi-au dat dumnealui mie țigani pe acea pivniță cu tot locul, moșie dreaptă moșie, de vreme că și țiganii moșie să socotesc, iar bani dela dumnealui n'am luat și pe câte suflete mi-au fost tocmeala cu dumnealui să-mi dea, mi-au plinit deplin » ¹⁾.

1774 — Giura Colivera schimbă cu mănăstirea Strelaia, șapte bivoli ai săi cu un țigan al mănăstirii « precum să să știe că am făcut schimb cu sfânta mănăstire de am dat la sfânta mănăstire bivoli șapte, însă două bivolițe cu puii lor și trei turmaci gonitori și ei mi-au dat dela sfânta mănăstire mie un copil de țigan anume Drăghici » ²⁾.

1779 — Nicolae Cantacuzino mare paharnic dă vărului său, lui Vasile Neculce mare stolnic, niște țigani schimb pentru un armăsar mare și alte trei perechi ³⁾.

La 1784, o familie de țigani compusă din cinci suflete este vândută cu 235 taleri, patru suflete cu 200 taleri, iar un copil ce este ciung de o mână cu 35 taleri ⁴⁾.

Tot din acest an într'o foaie de zestre sunt trecute zece suflete de țigani prețuite la suma de 500 taleri, ceea ce arată că valoarea unui rob țigan, în acea vreme, era cam de 50 taleri ⁵⁾.

Intr'un document ni se arată că « a cumpărat Vladul un țigan anume Dragul fiul Danii dela Socol din Padii cu 1500 aspri gata și, iar a cumpărat Vladul o țigancă anume Neacșa dela Radul Paște cu 1000 aspri gata; și iar a cumpărat Vladul un țigan anume Lupul și o țigancă anume (loc liber în document), dela Radul Arcăi cu 2000 aspri gata ⁶⁾.

La 1800, « egumenul mănăstirii Govora dă o fată de țigan schimb pentru o pereche de tingiri de aramă » ⁷⁾.

¹⁾ Acad. Rom., doc. XVI 43.

²⁾ Acad. Rom., doc. XCI 108.

³⁾ Acad. Rom., doc. CXXI 2.

⁴⁾ « Con vorbiri Literare », XXII. (1888), p. 910.

⁵⁾ *Ibidem*, p. 626.

⁶⁾ Alex. Ștefulescu, *Doc. din Gorj*. Târgu-Jiu, 1908, p. 331.

⁷⁾ « Con vorbiri Literare », XXII (1888), p. 626.

La 1803, a fost vândută Manda țiganca cu 170 taleri, probabil fiindcă a fost « o țigancă cu meșteșug bun », iar la 1805, o țigancă este făcută schimb pentru o pereche de boi buni de frunte, iar un « bou de frunte » valoarea pe acea vreme 10 taleri ¹⁾.

1814, Varlam se învoește cu părintele Neofit Mireon năstavnicul mănăstirii Znagov ca să dea sfintei mănăstiri patru capete de bivoli « însă două bivolișe fătătoare și doi bivoli mari » pentru un țigan care se « încârdoșise » cu o țigancă de a lui ²⁾.

Vânzarea de robi ajunsese să se facă pe o scară atât de înținsă, încât în prima jumătate a secolului al XIX-lea, țiganii robi erau îngrășați și ținuți foarte bine pe mâncare, deoarece fiind vânduți cu cântarul, valoarea lor depindea de greutatea pe care o aveau.

Ocaua de carne de țigan se vindea cu 2 galbeni; chiar copii de țăță se vindea cu cântarul, din care se cuvenea cantaragiului de fiecare individ vândut, Tânăr sau bătrân, câte o jumătate de sorocovăț « numai pe cei cu meserii alese la curte; ca bucătării, lăutarii, etc., nu-i vindea cu cântarul, ci îi plătea aparte după meșteșugul lor » ³⁾.

Roaba (femeia) de obicei era plătită mai puțin cu o treime decât bărbatul, iar copii nevrâstnici pe câte jumătate de preț.

Cei mai puțin prețuiți erau « țiganii bătrâni și sterpi și lăeși de cei fugari » ⁴⁾, deoarece nu prezintau pentru viitor, cei dintâi, puteri de muncă și perpetuare a rasei, iar ceilalți, garanție de stabilitate.

Din documentele menționate mai sus, am văzut că prețuirea robilor se făcea dela individ la individ și se schimba în fiecare secol, după valoarea banilor.

Nu se făceau numai vânzări și cumpărări, ci și schimburi țigani pentru țigani », ⁵⁾ apoi cu diferite lucruri și animale, de valoare echivalentă robului țigan.

¹⁾ « Convorbiri Literare », XXII (1888), p. 626.

²⁾ Acad. Rom., doc. XX.84.

³⁾ Jean Bart, *Intr'o Sâmbătă*. (« Cugetul Românesc », 1922, Martie 2).

⁴⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 180.

⁵⁾ Exemplu: 1636 Februarie 9 — Acad. Rom. doc. CLXXIX/11.

1677 Iunie 25 — Acad. Rom. doc. CLXXX/133.

1703 Noemvrie 22 — Acad. Rom. doc. CLXXXIII/74.

1716 Iulie 20 — Acad. Rom. doc. CLXXX/112.

1724 Septembrie 25 (Arh. Stat, *M-reu Secul. Pach. I* Nr. 26).

Reiese dar, din notele arătate, că robii țigani aveau o valoare însemnată și că în ziua de astăzi, conform valutei, un individ rob ar însemna între 8.000—20.000 lei.

*) (urmare la nota 5 dela p. 94).

- 1725 Septembrie 6 — Acad. Rom. doc. CLXXIX/53.
- 1730 Aprilie 19 — Acad. Rom. doc. CLXXIX/57.
- 1730 Aprilie 19 — Acad. Rom. doc. CLXXIX/58.
- 1742 Februarie 2 — Acad. Rom. doc. CLXXX/82.
- 1772 August 25 — Acad. Rom. doc. CLXXX/103.
- 1772 Septembrie 7 — Acad. Rom. doc. CLXXXI/102.
- 1778 Decembrie 2 — Acad. Rom. doc. CLXXX 104.
- 1784 Iulie 6 — Acad. Rom. doc. CLXXX/98.

ȚIGANII ROMÂNI VĂZUȚI DE CĂLĂTORI STRĂINI

Ne vom ocupa în acest capitol de informațiile pe care le-au lăsat străinii referitor la țiganii care erau cuprinși în actualele hotare ale României Mari, pe acele vremuri însă, unele provincii în care locuiau erau supuse popoarelor vecine.

Călătorii care erau în trecere prin țara noastră sau care aveau înțe mai depărtate, misionari catolici trimeși din Apus pentru a întări sau face noi adepti, tot felul de oameni, diplomați care trebuiau să se ducă în Orient pentru aranjarea chestiunilor politico-comerciale și profesorii sau secretarii familiilor boierești din secolele XVIII și XIX, ne-au lăsat o mulțime de amintiri foarte interesante despre țigani.

Și pentrucă ar fi păcat să rămână uitate prin volumele care s-au tipărit, m'am gândit să le redau în acest capitol, să știm și noi ce credeau acești străini și cât îi interesau țiganii din România de astăzi.

Primii care încep să ne procure știri despre ei, sunt chiar din a doua jumătate a secolului al XVI-lea și continuă până în zilele noastre, — în special în ultimul timp Francezii, Englezii și Americanii.

Dacă i-am pomeni pe toți călătorii am face o listă destul de numeroasă, — vom căuta însă, să-i amintesc numai pe acei care au pagini cu totul interesante despre țigani.

Între acești străini au fost unii adevărați artiști care au căutat să-i imortalizeze într'o gravură sau schiță oarecare.

Așa, artiștii francezi care au călătorit în țările noastre pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea și până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au fost necontenit frapați de pitorescul puțin obișnuit al țiganilor noștri.

Orientalismul, misticismul, lenea de multe ori legănată sub covîltirurile căruțelor care îi duceau de colo, colo, şiretenia și

culoarea bronzată a țiganilor, au fost motive prețioase pentru penelul artistului, sau pana scriitorului.

Erau țigani și în țările din jurul nostru, dar nu prezentau atâtă farmec ca cei din România.

Scriitorul și pictorul străin se izbea în țara noastră, de borderiul și figura veșnic caracteristică a țiganului și astfel, era văzut « subt toate aspectele lui de maimuță umană, lângă demnitatea sigură a țăranului nostru, lângă neastămpărul raselor orientale » ¹⁾.

Și într'adevăr nu este nimic mai exact spus, asupra țiganului, decât că este o maimuță umană, deoarece el este cel mai fidel imitator al laturei vesele umane.

Veselia lui se confundă cu sărăcia neagră, iar durerea și lipsa sunt atât de trecătoare, că i se par că nici n'au fost.

Știe să treacă peste toate necazurile și nu ține seamă de ele, absolut deloc; ori tocmai aceste însușiri atrăgeau atenția tuturor și în special a străinilor, care au lăsat tot felul de mărturii despre țiganii noștri.

Călătorii străini care au trecut prin țara noastră ating un număr destul de însemnat și numai în cartea lui Al. Sadi Ionescu ²⁾ sunt amintiți 199 de astfel de călători, începând din prima jumătate a secolului XIII (1246) și până la 1650, dar în afară de aceștia și dela această dată până în zilele noastre, sunt încă mulți alții, pe noi nu ne interesează însă, decât acei care pomenesc de țigani.

In ceea ce privește acești străini îi voiu aminti în ordine cronologică.

Primul este *Cristian Chessaeus* care vorbește în « *Ruinae Panonicae* » despre țigani cari sunt lipsi « absolut de orice drept omenesc », având și câteva versuri referitoare la ei:

« Hic etiam Zigani plebs est adsueta rapinis
Stamineisque habitare casis, incude metallum
In varias optant, ut proles Lemnia, formas » ³⁾

¹⁾ N. Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, vol. IV, ed. II. București, 1929, p. 4.

²⁾ Al. Sadi Ionescu, *Bibliografia călătorilor străini în ținuturile românești*. București, 1916. (Acad. Rom. II, 128576).

³⁾ Șt. Bezdechi, *Christian Chesaeus și România* (în « Anuarul Institutului de Istorie națională » vol. IV, p. 448).

C. Chesaeus, *Ruinae Panonicae*. Viteberg, 1571, ed. I și ed. II, la 1797 p. 22.

Urmează *Paul Strassburg*¹⁾, ambasadorul regelui Suediei, Gustav Adolf al II-lea, care în 1632, în timpul domnitorului Leon Vodă trece prin Țara Românească spre Constantinopol și îl interesează lăutarii din jurul domnului.

La 1712—1714, avem solia lui *Stanislaw Chomejowski*, voievodul Mazoviei, vorbindu-ne de asemenea despre muzica țiganilor²⁾.

La 1759, solia lui *Iosif Podoski* amintește despre « caretă domnească cu ferestre de cristal, trasă de șase cai era dată cu lac pe dinafară și aurită. Vizitii erau îmbrăcați în diferite culori și erau țigani »³⁾.

Am credința că cei mai interesanți călători străini ce au trecut prin țările noastre au fost diplomații, deoarece acești oameni în majoritatea cazurilor aveau oarecare învățătură și cunoșcători ai diferitelor chestiuni politice și sociale din timpul lor, puteau să facă observații mai juste decât oricare alt călător.

Unul dintre cei mai importanți scriitori din secolul al XVIII-lea, și care a scris despre țiganii din Banatul Timișan a fost *Fr. Grisellini*.

Acesta a scris un capitol întreg despre ei și îmi permit a reda câteva fragmente pentru a se vedea felul cum au fost văzuți și socotiți de el.

In ceea ce privește aspectul fizic al țiganilor el spune că, « înfățișarea lor extraordinară este întru toate uniformă. Au ochii negri strălucitori, de care culoare este și părul lor lung și creț; culoarea feței măslinie, buze roșii, dinți foarte albi; față mai mult ovală, obrajii puțin umflați, bărbia ascuțită și fruntea îngustă; la statură bine făcuți, nici unul pântecos »⁴⁾.

In sate și orașe au aceiași religie ca și cei mulți, adică religia dominantă a regiunii sau Statului; « ei sunt supuși acelorași prejudecăți, superstiției și obiceiuri, ca și Valachii.

¹⁾ Tim. Cipariu, *Archiv pentru filologie și istorie*, Blajiu, MDCCCLXVII (1867).

• *Revista Nouă* •, anul VII, 1894, p. 66.

• *Românul* • anul XLIII (1899), Nr. 274—276.

²⁾ P. P. Panaiteșcu, *Călători Poloni în Țările Române*. București, 1930, p. 136.

³⁾ *Ibidem*, p. 203.

⁴⁾ Fr. Grisellini, *Istoria Banatului Timișan* (trad. în rom. de N. Bolocan) București, 1926, p. 147.

« Numai atât că ei țin severul post al bisericii grecești cu o mult mai mare scrupulozitate. Valahii se abțin dela femeile lor numai ultimele zile ale postului mare, iar țiganii dela începutul și până la sfârșitul postului mare, precum și în timpul postului Sfintei Mariei-Mari, și Crăciunului și mai cu seamă în ajunul sărbătorilor »¹⁾.

Cu toate că fuseseră împroprietări pe locurile stăpânitorilor lor, nu le plăcea să-și muncească pământul, deoarece « țiganul este cel mai rău și neglijent plugar. El va preferi o muncă mai grea și chiar mai primejdioasă, cu un câștig mai mic, decât să stoarcă pământului binefăcător un câștig și un traiu mai bun »²⁾.

De felul cum își trăesc viața, locuința, hrana și îmbrăcămintea nu are decât cuvinte de compătimire, fiindcă trăesc mai rău decât animalele.

« Locuințele lor nu erau decât niște mizerabile cocioabe încheiate din împletituri de nuele, de paie, sau bordeie în pământ de 10—12 picioare adâncime, compuse din pari, nuele și paie și acoperite cu coceni de porumb.

Groaznica infățișare a unui astfel de bordeiu nu se poate descrie. Sustrase aerului și luminei zilei, mai negre decât locuitorii lor, igrasioase și puturoase, ele par a fi mai mult vizuine de animale sălbatece, decât locuința unor ființe cugetătoare.

În interior, în mijlocul bordeiului se află vatra de foc cu un burlan de pământ care ajunge până în coș; la această vatră țiganii se încălzesc și-și gătesc mâncarea; bărbații, femeile și copiii, unii despoiați pe jumătate, iar alții de tot, dorm în timpul ierniei în jurul vatrăi pe pământul gol sau cel mult pe piei murdare de oaie.

Unde n'au lemn, ei ard bălegarul vitelor, care împreună cu aburul aşchiilor de molift de care se servesc pentru luminat, produc un miros insuportabil și omoritor »³⁾.

Femeile țigance nu au nicio rușine și sunt lipsite cu totul de morală. Desfrâul lor atinge un punct maximum și nu este considerat ca ceva rău, extraordinar, ci ca ceva obișnuit.

Țiganca « în floarea vârstei condusă de o poftă perversă și ca tinere fete instruite și incurajate de către mamele lor se dedau la cele mai mari nerușinări.

¹⁾ Fr. Grisellini, *l. c.*, p. 148.

²⁾ *Ibidem*, p. 152.

³⁾ *Idem*, p. 152.

Ele se arată cu jocurile lor înaintea oricui dela care speră a primi căte ceva în dar »¹⁾.

Urmează apoi o serie de informații referitoare la uritele lor obiceiuri care îi pune de multe ori mai prejos chiar decât animalele.

Tot despre caracterul urit al femeilor, amintesc spusele unui alt scriitor care însă trăește cu mult mai târziu și serie despre țiganii din Moldova și Muntenia.

« Femeile au caracterul cel mai depravat; niciuna din ele nu exercită în mod regulat starea de prostituată publică; dar în același timp ele nu știu ce înseamnă refuzul favorurilor când li se face cea mai mică ofrandă bănească »²⁾.

Alți scriitori sunt Carra³⁾ și Sulzer⁴⁾, în același timp 1781, cu știri interesante; Andreas Wolf la 1805 și la 1812, italianul Felice Caronni, prietenul lui Ioan Esterhăzi, după câteva călătorii prin Ungaria și Ardeal alcătuește o carte în care vorbește despre țigani, arătând și diferitele studii sau articole care s-au scris în legătură cu acești nomazi ce se întâlnesc pretutindeni și fac nota caracteristică a ținuturilor unde se găsesc.

Nu trece cu ușurință peste nicio chestiune; toate îl interesează, iar dacă are posibilitatea le aprofundează.

Caronni⁵⁾ va face o mică bibliografie a țiganilor și își va putea procura și dicționarul țigano-latino-maghiar al lui Mihai Farcaș.

La 1815 este italianul Sistini⁶⁾, iar la 1817—1818 englezul William Macmichael, în drum spre Moscova trece prin țările noastre care-l interesează foarte mult. În jurnalul său de călătorie

¹⁾ Fr. Grisellini, *l. c.*, p. 155.

²⁾ F. Colson, *De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Mold. et de Valachie*. Paris, 1839, p. 141—150.

³⁾ Carra, *Histoire de la Moldavie et de la Walachie*. Neuchatel, 1781.

⁴⁾ F. J. Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist; oder Walachen, Moldau und Bessarabiens*. Wien, 1781.

⁵⁾ Caronni, « Mie osservazioni locali, regionali, antiquarie sui Valach, specialmente e Zingari transilvani, la mirabile analogia della lingua valacca coll'italiana, la nessuna dela Zingara colle altre conosciente, con un rapporto su le miniere piu ricche di quel Principato ». Milan, 1812 (în « Anuarul Inst. de Istorie Națională ») vol. IV, p. 448 și la N. Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, vol. IV et II. București, 1929, p. 19 și 23. Acad. Rom., Mem. Secțiunii Istorice, Seria III, Tom. V, București 1926, p. 143—147.

⁶⁾ Sistini, *Viaggio per la Valachia*. Firenze, 1815.

se cuprind multe știri interesante în legătură cu țiganii. « Sunt oameni înalți și negri », formând un număr apreciabil din locuitorii principatelor.

Idee cu totul greșită, fiindcă țiganii în raport cu populația totală a țării însemnau prea puțin. Se poate să fi fost informat greșit de un rău-voitor, fiindcă nu putea el să colinde întreaga țară să se convingă de ceea ce a lăsat scris; s-ar fi putut întâmpla că văzând pe țăranii noștri, în special vara, la munca câmpului slăbiți de nevoi și arși de soare să i se pară, pentru el occidental cu pielea mai albă, că o bună parte din populația celor două principate este țigănească.

In ceea ce privește originea lor, bazându-se pe marea asemănare a limbii țigănești cu a populației din Indus, pe iubirea pentru hainele roșii, nicovala de piatră, dansurile voluptuoase ale femeilor și meseria lor de ghicitoare, conchide că țiganii sunt originari din India.

Amintește totodată cele două categorii de țigani: nomazii care rătăcesc prin toată țara și cei stabiliți în sate și orașe exercitând tot felul de meserii și slujbe și « care vorbesc numai walak, ca și localnicii, ceilalți însă, care rătăcesc, au un dialect al lor »¹⁾.

Se vede dar, că țiganii stabili, dela orașe, nu țineau atât de mult la limba lor, iar procesul de românizare a țiganilor se făcea mai întâi și cu mai multă ușurință la orașe.

De asemenea « nu uită să-și aducă aminte de țiganii din patria lui — Anglia — și să-i asemuiască cu cei dela noi, în ceea ce privește furtișagurile și tot felul de înșelătorii, care îi deosebește de toate celelalte popoare ».

Lançelot cu tovarășii lui de călătorie, după ce privește la bâlciu pe « țiganii turci care se dau de-a tumba înaintea lor », în drum spre Pitești, Curtea de Argeș, fixează în albumul său, micul borboreiu, pornit în toate direcțiile, a unui potcovar țigan.

Despre cele văzute spune: « cărciumile scunde acoperite cu stuf sau sindrilă, răsună de sunetele vioale ale viorilor sub arcușurile mânuite cu multă patimă de acești țigănuși.

Hanurile cu lungile lor cerdacuri pe care sunt așezate tarafurile de lăutari sunt singurele locuri distractive pentru pătura

¹⁾ *Archiva Soc. Științifice și Literare* din Iași, anul VII, 1896 p. 10 36 (N. Iorga, « Un călător englez în țările românești înainte de eterie »).

țărănească și burghezime, atât în zi de supărare cât și în zi de veselie ».

Un alt călător, scriitor german, scrie sub pseudonimul « *Ermitul din Gauting* »¹⁾, despre care am vorbit într'un alt capitol, spune despre Principatele noastre lucruri defavorabile, dar care astăzi sunt știri foarte prețioase pentru istorie. De asemenea amintește că în Muntenia numărul țiganilor se ridică cam la 40.000.

Un străin care a rămas mai mult timp în Principatele noastre, reușind să-și însușească și limba, este elvețianul *Emile Kohly de Guggsberg*, preceptor la comisul Gherghel din Botoșani.

El scrie pentru nepoții lui Gherghel un memoriu în care arată diferențele reforme « pe care starea civilizației le cere »²⁾.

Acest memoriu a fost tipărit în anul 1841, la « biroul foii comunale » din Iași, cu titlul « *Le Philodace ; apperçu sur l'éducation chez les Roumains, suivi de quelques remarques relatives à la prospérité des Principautés* ».

Reformele arătate în acest memoriu sunt numeroase și « ele trebuesc înfăptuite cât mai curând ». Ele sunt de două feluri: ideale și materiale.

→ Cu acestea din urmă trebuie să se înceapă ca să dispară cu desăvârșire mizeria și robia. Robia prezintă cea mai mare rușine pentru țară, pata cea mai neagră în fața străinilor; iar mai de departe găsim fraze ca acestea: « Veți îndrăzni vreodată să vă numărați printre neamurile civilizate, atât timp cât se va putea citi într'unul din jurnalele noastre: de vândut o țigancă Tânără »³⁾.

Memoriul acesta a făcut o puternică impresie în principate și a ațățat ambiiția celor doi domni, Mihail Sturdza și Gheorghe Bibescu, să libereze țiganii Statului și ai mănăstirilor.

Bouquet în ajunul revoluției din 1848, întipărește în galeria chipurilor sale, figura țiganului surugiu din Moldova, apoi pictorul *Théodore Valério*⁴⁾, elev al lui Charlet; face o călătorie prin Orient, trecând prin țara noastră pe la 1855.

¹⁾ Ermitul din Gauting, *Reise nach dem Orient*, în N. Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, vol. IV, ed. II. București, 1929, p. 29.

²⁾ N. Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, vol. IV, ed. II. București, 1929, p. 83.

³⁾ K. de Guggsberg, *Le Philodace*. Iași (au bureau de la feuille communale), 1841, p. 35 și N. Iorga, *l. c.*, p. 86.

⁴⁾ Valério, *Souvenirs de la monarchie autrichienne. Suite de dessins d'après nature, gravés à l'eau-forte*.

El se interesează de toate figurile caracteristice ale locuitorilor țării, printre care nu poate uita acele ale țiganilor din Banat și a «puiului de țigan din București».

Urmează englezul *J. H. Skeene*¹⁾ care și tipărește amintirile sale la Londra în 1853; *Démidoff*²⁾ a lăsat pagini foarte frumoase despre țiganii români care se ocupau cu extragerea aurului din pietre (mine) și albia râurilor.

Un alt călător, a cărui perspicacitate era dublată de un obiectivism științific, este *Wilhelm Hamm*³⁾ care se află în Principatele noastre în anul 1859.

Frământările Unirii îl preocupa, iar observațiile făcute cu această ocazie sunt cu totul desinteresante.

Pe Negebauer⁴⁾ îl interesează foarte mult situația cât și numărul străinilor din țara noastră și astfel ne vorbește de toate categoriile de țigani, precizând numărul lor la 300.000, cifră mai aproape de realitate decât a tuturor predecesorilor săi, fiindcă Ermitul din Gauting cu douăzeci ani mai înainte (1838) nu se sfiește să susțină că numărul țiganilor din Muntenia s-ar ridica numai la 40.000 suflete⁵⁾.

Cred că Negebauer are dreptate deoarece într-o lucrare apărută la Berlin în 1837, se arată că Valachia și Moldova au 200.000 țigani, iar cu un an mai târziu o statistică necomplectă a Moldo-Valachiei arată un număr de 257.165 suflete de țigani⁶⁾.

Negebauer amintește de «prețul obișnuit al unui țigan că este de zece galbeni»⁷⁾; de răspândirea lor în Moldova, Bucovina și Ardeal și termină admirând gestul boierilor care și-au eliberat țiganii de bună voie, dându-le și pământ de muncă pe timp de 20 ani, fără obligația de a plăti vreun bir. În timpul celor douăzeci

¹⁾ J. H. Scheene, (în N. Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, vol. IV, ed. II). București, 1929, p. 102.

²⁾ M. A. Démidoff, *Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie*. Paris, 1854.

³⁾ *Südöstliche Steppen und Städte, nach eigener Anschauung geschildert*, von Dr. Wilhelm Hamm., Frankfurt. a. M., 1862, în N. Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, vol. IV, ed. II. București, 1929, p. 57.

⁴⁾ N. Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, vol. IV, ed. II, București, 1929, p. 65.

⁵⁾ Stein, *l. c.* — În Moldova 12.000 țigani, iar în Muntenia 90.000 țigani.

⁶⁾ F. Colson, *l. c.*, p. 142.

⁷⁾ N. Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, vol. IV, ed. II. București, 1929, p. 67.

de ani ei se instăreau și apoi intrau în categoria țăranilor care plăteau dijmă boierului pentru pământul muncit.

Richard Kunisch în călătoria sa dela Viena la Constantinopol trece prin Muntenia din care reține mai multe impresii ce le publică la Berlin în 1861, sub titlul « *Bukarest und Stambul; (skizzen aus Ungarn, Rumänien und der Türkei)* » și retipărit tot la Berlin, în 1869, sub titlul « *Eine Fahrt nach dem Orient: Reisebilder aus Ungarn, Rumänien und der Türkei* »¹⁾.

Acesta este un observator fin și foarte prețios, iar dacă nu i-au plăcut multe lucruri, l-au mulțumit țiganii cu mizeria, zdrențele în care trăiau și felul lor de a fi; având o viață fără nicio grije. « S'a îndrăgostit de naivitatea, de copilăreasca spontaneitate a țiganului, care nu plângе »²⁾; lui îi revine meritul de a fi printre primii care au pătruns adevăratul caracter al țiganilor, cu viața lor intimă, aşa cum se desfășoară aevea.

Din legendele pe care le-a cules dela țigani, din cele ce-a văzut, din cele auzite, alcătuește o nuvelă foarte interesantă care are ca personajul principal o frumoasă țigancă — Anița — iubită de un boier care o îmbrăcăse în cel mai mare lux, dar care nu putuse să-i împace și sufletul, fiindcă Tânăra țigancă nu era obișnuită cu viața aceia de colivie aurită.

Tot dela țigani află de « *Sburătorul* »³⁾ care caută fetele visătoare; de inelele din păr de cal cu care se leagă iubirile populare și de toate obiceiurile țiganilor, împrumutate dela băstinași, dar acoperite cu misticismul acela cald din părțile Orientului îndepărtat.

Țiganii sunt păstrătorii cei mai buni ai tuturor cântecelor, legendelor și vrăjitorilor, fiindcă ei au grije de cele mai puține în viața aceasta —, deci timpul cel mai mult liber pentru a se ocupa de ele.

De fapt, acest lucru se vede și în ziua de astăzi, când întâlnesci la periferiile orașelor, la câte un colț de stradă, o țigancă bătrâna cu un ghioc în mână, chemându-te cu vorbele « *treci la baba să-ți ghicească* » și de multe ori nu se lasă de omul naiv până când

¹⁾ N. Iorga, *Trei călători în Țările Românești*, (Acad. Rom., Mem. Secț. Ist., Seria III, Tom. V, București, 1926 și N. Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, vol. IV, ed. II, București, 1929, p. 37.

²⁾ N. Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, vol. IV, ed. II, București, 1929, p. 43.

³⁾ *Idem*, p. 43.

il convinge să-i ghicească. Se jură că-i va spune tot adevărul și numai adevărul, cum îl chiamă, ce lucruri importante va avea de făcut și tot felul de «broderii», (dar numai cu condiția de a da banii înainte, fiindcă altfel ghiocul n'are putere să ghicească) pe care unii oameni simpli le pun în legătură cu anumite evenimente din viața lor.

Rudolf Kuleman¹⁾ în studiul său extrem de documentat asupra țiganilor, publicat în «*Unsere Welt*» din 1876, ne-a lăsat de asemenea pagini interesante asupra țiganilor din țara noastră.

N. Iorga amintește într'una din scările sale de excursia pe care a făcut-o în munții Carpați ai Țării Românești în 1911, împreună cu vestitul mineralog englez Lowi.

In drum spre munți, dincolo de Câmpulung, la satul Valea-Caselor, au văzut niște țigani care timp de o jumătate de oră, de abia au scos câteva firisoare de aur din albia râului, care trecea pe acolo, iar mai în josul aceluiasi râu, au întâlnit țigani « care din pricina răcelii apei, nu lucrau »²⁾.

Printre ultimii călători străini, dinainte de războiul mondial, care au lăsat mărturii despre țiganii dela noi este francezul Paul Labbé.

Gaston Doumergue care i-a prefațat volumul spune că, Paul Labbé « écrit comme il voit et il voit bien, d'un regard vif, auquel rien n'échappe ».

Țiganii din România îi plac, deoarece sunt cu trăsături frumoase, zvelți și bronzați. Ii împarte în trei mari categorii: prima și a doua sunt țigani mai așezați care și-au pierdut întru câtva limba și tipul lor primitiv; a treia categorie, din contră, este foarte originală — nomazii care cutreeră țara și întreaga Europă « lăsând pe toate drumurile morții lor și cântecele lor. Ei trăesc din ceea ce câștigă, din ceea ce fură, din ceea ce dau pădurile și câmpurile; ei se culcă sub stelele în care ei citesc ».

Viața lor este fără niciun stăpân și fără nicio socoteală de dat nimănui străin; legi pentru ei nu există decât capriciile lor. « Ei sunt fii dragostei și ai libertății »³⁾.

¹⁾ N. Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, vol. IV, ed. II. București, 1929, p. 76.

²⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXI. București, 1911, p. 8.

³⁾ Paul Labbé, *La vivante Roumanie*. (préface de Gaston Doumergue). Librairie Hachette et Cie, Paris, 1913, p. 25.

După cum vedem țiganii noștri au format un obiect de atracție și curiozitate pentru toți străinii; și nu putem să încheem acest capitol decât prin cuvintele unuia din acești vizitatori: «erau prea plini de originalitate ca să nu fie observați».

LISTA STRĂINILOR CARE AU LĂSAT ȘTIRI DESPE ȚIGANI
(A se vedea la bibliografie)

1571 — Cristian Chesaeus	1836 — 1837 — Ermitul din
1632 — Paul Strassburg	Gauting
1712 — 1714 — Stanislaw Chome- towski	1839 — F. Colson
1759 — Iosif Podoski	1839 — Perrin Raoul
1750 — Fr. Grisellini	1841 — Kohly de Guggsberg
1781 — Carra	1848 — Bouquet
1781 — Sulzer	1848 — E. Anton Quitzmann
1787 — Comitele d'Hauterive	1851 — Wilhelm de Kotzebue
1789 — Raicewich (are o ediție și în anul 1822)	1853 — J. H. Skeene
1805 — Andreas Wolf	1854 — Démidoff
1812 — Caronni Felice	1855 — Théodore Valerio
1815 — Sistini	1855 — Elias Régnault
1815 — Dionisie Fotino	1857 — Dr. Camille Allard
1817 — 1818 — William Macm- chael, Lançelot	1859 — Wilhelm Hamm
	1861 — Richard Kunisch
	1876 — Rudolf Kuleman
	1911 — E. Lowi
	1913 — Paul Labbé.

D E S R O B I R E A

• Nimic pe lume nu e mai scump și mai slăvit decât libertatea; ea este odorul cel mai neprețuit ce l-a dat Dumnezeu oamenilor »¹).

Situațiunea rumânilor și a vecinilor agravându-se din ce în ce, mulți au emigrat în țările vecine spre a scăpa de șerbie. Din această cauză țara era amenințată să se despopuleze, iar boierii care aveau lipsa brațelor de lucru au cerut lui Constantin Mavrocordat să vie cu o lege pentru oprirea emigrărilor.

Acest domnitor, care în decurs de peste treizeci ani, de domnie (1730—1769), și-a schimbat de nenumărate ori tronul dintr'un principat într'altul, era un bun cunoscător al invățăturilor filosofilor francezi. Ca om cult și animat de cele mai generoase idei de libertate el introduce în Principatele românești, reforme în favoarea țăranilor, dându-le posibilitatea de a se elibera din șerbie, prin plata unei anumite sume și fixează zilele de lucru la 24 pe an, fiindcă altfel numărul acestor zile ajungea de câteva ori mai mare.

Inceputul a fost greu, dar odată înfăptuit, celealte libertăți aveau să meargă mai lesne; de aceea peste puțin timp după drepaturile căpătate de țăranii șerbi, au căpătat și robii țigani dreptul de a nu fi despărțiti între ei, adică de a nu fi dăruiți sau vânduți copiii separați de părinți și contrariul, fiindcă spune mitropolitul țării: « și ei sunt făcuți tot de Dumnezeu ca și ceilalți oameni și este mare păcat de a fi împărțiti ca niște dobitoace ».

• Legea pentru protecția țiganilor a fost făcută în timpul domnitorului Grigore Alex. Ghica, prin anaforaua din 1766, care la rândul ei a servit de bază celei din 1785, și întărิตă mai târziu în același an de către Alexandru Ioan Mavrocordat.

¹) V. Alecsandri, *Proză (Istoria unui galbăn)*. București, 1910, p. 59.

« De vreme ce la împărăurile de țigani se făceau multe amestecături și nedreptate și despărțirea copiilor de părinții lor, . . . iar cât pentru cei ce sunt corciți cu parte moldovenească, adecă un moldovean de a fi luat țigancă sau țigan, moldoveancă, care după urmarea obiceiului pământului ce au fost întărit cu hrisoave domnești erau robi ca și alii țigani.

Pentru unii ca aceștia hotărind domnia mea să se urmeze într'acest chip. Adeca parte moldovenească să nu fie supărată cu slujba intru nimică ci să fie slobodă, iar parte țigănească să se numească slobodă, însă supuși la toată slujba stăpânilor săi în toată vieața lor ca și țiganii și de s'ar și strămuta să fie volnici stăpâni a-i trage la slujba lor și a-i lua de unde ar fi și cu această slujbă a lor vor câștiga răscumpărare și slobozire copiilor lor, adeca câți din copiii acestora vor fi în vîrsta copilărească până la șapte ani și câți se vor naște de acum înainte vor fi de tot slobozi ca fiecare din moldoveni și volnici a merge unde-i va fi voia; iar câți din copiii acestora vor fi mai în vîrstă, dela șapte ani în sus, să fie supuși în toată vieața la slujba stăpânilor lor »¹).

Dela data acestei anaforale, starea țiganilor incepe să se imbuinătăească, bineînțeles foarte încet, până când la mijlocul secolului al XIX-lea, ajunge la o libertate definitivă.

A) IMPREJURĂRI ȘI FACTORI CARE AU CONTRIBUIT LA DESROBIRE

Revoluția franceză sdruncinase vechile instituții prin ideile generoase de libertate și egalitate. Refugiați ai revoluției și apoi ai Restaurării străbat toate țările Europei în căutarea unui adăpost sigur până ce furtuna se va potoli. Unii dintre aceștia se stabilesc în Principatele noastre găsindu-și ocupație de perceptori²) pe moșii boierilor și profesori prin casele celor bogăți.

Ei infiltrau pretutindeni și în special elevilor lor, în afara de știință și literatură, idei de generozitate, libertate, și tot suflul umanitarismului din timpul acela.

Pe lângă aceste idei liberale aduse din Occident, nu trebuie să uităm curentul latinist de peste Carpați, care ne trezea spiritul

¹⁾ Papiu Ilarian, *Tesaur de Monumete Istorice* vol. III. București, 1864, p. 193—196 și Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. I, p. 161—169.

²⁾ Exemplu: Kohly de Guggsberg.

de naționalitate prin care ceream dreptul nostru la viață, fără amestecul și controlul străinilor.

Când însă îți ceri unele drepturi ești obligat să recunoști și tu pe ale altora. Așa s'a și întâmplat.

Tineretul luminat cu entuziasmul lui și vârstnicii cu bunul simț ponderator și experiență au pornit la eliberarea țiganilor și nu s'au oprit în cale până n'au izbutit să facă dreptate.

• *M. Kogălniceanu* scrie la 1837, o cărticică despre țigani care după părerea sa « va slugi pentru moment la acele voci care s'au ridicat pentru țigani, deși din nenorocire acest interes nu va fi decât trecător, căci aşa sunt Europeanii »¹⁾.

Din fericire vorbele marelui om de Stat, de mai târziu, nu s'au adeverit, fiindcă peste 20 de ani, eliberarea țiganilor era terminată aproape complet, în ambele principate.

• La 1834, *Ioan Câmpineanu* unul din marii luptători politici pentru înălțarea neamului românesc, — după îndemnurile profesorului său, francezul *Laurençon*, dă cel dintâi exemplu, slobozind din robie toți țiganii pe care îi moștenise dela părinți²⁾.

Câmpineanu a fost primul și singurul boier care și-a eliberat țiganii moșteniți, în mod oficial, pe vremea aceea.

Conform unei legi din 1833, s'au răscumpărat dela particulari până la 1839, numai 185 suflete pentru care s'a plătit 86.328 lei « spre a deveni țigani ai Statului, sau cum se zicea, spre a fi desrobiciți »³⁾.

Probabil că la început această desrobire mergea foarte incet din cauza lipsei de bani.

In Moldova la 1835, s'a retipărit din ordinul Domnului « hrisovul sobornicesc al lui Mavrocordat, din 1785, pentru danii, schimburii, vânzări și pentru țigani.

O rezoluție domnească din 5 Mai 1839, dăduse țiganilor priorităs asupra persoanei lor când proprietarul voia să-i vânză. La preț egal, în loc de a-i vinde altuia, proprietarul de țigani era obligat să-i desrobească dacă ei ofereau prețul »⁴⁾.

« In 1840, Marele Vornic din Lăuntru, Mihalache Ghica, îndreaptă către Adunare o dare de seamă amănunțită despre activitatea departamentului său ».

¹⁾ M. Kogălniceanu, (traducerea lui G. Ghibănescu), 1903, p. 3.

²⁾ A. D. Xenopol, *Istoria part. politice*, vol. I. Buc., 1910, p. 163.

³⁾ I. C. Filitti, *Domniile sub Reg. Organic*. Buc., 1915, p. 86.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 536 și p. 498.

In acest raport e vorba și de țiganii Statului care sunt în număr de 5.672 familii și « pentru a căror statornicire la sate se lucrează neîncetat » ¹⁾.

In scurt timp s'a născut o ambițiune în sentimentele de umanitate, fapt ce i-a înălțat până la cel mai înalt grad de civilizație și la 31 Ianuarie 1844, în Moldova, sub domnia lui Mihail Sturdza și la 1847 în Muntenia sub domnia lui Gheorghe Bibescu se hotărăște emanciparea țiganilor Statului și mănăstirești, cuprinzând în măsura lor și mănăstirile închinate, ai căror călugări și egumeni s'au scandalizat foarte tare, nevoind cu niciun chip să admită desrobirea țiganilor, deoarece, ziceau ei, că li se șturbesc drepturile lor sfinte pe care le-au moștenit dela început, când le-au fost mănăstirile închinate.

Sau mai bine zis, cum spunea *A. D. Xenopol* « tineau să constituie un stat eclesiastic în sănul Statului român » ²⁾.

La 1843, Gheorghe Bibescu hotărăște un fond anual de 43.000 lei pentru răscumpărarea țiganilor particulari, iar în Moldova la începutul anului 1844, chiar domnitorul Mihail Sturdza eliberează pe toți țiganii Statului și ai mănăstirilor.

Țiganii însă, cu toată libertatea pe care le-o dăruise domnitorul, nu erau toți recunoscători, în naivitatea lor, față de binefăcător, fiindcă în mișcarea dela Iași, anul 1846, împotriva domnitorului, pusă sub conducerea boierului Costache Moruzi, erau și « patru sute de țigani înarmați » ³⁾.

Totuși la 1844, când domnitorul a făcut eliberarea țiganilor mai sus amintiți, tinerii învățați s'au arătat foarte entuziasmați.

Hotărîrea domnească vestea lumii întregi că principatele românești tind la o situație demnă de cinste în fața statelor civiliște din apusul Europei.

Tinerimea moldovenească era rău văzută de Domn, pentru ideile ei înaintate; tinerii nu puteau suferi abuzurile financiare și nedreptățile domnului, cu toate acestea ei au hotărît să formeze o delegație din mijlocul lor, care să se ducă să-i mulțumească și să-i arate că, « în fața unui act mare, junimea română știa gândi și lucra, înalt și bine » ⁴⁾.

¹⁾ I. C. Filitti, *Domniile sub Reg. Organic*. Buc., 1910, p. 163.

²⁾ A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza Vodă*, vol. I. Buc. 1903, p. 356.

³⁾ P. P. Panaiteșcu, *Emigrația Polonă și Revoluția Română dela 1848*. București, 1929, p. 4.

⁴⁾ M. Kogălniceanu, *Desrobirea țiganilor*. (« Biblioteca pentru toți » Nr. 394).

Delegația a fost formată din *Costache Negri*, *Vasile Alecsandri*, *Costache Rola*, *D. Rallet*, *P. Mavrogheni* și *M. Kogălniceanu* insărcinat și cu ținerea discursului de mulțumire.

Domnitorul foarte încântat de această manifestare, le-a răspuns că el n'a făcut altceva decât să le pregătească calea pe care trebuie să meargă ei în viitor.

Dar faptul acesta nu s'a terminat aci, fiindcă tinerimea începe o propagandă în scris și viu graiu pentru a determina pe toți stăpânii de țigani să facă la fel.

Astfel, *Cezar Roliac*, primul poet semănător de idei socialiste din țara noastră, publică în « Foaie pentru minte, inimă și literatură », la 1844, o scrisoare pentru cetitorii revistei spre a le arăta ce s'a făcut în Moldova și a dojeni pe toți aceia care n'au găsit cu cale să imite acest gest frumos.

« In lunile acestea s'a săvârșit o faptă mare într'o parte a României; unde ati fost d-voastră de n'ați auzit-o ?

In Moldova s'au slobozit toți țiganii mănăstirești și birul lor s'a hotărît a fi de aici înainte un fond pentru răscumpărarea țiganilor boierești.

S'a făcut și mai mult, prințul (domnul) Moldovei a dat slobozenie la toți țiganii săi, a jertfit un venit de patru mii galbeni pe an, — cum vi se pare aceasta domnilor !

Aici nu sunt vorbe, sunt fapte și fapte mari.

Formați societăți, declamați, scrieți, lăudați, satirizați, puneți în lucru toate resorturile intelectuale și morale și robia cade, căci e căzută pe jumătate și d-voastră veți fi binecuvântați de generațiile viitoare ca niște adevărați apostoli ai misiei cerești, a frăției și libertății ».

Tot în această scrisoare se face un îndemn tuturor intelectualilor: « Veniți, domnilor, veniți toți căți ati pus odată mâna pe condei, porniți de un sentiment nobil, profesori, jurnaliști și poeti, veniți să facem pentru întâia oară o cauză comună, cauza țiganilor și să ne luptăm pentru slobozenia lor: religia, interesul Statului și duhul înaintării noroadelor ne vor fi în ajutor.

Țiganul intinde mâna și reclamă în numele d-voastră drepturile morale ce vreți în societate și vă adjură în numele datorilor ce vă impun aceste drepturi »¹⁾.

¹⁾ » Foaie pentru minte, inimă și literatură » pe anul 1844, p. 315—316.

Tot Cezar Boliac într'o foarte frumoasă poezie, « *Fata de boier și fata de țigan* », se arată împotriva « situației țiganilor robi și cerea desrobirea »¹⁾.

Aceste îndemnuri cât și apariția gazetei « *Propășirea* » (al cărei titlu a fost cenzurat după primul număr, fiindcă arăta o tendință ce nu convenea puterii suzerane — Rusia) au fost de un real folos la înfăptuirea cât mai grabnică a eliberării țiganilor.

In « *Propășirea* » tinerii învățați și-au așternut ideile lor binefăcătoare pentru prosperarea Statului, în toate direcțiile.

Mihail Kogălniceanu, redactorul gazetei, scoate la Nr. 5 din 6 Februarie 1844, un supliment extraordinar tipărit pe hârtie verde, ceea ce însemna speranță — unde — « în proză și în versuri se cântă marea reformă ».

El însuși scrie un articol intitulat « *Desrobirea țiganilor* » în care laudă măreția faptă a domnitorului, arătând că prin acest act țara se înalță « deopotrivă cu staturile cele mai civilizate în privirea principiului moralului și a dreptății » și că « toți români, toți iubitorii de omenire, toți partizanii ideilor nouă și-au unit glasul spre a aplauda un act care dă slobozenia unui popor întreg »²⁾.

Tot în această gazetă și-a publicat pentru prima dată poetul Vasile Alecsandri « *Istoria unui galbân* », o strașnică satirizare a societății din timpul acela, în care amintește și de țiganii cei chinuți, dar și de farmecul și pitorescul deosebit ce-l prezintă șetrele acestor nomazi.

Intr'un articol³⁾ se elogiază desrobirea țigilor din Moldova care a însemnat unul din cele mai mari acte ale domnitorului.

Articolul cuprinde un scurt istoric al țiganilor, — ce sunt, de unde au venit și cum au ajuns robi, — de asemenea avantagiile oferite prin Regulamentul Organic « care le-a îmbunătățit oarecum situația ».

« Generala Adunare însuflareită de un zel vrednic de toată lauda, au mai votat un fondos pentru răscumpărarea țiganilor dela particulari.

¹⁾ I. G. Filitti, *Domniile sub Reg. Organic*, p. 125.

²⁾ M. Kogălniceanu, *Desrobirea țiganilor* în « *Propășirea* » 1844, Nr. 5, Supliment, p. 1—2.

³⁾ « *Albina Românească* » (Gazetă politică și literară). Iași, 1844, Nr. 14, Joi 17 Februarie.

Suntem încredințați că, curând sau mai târziu, astă pildă frumoasă nu va fi pierdută pentru proprietarii particulari, care de bună seamă nu se vor putea împotrivi chiar mișcării simțitorilor inimei lor, nici acei (aceleia) a opiniei publice, ce fiind în astă încunguriare unanimă, este cinstitoare pentru Moldova ».

Câteva luni mai târziu dela data tipăririi acestui articol, Sfatul Administrativ hotărăște « ca familiile ce se împărtășesc de asemenea binefacere (desrobirea), în curs de opt ani, începători dela data acestui act, să fie scutite de orice dare și îndatorire către guvern și după încheierea acestui termen, vor plăti numai pe jumătate dările precum este statornicit pentru coloniști (băjenari) »¹⁾.

Doi ani mai târziu, în anul 1846, Bibescu Vodă a fost de părere că sumele care erau hotărîte din 1834 și 1843, pentru răscumpărarea țiganilor erau neîndestulătoare și « că eparhiile aveau bani de prisos », de aceea la 11 Februarie 1847, făcu să se voteze proiectul « prin care se desrobeau, fără indemnitate țiganii mitropoliei, episcopilor, mănăstirilor și așezămintelor publice, fără deosebire, câte se află în cuprinsul Țării Românești.

Proiectul legiuirei fusese alcătuit și îscălit de Gheorghe Filipescu, Manuil Băleanu, A. Vilara, M. Florescu, polcovnicul Odobescu și Ion Câmpineanu²⁾.

Capitația pe care o vor plăti acești desrobiți, intrați în rândul dajnicilor, avea să servească la răscumpărarea de țigani ai particularilor ».

De această lege Domnul zicea că « duhul veacului și înaintarea civilizației o cerea de mult » și întărind-o adăuga: « seanța (se dința) dela 11 Februarie va face o epocă în analele istoriei patriei »³⁾.

Legea fusese votată cu unanimitate, după o scurtă cuvântare a mitropolitului. Un an mai târziu, cu ocazia revoluției din 1848, în Munténia, toți țiganii sunt declarați « cetăteni liberi ».

« Singuri, țiganii și ură să profite de revoluție.

Ei erau robi legați de pământ. Constituția le dădu libertate și nepierzând vreme, au părăsit așezările lor, s'au dus în alte părți, unde începură să trăiască ca oameni liberi.

La București pe o piață fusese așezată statuia Libertății, lângă ea vedea adesea pe bieții țigani în genunchi, cu lacrămi în ochi.

¹⁾ « Albina Românească », 1844 Iunie 4.

²⁾ « Analele Parlamentare » vol. XIV partea I, București, 1905, p. 1117.

³⁾ I. C. Filitti, *Domniile sub Reg. Organic*, p. 349—350.

Unii strigau: Libertate, libertate! De ce ai venit aşa de târziu la noi? » (Din studiul d-lui profesor P. P. Panaitescu unde e vorba de un raport al colonelului Zablocki, asupra misiunii sale în Țara Românească, în luna Decembrie, a anului 1848)¹⁾.

Ministerul de Interne pentru a grăbi cât mai mult această eliberare înmulțește numărul funcționarilor însărcinați cu acest serviciu și schimbă localul Comisiunii cu un altul mai mare, fiindcă cel dintâi devenise neîncăpător²⁾, dar revoluția este înăbușită din cauza nepregătirii suficiente, a armamentului redus și stricat, dat spre reparare « țiganilor fierari »³⁾ și a conduceătorilor siliți să fugă prin străinătate, astfel că, țiganii revin în starea pe care o avuseseră înainte de revoluție.

După potolirea revoluției, Comisarul împăratesc din Principate și Caimacamul Țării Românești dau ordin Ministerului de Interne « să puie în lucrare indeplinirea coprinderii acestui decret: Hotărîm ca, toate acturile slobozite în vremea revoluției în privința țiganilor particularilor rămân desființate și că bileturile slobozite fiecăruia din acei țigani dela 11 Iunie din urmă până la 13 Septembrie curgător să se ia înapoi și să se desființeze »⁴⁾.

Turburările fiind potolite, urmează la tronul Munteniei, Barbu Știrbei (1849—1856), care stăruște de asemenea pentru eliberarea țiganilor.

Pentru a trece la fapte, el dispune ca vânzările de robi dela particulari la particulari să nu mai fie permise, ci acei care doresc să-i vândă să fie obligați a se adresa Visteriei care îi cumpără și îi pune imediat în libertate. De asemenea Statul cumpără robii care suferă tot felul de chinuri și neajunsuri din partea stăpânilor »⁵⁾.

Ofisul domnesc din 1850, dispune: « Pentru darurile sau vânzările de țigani ce se urmează între particulari, poruncim a se păzi următoarele dispoziții: Nimeni nu este volnic a despărții o familie de țigani, prin dar sau prin vânzare și niciun act de vânzare sau de danie pentru țigani nu se va adeveri de vreo

¹⁾ P. P. Panaitescu, « *Emigrația Polonă și Revoluția Română dela 1848*. București, 1929, p. 114.

²⁾ *Anul 1848 • Acte și documente*, vol. II. Buc., 1902, p. 590.

³⁾ P. P. Panaitescu, *l. c.* mai sus, p. 111.

⁴⁾ Acad. Rom., ms. 3867, foaia 6.

⁵⁾ « *Vestitorul Românesc* », 1851, p. 81.

judecătorie, nici va fi ținut în seamă, dacă nu va cuprinde în sine pe părinți cu toți copiii lor »¹⁾.

In 20 Februarie 1856, Barbu Știrbei sănătionează legea privitoare la desrobirea tuturor țiganilor, adică a celor particulari, fiindcă ceilalți fuseseră desrobici mai înainte²⁾.

La faptele frumoase ale domnitorului s-au alăturat acele ale boierilor, stăpânii țiganilor, care au început să-și libereze robii în mod gratuit, fără nicio pretenție de despăgubire.

Se păstrează o listă³⁾ de numele acelora care și-au liberat țiganii, nepretinzând în schimb nicio despăgubire dela Stat, conform leguiurii promulgate în 1856, de Barbu Știrbei.

Numărul acestor boieri atinge cifra de 420, iar al țiganilor liberați de ei, — 2.611.

Amintesc aici pe acei care au liberat mai mult de 8 țigani: Arion Marioara (12), Alexandru N. (12), Arion Elena (10), Argintoianu Costache (88), Alexandra Vâlcea și Costache fiul ei (11), Bolintineanu Tănase (8), Broșteanu I. Zamfir (20), Babic Ambrosie (9), Bălăceanu Costache (146), Butculescu Costache (15), Brâncoveanca Safta, simonahia (71), Brătianu Macsimina, stareța (10), Bibescu George, prințul (81), Budișteanu Drăghici (16), Berlescu Costache (11), Bălăceanca Elenca (17), Brătianu Ioan și Dimitrie frate-său (46), Burchi Ștefan (21), Bălăceanu Ioan (88), Burchi N., căpitan (27), Budișteanu Dimitrie, căpitan (9), Calotescu George Stanciu (9), Clinceanca Zinca (15), Coțofeanu Gheorghe (15), Constantinescu, parucicul (13), Cerchez C., maior (9), Câmpineanu Ioan (11), Cantacuzino Constantin (29), Crețuleștii (frații) (98), Danaileasca Maria cu fiul ei Niță (16), Filipeasca Elena (9), Farcaș Drăghiceanu, căpitan (15), Filipescu Costache (8), Goleasca Marioara (21), Golescu Radu, maiorul și frații (90), Gheorghiadis Gheorghe (11), Greceanu Ioan, maior (26), Greceanu C. (21), Gheorghiadis Hristache (10), Ghica Tudorița (15), Hagi Iordan Marioara (10), Isvoranu Ion din Mehedinți (8), Lipănescu Grigore (17), Măldărescu Alexandru și Nicolaie (10), Moscu Constantin I. (30), Nădăianu Ioan (11), Niculescu Iosif (11), Nicolaidis Dimitrie (10), Orășeanu N. T. (17), Obedeanu Grigore

¹⁾ *Codul Caragea*, (editat de Ion Palade), București, 1907, Apendice XIII.

²⁾ *Istoria Renașterii Române*, vol. II, p. 961 și « Buletinul Oficial » din 1856, Nr. 13.

³⁾ In colecția George Potra.

(9), Podeanu, maior (11), Polizu Dimitrie (21), Paris Scarlat cu soția (9), Predescu Teodor (37), Poroineanu Sache (15), Polizu Lucsandra născută Otetelișeanu (8), Persiceanca Catinca (8), Pișacov G. Basile (14), Plagino Alexandru (22), Racoviță Grigore (20), Racotă, frații (15), Racoviță cu fii (25), Rătescu Ioan (12), Slătineanu Ioan (26), Solomon, colonel (9), Săvoiu Constantin (12), Urșanu Matache (14), Văcăreasca Zinca și Paleologu Ioan, împreună (113), Voinescu Ioan, colonel (15), Vlădescu Mihalache (12), Vlădoianu Ștefan, colonel (26), Zmadoviceanu Chiriță Țancu (20).

Teodor Codrescu în ziarul « *Zimbrul* » din 1856, publica aproape în fiecare zi, scrisori de ale boierilor, adresate Visteriei prin care anunțau că-și liberează țigani robi de bună voie.

Pentru exemplificare, amintim că, logofătul Gh. Sturdza după o călătorie prin străinătate, la întoarcerea sa în țară, unde găsise reforma domnitorului Gr. Ghica din Moldova, pentru eliberarea țiganilor, adresează Ministerului de Finanțe o scrisoare prin care anunță că-și liberează toți robii țigani în număr de 900 suflete, fără nicio pretenție materială, fiindcă emanciparea țiganilor este « *un pas mare către renașterea socială și morală a patriei* ; eu am salutat-o și am binecuvântat-o din toată inima.

Pentru aceasta ca om și creștin nici mă cunosc în dreptate de a pretinde vreo desdăunare, pentru desființarea unei instituții barbare și contrară tuturor legilor dumnezești și omenesti.

Cugetul meu nu-mi permite a vinde pe aproapele meu » ¹⁾.

Din cele de mai sus se vede că există mult entuziasm și bună-voință, dar mare parte a boierilor tot nu credeau de cuviință că-și slobozi robii, mai ales că, fondurile destinate răscumpărării de robi erau prea restrânsă și particularii cei avari n'ar fi vrut să-și piardă o bună parte din avutul lor.

Astfel, au rămas numeroși țigani, — 16.023 vătrași și 566 lăeși — pentru care Statul a trebuit să plătească în rate, drept despăgubire, suma de 4.613.112 lei,²⁾.

In Moldova se întâmplase la fel și chiar mai înainte de a începe Barbu Știrbei, în Muntenia.

Grigore Ghica până a nu se retrage dela domnie, conform tratatului din Paris, vru să dea țării sale încă o pildă vie de umanitarism și dreptate.

¹⁾ Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. X, Iași, 1888, p. 31.

²⁾ Ibidem, p. 33.

Petre Mavroghenî și Mihail Kogălniceanu au fost însărcinați să redacteze proiectul de lege pentru desrobirea țiganilor particulari și « regularea și modul repartiției despăgubirei cuvenite indrituiților ».

De îndată ce acest proiect de lege a fost terminat, el a fost prezentat divanului Ad-hoc pentru aprobare și a fost votat în unanimitate punându-se imediat în practică.

Cauza care l-a îndemnat pe Grigore Ghica să libereze țiganii particulari a fost tocmai lipsa de inițiativă a boierilor de a-și elibera robii și lipsa de fonduri din partea Statului pentru înfăptuirea acestei inițiative atât de frumoase.

Problema desrobirei complete a țiganilor era « una din acelea ce trebuie a merge înaintea oricareia alta, ca una ce derează (derivă) din însăși legile omenirei și privește cu osăbire la demnitatea țării » ¹⁾.

Unii scriitori spun că o altă cauză care l-a îndemnat pe Grigore Ghica, în 1855, să libereze țiganii particulari a fost « tortura crâncenă a unui rob » ²⁾, pentru care a intervenit la Domn chiar generalul Paar, comandantul armatei austriace de ocupație.

Ideea și fapta aceasta au fost foarte bine venite în fața străinătății dela care ceream să ne recunoască anumite drepturi, iar în țară formase un curent favorabil, alimentat de scierile și faptele oamenilor învățați.

Gheorghe Asachi, drept o manifestare de bucurie, scrie « *Tiganii* » — o piesă de teatru, jucată pe scena Teatrului Național din Iași, în același an — 1856.

Acestea toate în ceea ce privește țiganii din Muntenia și Moldova, fiindcă în celelalte provincii lucrurile se deosebesc puțin.

Spre exemplu: în Bucovina la sfârșitul secolului al XVIII-lea, împăratul Austriei Iosif al II-lea hrănit la școala filosofilor francezi, prin rescriptul dat în Cernăuți ³⁾ la 19 Iunie 1783, desființă robia țiganilor din această provincie.

Fapta era foarte importantă și demnă de toată lauda, cu atât mai mult că ea se făcuse chiar înaintea marei revoluții franceze.

În ceea ce privește Basarabia sub stăpânirea rusească, țiganii s'au bucurat de anumite drepturi și în despărțirea populației pe

¹⁾—²⁾ Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. X. Iași, 1888, p. 28—30.

³⁾ Dimitrie Dan, *Tiganii din Bucovina*. Cernăuți, 1892, p. 13.

clase (tagme sau soslovii) ei ocupau locul al VIII-lea înaintea Evreilor care făceau parte din clasa a IX-a¹).

Țiganii care își făceau o stare materială oarecare, fugeau dela stăpânii dintâi și hoinăreau prin țară sau își căutau stăpân « de formă » prin alte locuri.

Intr-o scrisoare din Chișinău, 25 Decembrie 1839, a lui D. Rusu (rudă de a scriitorului Al. Russo) către cununatul său, se spune: « pentru țiganii robi lăesi, vei ști că au prins la aripi, adică iarăși cu meșteșugul lor (s)au imbogățit și fieștecare au cai și căruți și s-au imprăștiat prin toată Basarabia ».

După ce arată locul și persoanele la care au fugit țiganii, îl sfătuiește să-i vândă, iar cu banii luați pe ei să-și cumpere niște cai dela care va avea mai mult folos, fiindcă cu vremea tot îi va pierde « că-i va lua hazneoa » (Statul)²).

Liberarea țiganilor din Basarabia a avut loc în anul 1861, iar așezarea și împroprietărirea lor s'a făcut, ca și pe la noi, în jurul mănăstirilor și așezărilor mai importante, unde vieața era mai ușoară.

B) URMĂRILE DESROBIREI

Veacuri întregi au așteptat țiganii ziua în care, fără sila nimănuia să se miște în voia lor, să meargă unde vor voi și să facă ceea ce le va trece prin cap.

Ziua sosise, dar i-a găsit nepregătiți.

Poate că eliberarea lor au așteptat-o secole de-a-rândul, însă niciodată n'au crezut că va veni și când s'a întâmplat nu le venea să credă. Pentru moment au stat locului, buimăciți și nu s'au trezit din această amorțeală decât după nenumăratele afirmațiuni și indemnuri din partea proprietarilor, că se pot duce după voie— unde le este lumea mai dragă.

Se temea că această desrobire e numai o amăgire și că peste puțin timp vor pune mâna din nou pe ei și vor suferi același tratament de mai înainte. Dar Ocârmuirea nu glumise, erau liberați complet și nimeni nu se gândeau că ar fi ceva vremelnic.

Așa s'au petrecut lucrurile în primele zile ale desrobirei țiganilor; însă după ce au trecut primele friguri și s'au obișnuit cu

¹) I. Nistor, *l. c.*, p. 290 (capitol special despre țiganii).

²) N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XIX. Buc., 1910, p. 18.

noua lor stare socială, o bună parte din țigani au fost împrioprietăriți pe locurile mănăstirilor și boierilor.

Sate întregi erau compuse numai din țigani și cu tot amestecul — prin căsătorie cu românii — de atunci și până acum, se poate vedea și astăzi această caracteristică a satelor din jurul mănăstirilor și în special ale celor din jurul Bucureștilor: Mogoșoaia, Colentina, Pasărea, Cernica, Tunari, Șindrilita, Tânțanu, etc. etc.

In Memoriile Regelui Carol I¹⁾ cu ocazia unei excursii făcute de prinț, la mănăstirea Pasărea, se face o descriere a satului Șindrilita compus exclusiv din țigani: « Interesant e satul, din apropierea mănăstirei, locuit numai din țigani; o ceată de copii goi pe jumătate, arși de soare, cu părul negru și cu ochii scânteiori, zac în pulberea drumului, sar în sus și se grămadesc în jurul trăsurii prințului, uitându-se cu curiozitate la dânsul ». Iată-i deci, în orice loc, ca pretutindeni.

Țiganii satelor erau conduși de un vătaf ce intra în tratative cu moșierii sau arendașii lor și se obliga să scoată la munca câmpului, în timpul sorocit, țiganii de sub conducerea lui, în schimbul unei anumite sume de bani și a întreținerii oamenilor lui.

Când moșia nu mai avea nevoie de brațe de muncă, se îndreptau spre alte locuri, unde se simțea lipsa oamenilor de lucru și astfel își susțineau existența, ba de multe ori, se întâmpla, ca unii, prin economiile lor să-și poată cumpăra un petec de pământ de care se legau cu trup și suflet până la sfârșitul vieții lor.

Aceasta, în ce privește țiganii lipsiți de orice meșteșug, fiindcă meseriașii, indată ce au fost desrobicii s-au adaptat ușor evenimentelor, așezându-se la marginea târgurilor și satelor, exercitându-și meșteșugurile cu o liniște și siguranță atât de mare, încât s-ar fi părut că nimic n'a intervenit în viața lor. Astăzi, și unii și alții, sunt împrăștiiați pretutindeni, încât nu există aproape niciun sat fără țiganii săi.

Totuși, nu toți țiganii s-au stabilit locului, fie ca meseriași sau agricultori, ci o bună parte din ei, simțind dorul de libertate, fără stăpân, au început să colinde țara în lung și în lat întocmai ca strămoșii lor. Ba, unii s-au aventurat chiar dincolo de hotarele țării, ajungând până în Vestul și Sudul Europei.

¹⁾ *Memoriile Regelui Carol I al României*, Editura ziarului « Universul », București, 1909, vol. II, p. 8.

S'au lipsit de bunăvoie de viața așezată, cu avantagiile ei, și și-au îndreptat gândul și pașii spre locuri necunoscute. Cu toate rigorile legilor care se sileau să oprească vagabondajul țiganilor, ei n'au putut fi înfrânti dela chemarea locurilor necunoscute.

Doreau să se ducă cât mai departe, să vadă cât mai multe. Viețea lor, fără grija zilei de mâine, se scurgea pe drumuri și în popasurile ce le făceau la marginea satelor și orașelor.

STAREA ACTUALĂ

Țiganii răspândiți pe tot cuprinsul țării nu se feresc nici de munte, nici de șes, cu toate că au preferință pentru acesta din urmă.

Muntenia a fost și este cel mai populat ținut cu țigani din România.

Aproape toți s-au așezat pe unde au putut și numai o mică parte, în corturile lor negre de fum, mai colindă țara în lung și în lat.

Durata poposirii lor pe lângă sate și orașe e în raport direct cu cinstea de care dau dovedă și toleranța autorităților.

De multe ori însă n'au ocazia a sta un timp mai îndelungat în același loc, fiindcă ei obișnuesc să se mai ocupe și cu furatul și atunci poliția îi alungă în altă parte.

De îndată ce se opresc într'un loc se și apucă de muncă, își repară coviltirele roase de ploi și soare, iar sgomotul ritmic al ciocanelor anunță făurirea potcoavelor și a tot felul de unelte necesare lor sau pentru vânzare. Ex.: pirostrii, scoabe de prins bârnele, cioace (cuie mari țigănești), etc., etc.

Femeile se indeletnicește cu spălatul și cărpitul « bulendrelor » fără de început și sfârșit ale bărbaților, iar copiii se sbenguesc pe spinarea unui cal deșelat ori în vadul apei sau lacului din apropiere.

Unele dintre țigânci colindă satul sau orașul ca să-și vândă bidinelele smolite « fabricație proprie », să ghicească naivilor și să mai spioneze de unde se poate fura ceva, căci acești nomazi își imprimă nevoile lor mai mult din ce apucă peici pe colo și de multe ori nu se dau la o parte dela tâlhării mai mari, în special furturi de cai; de asemenea fură copii dela locuitorii pe unde trec.

În ultimul timp însă acești țigani nomazi se împuținează, intrând și ei în numărul celor așezăți.

Cu toate că sunt țigani agricultori, dintre care unii devenind gospodari de frunte și-au dat copiii la școli, încât astăzi au ajuns

profesori, advocați, preoți, medici, ofițeri etc., totuși majoritatea țiganilor a rămas în orașe și târguri, ocupându-se cu tot felul de meserii.

Numai Bucureștiul adăpostește circa 30.000 de țigani, din care număr o treime o ocupă lăutarii. Aceștia sunt cei mai bine organizați din toți meseriașii țigani, fiind grupați într'o uniune a lăutarilor conduși de un președinte, titrat al Academiei de muzică, în a cărui sarcină cade soluționarea neînțelegerilor și lipsurilor profesionale.

Fiind vorba de muzică, nu putem trece mai departe fără să amintim că și astăzi, întocmai ca în vremurile trecute, lăutarii au dat din mijlocul lor virtuoși neîntrecuți. Pentru aceasta este suficient să pronunțăm numele artistului Grigoraș Dinicu, Petrică Moțoi, Fănică Luca, Juga, etc. ca să știm că întreaga falangă de lăutari țigani între care se află un Barbu Lăutaru, Cristache Ciocan și mulți alții, n'a luat capăt în zilele noastre.

Totodată țiu să arăt că în dorință de a fi în ritmul vremii și a nu se găsi la un moment dat dezarmat, muzicanțul țigan nu se mai mulțumește cu ceea ce « prindea după ureche », ci învață teoretic întreaga tehnică muzicală și execută orice bucată exclusiv după note, lucru de care ei se simt foarte mândri.

Ceilalți țigani în afară de lăutari sunt meșteri lăcătuși, fierari, potcovari, spoitori de vase de aramă (tingiri și căldări), zidari, salahori, geambăși ⁴⁾, hornari, negustori de haine vechi, de fier vechiu, vânzători de ziare, vânzători de diferite mărunțișuri, văcșuitori de ghete; iar femeile: chivuțe, florărese, vânzătoare de porumb fieri și « floricele ».

Aproape toți meseriașii țigani, mai sus amintiți, își practică meseria lor în plină stradă sau piață și orișiuinde se așează se simt bine și foarte la locul lor.

Autoritățile însă, nu privesc cu ochi buni acest vagabondaj de aspect oriental și se silesc pe cât pot să-l distrugă. Oricine ar fi trecut de-a-lungul Dâmboviței, — în Capitală — înainte de a

⁴⁾ În geamăbăsie țiganii sunt neîntrecuți; știu să cumpere să se tocmească și să vândă foarte bine.

Din cel mai nenorocit cal, prin șireteniile lor, scot totdeauna unul de preț, în fața cumpărătorului naiv. La ei orice gloabă costelivă trage căruță împiedicată la toate roțile, iar calul lipsit de vedere merge pe orice drum, cu pasul cel mai sigur.

se fi dărămat Halele Centrale și acoperit râul, ar fi dat între alții și peste aşa zișii frizeri sau cismari, care-și serveau clienții în aer liber. Se vedea adeseaori, cum mușteriul stătea cu un braț rezemat de bara ce străjuia Dâmbovița și cu piciorul descălțat în aer, până când « maestrul cismar » potrivea cuiele de lemn unei pingele desprinse, sau cosea petecul de altă coloare la gheata omului nevoiaș.

Din cauza numărului mare al țiganilor din București ei se află răspândiți în toate cartierele periferice ale orașului, în special în « Gura țigănească » între Raion și Dudești: Obor și cartierul Tei.

Interesant și sugestiv în același timp este cartierul general al țiganilor nomazi — « zătari » — situat într-o groapă dincolo de gara de Est (Obor), unde între sedimentele depuse de serviciul salubrității, duhnind a hoit și materii în stare de putrefacție, există o singură groapă curată cu dimensiuni respectabile, — sălașul unui număr însemnat de corturi.

Din aceste corturi, compuse din zeci de petece smolite pentru a fi impermeabile contra ploii, pornesc în zorii zilei în oraș țigani și țigance în căutarea lucrului și adunarea tuturor resturilor aruncate prin gunoaiele Capitalei.

In groapă nu rămân decât cei neputincioși și bulibașa supraveghetorul corturilor și a întregului bun țigănesc.

Toată ziua nu se aude decât lătratul câinilor sau tusea răgușită a unei babe bolnave, însă de îndată ce se face seară și țiganii se întorc de prin oraș « groapa devine o mare de capete. Atunci încep socotelile, împărțirea banilor și a sticlelor cu țuică, între tovarășii care se înjură se scuipă, se bat cu pumnii, cu bâtele sau cu cuțitele »¹⁾.

Bulibașa e obligat atunci să facă uz de autoritatea sa, potolind și judecând până noaptea târziu certurile supușilor săi. De multe ori însă, bătăile săngeroase trec peste autoritatea lui și atunci această sarcină revine poliției care îi liniștește pentru mai mult timp.

Este foarte interesantă descrierea pe care ne-a lăsat-o poetul V. Alecsandri, a unei seri de vară într-o șatră de nomazi și se

¹⁾ « Ilustrațiunea Română ». (Această groapă, actualmente, a fost acoperită cu pământul și molozul provenit dela diferite clădiri ale orașului).

aseamănă foarte mult cu aceea din ziua de astăzi, cu toate că sunt de atunci aproape o sută de ani.

« Iar când se întorc cu totii seara la corturi, atunci să auzi răcnete de copii ce cer de mâncare, latrete de căini goniți dela ceaunul cu mămăligă, nechezuri de cai ce vin dela păscut, cântece de flăcăi și fete mari ce se întorc din luncă dela culesul fragilor, sfesi, dismierdări, vaete, hohote, chiote, sunete de cobze, de scripce, de drâmbi; toate acestea la un loc, ridicându-se în văzduhi odată cu fumul ceiese de sub fiecare șatră. Și puțin mai în urmă, cum s'au culcat soarele, cum s'au stins focurile, pare că nici n'au fost, nici nu mai sunt... O tăcere adâncă domnește peste tot; oameni și dobitoace toti se odihnesc; numai căinii se aud lătrând la lună și numai vr'o babă cloanță se zărește culegând burueni pentru discânțeci »¹⁾.

In anii din urmă țiganii din statele apusene au inceput o mișcare de emancipare morală și materială.

In Cehoslovacia, lângă Praga, doctorul Antoche Slatin, țigan de origine, profesor la o catedră de filosofie, a reușit să scoată un ziar intitulat « *Afrințea Bulache* » (Propășirea noastră) redactat în limba țigănească și care după cum sunt informat, are peste 5.000 de abonați.

In afara de asta consiliile municipale ale orașelor Ilzhorod și Berehoro, tot din Cehoslovacia, au construit școli speciale pentru copiii de țigani.

In aceste școli se predă la fel ca în celealte școli ale Statului Cehoslovac, cu deosebirea numai, că aici educația muzicală ocupă un loc de frunte, printre celealte materii²⁾.

O mișcare asemănătoare s'a făcut și printre țiganii din țara noastră și astfel în 1933, s'a format o asociație generală a țiganilor din România, care însă n'a durat mult, fiindcă s'a despărțit în două din cauza neînțelegerilor. Cea de a doua, înființată în 1934, s'a intitulat « Uniunea generală a Romilor din România » și are ca președinte dela inceput și până în prezent pe d-l Gh. Niculescu, comerciant de flori în piața Sf. Anton din București.

Această asociație urmărește emanciparea țiganilor din întreaga țară și într'adevăr prin stăruințele ei s'au putut face multe lucruri

¹⁾ V. Alecsandri, *Istoria unui galbân*. Opere complete, Buc., 1910, p. 66.

²⁾ « Universul », 16 Aprilie 1937.

folositoare: unii au fost improprietări de autorități și astfel au fost fixați locului, nemai umblând dintr'o parte în alta a țării. Apoi, cu ajutorul Sf. Patriarhiei, asociația a adus la botez sute de suflete, de asemenea la ortodoxim, iar pe cei cari trăiau necăsătoriți i-a întărit prin forme legale.

Pentru neințelegerile dintre ei și pentru orice chestiune de drept au înființat un contencios sub conducerea avocatului Ilie Diaconu, ce dă consultații juridice gratuite.

Asociația a obținut ca un dispensar și o maternitate să dea asistență medicală gratuită tuturor membrilor ei.

In ceea ce privește publicistica, odată cu intemeierea asociației, au scos gazeta « *Glasul Romilor* » unde se publică tot felul de articole referitoare la interesele lor.

Actualmente asociația are înscriși—susține ea—aproape 800.000 membri¹⁾, Statistica oficială a statului nu dă însă, în anul 1930, decât cifra de 270.795 țigani. (*Anuarul Statistic al României 1935—1936*, p. 37).

In toate manifestările lor: botezuri, căsătorii, misionarism, etc., au fost ajutați și patronați de persoane marcante ale vieții noastre de Stat; de asemenea la toate balurile și serbările care le-au dat în scop de binefacere.

¹⁾ Țiganii din România pe filiale și subcentre, după statistica asociației:

Județul	Alba	Filiala și 6 subcentre	10.798 membri
» Arad	» 25	» 33.857	»
» Argeș	» 2	» 6.718	»
» Bihor	» 18	» 27.892	»
» Brașov	» 12	» 14.983	»
» Brăila	» 2	» 5.642	»
» Buzău	» 19	» 28.726	»
» Caraș	» 9	» 7.175	»
» Cetatea Albă	» 2	» 1.916	»
» Cluj	» 28	» 36.724	»
» Dâmbovița	» 2	» 2.431	»
» Dolj	» 16	» 21.078	»
» Făgăraș	» 9	» 8.002	»
» Hunedoara	» 17	» 23.560	»
» Ialomița	» 12	» 12.479	»
» Iași	» 7	» 9.977	»
» Ilfov	» 36	» 142.516	»
» Maramureș	» 2	» 2.303	»
» Mehedinți	» 3	» 8.715	»
» Mureș	» 25	» 28.141	»

In ultimul timp ziarele ne relatează că pretutindeni țiganii s-au emancipat în mod excepțional și chiar statele respective le-au dat tot concursul.

Statul sovietic a înțeles chiar să le ofere un loc de distracție mai aleasă. Astfel au făcut la Moscova printre alte teatre pentru minoritari și un teatru țigănesc, unde cu adevărat reprezentațiile se dau în limba țigănească.

Este foarte curios acest fapt deoarece teatrul țigănesc din Moscova este singurul din lume¹⁾.

Tinutul imens, rece și îndepărtat al Siberiei, cu localitatea *Vilekie Haiduki* ne oferă informația proclamării unui rege al țiganilor, pentru încoronarea căruia au venit delegați din toate părțile lumii. Țările cele mai îndepărtate ca Spania, Brazilia și Argentina și-au trimes reprezentanții lor la această deosebită solemnitate²⁾.

După cum vedem totul merge în pas grăbit și ne-am putea trezi, într-o bună zi, cu vestea înființării unei Universități țigănești sau cine știe ce altceva.

Județul	Muscel	Filiala și 2 subcentre	4.409	n membri
»	Năsăud	» 26 *	25.090	,
»	Neamț	» 2 *	3.923	,
»	Odorhei	» 4 *	6.642	,
»	Prahova	» 5 *	18.576	,
»	Putna	» 4 *	7.080	,
»	Roman	» 2 *	4.516	,
»	Romanați	» 3 *	5.983	,
»	Satu Mare	» 15 *	29.734	,
»	Sălaj	» 7 *	20.867	,
»	Severin	» 7 *	13.643	,
»	Someș	» 11 *	19.941	,
»	Târnava-Mare	» 17 *	17.618	,
»	Târnava-Mică	» 21 *	19.853	,
»	Tecuci	» 2 *	7.475	,
»	Timiș-Torontal	» 41 *	93.162	,
»	Trei-Scaune	» 2 *	3.005	,
»	Turda	» 20 *	29.178	,
»	Vlașca	» 8 *	14.203	,
»	Vâlcea	» 3 *	5.962	,
Total				
40 fil. și 454 subcentre 784.793 membri				

¹⁾ Ziarul «Credința», 27 Septembrie 1934.

²⁾ Ziarul «Dimineata», 13 Iunie 1934.

ARTISTICUL ȘI PITORESCUL ȚIGANILOR

Dintr'un capitol anterior, am văzut că o mulțime de călători străini au scris cu tot entuziasmul unor firi alese, despre curioasa atracție ce-au simțit-o la vederea mizeriei țiganilor.

Cine nu se oprea pe loc, la vederea corturilor afumate, cărpite peste tot de nu știai care bucață a fost la început; a copiilor prăfuiți dându-se tumba pentru un ban; a mărțoagelor cu pielea întinsă pe oase și a frumoaselor țigânci cu floarea între dinți sau la ureche. Au interesat totdeauna șiragurile de mărgele din jurul gâtului, câteodată chiar de galbeni, cărpele împestrățate, dar care reliefau și mai mult eleganța trupului înalt cu unduiri de svârlugă.

Șiragul de perle albe ca spuma lăptelui în contrast cu bronzul feței și încheieturile mânilor și picioarelor gata să se rupă la orișice mișcare, de fine ce erau, au fost motive puternice de inspirație pentru pana sau penelul artistului.

Maieștrii pictori au căutat să imortalizeze tipuri caracteristice de țigani — pânzele pictate sunt destul de dese și multe foarte prețioase.

Grigorescu a întipărit de-a-pururi figura veselă și surâzătoare a tinerei țigânci cu pieptul bronzat și rotund,; despre o altă pictură, tot a lui, care reprezintă de asemenea o țigancă, proprietatea urmașilor lui I. Ghica dela Ghergani, Alex. Vlahuță spune că e o «superbă și nepăsătoare Veneră a celui mai pitoresc și mai visător neam de pe pământ »¹⁾; iar Verona a făcut să trăiască pe pânzele lui, pentru totdeauna « Ursarii », în jurul unui foc, într'un inserat de toamnă.

Țiganii au ceva specific care te predispune la reverie, și tocmai această parte caracteristică și originală alcătuiește pitorescul lor.

¹⁾ A. Vlahuță, *N. I. Grigorescu*. București, 1910, p. 185.

Limba lor gâlcevitoare ca formă, chiar dacă în fond nu e, și dantura albă regulată alcătuesc caracteristicile cele mai pitorești ale lor.

Muzica ocupă un mare loc în viața lor.

Și, într'adevăr, nimic altceva n'ar fi reușit să arate neliniștea chemărilor și dorurilor lor decât muzica — acea fluiditate care face să dispară toate necazurile și liniștește chiar animalele în furia lor.

De aceea « muzica lor e dulce și melancolică, stridentă și sălbatică; e un dor straniu în fiecare notă și cu cât sunt strunele mai vesele, cu atât mai mult ești aplacat să plângi »¹⁾).

Țiganul încă de mic copil, fără nicio învățătură, stăpânește vioara și-o face să cânte. Este deajuns să capete o vioară și devine muzicant. Urechea lui prinde cu ușurință orice sunet și mâna poartă arcușul cu măiestrie. Nimic nu este prea greu, ca să nu-l poată reda, iar în ceea ce privește memoria nicio bucată nu este atât de lungă, încât să n'o poată ține minte. Aceasta cu atât mai mult cu cât nu cunoaște notele și nimic din complicatele teorii, cu care se fălesc concurenții săi.

În ceea ce privește memoria și talentul țiganilor în muzică e suficient să amintesc două cazuri: a) Marele compozitor Liszt în călătoria sa spre Odessa unde fusese invitat de Tarul Rusiei, trecând prin țara noastră la începutul anului 1847, a dat mai multe concerte dintre care unul foarte interesant pentru noi, în casele vîstierului Alecu Balș.

La această sindrofie a fost invitat și vestitul Barbu Lăutarul cu taraful lui.

La început a cântat câteva cântece naționale apoi unul țigănesc care a uimit pe toată lumea adunată și în special pe Liszt.

Muzica țigănească cuprinde « țipete de măhnire, izbucniri nebune, melancolice ale pustietăților », — Liszt asculta cu multă încordare și « uneori nervii lui simțeau sguduituri, care se oglindea pe față sa cea icsusită. Când ultimul acord se auzi el își apucă mâinile și pieptul său apăsat avu un suspin de ușurare.

Ah! cât e de frumos zise el.

Toți boierii bătură din palme; Liszt luă din buzunarul său un pumn de galbeni și turnându-i în paharul lăutarului zise: Să bem amândoi, lăutarule!

¹⁾ Regina Maria, *Tara Mea*, p. 51.

Amândoi ciocniră paharele. Liszt era atât de impresionat, încât tremura, când turna pe al său.

In fundul sălii boierii deprinși cu aceste curioase melodii, vorbeau între dânsii, punând după fiecare bucată, câțiva galbeni în paharul minunatului lăutar.

După câteva momente Liszt se sculă și îndreptându-se către lăutar, și zise: Barbule, m'ai făcut să cunosc muzica ta; am să te fac s'o cunoști pe a mea.

Bătrânul lăutar drept răspuns, puse mâinile la piept și se încchină până la pământ. Liszt se puse la clavir în mijlocul unei tăceri, ce se făcu deodată.

Lăutarul cu scripca în mână asculta cu luare aminte fără a pierde din vedere pe tainicul muzicant. Liszt începu cu un preludiu, apoi sub îmboldirea inspirației lui extraordinare și a încordării nervilor săi, improviza un marș unguresc, al cărui cântec lung și melodios domina mereu în mijlocul arpegiilor, trilurilor și greutăților însăși ale cărui împodobea cântecul său. Apoi însuflarendu-se, îmbătat de melodie cu fața sa galbenă și caracteristică și cu capul dat înapoi, cu ochii pe jumătate închiși, mergea dela un capăt al clavirului la celălalt, făcea să curgă din degetele sale o ploaie de mărgăritare care veneau cu încetul, să se contopească în întâiul motiv; degetele sale cu o repeziciune de necrezut alergau pe clavir, făcând să se audă notele metalice, spre a reveni mereu la acel cântec dela început, mare, magistral și trist, ca un cântec de organ. Era în adevăr prea frumos. Niciodată Liszt, nu se urcase la o așa înălțime; boierii ascultau fără a pricepe ceva, lăutarul însă pricepea; mâncă cu ochii pe cel ce cânta, nu pierdea nicio notă și fisionomia sa era straniu mișcată în tot timpul acestei strălucite improvizări.

Liszt se sculă în mijlocul aplauzelor frenetice ale adunării. Barbu Lăutaru se duse drept la dânsul și dându-i la rândul său un pahar de șampanie, și zise românește: la rândul meu stăpâne, te rog să bei. Paharele se ciocniră din nou.

Barbule Lăutarule, și zise Liszt, ce zici de această melodie?

E așa de frumoasă stăpâne, răsunse bătrânul lăutar, că, dacă-mi dai voie, am să mă încerc să îți-o cânt și eu.

Liszt zâmbi cu un aer de neîncredere, făcând semn cu capul, că primește.

Lăutarul se întoarse către taraful său și după ce puse scripca la gât, începu să cânte marșul unguresc.

Nimic nu fu uitat, nici trilurile, nici arpegiile, nici variațiunile cu notele repeșite, nici acele adorabile treceri din semiton în semiton, care-i sunt atât de obișnuite pentru a reveni la întâiul său motiv.

Barbu Lăutaru cântă cu amănunțime pe scripca să toată improvizățiunea pianistului, ce asculta însăpmântat opera, ce cu un moment mai înainte o cântase pe clavir pentru întâia dată și pe care poate o și uitase.

Taraful său îl urma cu preciziune, observând nuanțele și uitându-se drept la Barbu, carele mergea cu cântecul înainte, strâpungând inima lui Liszt.

Când se sfârși cântecul, Liszt se sculă deodată și mergând drept la bătrânel Barbu, îl sărută călduros, apoi luând după vechiul obiceiu paharul cu șampanie, i-l intinse, zicându-i: Bea Barbule Lăutar stăpânul meu, bea căci Dumnezeu te-a făcut artist și tu ești mai mare decât mine! »¹⁾.

b) Alt caz interesant s'a întâmplat în 1900, cu ocazia Expoziției Universale din Paris, la care a luat parte și România.

Intr'un pavilion erau adunați muzicanți ai diferitelor țări, pentru executarea unui concert. La un moment dat, în toiul execuției, lumina electrică se stinge — sala rămâne în întuneric, ar orchestra amușește. Numai țiganii români au continuat să cânte până s'a aprins lumina din nou, fiindcă ei nu prea aveau de suferit din cauza luminii. Notele, pe care dacă le știau nu le vedea, le aveau întipările cu mult înainte.

Tiganul de altfel are ureche muzicală foarte fină, putând prinde ușor orișice cântec.

În ceea ce privește muzica ei sunt specialiști întrecând orice națiune, « chiar pe Persi precum au mărturisit și însuși Hanul fratele Șahului Persiei, carele trimis la Napoleon Bonaparte ca ambasador și intorcându-se din Franța prin Țara Românească în anul 1810, s'a minunat de talentul lăutarilor țigani mai vârtoși la muzical. Ei cântă și din gură de minune și fără a avea o

¹⁾ Apud. C. Bobulescu, *Lăutarii noștri*. București, 1922, p. 161—167. (S'a extras din ziarul francez « La Vie Parisiene » din Paris, 1874, 28 Noemvrie și s'a publicat de T. Burada în « Convorbiri Literare » anul XXI (1888), sub titlul « Cronica muzicală a orașului Iași ».

învățătură oarecare sistematică compun și cântece foarte dulci, încât și muzicanții Europei îi admiră »¹⁾.

In trecut, muzica domnească era compusă din muzică « pă-mânteană » (lăutari țigani) și muzică străină — în special turcească care a decăzut încetul cu încetul, luându-i locul cea dintâi. « Lăutarii țiganii cântau deobicei din gură însoțindu-se cu ghitare, cobze, viori, naiuri și mai târziu cu flauta, viole, contrabasuri, cimbale, formând o adevărată orchestră »²⁾.

In scrisorile ambasadorilor străini ni s'a păstrat amintirea unor cortegii domnești în care intrau în rândurile prime — tarafurile de lăutari.

Astfel Kreuchely-Schwertberg, consul prusian în Iași și București, scrie lui Miltitz, ambasador prusian la Constantinopol, despre intrarea lui Grigore Ghica în București (1822 — 6 Noemvrie).

Poporul curios se aduna în număr foarte mare pe străzile pe care trebuia să treacă cortegiul domnesc, care aducea oarecum veselia și satisfacția multimii.

In rândul al șaptelea în fața domnului, venea armașul călare cu ofițerii săi și înconjurat de peste 200 țigani, cântând din tot felul de instrumente și « imbrăcați de asemenea bine întocmai ca burghezii »³⁾.

Tot în această epocă, în timpul revoluției dela 1821, când a avut loc bătălia dela Drăgășani se spune că « batalionul sacru » care trebuia să se jertfească în această luptă, înainta « având în fruntea sa și muzica de țigani a boierului Constantin Golescu, pe care o luase dela Colintina »⁴⁾.

Amintim că muzica turcească decăzuse cu mult în acest timp, fiindcă de abia în rândul al 20-lea urma terbana (meterhaneaua și toată muzica turcească a prințului). Motivele muzicale țigănești au făcut pe unii compozitori, cum a fost spre exemplu Liszt,

¹⁾ D. Fotino, *Ist. generală a Daciei*, vol. III, p. 239. București, 1859; și D. C. Olănescu, *Teatrul la Români* • An. Acad. Rom. Mem. S. L., Seria II, Tom. XVIII. București, 1897, p. 144.

²⁾ D. C. Olănescu, *Raport general asupra expoziției din Paris*. București, 901, p. 180.

³⁾ Doc. *Hurmuzachi*, vol. X. București, 1897, p. 183.

⁴⁾ N. Iorga, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*. București, 1921, p. 307.

să aranjeze opere nepieritoare. « Rhapsodies hongroises nu sunt decât niște teme țigănești aranjate de el » ¹⁾.

In afara de România, existau țigani foarte meșteri în muzică în Ungaria. La mijlocul secolului al XVIII-lea, un oarecare țigan Barnamihaly, în Ungaria, ajunsese un muzicant celebru, fiind angajat să cânte la capela contelui Emeric Czaky.

In Principatele românești țiganii lăutari erau și sunt și astăzi foarte numeroși. Ei erau cântăreții baladelor românești, — cu toate că le deformau oarecum prin « floricele » pe care le adăugau. Folcloriștii au cules de multe ori baladele noastre populare dela acești țigani, care în realitate nu dădeau exact balada curat românească, dar care totuși a fost bine că s'a cules, fiindcă altfel nu se păstrau nici acelea pe care le avem.

G. Dem. Teodorescu a cules dela Petrea Crețu Șolcanu, lăutarul Brăilei câteva zeci de mii de versuri, — și numai din acest exemplu putem să ne dăm seama de memoria extraordinară a țiganilor.

In afara de artă, — lăutăria — a fost pentru ei o meserie mai ușoară pentru căștigarea existenței.

Cine și-ar putea închipui la sate o horă, petrecere sau nuntă fără lăutari țigani?

« In grupe de trei și patru merg din sat în sat, totdeauna unde e nevoie de muzică, cântând răbdător, neobosit ceasuri întregi, în soare sau în ploaie, noapte și zi, la nunți, la îngropări ori la sărbători » ²⁾.

Lăutarii țigani « dăruiați de natură cu o minunată pricepere a muzicii, nu numai a muzicii naționale, ci a oricărei alta le-ar atinge auzul, au putut, din vremile cele mai vechi, să încânte, — cuvântul nu e prea pretențios, — nenumăratele generații de oameni ce i-au ascultat.

Scriitorii cei mai cu vază, călători de înalte trepte sociale și chiar suveranii, care au avut prilejul de a-i auzi, au admirat îscusința, talentul și dibăcia lăutarilor dela noi ».

« In Iași, pe la începutul veacului (XIX), toată muzica se încheia în taraful lui Barbu Lăutaru și al lui Anghelușă, iar la Botoșani era al lui Năstase. Barbu însă era cel mai vestit. El făcea

¹⁾ Nicolaescu Plopșor, *Muzica Țiganilor*, în ziarul « Științelor și Călătoriilor ». Martie 1923.

²⁾ Regina Maria, *Tara Mea*, p. 50.

desfătarea boierilor la mese și la petreceri, el dădea târcoale măhalalelor cu tinerii care voiau să-și cânte patima dragostei către vreo Afrodită.

Alecsandri a făcut dintr'însul un tip ce va rămâne viitorimii. Cântecele lui de lume, ca: Ajungă-ți puiule, — Lună, lună, mult ești plină! — Iată floarea vieții mele, — Soarta mea ticăloasă, — Vezi nemilostivo, vezi! — Dacă strig cine m'aude? și altele multe, băgau văpăi în inimi tinere și bătrâne; iar horile și danțurile de salon, pe care le meșteșugea el, ar fi deșteptat și pe un mort »¹⁾.

Voiu aminti numai câteva nume de țigani muzicanți care au ajuns celebrități locale, iar alții trecând mult departe peste granitele țării, ex.: Bulan, Ionică, Dumitache și Anastasiu (Muscalagiu) care delectau publicul din București pe la mijlocul secolului al XIX-lea.

Peste vreo treizeci de ani erau renumiți: Marinică Buzatu, Năstase Ochi Albi, Buică și Petrea Crețu Șolcanu.

Sfârșitul secolului trecut și începutul celui actual s'a mândrit cu Cristache Ciolac despre care Radu Rosetti a scris cuvinte atât de duioase și interesante, încât merită a fi menționate și cunoscute de toți ²⁾.

Mulți, chiar foarte mulți oameni mari și de talent l-au ascultat pe acest strașnic lăutar, dar din păcate niciunul n'a scris nimic despre el, afară de Radu D. Rosetti, care l-a zugrăvit într-un chip cât se poate de minunat.

Cristache Ciolac o viață întreagă a cântat pentru fericirea tuturor acelora care l-au ascultat și l-au chemat.

« Ceea ce a fost Barbu Lăutaru pentru generația lui, a fost Cristache Ciolac pentru a noastră.

N'a fost artist priceput în ale meșteșugului să nu-l considere ca un fenomen. Enescu se delecta la ariile lui populare și Kubelic de câte ori venea în țară nu se mai sătura ascultându-l.

« În loc de antereu, Cristache purta fracul modern, în loc de taclit, șirul sclipitor de decorații la cari în urmă se adăugaseră Bene-Merenti, Steaua României și Legiunea de onoare.

« Înalt, frumos, legat armonios, cu o față de mulatru, cu ochi blânci, degaja o simpatie infinită. Când își pleca languros capul pe vioară și începea să cânte, legăndu-se după cadența melodieiilor,

¹⁾ D. C. Olănescu, *Teatrul la Români*, p. 168.

²⁾ Radu D. Rosetti, *Eri...*, Ed. « Universul », București, 1931.

nu-l mai pierdeai din ochi. Se simțea iubit și rând pe rând își fixa privirea asupra admiratorilor, mulțumindu-i pe toți. Când raza vizuală venea dela un sex diferit, arcușul pornea mai cu foc, coardele vibrau să se rupă.

« Aproape patruzeci de ani, n'a fost chiolhan la vie, nuntă, banchet sau orice fel de petrecere în familii cuprinse, fără banda lui Ciolac și tot pe el îl chema oficialitatea să mângâie urechile monarhilor și persoanelor distinse venite să viziteze Curtea Regală Română.

La câte alaiuri domnești n'a cântat el « Trăiască Regele », câte evenimente mari din istoria României moderne nu le-a slăvit cu vioara lui fermecată! C'a fost masă mare de 10 Mai, pe el l-au chemat; banchet la inaugurarea podului peste Dunăre, tot pe el; și tot lui s'a adresat oficialitatea când s'a serbat nunta de argint a regelui Carol, căsătoria regelui Ferdinand sau mai știu eu ce praznic împărătesc ».

Când ne vizitau țara străinii printre primii cunoscuți era și Cristache Ciolac și despre o astfel de cunoștință ne pomenește în același articol Radu Rosetti.

« Mi-a rămas întipărită în minte pe vecie noaptea petrecută cu Jean Richepin dela Academia Franceză, care după o conferință ținută la Institutul Pompilian s'a delectat savurând pe Ciolac până la ziuă.

Nu știu dacă Liszt a sărutat pe Barbu Lăutarul; dar Richepin, entuziasmat, care de altfel își făcea o glorie să spună că descinde din neam de țigan, încălzit și de un vin generos, a ciocnit cu el până în zori și la despărțire l-a imbrățișat plângând ».

In ultimul timp, înainte de a muri, din cauza unei boale nemiloase, R. Rosetti s'a dus să-l viziteze acasă unde trăia retras părăsit chiar de ai săi, care altădată îl adorau ca pe un zeu.

Vremea i se scurgea în depănarea amintirilor dintre care unele erau mărturii vii pe pereții camerei unde locuia. « Ici Legiunea de onoare sub portretul președintelui Republicii care i-o oferise cu o dedicație măgulitoare, colo autograful lui Enescu; mai încolo fotografia Țarului, dată cu mâna lui, omagii iscălite Sarah Bernhardt, Paderewsky, Robert de Flers, atâtia și atâtia ale căror inimi le-a încălzit cu arcușul lui de vrăjitor ».

Actualmente avem țigani muzicanți celebriți europene care încântă cu arcușul lor mii de persoane.

Astfel, Fănică Luca foarte cunoscut și apreciat pentru desăvârșitul lui talent în cântecul naiului, a putut în vara anului trecut cu ocazia Expoziției dela Paris, la care a participat și România, să uimească pe toți vizitatorii doritori de o muzică rară, iar printre aceștia se numărau oameni din toate păturile sociale și de pretutindeni, dela cei mai simpli până la capetele încoronate ale dineritelor state din lume.

Acolo la Paris a obținut succese nebănuite; — cântând pretutindeni devinea din ce în ce mai cunoscut și în același timp mai dorit.

Sărbătoarea națională a Franței — 14 Iulie l-a avut în programul ei mareș, iar posturile de radio i-au difuzat cât mai departe fluerăturile « Steluței » și ale sălbaticiei « Ciocârliei ».

Vestitul pictor american, Leslie Cauldwell încântat de marele talent al compatriotului nostru a ținut cu tot dinadinsul să-i facă portretul. Și i l-a făcut, neprimind în schimb, nimic, cu toate că valoarea acestui tablou e destul de mare.

Dar în afară de Franța au voit și alte țări să asculte pe vestitul fluerător al zeului Pan, astfel Englezii l-au angajat să cânte la marele teatru Palladium din Londra, iar Americanii au fost refuzați în ofertele lor, de altfel destul de ispititoare, fiindcă lui Fănică Luca « i se usca sufletul în piept de dorul țării ».

După mărturisirile pe care le-a făcut unui ziarist român ¹), spunea că atunci când a ajuns la granița țării, în gara Jimbolia, îl podisise plânsul și-i venea să-și umple gura cu țărâna, să muște din pământul scump al țării românești.

¹⁾ Ziarul « România », 3.VIII.1938.

ONOMASTICĂ ȘI TOPONIMIE

Toate numele de botez cât și de familie, pe căre le-am dat în acest capitol, sunt scoase din diferite studii, colecții de documente tipărite cât și inedite.

O parte din ele sunt extrase din documentele secolului al XV-lea, iar cealaltă parte din documentele secolelor XVI—XX.

Multe din ele sunt specific țigănești, ele sună cu totul curios și nu se găsesc la ceilalți locuitori ai țării: n-am avut însă posibilitatea să fac o comparație cu celealte nume dela țiganii din diferitele țări ale Europei, sau de aiurea.

Pe lângă numele țigănești sunt multe de origine românească și încă din cele mai pitorești; nume de localități: Bârlad, Giurgiu, Hârșova, Herțea; nume de sărbătoare: Crăciun, Duminecă; nume de animale: Cârlan, Cioară, Ciocârlan, Cocos, Curcă, Furnică, Lebăda, Lupa (Lupoaică), Lupul, Mierla, Păun, Rățoiul, Șoșoi (epure), Tapu, Ursul; nume de plante: Ciulin, Leuștean, etc., etc.

Diminutivele sunt de asemenea foarte frecvente la țigani, astfel: Albicu, Dochita, Duduleț, Fetița, Gavrilicioru, Lupulică, Mărinel, Praluța, Săvița, Sorica dela Sora, Stănică, Todorică, etc., etc.

In ceea ce privește influențele străine care s-au exercitat asupra lor ele se văd foarte bine din acest capitol de onomastică.

Acstea influențe după comparații și presupunerii ar fi următoarele: slavă-veche, turco-cumană, tătărească, greacă, sârbească, ungurească și rusească.

PRESCURTĂRI PENTRU TOPONIMIE

Acad. Rom. ms. (Academia Română, manuscrisul).

Arch. Ist. a Rom. (Archiva Iсторică a României).

B. C. M. I. (Buletinul Comisiunii Monumentelor Iсторice).

Bogd. I. } (Documentele lui Ștefan cel Mare) { vol. I.
 Bogd. II. } vol. II.
 Conv. Lit. (Revista Convorbiri Literare).
 Cost. I. } Documente moldovenești înainte de { vol. I.
 Cost. II. } Ștefan cel Mare { vol. II.
 D. G. R. (Dicționarul geografic al României).
 Ghib. (Gh. Ghibănescu) { S. și Izv. (Surete și Izvoade).
 I. și Zap. (Ispisoace și Zapise).
 Ind. Stat. (Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România. București, 1932.
 St. și doc. (N. Iorga, Studii și documente).
 Ștef. (Alexandru Ștefulescu). { Tism. (Mănăstirea Tismana).
 Doc. d. Gorj (Documente din Gorj).

ONOMASTICA

A

Acsănie (Ghib. XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Acșente (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Adam (Acest nume vine probabil dela alte neamuri din forma Adamuș care se găsește la Unguri, Poloni și Ruteni; Arh. Stat. M-rea Secul, Pach. I, Nr. 6 Ianuarie 1637, idem Nr. 7, Iulie 1671).

Agachi (St. și Doc. XXI, p. 184).

Agafia (St. și Doc. XVI, p. 298, c. 1650).

Agapie (St. și doc., XVI, p. 331, c. 1750).

Albicu (diminutiv din Alb; St. și doc. XVI, p. 299, c. 1680).

Albu (Ghib. XIX, S. și Izv., p. 199, Acad. Rom. doc. XX/79).

Aldea (Acad. Rom. doc. XC/25 din anul 1619).

Alexu (Bogd. I., 1 Noemvrie 1487).

Alexandru (Acad. Rom. ms. 4843, 1820).

Alexea Herțea (Bogd. I, 1 Noemvrie, 1487).

Alistar (Nume de familie întâlnit de mine prin județul Muscel; în legătură cu numele Alistar se găsește în N. Iorga, St. și doc., V, p. 515, Alistarhi Spătar; St. și doc. VI, p. 276, doc. din 4 Februarie 1742, Alistarho Ban).

Ambrosie, Anbrosie (Ghib. XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Anca, Anucța (Ştef. Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613; St. și doc., V, p. 442).

Andonie (St. și doc., XVI, p. 298, 31 Martie 1645.)

Andrea (Bogd. I, 1 Aprilie 1470).

Andrei (St. și doc. V, p. 170; St. și doc. XVI, p. 320, 5 August 1727; influență ungaro-română dela Indreș, Andraș).

Andrei Tărcanu (St. și doc., XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).

Andreico (Bogd. I, p. 311, 1 Noemvrie 1487).

Andronica (Conv. Lit. 1888, p. 902, 25 Noemvrie 1727).

Angelina (Conv. Lit. 1888, p. 904, Doc. din 3 Iulie 1746).

Anisăe (Ghib. XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Anița, Anuța (Acad. Rom. ms. 4843, 1820; St. și doc., V, p. 101; Conv. Lit. 1888, p. 903, 15 Iunie 1734).

Antimie (St. și doc., XVI, p. 331, c. 1750).

Antohi (Acad. Rom. ms. 4843, din anul 1820).

Apostol Mavrichi (St. și doc. XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).

Arhiri (Acad. Rom. ms. 4843, 1820).

Armean (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).

Aram (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, 22 Mai 1572, Acad. Rom. doc. LXXXIX/155, (1658)).

Aramia (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, 22 Mai 1572).

Axenia și Axinia (St. și doc., XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).

Axentie (Acad. Rom. doc. LXV/161, (1759)).

B

Babul (Bogd. I, 13 Dec. 1465; întâlnit la Macedoneni ca diminutiv dela numele Barbul).

Baboi (Acad. Rom. doc. IX/40, (1682)).

Badea (Bogd. I, 1 Noemvr. 1487; (Acad. Rom. doc. CXXIV/107, (1636)).

Badiu (Cost. II., p. 506).

Badu (Bogd. I, 31 August 1458).

Baico (Ghib., XIX, S. și Izv., p. 43, 31 Iulie 1559).

Bamboiu Nicolae (Acad. Rom. doc. XXIV/6, (1800)).

Bana (Posibil ca acest nume să-și aibă originea în cuvântul macedo-român Bână subst. fem. = vie, viață. Hașdeu îl pune în legătură și cu verbul bănare = a trăi. Acest nume dacă întră devăr vine de acolo explică oarecum venirea țiganilor din Sud pe unde au trăit și au împrumutat acest nume).

Bancea (Ștef. Tism., p. 324, 11 Ianuarie 1650).

Banciul (Acad. Rom. ms. 5291, f. 25).

Bandor (St. și doc. XVI, p. 320, 1729).

Barbul (Ștef. Doc. d. Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Bascal (St. și doc. XVI, p. 325, 25 Iulie 1736. Acest nume poate fi de origine turcească dela basca = împărtitor, despărțitor, sau dela cuvântul tracic, bască = lână; B. P. Hașdeu credea că acest cuvânt se putea să aibă o origine primă, indo-europeană).

Batos (Cost. II., p. 344).

Băbița (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833)).

Bădiță (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).

Bădițoi (Ghib. XXIV, S. și Izv., p. 48, 15 Mai 1754).

Bălaia (St. și doc. XVI, p. 298, c. 1640).

Bălașa (Acad. Rom. ms. 4843, din anul 1820).

Bălăuț Ion (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833)).

Băta Nastasie (St. și doc. XVI, p. 330, doc. 95).

Bătăog (St. și doc. XVI, p. 298, c. 1650).

Bătol Toader (Acad. Rom. doc. CXXX/80, (1693)).

Băra (Cost. II., p. 506).

Bârlad (Cost. II., p. 239; Ghib., S. și Izv., I, p. 113). Ghib. S., și Izv. III, p. 181, 193; Ghib., S. și Izv., XXI, p. 46).

Bâzâlă (Cost. II., p. 80).

Bâzdág (Bogd. I, 13 Dec. 1465; expresiune trivială, i-a sărit cuiva bâzdâgul (bâzdâcul)—i-a sărit țandăra, s'a supărat din nimica toată. Etimologie necunoscută, probabil din rusește *bzdjochb*).

Becșea (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, 1572).

Bejan (Ghib. I. și Zap., V, partea I, p. 14; Acad. Rom. ms. 783 f. 37 v. din anul 1760).

Belibou (St. și doc. XVI, p. 330, c. 1750).

Bera, Berea (Bogd. I, 31 August 1458; Cost. II n., p. 506).

Berbeace (Ghib., XX, S. și Izv., p. 28, 2 Mai 1592).

Berheci (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Bicoe (Ștef., Tism., p. 258, 22 Octombrie 1567 (Acad. Rom. doc. CXXXII/216)).

Blega Oancea, (Acad. Rom. doc. XI/233, din arul 1802).

Boba, țigancă (Ghib., XX, S. și Izv., p. 109, 23 Martie 1602; Acad. Rom. doc. IX/50, (1602); CXXVII/98, (1602)).

Bobariciu (St. și doc., XVI, p. 307, doc. 34).

Bobric (T. Codrescu: Uricariul, XVIII, p. 173, doc. 1570.)

Bodea (Bogd. II, 8 Septembrie 1503; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 1572).

Bodin, (Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657)).

Bogdan (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Bogza (Ghib., XXII, S. și Izv.), p. 149, 11 Septembrie 1622).

Boia (Bogd. I, 4 Aprilie 1488).

Bojin (Acad. Rom. ms. 5292, f. 25).

Boldor, Boldur (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Bologa (Acad. Rom. doc. XX/215. (1696)).

Bordea (Acad. Rom. doc. CXXVI/19, (1616)).

Borha Ștefan (Acad. Rom. doc. V/103, (1659)).

Boroghină Simion (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833)).

Bonco, Boncul (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, doc. 1572; St. și doc. XVI, p. 299, c. 1680).

Borugă (Acest nume de familie l-am întâlnit la un țigan actual; acest cuvânt ar însemna trecătoare îngustă între două

dealuri încât de abia poate trece un car, apud. T. Porucic¹⁾.

Bosilca (Ştef., Doc. d. Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Bosna (Cost. II., p. 447).

Boştoc Văsăli (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 48, 15 Mai 1754).

Botocdan (St. şi doc., XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).

Bratul (Bogd. I, 1 Noemvr. 1487; Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657)).

Brătea (Rev. T. Codrescu, I, p. 50, 18 Mai 1575).

Brează Tudor (Acad. Rom. doc. XXXV/192, din anul 1802).

Buda (Acad. Rom. ms. 5291, f. 25).

Budai (Acad. Rom. doc. XLVII/145, (1818)).

Budina (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833)).

Budur (Arh. Stat. Secţ. Ist. (1532)).

Buhaci Ion (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Buhtea (Rev. T. Codrescu, I, p. 50, doc. 18 Mai 1575).

Buică (Conv. Lit. 1888, p. 906—907, 5 Noemvrie 1759).

Bulaiu Neculai (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 46, doc. din 15 Mai 1754).

Bulîță Ion (St. şi doc. XVI, p. 330, doc. 102).

Buna (Acad. Rom. doc. CXXVIII/109, (1662)).

Bunaci (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Buncul (Acad. Rom. doc. CXXVI/19, (1616)).

Buraga (T. Codrescu, Uricariul, XVIII, p. 173, doc. 1570).

Burbina (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Burice (Acad. Rom. ms. 4843, f. 15).

Butuci (Acad. Rom. doc. LXXXIX/177, (1673)).

Buçcat (Bogd. I, 13 Noemvrie 1487).

Buțuiu Crăciun (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).

Buză (Ghib., Z. şi Isp., I, p. 31, doc. c. 1768).

Buzălan (Acad. Rom., ms. 4843, 1820).

Buzdugan (Cost. II., p. 239).

Buzea (Bogd. I, 1 Noemvr. 1487).

Buzuca bărbat (St. şi doc., XVI, p. 298, doc. c. 1640).

C

Caba (Bogd. I, 13 Decemvr. 1465 şi 12 Aprilie 1458).

Caisin (Acad. Rom. doc. CXXX/42, (1695)).

Calicea (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Calie (St. şi doc., XVI, p. 305, c. 1700).

¹⁾ T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia*, «Arch. Basarabiei», 1933.

Calincea (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Calotă (Acad. Rom. doc. LXVIII/52).

Carcia (Uricariul, XVIII, p. 173, doc. 1570).

Carfin (a) (Bogd. I, 13 Decembrie 1465 și 4 Aprilie 1488).

Caraman (Cost. I., p. 214).

Cassandra (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833)).

Cașușchea (St. și doc., XVI, p. 295, Decembrie 20. 1712).

Catalina (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Catrina (St. și doc. XVI, p. 295, c. 1630; Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754 I, Acad. Rom. doc. CXXIV/113, (1692)).

Cazamir (Cazimir?) (Ghib., XXIV S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Cucăi (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).

Căldaru (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, doc. 22 Mai 1572).

Căliman (Cost. II., p. 81).

Călin (Călina) (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640, Acad. Rom. doc. CXXIV/126, (1656)).

Căpătin (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 49, 15 Mai 1754).

Cărăiman (St. și doc. XXI, p. 184; XVI, p. 298, c. 1650).

Cărbune (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 22 Mai 1572).

Cărzan (St. și doc. XXI, p. 184).

Cărloira (Ştef. Tism., p. 245, c. 1555).

Cărstană (St. și doc. XVI, p. 305, c. 1680).

Căsar (St. și doc., V, p. 109).

Căsoaia (Ştef., Tism., p. 245, c. 1555).

Căța (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640).

Cățul (Acad. Rom. doc. CLXXXV/188, (1744)).

Cernat (Bogd., I, 12 Aprilie 1458; Cost., I, n., p. 214).

Cernislaw (Cost. I., p. 393).

Cheșco (St. și doc., XVI, p. 305, c. 1700).

Chetrarul Vasile (St. și doc., XXI, p. 185, 1792—1793).

Chiera (Acad. Rom. doc. XXI/279, (1641)).

Chilebaș Marie (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Chimigeri Macsăń (St. și doc., XVI, p. 308, c. 1710).

Chiria, Chira (Acad. Rom. ms. 4843, 1820 — prin influență grecească).

Chiriac (Acad. Rom. doc. XCVII/182, (1802)).

Chirtizu Toader (St. și doc. XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).

Chița (Acad. Rom. doc. CIII/159, 1635; ms. 4173).

Ciocan (B.C.M.I., 1929, p. 111, nume din secolul XIX).

Ciora Drăgoi (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Ciorăia (St. și doc. XVI, p. 298, c. 1640).

Ciorică (B.C.M.I., 1929, p. 111, nume din secolul XIX).

Ciorsacu (St. și doc., XXI, p. 185, 1792—1793).

Ciulin (Acad. Rom. doc. XXI/279, (1641; CXXIV/90, (1652).

Ciurcă Vasile (St. și doc., XVI, p. 326, doc. 83).

Climintie (*Clement*) (St. și doc., XVI, p. 307, c. 1709; Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).

Coca (St. și doc., XVI, p. 331, c. 1750).

Cocoș (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1650).

Cojan (Cost. I., p. 214).

Colțea (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1650).

Coman (Bogd. I, 1 Noemvr. 1487 și 31 August 1458; Cost I., p. 214, Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833).

Comancea (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Constantin (St. și doc., XVI, p. 295, c. 1630; vezi Costandin).

Costanda (Ștef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613, Acad. Rom. doc. LXXXIX/155, CXXIV/115).

Costandin Bădros (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 47, 15 Mai 1754).

Coste (a) (Bogd. I, 13 Decemvrie 1465; Cost. I., p. 214 și 393; Ghib., XIX, S. și Izv., p. 42, 31 Iulie 1559).

Cotoră (Cost. I., p. 214).

Coțagă (Acad. Rom. doc. XLIX/2, (1592).

Cozma (St. și doc., XXI, p. 185, 1792—1793).

Crăciun (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; T. G. Bulat l. c., p. 1; Ghib., XXII, S. și Izv., p. 129, 4 Ianuarie 1612 — nume de sărbătoare).

Crudul Ion (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 48, 15 Mai 1754).

Cucueta. Cucueata (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Curca (Cost. II., p. 343; Acad. Rom. ms. 5291, f. 27).

Curchea (Cost. I., p. 214).

Curchi (Ștef., Tism., p. 334, 23 Iulie 1659).

Curciu (Acad. Rom. ms. 5292, f. 49).

Cutu (Vasile a Cutului) (St. și doc., XVI, p. 307, c. 1709).

D

Dadoi (Ghib., XXIV, S. și Izv. p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Dadul (Bogd. I, 4 Aprilie 1488; Cost. II n., p. 344).

Dafina (Ștef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Dafna (Dafina?) (St. și doc., XVI, p. 326, doc. 82).

Dan (Acad. Rom. doc. CXXVI/19, (1616).

Danciul (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487 și 16 Martie 1490; Acad. Rom. ms. 5291, f. 25 și ms. 4843, p. 15; Cost I., p. 214).

Dandea (Acad. Rom. doc. XLVII/92).

Darie (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Datco (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).

Dămian (St. și doc. XVI, p. 325, 25 Iulie 1736; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Dănilă (St. și doc., XVI, p. 331, c. 1750).

Dăcusără (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 49, 15 Mai 1754).

Despa (Ştef., Tism., p. 352, 4 Noemvrie 1668).

Didoiu (Ştef., Tism., p. 245, c. 1555).

Dighița (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Dilan (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 46, 15 Mai 1754).

Dinga (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Cost. II n., p. 443. Am găsit un boier moldovean purtând același nume).

Dobra (Ştef., Tism., p. 245, c. 1555, Acad. Rom. doc. CXXIV/127, (1653)).

Dochia (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Dochița (St. și doc., XVI, p. 305, c. 1700; diminutivul din Dochia, — vine din grecescul Eudochia).

Docu (Acad. Rom. doc. LXXXIX/190, (1696)).

Doda (Acad. Rom. ms. 5292, f. 48 verso).

Dodanu (St. și doc. XVI, p. 324, doc. 78; Rev. p. Ist. Arch. și Filologie I (1883), p. 191, doc. 24 Aprilie 1590).

Dodul (St. și doc. XVI, p. 331, c. 1750).

Dolca (St. și doc. XVI, p. 298, c. 1640).

Dorcă (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Draga (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).

Drăgana (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Drăghici (Ştef., Tism., p. 324, 11 Ianuarie 1650).

Drăghina (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640).

Drăgoia (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Dragomir (a) (Conv. Lit., 1888, p. 902, 25 Noemvrie 1727; Ghib., XIX, S. și Izv., p. 97, 18 Martie 1576).

Dragsin Mazăre (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Drăgulici (Conv. Lit., 1888, p. 627—628, sec. XVIII).

Drăgune (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Drumana (Uricariul, XVIII, p. 173, doc. din 1570).

Dudău Lupul (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 52, 15 Mai 1754).

Dudea (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).

Dudulea Toader, Duduleț (St. și doc. XVI, p. 298, c. 1650).

Dulcanu (Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).

Duma (Cost. II., p. 344).

Duman (u) (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1650).

Dumbravă (Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657)).

Duminecă (Acad. Rom. ms. 5292, f. 49).

Dumitrașcu (St. și doc., XVI, p. 320, 1 Martie 1726).

Dumitrașco Tacul (St. și doc. XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).

Dumitru (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613; Cost. II n., p. 239).

Durca, femeie (St. și doc., XVI, p. 324, doc. 78).

Durda (Acad. Rom. ms. 5291, f. 25).

Durnoiu Toader (Acad. Rom. doc. XI/233, (1802)).

Dușea (Ghib., XXI, S. și Izv., p. 129, 4 Ianuarie 1612).

Duță (Ştef., Tism., p. 352, 4 Noemvrie 1668).

E

Eftimie (Conv. Lit. 1888, p. 904—905, 20 Decembrie 1749).

Ehava (Iehova?) (Cost. I p., 214).

Eladii (Heliade?) (St. și doc. XVI, p. 330, doc. 91).

Elina (Acad. Rom. doc. CXXIV/92, (1640)).

Enachi (e) (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820; St. și doc., V, p.

101—102; Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 48, Mai 1754).

Eremia (Acad. Rom. doc. CIII/159, (1635)).

Erina (Acad. Rom. doc. XXI/280, (1641, vezi Irina)).

F

Fară (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 46, 15 Mai 1754).

Fântâna (St. și doc. XVI, p. 298, c. 1640).

Fărâmă (Ghib., XXIV, S. și Izv. p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Fătul (Acad. Rom. doc. CIII/159, (1635)).

Felea (St. și doc., XXI, p. 184).

Fetița (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 52, 6 Iunie 1754).

Filip (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 49, 15 Mai 1754).

Floca (St. și doc., XVI, p. 320, 1 Martie 1726).

Flore, Floare (St. și doc., XVI, p. 305, c. 1700).

Fonie (St. și doc., XVI, p. 331, c. 1750).

Frăsina (Frusina) (Bogd. I, 15 Sept. 1480; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Frățil (Ghib., XIX, S. și Izv., p. 10, 8 Mai 1549).

Fronia (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Furnica (St. și doc., XVI, p. 298, 31 Martie 1645, Acad. Rom. doc. IX/30, (1679)).

G

Gacița (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Gafia (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Gafița (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Gaftona (Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).

Gago (Acad. Rom. doc. CXXVII/75, (1651)).

Gagul (Acad. Rom. doc. LXXXIX/154, (1658)).

Garofa (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Gavril (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Acad. Rom. ms. 4843, 1820; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. din 1572; Gavril Bolocan (Ghib., XXIV, p. 47, 15 Mai 1754)).

Gavrilițioru (St. și doc., XXI, p. 185, 1792—1793).

Găitan (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Găli (St. și doc., XVI, p. 320. De la — galie — s. f. = glob, ghiulea «cu galii de her înfiere-bântare ars în susâori» (Dosoftei v. 134). Acest cuvânt pare a fi de origine polonă).

Gălima, țigancă (Ghib., XIX, S. și Izv., p. 195, 12 Ian., 1586. Poate că se spunea aşa uneia care vorbea prost, bâlbâit; gălima = bâlbâita? dela galima-

tie = vorbire confuză, lipsită de înțeles.

Găngul Andrei (Bogd., II, 8 Sept. 1503; St. și doc. XXI, p. 185, 1792—1793).

Gănuileasa Mariuță (St. și doc., XXI, p. 185, 1792—1793).

Gărdea (Cost. II., p. 343).

Gefer (St. și doc., XVI, p. 299, c. 1680).

Ghelemeiu Ursul (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 49, 15 Mai 1754).

Ghengulas Marie (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Gheorghe (St. și doc., V, p. 144).

Gherghina (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Ghinea (Acad. Rom. doc. XC/67, (1662)).

Ghira, Ghera (Acad. Rom. ms. 500, p. 102—103).

Giosia (St. și doc., XVI, p. 320, 1729).

Giurgiu (Cost. I n., p. 214).

Glăvan Sava (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Gliga (St. și doc., XVI, p. 295, 20 Mai 1586; Ghib., XIX, p. 199).

Gligoraș (St. și doc., V, p. 101).

Gloabeș (Acad. Rom. doc. CXXVI/19, (1616)).

Gogoșat (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Goia (Bogd. II, 8 Septembrie, 1503).

Golea (Cost. I., p. 214).

Gonțea (Acad. Rom. doc. CXXVII/75, (1651)).

Gorgan (Acad. Rom. ms. 1669, foaia 57, (1768). *Halga* (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).

Gratia (Ghib., Isp. și Zap., II, p. 79, 26 Noemvrie, 1765). *Hamrade* (Acad. Rom. doc. XX/17, 1645).

Grigoraș, Gligoraș, Grigorie (Acad. Rom. ms. 4843 anul 1820; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Gripina (Agripina?) (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, doc. 1572).

Griul (St. și doc., XVI, p. 298, 31 Martie 1645).

Grosul (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Grozava (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, doc. 1572).

Gruie, Gruia (Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820; St. și doc., XVI, p. 299, c. 1680; Conv. Lit. 1888, p. 907, Ianuarie 1760).

Gudul (Acad. Rom. ms. 4843).

Gugui (Acad. Rom. doc. XC/44, (1644)).

Guguan, (Acad. Rom. doc. XCVI/36, 1657).

Gură-gata (Acad. Rom. oc. CLXXXVIII/227, 1736).

Guțilă (St. și doc. XI, p. 99).

Guținea (Bogd. I, 4 Aprilie 1488).

Guzea (St. și doc., XVI, p. 333 —334, doc. 103).

H

Hac (Bogd. I, 16 Martie 1490).

Halânga, Halunga (St. și doc., XVI, p. 305, c. 1700; Acad. Rom. ms. 5292, f. 25).

Halga (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).

Hamrade (Acad. Rom. doc. XX/17, 1645).

Hangan Gligoraș (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 49, 15 Mai 1754).

Hârba (Bogd. I, 16 Martie 1490).

Hârman, Herman (Bogd. I, 31 August 1458; Cost. I., p. 214).

Hârșova (Acad. Rom. ms. 500, f. 106 v.).

Hearta sau *Hortea* (Cost. II., p. 353).

Herțea (Bogd. I, 1 Aprilie 1470).

Hilip (Filip?) (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820, influență rusească).

Hinca (St. și doc., V, p. 551, doc. 1591).

Holovatecu Trițu (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Holban (St. și doc., XXI, p. 184).

Horbatii Ștefan Grosul (St. și doc., XVI, p. 307, c. 1709).

Horin Ion (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 48, 15 Mai 1754).

Horoscu (Acad. Rom. CLXXIX/47, 1724).

Horpina (Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).

Horusco (St. și doc., XVI, p. 295, 20 Decembrie 1712 și p. 305).

Hurmuzachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820, Acad. Rom. doc. 1833) CIX/107.

I

Iachim, Ioachim (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Jacob (Acad. Rom. doc. XLIX/17, (1650).
Ianăș (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613, influență ungurească dela Ianoș).
Iancu (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Jane (Acad. Rom. ms. 5292, f. 49; doc. CXXIV/135, (1699).
Idita (Iudita?) (Acad. Rom. ms. 500, f. 106 v.).
Ifrim (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820, derivat din Efraim).
Iftica (Säftica?) (St. și doc., XVI, p. 338, doc. 115).
Ihnat, Ignat (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640).
Ilca (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).
Ilie (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Ilinca (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Ilința (Acad. Rom. doc. IX/52, 1680).
Ioan, Ion (Bogd. I, 16 Martie 1490; Acad. Rom. ms. 500, f. 107; Ghib., XX, p. 28, 2 Mai 1592; Ion Bârsan, Ion Ciocârlan (St. și doc., XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).
Ionașcu (Ghib., XX, S. și Izv., p. 28, 2 Mai 1592).
Ionită Ciulei (St. și doc., V, p. 258).
Ionosu (St. și doc., XVI, p. 302, doc. din 1700).
Iordachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820; Ghib., Isp. și Zap., V, p. I, p. 231).
Irimia (vezi Eremia) (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Irina (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Isac (Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657).
Isirota (Uricariul, XVII, p. 173, 20 Martie 1570).
Istina dela Justina, se obișnuește în Ardeal (Ghib. XXIV, S. și Izv., p. 46, 15 Mai 1754).
Istodor (Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).
Istratie (Ghib. XXIV, S. și Izv., p. 48, 15 Mai 1754).
Ita (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Iuda (Ştef., Tism., p. 191, 17 Noemvrie 1479).
Iurașco (Ghib., Isp. și Zap., V, partea II, p. 24, de influență rusească ca și Pătrașco, Vidrașco).
Ivan (Const. I p. 214; Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; St. și doc., XVI, p. 298, c. 1650).
Ivanco (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Ivașco (Cost. I n., p. 214. Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657)).

J

Jădauca (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Jamba (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Jipa (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).

Jumulea Ștefan (Acad. Rom. doc. XI/233, 1802).

Jurea (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Kadina (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Kighiceana (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Kița (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Kondurachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

L

Lalu (Bogd. I, 29 August 1480).

Langa (Bogd. I, 16 Martie 1490).

Larion (Ilarie?) (St. și doc., XVI, p. 307, c. 1709).

Lațco, Lațeu (influență rusească ca și Stețeo; Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Cost. II p. 353).

Lazăr (St. și doc., XVI, p. 299, c. 1680).

Lazaroi, țigancă (Ghib., XXII, S. și Izv., p. 140, 13 Sept. 1619).

Lazor Minciună (St. și doc., XVI, p. 330, c. 1750).

Lebădă (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Leca (Ștef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Letter (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Leontie (Acad. Rom. doc. LXV/145, (1717).

Leuștean (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).

Lepădatul (Acad. Rom. ms. 4843, p. 15).

Liana (Ștef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Liciul (St. și doc., XVI, p. 320, anul 1729).

Litovca (Uricariul, XVIII, p. 173, doc. 1570).

Lițu (Ștef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Luca (Bogd. I, 1 Aprilie 1470, 1 Noemvrie 1487; St. și doc., XVI, p. 295 și p. 337; Cost. II n, p. 443).

Luchian (Acad. Rom. doc. CVI/294, (1804).

Lud (Acad. Rom. doc. CXXIV/126, 1656).

Luna, țigancă (B.C.M.I., Vălenii de Munte, 1929, p. 111).

Lupa (Uric., XVIII, p. 173, doc. din 1570).

Lupașca, Lupașcu, (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 49, 15 Mai 1754).

Lupul (trad. slav. vâlc = lup; St. și doc., XVI, p. 295, c. 1630; Ștef., Tism., p. 258, 22 Oct., 1567).

Lupulică, diminutiv dela Lupul (Acad. Rom. ms. 4843).

Luța (Acad. Rom. ms. 4843, arul 1820).

M

Machedon Gheorghe (St. și doc., XXI, p. 185, 1792—1793).

Macșan și Macsin (St. și doc., p. 299, c. 1680; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Maghița (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640).

Mahra (Uric., XVIII, p. 173, doc. din 1570).

Malca (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Malcociu (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).

Manciul (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Acad. Rom. ms. 5292, f. 49).

Manda (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820; Conv. Lit. 1888, p. 912, Februarie 1803).

Mane (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 49, 15 Mai 1754).

Mangul (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).

Mara (Bogd., II, 8 Septembrie 1503; Ghib., XX, S. și Izv., p. 28, 2 Mai 1592).

Maranda (din Smaranda) (Acad. Rom. ms. 4843).

Marco, Marcul (Bogd., I, 1 Noemvrie 1487; Cost. II., p. 214; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Mardarie (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Marfa (Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).

Margarita (Conv. Lit., 1888, p. 901, doc. 30 Martie 1725).

Marghioala (Acad. Rom. ms. 4843 anul 1820).

Maria (Ștef., Tism., p. 245, c. 1555).

Marica, Mariica (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640; Conv. Lit., 1888, p. 904—905, doc. 20 Dec. 1749).

Marișca (Uricariul, p. 173, 20 Martie 1570).

Matei (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Matina (Uricariul XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).

Măcicat (Bogd. I, 13 Dec. 1465. Există și satul Măcicătești).

Măciucă Constantin (Conv. Lit., 1888, p. 910, Martie 1791).

Măguța (St. și doc., XVI, p. 295 și p. 305).

Măinea (Acad. Rom. doc. CLXXXI/44, (1815).

Mălina (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Mănasie (Acad. Rom., ms 4843, anul 1820).

Măndachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Mărgărita (Acad. Rom. doc CIX/107, 1833).

Mărina (Uricariul XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).

Mărinel, diminutiv dela Marin (Acad. Rom. ms. 4843, 1820).

Măslina (B.C.M.I., Vălenii de Munte 1929, p. 111).

Mătasă (Cost. I., p. 214).

Măzărachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Măzgoae (Ștef., Tism., p. 302, 18 August 1625).

Melinte, Melintie (St. și doc., XVI, p. 295 și p. 305).

Mertic (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Meşa (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Miarla, Mierla (Ghib. XXV, S. și Izv., p. 41—42; Uric., XVIII p. 173, doc. din 1570).
Mica, Micul (Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657); doc. CXXIV/134, (1640); doc. CXXIV/135, (1699)).
Micula (a), *Miculă* (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487, 1 Aprilie 1470; Cost. II., p. 239).
Miculie (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754).
Miculjea (Cost. I., p. 393).
Miduș (Acad. Rom. doc. CXXIV/133, (1692)).
Mierăuț (Acad. Rom. ms. 5292, f. 49).
Mihai, Mihul (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820; Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Bogd. II, 8 Sept. 1503; Cost. II., p. 443; St. și doc., XII, p. 260).
Mihart (St. și doc., XI, p. 224, notă).
Mihăilă (St. și doc., V, p. 117).
Mihocu (Acad. Rom. doc. CXXIV/107, (1636)).
Mihuță, nume obișnuit în Transilvania (Uric., XVIII, p. 173, doc. 1570).
Milu (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Mircea (Ştef., Tism., p. 191, 17 Noemvrie 1479; Cost. I., p. 214).
Miron (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Modoran (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Molda (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Moni (Acad. Rom. doc. XC/48, (1646)).
Moș (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756)).
Motrea (Uricariul, XVIII, p. 173, doc. din 1570).
Mulga, bărbat (Conv. Lit. 1888, p. 627—628, doc. sec. XVIII).
Musteață (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Mușa (Ştef., Tism., p. 245, c. 1555; Acad. Rom. ms. 5292 p. 48 v.).

N

Nan, Nanul (Bogd. I, 13 Dec., 1465, 1 Noemvrie 1487 și 1 Aprilie 1470; Cost. I., 214).
Nana, bărbat (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Narco (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487, poate greșit pronunțat dela Marco).
Nastasia (St. și doc., XVI, p. 330 c. 1750; Acad. Rom. ms. 4843, p. 15; Nastea (Ghib., XX, p. 28, 2 Mai 1592; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134 Mai 1572)).
Natasca (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, Mai 1572).
Natul (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, Mai 1572).
Neacșa (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Neaga, Niaga (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, Mai 1572; Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 49, 15 Mai 1754).

Neagul (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Neanciul (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Nechita, Nichita (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Necula, Nicule, Nicolai (Ştef., Tism., p. 191, 17 Noemvrie 1479; Cost. II p. 343; St. şi doc., V, p. 106).
Nedeiu (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Nedelcu (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Negoia (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Negreiau Frâncul (St. şi doc. XVI p. 295, 20 Dec. 1712).
Negru (Acad. Rom. doc. XI/233, din anul 1802).
Nenul (Cost. II p. 443).
Nestor, Nistor (Ghib., XX, S. şi Izv., p. 28, 2 Mai 1592).
Nevriga Gavril (St. şi doc. XVI, p. 306).
Nica (Ghib. XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754; Ştef., Doc. din Gorj, p. 342).
Nistor (a) (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640).
Niță (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

O

Oanța (Bogd. I, 1 Aprilie 1470).
Oașca (St. şi doc. XVI, p. 320, 5 August 1727).
Ochiiană Toader (St. şi doc., XXI, p. 184).

Ochiia (forma rusească dela numele grecesc Evdochia, St. şi doc. XVI, p. 298, 31 Martie 1645).
Olecsa Boboriciu (St. şi doc., XVI, p. 307, c. 1709);
One (St. şi doc., XVI, p. 295, 20 Mai 1586; Ghib. XIX, p. 199).
Oniță (dela Ion, de unde derivă şi Onu, Onuț, Nuțu, Onciu; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. din 1572).
Opre (a), (Bogd. I, 16 Martie 1490; Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613; Ştef., Tism., p. 352).
Oprina (St. şi doc., XVI, p. 325, 25 Iulie 1736; Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).
Opris (Acad. Rom. doc. CXXXIII/64, 1578—1583).
Orița (Ştef., Tism., p. 302, 18 August 1625).
Ostahie (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 48, 15 Mai 1754).

P

Pagul Neculai (St. şi doc., XXI, p. 185, 1792—1793).
Palad (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Palaghia (Pelaghia, Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).
Pana (Ştef., Tism., p. 334, 23 Iulie 1659).
Panaghița (Acad. Rom. doc. CIX/107, 1833).

Panaite (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Pandrea (Bogd. I, 13 Noemvrie 1487).

Panhilie (Panfilie). (Acad. Rom. doc. LXV/161, 1759),

Panțea (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).

Paraschiva, Părasca (G h i b., XXIV, p. 49, 13 Mai 1754; Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).

Pardos (Ghib., XIX, S. și Izv., p. 10, 8 Mai 1549).

Parfenie (Acad. Rom. doc. LXV/149, 1742).

Pascalina (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Pascul (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Pavăl (Pavel) Pitaru (St. și doc., XXI, p. 185, 1792—1793).

Pălte Petre (St. și doc., XVI, p. 124).

Pătici Dumitru (Conv. Lit. 1888, p. 627—628, doc. sec. XVIII).

Pătru (Ștef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613, Acad. Rom. doc. XC/54, 1652).

Păun (Conv. Lit., 1888, p. 900, 8 Martie 1707).

Pena (Acad. Rom. doc. XII/144, (1730).

Pepelea (St. și doc., XVI, p. 296, 18 Noemvrie 1635).

Petcul (Acad. Rom. doc. CLXXX/44, 1815).

Petre (a), (u), (St. și doc. XVI, p. 298, c. 1640; Bogd. I, 16 Martie 1490; St. și doc., XII, p. 252).

Petrica (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).

Petriman, Piatriman (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640).

Piatrea (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1650).

Piciman (Bogd. I, 16 Martie 1490).

Piciorog (Bogd., I, 1 Noemvrie 1487).

Picul (Bogd., I, 1 Noemvrie 1487)

Pintilei (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Piruda (St. și doc. XVI, p. 320).

Piscoaia (V. C. Nicolau' Vechea org. adm. a Moldovei, p. 81—84 vezi lucrarea citată la bibliografie).

Pistol (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Platon (St. și doc., XVI, p. 296, 5 August 1631).

Popuția Rățoiu (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Postolache (Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657), dela Apostol.

Praluța, diminutiv dela Pralea, obișnuit în jud. Buzău; Bogd., I, 1 Noemvrie 1487).

Preda (Ghib., XXIV, p. 50, 15 Mai 1754; Acad. Rom. ms. 500, f. 107).

Pricopie (Procopie), (Acad. Rom. ms. 4843 anul 1820).

Proca Vasile (Acad. Rom. doc. CLXXXVIII/227, (1736).

Prodan (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Prodea (Acad. Rom. ms. 5292, f. 48 verso).

Pro/ira (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 52, 6 Iunie 1754).

Prună (St. și doc., XVI, p. 337).

Prundur Tudor (Acad. Rom. doc. XI/233, (1802)).

Pulşin Lupul (Ştef., Tism., p. 324, 11 Ianuarie 1650).

R

Radu (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Radu (l), (Bogd. I, 13 Noemvrie 1487; St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640).

Rafia (Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657)).

Rațu Ianoș (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1650).

Răduca (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Răscărachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Răscol (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Recea (Acad. Rom. doc. CXXIV/118, (1675)).

Riza (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Rocsandra, Ruxandra (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ian. 1754).

Roman (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Romășcanu (St. și doc., XVI, p. 299, c. 1680).

Romașco (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. din 1572).

Ruju 4vrăm (Acad. Rom. doc. VII/47, (1802)).

S

Safta (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Salomia (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).

Sanda (Acad. Rom. ms. 4843; St. și doc., V, p. 101; Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Sava (u), (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754; St. și doc., XVI, p. 305).

Săbuna (Acad. Rom. doc. XLIX/3, (1596)).

Săntilie (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Săvița, diminutivul femenin dela *Savu* (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Scânteia (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Scrana (Acad. Rom. doc. CXXVII/75 (1651)).

Severin (St. și doc., V, p. 436, 1591 Decembrie 11).

Sima (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Simeon (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Simina (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Simdziana (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640).

Sinat (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487;

Cost. II., p. 343; Cost. I., p. 214).

Sinca — bărbat — (Acad. Rom. doc. LXXXIX/135, (1634).

Singur (Rev. « T. Codrescu », I, p. 52, 5 Mai 1720).

Slav (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; St. și doc., XVI, p. 298; Cost., I n., p. 393).

Slăvoaia (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Smaranda (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Snagovan (Ghib., Isp. și Zap., I, p. 31, doc. c. 1768).

Soare (Conv. Lit., 1888, p. 904—905, doc. din 1749).

Sofia (Bogd. II, 8 Septemvrie 1503; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. din 1572).

Sofronia (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Sofronie, căteodată *Sofrine* (St. și doc. XVI, p. 325 și 305).

Solca, *Solce* (St. și doc., XVI, p. 315, 15 Mai 1722).

Soltan (a) (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Sora (corespondentul numelui Frate), Ștef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613; St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640; Acad. Rom. doc. CXXIV/134 1640).

Sorica, diminutiv dela Sora, (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Spilea (B. C. M. I., Vălenii de Munte 1929, p. 111).

Staia (Bogd., I, 15 Septemvrie 1480).

Stan (a) (Bogd. II, 8 Septemvrie 1503; Ștef. Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Stanca (Ştef., Tism., p. 245, c. 1555).

Stănică, diminutiv dela Stan, (Acad. Rom. ms. 4843, 1820).

Stanimir, influență veche slavă ca și Radomir, Tocomir; « Șapte biserici cu avereala lor proprie », Buc. 1904).

Stat, *Stăit* (Ştef., Tism., p. 258, 22 Octombrie 1567; Ștef., Doc. din Gorj, p. 495, 25 Ianuarie 1642).

Stănígoi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Stăvărachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Stegaru (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Stelea (Acad. Rom. doc. CXXIV/90, (1652).

Stoica (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Stratina (Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657).

Stratul (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

§

Sandro (Cost. I., p. 214).

Serban (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Şiman (Şişman?), (St. și doc., XVI, p. 295, 20 Decembrie 1712).

Şofultea (Şofletea ?), (Cost. I p., 214).

Şoşu, poate dela Șoșoi care în seamnă în țigănește iepure).

Ştefan, dela ungurescul Ișvan, fiindcă în slavonește se spune Stephan (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Ştefana (Acad. Rom. doc. I/114, (1794).

Şteful (Bogd. I., 1 Noemvrie 1487; St. și doc. XVI, p. 298, c. 1640).

Ştirban Radu (Ştef., Tism., p. 352)

Ştrenga (Arch. Ist. a Rom., I, p. 314, 22 Mai 1572).

Şuica (Arch. Ist. a Rom., p. 134, 22 Mai 1572).

T

Tabară (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tacul (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 48, 15 Mai 1754). Nume întâlnit astăzi în regiunea Vrancei.

Talpă (Bogd. I, 16 Martie 1490).

Tanas, Tanasie (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Tasie, dela Athanasie, (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tatul (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487, Acad. Rom. doc. CCXVI/1, (1506).

Tăbac (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tăbrian Constandin (Acad. Rom. doc. CXVII/182, (1808).

Tăbucioae, Tăbucoae (Ghib., XX, S. și Izv., p. 28, 1592).

Tămpa (Bogd. I, 16 Martie 1490).

Tărcanu (St. și doc. XVI, p. 308, c. 1710).

Tăsăia (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 51, 15 Mai 1754).

Tecla (St. și doc., XVI, p. 295, c. 1630).

Tență (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tertelici Toader, Tertelici ca și Tilici, Drăgulici, Pasici, etc., prin influență sârbească; Ghib. XXIV, S. și Izv., p. 49, 15 Mai 1754).

Tetia (Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).

Tetica (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tica (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tiia (Filof(tiia), (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tionu, Tionu (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640).

Timofti (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tinca (bărbat) (Acad. Rom. doc. CXXVII/114, (1653).

Tiruc (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 46, 15 Mai 1754).

Titea, Titia, Tita (St. și doc. XVI, p. 305, c. 1700; Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570; St. și doc., XVI, p. 320, c. 1729; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).

Toader (Bogd., I, 1 Noemvrie 1487; *Toader Dudulea* (St. și doc. XVI, p. 298, c. 1640; *Toader Tufar* (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 50, 15 Mai 1754). *Toasca* (Conv. Lit. 1888, p. 627—628, sec. XVIII).

Toda (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).

Todorică, diminutiv dela *Toader*, (Bogd., I, 16 Martie 1490; *Tudorachi* (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Todosca (Acad. Rom. doc. CXXX/72, (1695).

Todosia (e), (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tofana (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Toma (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Cost. I., p. 214; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tomanică (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Tomașcu (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Topală (St. și doc., XVI, p. 185, 1792—1793).

Tota (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Totocu (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Totoi (St. și doc. XVI, p. 308, c. 1710).

Tova (Acad. Rom. doc. XL/86, (1598).

Trida (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833).

Turnecea (Acad. Rom. doc. CXXIV/118, (1675).

Trifan (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572; Acad. Rom. doc. XX, p. 225, 1614).

Truțea (Cost. I., p. 214).

Tuța (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 51, Iunie 1754).

T

Tacul Dumitrașco, Tancul (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).

Tapu (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572; Acad. Rom. doc. XX/225, din anul 1614).

Tăcno, Ticno (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Tica, Ticul (St. și doc. XVI, p. 305, și 325, 5 August 1727).

Tigan (Cost. I., p. 543, doc. din 1437; Codr. Cosmin, 1927—1928 part. I. Cernăuți 1929, p. 583; St. și doc. XII, p. 97, doc. din 1778).

Tinca (Bogd. I, 1 Aprilie 1470 (probabil Tineca).

Tincul (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 47, 15 Mai 1754).

Tițul (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Tugulea (Acad. Rom. doc. CCXVI/1, (1506).

Tui (D-l profesor N. Iorga spune că numele terminate în —ui sunt de origine turco-cumană. Ex. Bahlui, Călmățui; Revista Istorică, XIX, p. 307).

Tujmie (Rev. « I. Neculce » Iași, 1922, p. 303, 1658).

Tunghel (St. și doc., XVI, p. 308, c. 1710).

Tunța, Tonța (St. și doc., XVI, p. 295 și 305, 1712).

U

Unguraș (T. Gh. Bulat l. c., p. 1, doc. 1570).

Ungureanul Ioan (Acad. Rom. doc. CLXXXV/324, (1801).

Urco (St. și doc. XVI, p. 298, c. 1640—1650).

Urîta (Uricariul, XVIII, p. 173 20 Martie 1570; Acad. Rom. doc. IX/40, (1682).

Ursa (Ștef., Doc. din Gorj, p. 342 2 Mai 1613).

Ursei (Acad. Rom. doc. , CXXIV/134, (1640).

Ursul (Ghib., XX, p. 109, 23 Martie 1602; St. și doc., XVI, p. 298) (Ursul Bărcă).

Uzuca, bărbat — nume de origine tătărească; (St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640—1650).

V

Vadila, bărbat (Acad. Rom. ms. 5292, f. 48 verso).

Vania (St. și doc., XVI, p. 320, 1729).

Vasia, Vasiica, Vasilca (Bogd. I, 16 Martie 1490; St. și doc., XVI, p. 298, c. 1640; St. și doc., XVI, p. 295, c. 1630).

Vasile, Vasilie, Vasăl (e), (St. și doc., V, p. 117; Ghib., XXIV,

S. și Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754; Acad. Rom. ms. 4843, p. 15).

Vărăr (Bogd. I, 16 Martie 1490).

Vărلن (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Vărluia (Ștef., Doc. din Gorj, p. 372, 24 Aprilie 1618).

Vărvara (St. și doc. XVI, p. 295, 20 Decembrie 1712).

Văscan (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820; Uricariul XVIII, p. 173, doc. din 1570; Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657).

Văturachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Văzdoaga (St. și doc., XVI, p. 326).

Veziri (Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).

Vicol Fagure (Ghib., XXIV, p. 48, 15 Mai 1754).

Vicol Giosia (St. și doc., XVI, p. 320, 1729).

Vina (Bogd. II, 8 Septembrie 1503).

Vintilă (Ștef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Vișa (e), (Ghib., XIX, S. și Izv., p. 42, 31 Iulie 1559; Acad. Rom. ms. 5292, f. 49; St. și doc. XVI, p. 320).

Vișan (St. și doc., V, p. 621).

Vitolt (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).

Vlad (Bogd. I, 1 Aprilie 1470; Cost. I, p. 214; Cost. II, p. 353; Acad. Rom. doc. XXI/280, (1641).

Vlas (Ghib., XXIV, S. și Izv., p. 52, 6 Iunie 1754).

Vlașin (Uricariul XVIII, p. 173, doc. din 1570).

Voica Voico, *Voicu* (St. și doc., V, p. 436, 11 Decembrie 1591; Ștef., Tism., p. 352; Cost. I n., p. 214; Ghib., XIX, p. 42, 31 Iulie 1559; Bogd. I, 1 Aprilie 1470).

Vonca (Cost. II, p. 443).

Z

Zaharia (St. și doc., V, p. 551).

Zamfir, *Zanfir* (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Zavadin (Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).

Zavid (Bogd., I, 1 Aprilie 1470; Cost. I, p. 214; Cost. II, p. 353).

Zavinca (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833)).

Zirnea Ionașco (Acad. Rom. doc. XXII/169, (1640)).

Zmău (*Zmeu*) (Acad. Rom. doc. CXXI/2, 1779).

Zazulia (Uricariul XVIII, p. 173, doc. din 1570).

Zăican (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Zoița (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

T O P O N I M I E

Balta Țiganului, baltă pe moșia și comuna Fântânelele, plasa Siretul, jud. Botoșani ¹⁾.

Cotul Țiganului, în apropierea comunei Suraea, pe pârâul Putna, jud. Putna (Cost. II n. p. 171 nota 6).

Dealul Țiganului, la vârsarea Jiravățului în Bârlad (Cost. I n. p. 107).

Dealul Țigăneștilor în jud. Muscel (Acad. Rom. ms. 5292 f. 47).

Grindul Țiganului (grind de 110 ha în plasa Sulina, jud. Tulcea; în D. G. R. vol. V, p. 676 și I. Iordan: Toponomastik p. 101).

Muncelul Tigancii, la gura Cuejdilului pe râul Bistrița în Moldova (Doc. 14.I.1629, doc. 10.X.1631, în anuarul Lic. « Petru Rareș », Piatra-Neamț, 1936, p. 139 și p. 142).

Rudari, sat în jud. Dolj (Ind. Stat.).

Rudari, sat în jud. Dâmbovița (Ind. Stat.).

Rudari, sat în jud. Dâmbovița (Ind. Stat.).

Rudaru, sat în jud. Vâlcea (Ind. Stat.).

Rudăria, sat în jud. Caraș (Ind. Stat.).

Rudăria, sat în jud. Gorj (Ind. Stat.).

Rudăria, sat în jud. Vâlcea (Ind. Stat.).

Rudeni, sat în jud. Argeș (Ind. Stat.).

Rudeni, sat în jud. Ilfov (Ind. Stat.).

Tătăruși, sat în jud. Baia (Ind. Stat.).

Tătăruși, sat în jud. Iași (Ind. Stat.).

Tătărușii Noui, sat în jud. Soroca (Ind. Stat.).

Tătărușii Vechi, sat în jud. Soroca (Ind. Stat.).

Țigancea sau Țigănești, sat în jud. Argeș (D. G. R. vol. V, p. 675 și Ind. Stat. p. 907).

Țiganca, sat în jud. Cahul (Ind. Stat.).

Țiganca, sat în jud. Tulcea, plasa Isaccea (D. G. R., vol. V, p. 675).

¹⁾ M. Costăchescu, *Doc. moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, Iași, 1933, p. 233.

Țiganca, deal în jud. Tulcea, plasa Isaccea (D. G. R., vol. V, p. 676).

Țiganca, pârâu în jud. Roman, se varsă pe partea stângă a Siretului (D. G. R., vol. V, p. 676).

Țigănași, sat în jud. Iași (Ind. Stat.).

Țigănași, sat în jud. Mehedinți (Ind. Stat.).

Țigănauca, sat în părțile transnistriene pe malul stâng al Nistrului, dela Movilău până la Ovidiopol, în fața Cetății Albe.

La Țigănauca, Duca-Vodă își construise un palat frumos cu « beciuri din piatră » și cu grădini imense de toată frumusețea ¹).

Țigănași, comună în jud. Mehedinți, plasa Blalnița, la 42 km de departe de orașul Turnu-Severin (D. G. R., vol. V, p. 676).

Țigănași, insulă în Dunăre, jud. Mehedinți (D. G. R., vol. V, p. 676).

Țigănașul (Căminărești), sat în plasa Turia, jud. Iași (D. G. R., vol. V, p. 676).

Țigănei, sat dispărut în jud. Putna; poate că a fost spre Sud-Est de Dimaciu unde astăzi e Cotul Țiganului la o depărtare de vreo 4 km dela Dimaciu pe râul Putna ²).

Țigănești, com. în jud. Ilfov, plasa Snagov; pe terenul acestei comune se află mănăstirea Țigănești (D. G. R., vol. V, p. 676).

Țigănești, com. în jud. Muscel plasa Podgoria, la Sud de Câmpulung (D. G. R., vol. V, p. 676);

Țigănești, sat și mănăstire în jud. Odorhei (Ind. Stat. și Dictionarul Geografic al Basarabiei, p. 218).

Țigănești, sat în jud. Tecuci, plasa Nicorești (D. G. R., vol. V, p. 677; Ind. Stat.).

Țigănești, sat în jud. Tecuci, plasa Berheciul (D. G. R., vol. V, p. 677; Ind. Stat.).

Țigănești, sat în jud. Teleorman, plasa Marginei, pe partea dreaptă a râului Vedea, situată la 8 km de orașul Alexandria (D. G. R., vol. V, p. 676; Ind. Stat.).

Țigănești, mănăstire de călugărițe zidită la 1812 și situată pe o peninsulă din lacul Bălteni în județul Ilfov (D. G. R., vol. V, p. 677).

Țigănești, pădure în plasa Snagov, județul Ilfov (D. G. R., vol. V, p. 678).

¹) Codrul Cosminului *, anul I. Cernăuți, 1926, p. 528.

²) I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*, vol. II, p. 46.

Țigănești (Țigăneștii de Cris) — Czigányfalva — în jud. Bihor, plasa Aleșd ¹⁾; (Ind. Stat.).

Țigănești (Țigăneștii de Beiuș), sat în jud. Bihor, plasa Beiuș ²⁾; (Ind. Stat.).

Țigănești-Ursoaia, moșie în comuna Rușavățul, jud. Buzău (D.G.R. vol. V, p. 678).

Țigănești-Vechi, sat în jud. Tecuci, plasa Nicorești, așezat pe malul stâng al râului Bârlad. În acest sat s'a născut la 1777 poetul și marele Logofăt Costachi Conake (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigani, movilă și punct trigonometric lângă Dunăre între comuna Selișoara și Gârcovul din jud. Romanați (D. G. R., vol. V, p. 676).

Țigani (Czigány), plasa Cristur, jud. Sălagiu ³⁾.

Țigănia (Czigányfalva), plasa Timiș, jud. Caraș-Severin ⁴⁾.

Țigănia, sat în jud. Dâmbovița (Ind. Stat.).

Țigănia, sat în jud. Argeș în apropierea mănăstirii Curtea de Argeș. Satul a fost întemeiat de țiganii stabiliți acolo de episcopie. (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, sat în jud. Prahova, plasa Târgșorul, comuna Cocorăști, udat de râul Prahova (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, sat în jud. Prahova, comuna Târgșorul Nou (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, sat în jud. Ilfov, comuna Țigănia-Crivina, plasa Sabarul. (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, sat în jud. Vâlcea, plaiul Horezul, comuna Costești, situat pe ambele maluri ale râului Bistrița (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, sat în jud. Vâlcea, plaiul Cozia, comuna Călimănești (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, parte din satul Cotori-Țigănia, jud. Muscel, plasa Râurile, comuna Stâlpeni (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, mahala în comuna Govora, plasa Ocolul, jud. Vâlcea (D. G. R., vol. V, p. 678).

¹⁾ și ²⁾ S. Moldovan și N. Togan, *Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria*, p. 61 și 234.

³⁾ și ⁴⁾ *Idem*, p. 234.

Țigănia dela Adumați, altă numire a cătunului Afumați, comuna Bivolița, plasa Târgului, jud. Teleorman (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia-Brâncoveanca, altă numire a satului Elisabeta din plasa Călmățuiul, jud. Teleorman (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia-Crivina, comună rurală, plasa Sabarul, jud. Ilfov (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia dela Drăgănești, cătun al comunei Drăgănești, plasa Târgului, jud. Teleorman (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănamea, sat care aparținea în 1931 de comuna Călugăra, jud. Mehedinți (Ind. Stat.).

Țiganul (Vasluețul), pârâu în plasa Codrul, jud. Iași (D. G. R., vol. V, p. 676).

Ursari, sat în jud. Lăpușna (Ind. Stat.).

Ursari, sat în jud. Roman (Ind. Stat.).

Ursari, sat în jud. Turova (Ind. Stat.).

Zlătăreasa, sat în jud. Tecuci, plasa Berheci (D. G. R., vol V, p. 794).

Zlătărei, comună rurală, plasa Oltul de Jos, jud. Vâlcea (D. G. R., vol. V, p. 794).

Zlătari, sat, plasa Siretul de jos, jud. Bacău (D. G. R., vol. V, p. 794 și Cost. II p. 23).

V O C A B U L A R

Vocabularul limbii țigănești are un număr de cuvinte destul de redus, în raport cu celealte limbi ale popoarelor civilizate pe care le cunoaștem.

Cu timpul însă, acest vocabular s'a înmulțit prin cuvintele noi, pe care le-au împrumutat din țările pe unde au trecut, sau dela popoarele în mijlocul cărora trăiesc.

Cuvintele adevărat țigănești se asemănă la țiganii din toate țările, dar dacă am face o comparație între vocabularul țigănesc din România, spre exemplu, cu al țiganilor din altă țară, am vedea că este o mare deosebire, fiindcă sunt cuvinte noi, împrumutate din acea limbă a poporului respectiv.

Pe lângă cuvintele lor originale, țiganii au în vocabular tot felul de cuvinte străine, orientale, bengale, industane, malabareze, persiene, turcești și grecești, nemai vorbind de celealte noi pe care le-au împrumutat dela popoarele în mijlocul cărora locuiesc.

Printre învățății care s-au ocupat cu limba țiganilor și au dat o listă de cuvinte, sau un vocabular, citez pe Grellmann care (la 1783 ediție germană și 1810 ediție franceză) face chiar un studiu comparativ între limba țigănească și cea industană.

Alți scriitori care au căutat să anexeze studiilor lor câte un vocabular, sunt: Mihail Kogălniceanu la 1837, care dă un glosar franțuzesc-țigănesc de 700 cuvinte pe care mai târziu, în 1906, când Gh. Ghibănescu face traducerea studiului, îl înmulțește la 806 cuvinte, aranjându-l să fie țigănesc-românesc (dar felul ne-exact în care M. Kogălniceanu a scris acest vocabular mă face să cred că el nu l-a cules din viu graiu, ci l-a luat după diferite texte germane și franceze); I. A. Vaillant¹⁾, la 1868, cu un vocabular

¹⁾ I. A. Vaillant, *Grammaire, dialogues et vocabulaire de la langue des Bohémiens ou Cigains*, Paris, 1868.

țigano-francez; Wlislochi la 1884, cu un vocabular țigano-german și Jesina la 1866, cu un dicționar țigano-german și germano-țigan.

Trebue să mai citez, ca români, pe lângă Mihail Kogălniceanu pe Barbu Constantinescu care a dat traducerea din țigănește în românește la o mulțime de cuvinte, pentru a face să se înțeleagă cântecele și poezile țigănești în limba românească. Ultimul român este Pop Șerboianu care și-a tipărit studiul în franțuzește, la Paris, dând și un dicționar țigano-francez.

M'am hotărît să dau și eu un vocabular mai întins țigano-român (1556 cuvinte) și unul mai redus, româno-țigan (514 cuvinte) pentru a servi de aici înainte tuturor acelora care se vor ocupa în mod serios de limba țiganilor.

Totalul cuvintelor țigănești este alcătuit din vocabularul lui M. Kogălniceanu (cu multe cuvinte străine țiganilor din România) completat de Gh. Ghibănescu; cuvintele traduse de Barbu Constantinescu și toate celelalte cuvinte adunate de mine dela diferiți țigani, printre care citez pe d-ra Florica Constantinescu, fosta secretară a Uniunii Generale a Romilor și Costică « Spoitorul » din cartierul Tei București.

Cuvintele care provin din vocabularul lui Kogălniceanu sunt însemnate cu litera K.; cele din studiile tipărite ale lui Barbu Constantinescu cu litera C. și cu C. ms. din manuscrisele aceluiaș ce se păstrează la Acad. Rom.; iar cele adunate de subsemnatul, pentru completarea celor de mai sus, cu litera P.

Unele cuvinte dela un autor sau altul, le-am exclus, fiindcă nu sunt altceva decât cuvinte românești cu o terminație țigănească oarecare.

VOCABULAR TIGANO-ROMÂN

A

ab = peste (K.)
 abeau = nunta, pl. = îl abeava (C.)
 abor = cât (C. ms.)
 abraso — iabraş se zice că un cal este iabraş când pe la nări şi coadă are păr alb
 acanà = acum (P.); acana = aceasta (C. ms.).
 te acehes = a tăcea (P.)
 acharimos = chemare (P.)
 te achorles = a chema (P.)
 achimos = tăcere
 anchor = nuc (P.) e akharin = nucul (C. ms.)
 achoriu = nucă (P.) akhoe = nuca (C. ms. 3923).
 aciu devlasa = rămâi cu Dumnezeu, adio (P.)
 adacdate = deodată (P.)
 adladepai = aşchie (P.)
 agor = margine; gean ando agor le vaşesko = mă duc la marginea pădurii (C. ms.)
 ahor = adânc (P.).
 aiecte = simplu (K.)
 airat = aseară (P.)
 ajukearimos = aşteptare
 ajukerél = dela ajukerearau = aştept) (C.)
 akanak vezi acana acum; Kai geas akanak = unde te duci acum (C. ms.)
 akhoro = urciorul
 akra — câmp (K.)

alau = nume (P.) alau = cuvânt, numele, (C. ms.)
 aleá, avileás, aviló = a venit (C.)
 aleau = viu (dela a veni) (C.)
 alémas, ailemas = aci (C.)
 alo = cuvânt (K.)
 alo = tipar (K.)
 allullo = roş (K.)
 amantos = amant, iubit (P.)
 ambri — ruch = arbore, pom (P.)
 amelişisardem, camleru = (amenin- tător (P.)
 amorişardas = amortit (P.)
 an = în (K. şi P.)
 anau = numele (lăeşeşte) — (C. ms.)
 anda = pentru, din (C. şi P.)
 andasoste = despre (P.)
 andau (în loc de anda-o) = din (C.)
 andere (în loc de ande) = în (K.)
 to ando carfi = a agăta (P.)
 andriric = lature, margine (K.)
 androssasterkardo = încătuşat (K.)
 angali, muş = braţ (P.)
 angar = cărbune (K. şi P.)
 anglá (prepoziţie) = înainte (C.)
 anglal = dinainte (P.); *angli* = înainte, geal angli = merge înainte, prosperează (C. ms.)
 anzardé (dela anzara şi inzoran) = intind (C.)
 aok = cap (K.)
 apono = alb (K.)
 arai = boier, gentilom, nobil (K.); a se vedea *rai*
 araiunah = doamnă (K.)

arakhleómas (dela arakhau) = găsesc (C.)
 te des arămaio = a blestema (P.)
 san dino arămaio = blestemat (P.)
 areslineas (areslino, dela aresau) = ajung (C.)
 arestó (dela arestau) = ajung (C.)
 arincino = plăcut (K.)
 arisarna, arisardem = a ara (P.)
 arpa = orz (K.)
 arti = artă, chip, meșteșug (K.)
 asaé-l (dela asau) = râz (C.)
 asas = râs (P.)
 ąsfea = lacrimă (P.)
 așel, acel (dela acéau) = rămâi (C.)
 ąspin = piatră de ascuțit (K.)
 așundas (dela aşunau) = auz (C.)
 ate, gade = aici (P.)
 te auriggú = a desbrăca (K.)
 aver = altă (K.)
 avlin = curtea, pl. îl avlina (C.)
 avri = afară (C.)
 avulo (dela avdu) = (C.)
 avzis, aighes = astăzi (P.)
 ayaka = aşa (C.)

B

baboya = an teriu pl. = îl baboyà (C.)
 bachico = oaie (K.)
 bachi = oaie (P.)
 bacre, uspritudlilom = berbece (P.)
 bacro = miel (P.)
 bah = noroc (P.)
 baharadohilo (bakro) = miel (K.); vezi bacro
 bakero = berbece (K.); vezi bacre
 bako = obosit (K.)
 bakringhero = păstor (K.)
 bakro (vezi bachico = oaie) (K.)
 bal, — a = păr de pe cap (K. și P.)
 balai — albie, balie (P.)
 balal = în urmă (K.)
 baleo = porumb (P.)
 balamò = negustor, pl. = îl balame (C.)

balano — mako = stejar (K.)
 balendar (dela o bal = părul din cap, pl. = îl bal (C.)
 bali = scroafă (K.)
 balici = purcică (K.)
 balo = porc (P.)
 balou = în urmă (K.)
 balolo = păros (P.)
 balora = purcel (K.)
 balu = nisip (K.)
 balval = vânt (K.)
 bana = clădire (K.)
 bandi, banghi = strâmba (C.)
 te bandoben = a lega (K.)
 banduk = pistol (K.)
 te bangheoreş = a strâmba (P.); bangheareau = strâmbez (C. ms.)
 te banghia, te banzo — a apăsa
 bango = încovoiat, şchiop (K.); bango = strâmb (C. ms.)
 bango — strâmb (P.)
 te bangoben — a şchiopăta (K.)
 bani = lac, fluviu, mare, ocean, pârâu, râu, gârlă (K.)
 báno = ban, pl. = îl banurea (C.)
 bar — colină, costișă (K.)
 bar = piatră, grădină, curte, pl. = îl barea (C.)
 baragaesheri = măgar (K.)
 barahilo = greu (K.)
 bareakiri = grădinăresc, dela o bar (C.)
 bareares — creștere (P.)
 bareol (dela barivan) — cresc (C.)
 bareskrolen = a străluci (K.)
 bari = mare (C.)
 baricani = (masc.) = fudul (C.)
 baricano (fem.) = fudulă (C.)
 baringhero = corăbier, matroz (K.)
 baro = mare (K. și P.) vezi bari
 barorea — piatră (dela o barorò) pl. = îl barorî (C.)
 bars = corabie (K.)
 barş = anul, pl. = îl bârşa (C.)
 barvalo și barvello = bogat (K.) și P.)
 baş (prepoziție) = la, lângă, (K.)

te başaben — a cânta (K.) koba
 başaben = musică (K.)
 başno cocoș (C.)
 te bauzo, baughio = a apăsa (P.)
 baxt = fericire (K.)
 bear — vânt (K.); vezi balval
 bechari stică (dela germ. becker) (K.)
 beciucher încet (K.)
 behir — mulțimea (K.)
 belbich = seară (K.)
 o beng dracul, pl. îl benga (G.);
 vezi benk
 bengolo — aghiuță, drăcușor (P.)
 baek drac, șearpe, balaur (K.)
 belea (dela e beli) furca cor-
 tului (C.)
 beng, bengolo drac, aghiuță
 berecheto belșug (P.)
 berui albină (P.)
 besso gros (K.)
 beș stau (K.)
 beș an (K.)
 beșau — stau, sed (C.)
 te beșes — a sta (P.)
 bezeach — păcat, pl. îl bezeacha
 (C. și P.)
 bi nu (se întrebuiștează ca ne-
 gativ în compunerea cuvintelor
 (C.); ex. bibaldo = nebotezat
 bipoghime neîncălit (C. ms.)
 bibbi babă (K.)
 bibi mătușe, pl. îl bibeá (G.)
 biboldo — nebotezat (se întrebui-
 ștează la desemnarea Evreilor (C.)
 te biggherit — a căra (K.)
 bikariș = mistreț (K.)
 bikin (dela bikindu) = vând (G.)
 te bikken a vinde (K.)
 birdo greutate (K.)
 birliu — albină (K.)
 bișa — ploaie (K.) vezi brișint,
 bresindo
 bișeal, biceal (dela bicealu) = tri-
 mit (G.)
 bișiek douăzeci și unu (K.).
 bisothilo vultur (K.)

bitto mic (K.)
 boborka = castravete, pepene (K.)
 bok — foame (K.)
 bokhalo — șnfometat (G.)
 bokk — foame (C.)
 bokoli — turtă, pl. = îl bokolá (G.)
 te bolanas a boteza (P.)
 bolau botez, șnting (G.)
 bolepen — cerul, lumea (K.)
 bolimos — botez (P.)
 bolka — scoarță (K.)
 bolo porc (K.); bezi balo
 boldinem (dela boldau) șntorc (C.)
 boreá (dela e borí) noră, pl. îl
 boreá (C.)
 borum — larg (K.)
 boșimangri scripcă (K.)
 te boșri a cânta din vioară (K.)
 bouro — culbelc, melc (K.)
 brac săn (P.)
 bral = pe, peste (K.)
 brâșând — ploaie (P.); vezi bișa
 brat = lipsă (K.)
 bravăl — vânt (P.)
 bresindo = ploaie (K.)
 briia fertură (K.)
 te brișaben a ploua (K.)
 brișint ploaie (P.); vezi bișa,
 bresindo.
 brișind ploaia, pl. — îl brișînda (C.)
 brohl = pară (K.)
 brumița — ineluș, pl. = îl bru-
 mițe (C.)
 te bukaloben — a flămânzi (K.)
 buchas carte (dela germ. buch) (K)
 buchlipen — loc (K.)
 buciuma — buturugă (P.)
 buhl = dosul (K.)
 buklo cetate (K.)
 buko — ficat (K.)
 bulhailo — larg (K.)
 bur — buruiană (P.)
 burnușori — brăcin arul (G. ms.)
 burruco = prăvălie (K.)
 te burvin = a plângere (K.)
 but = gloata (K.)
 but mult (C. și P.)

butin — lucru, muncă (K.)

butsi = lucru (K.)

buzlo = larg, lată (P.)

buzui = capră (P.)

C

caca, caia asta (P.)

câcái = căldare (P.)

caha casă (K.)

caiarsa, alunichisardan alunecuș (P.)

calabaluco = bagaj (P.)

cali neagră (P.)

calo — negru (P.)

caluigipio, bucho ficat (P.) vezi buko

calopiperi aluniță (P.)

cam ureche (K.)

camizono bluză (P.), camizon cuvânt popular întrebuițat la periferia orașelor; origine franco-ceză.

caná când (P.)

canauvo nap (K.)

canci nimic (P.)

candoi — șoarece (P.)

camingaru = șuviță (K.)

caningo iepure de casă (K.)

canni — găină (K.)

capai-anicursa arcan (P.)

capiu — gâscă (K.)

caremosopral — acoperiș (P.)

carestâr, amestechis = amestec (P.)

caring — încotro (P.)

cass — fân (K.)

caș, casti — băț (P.)

cașuco = surd (P.)

catepașe = apropiere (P.)

cau — spre (P.)

caughi = pieptene (P.)

cavlo = moale (P.)

cazom — câte (P.)

au cazom — încât (P.)

ceaceo = credincios (P.)

ceaceș — drept (P.)

ceai, cei, sei — față, pl. = îl ciaya (îl seya) (C.)

ceaililéin (dela ceailivau) — mă

satur (C.)

ceanga (dela e ceang) genun-chiul (C.)

cear iarba, pl. îl cearea (C. și P.)

cear, zelimos verdeață (P.)

ceayori fetiță (diminutiv dela ceai fată) (C.)

cedilo a frige (K.)

cehao fecior (P.)

cehao-șuchar Făt Frumos (P.)

cehao-baro flăcău (P.)

cehaoro băiețăș, fecior (P.)

cehaudimos miroș (P.)

ceheao, ticcino copil (P.)

ceheaorășchi copilăros, copilărie (P.)

cehei, rachssi domnișoară (P.)

cehenot lună (P.)

ceherai stea (P.)

cek virgină (K.)

cemut lună (K.); vezi cehenot

cerosz ceriu (K.)

te cerru a fierbe (K.)

cetogaș ținut (K.)

chaca papuci (K.)

chado = mâncare (K.)

chadșabasgro arzător (K. și P.) kola kam chadșabasgro soarele arde (K.)

te chadsaben a străluci (K.)

chadșido ars, fript (K.)

chadșole arde (K.)

chadum sabie (K.)

chaiu = găină (P.)

chalu — pantaloni (K.)

cham = soare (P.)

te chamaben a mâncă (K.)

chanasgri — masă (K.)

chanmi borjoasă, gravidă (P.)

chao = copil (C.)

te chandes a miroși (P.)

changhiri, changri = biserică (P.)

chaumo — borțos; vezi chanmi (P.)

char, magari — măgar (P.)

cher casă (P.)

cheheroro = căsuță (P.)
 te chelau = a juca (P.)
 chelrinos = joc (P.)
 chenerea = cismă (P.)
 cherchimos = amărăciune (P.)
 cherco = amar (P.)
 cherdaș = naștere (P.)
 cherdem caicipa = afacere, am de făcut ceva (P.)
 cherè = acasă (P.); vezi cher
 te cherel-bezeaho — a păcătui (P.)
 te cheres = a naște (P.)
 chidimos = adunare (P.)
 chidino = strâns (P.)
 chinnamangri = secure, topor (K.)
 chinet = a lovi (K.)
 chinglet = a sfâșia (C.)
 chir = furnică (P.)
 chiar = brânză (P.)
 chocheben = a minții (K.)
 chola, gamoben = dragoste (P.)
 chomeresgro = pâine (K.)
 chur = călcâiu (P.)
 churi = cuțit (K.)
 churoro = cărlan, mânz (P.)
 ci = nu (se întrebuintează mai mult de lăesi) (C.)
 te ciaben = a rămânea (K.)
 ciabo = fiu, băiat, copil (K.)
 ciacio = adevăr, drept (K.); vezi ceaces
 kola ciaciaben — a spune adevărul (K.)
 te ciacvie = a arunca (P.)
 ciaiagro rom = ginere (K.)
 ciam = buca obrazului (K.)
 ciammendini = lovire (K.)
 me ciano = eu știu, a ști (K.)
 cianga = genunchiu (K.)
 ciar cenușă, sperlă (K.)
 ciar = hoț (P.)
 te ciaraben — a linge (K.)
 ciater — șatră, cort (K.)
 ciben — pat (K.)
 cic = noroiu (P.)
 cicat — frunte (P.)
 cido = culcuș, așternut (K.)

te cihadipe = a vârsa (P.)
 chib = limbă (P.)
 cihor, cior = barbă (P.)
 te cihos = a pune (P.)
 te cihudes = a svârli (P.)
 te cihiues = a tăia (P.)
 cik = noroiu (C.); vezi cic
 cikateben = a strămuta (K.)
 te cil = a palpita (K.)
 cilhimau = chitară (K.)
 cimaster = veșnic (K.)
 cindo-rup = argint viu, mercur (K.)
 cineben = rănire, rană (K.)
 cingărdan = strig (C. ms.)
 cingheardi (dela cingheara rup (C.)
 cinnaben = a ferestrui (K.)
 cino = cositor (K.)
 cioa = a fura (K.)
 cionas-ma (dela ciau) = pun (C.)
 cior = barbă, gură (K.) vezi cihor
 cior = tâlhar (K. și P.)
 cior = șatră (K.)
 ciordano (dela ciordan = fur) (C.)
 ciordaș = furt (K. și P.)
 te ciordem = a fura (P.)
 cioren = a fura (P.)
 ciorero = urit (K.)
 cioro = sărac, mizerabil (C. și P.)
 ciororî = săracie (K.)
 ciosoi, șoșoi = iepure (K.)
 cip (cib) — limbă (K.)
 circlo = pasăre (K.)
 cirikli = vrabie (C.)
 ciricliro = păsăruică (K.).
 ciro = timp, vreme (K.)
 ciucea haină (K.)
 ciucic = mamele, țăță (P.)
 ciuckini = bici, cnut (K.)
 te ciucoie — a arunca
 ciuhri, churi — cuțit (P.)
 te ciumaben = a săruta (P.)
 ciumiidau sărut (C.)
 ciupini = bici (P.)
 ciutino (dela ciau) (C.)
 te civaben = a pune (K.)
 civava — viață (K.)
 ciuri = cuțit, pl. = îl ciurea (C.)

clidin = chee (dela grecescul *χλιδη*)
 (K.)
 te clisn = a închide (K.)
 coc = bunic, unchiu (K.)
 cociae = nasture (P.)
 cocioliba = bordei (P.)
 coliu – piept (P.)
 coloupiri, provingra = cartof (P.)
 coppa = cuvertură (K.)
 cora = oarbă (P.)
 coro = orb (P.)
 te cosăs = a șterge (P.)
 costi = băt, baston (K.)
 coté acolo (P.)
 craton = bumb, buton (K.)
 te cua = a scoate arma (K.)
 cuciahu = cleiu, argilă (K.)
 cuchui = boabă (P.)
 cuitus = adăpost (P.)
 currio = oală (K.)
 cutta = ban, para (K.)

D

dab = lovitură (C.)
 te daben = a da (K.)
 dad = tată, pl. – ăl dad (C. și K.)
 dadesgripen = bunică (K.)
 dadesgropal unchiu (K.)
 dadika = tăticu (C.)
 dai – mamă (K.)
 dalo = atunci (K.); dala = atunci (P.)
 dandalou = mușc (C.)
 te dandales = a mușca (P.)
 te dandesdal = a lovi (P.)
 dant = dinte (K.)
 dar = 'rică (P.)
 te daraben = a (se) teme (K.)
 dardo = în picioare, în sus (mehom)
 dardo = sunt în picioare (K.)
 darimos = teamă (P.)
 darya = dinte (K.); vezi dant
 dașni = găină (K.)
 dat = si (K.)
 deba (în loc de, de, dau (C.)
 debank = pâne neagră (K.)

deblank = pâne albă (K.)
 deblo = zeu (K.)
 dei = mama, pl. = ăl deya (C.)
 deino = alienat, nebun (P.)
 te deinsledal = a iubi (P.)
 deisa = mâine, ieri
 (deisa me homes koi = am fost
 ieri, deisa me vabo koi = voi fi
 mâine) (K.)
 deisale = mâine (K.)
 del = a lovi (K.)
 del (dela dau) = dau (C.)
 Del. Deve, Devel = Dumnezeu,
 pl. ăl Devlă (C. și K.)
 del-ame, dal aménghi (C.)
 o del te miluiltu binecuvântare (P)
 delecedoman – pat (K.)
 te delman = a întreba (K.)
 Deloro = Dumnezeu (K.); (a se
 vedea Del și Deve)
 deisel două sute (K.)
 denili = nebună, proastă (C.)
 derai – stăpân (K.) vezi rai
 te desdumo – a vorbi (P.)
 deuv = idol (K.)
 Deve, Devol = Dumnezeu (K.)
 di = dacă (K.)
 diamba = brotăcel (K.)
 diansbut = aglomerație (P.)
 te dic – a vedea (K.)
 te dichau = a vedea (P.)
 te dicchezma – binevăzut (P.)
 dichlo = basma (P.)
 dichomos = vedere (P.)
 te dicles suno = a visa (P.)
 diic = durere (K. și P.)
 diiplo = cenusă (K.)
 dikindos = văzând (C.)
 diklo = văl (K.)
 dilimos = nebunie (P.)
 dilo, deino – nebun (P.)
 diman = arvună (P.)
 te dimiac = a da foc (P.)
 te dinășimos, nașebeu a alerga (P.)
 diopre = ascuțit (P.)
 diro, diri, dvie – al tău, a ta, ai
 tăi, tale (K.)

dives, divus ziua (K.) vaver-dives
 = poimâine (K.)
 diz oraș, pl. îl dizá (C.)
 doga = lucru (K.)
 dorsok, de kaná — de cât (C.)
 doro doro, pl. îl dorurea (C.)
 dorusvacherla — adevărat este (P.)
 drin kope des treizeci (K.)
 dritt(o) — al treilea (K.)
 drom(o) drum (C.)
 dromna gresală (K.)
 drosiu brumă (P.)
 te dșaben a merge (K.)
 dșado șinghețata (K.)
 dșaido răcituri, piftie (K.)
 dșamba broasca (K.)
 dșî inimă (K.)
 te dșivaben a viețui (K.)
 dșukklo câine (K.)
 dșulô păduche (K.)
 dșurie lovire (K.)
 duber îndoit (K.)
 dud lumină (K.)
 duddramangru lampă (K.)
 dudum dovleac, tărtăcuță (K.)
 e dugheana prăvălie, pl. îl du-
 gheáne (C.)
 dui doi (K.)
 duijene amândoi (P.)
 dui-șel două sute (K.)
 duito(o) — al doilea (K.)
 dukalmo-ma = mă doare (C.)
 dume voi (K.)
 dumino nebun (dela germ. dummm)
 (K.); vezi deino
 dummo — dosul (K.) vezi ghev
 dur departe (K. C. și P.)
 durimos depărtare (P.)
 durearău — depărtez (C.)
 te durkeben a prorooci (K.)
 duruvli butea pl. îl duru-
 vleá (C.)

E

eaș lemn (P.)
 ecopralavesti alandala (P.)

efta șeapte (K.)
 ek unu (C.)
 ekezeros o mie (K.)
 ela vino (C.)
 ennia nouă (din grecescul ἑπτά
 (K.))
 enonechi lumânare (P.)
 erio rău (K.)
 te erisailo a întoarce (P.)

F

faizel-la, fal-la (dela fal-ma) îni
 pare (C.)
 far pană, peniță (K.)
 feizrile mâine (K.)
 felheșine zăcătoare (K.)
 felhoeșnodi nour (K.)
 àc felo — calitate (P.)
 finitringhero sticlar (K.)
 flammus — flăcăre (K.)
 foliasi izvor (K.)
 forțoltu — viol (P.)
 te forțoltu — a viola, a forța (P.)
 frill = unt (K.)

G

gaba acesta (K.)
 gaben mânăruri (K.)
 gâd — cămașe, pl. îl gada (C.
 și K.)
 gade — aici (K.)
 gader (dela, unde, de unde) (K.)
 gadni foarfeci (K.)
 gadși muiere (K.)
 gadșo păgân (K.) (ebraic — goi;
 turcesc — ghiaur)
 gaia = acela (K.)
 gal = sat (K.) vezi gane
 galvay fată (K.)
 te gamaben — a iubi (K.)
 kola gamaben = a iubi, dragoste
 gambaiughero — ceasornicar (K.)
 garadi (dela garado ascund (C.)
 garatul ascuns (P.)
 gane sat (K.) vezi gal

gazhdo	degetul cel mare (K.)	goi	cârnat (P.)
te geal	— a duce (P.)	goia	acela (P.)
geamutro	ginere (P.)	te goiemen	= a încredința (K.)
te ganeș	a și (P.)	goii	cârnați de porc (K.)
te geau	a merge (P.)	goni	cotul mânei (sancrist, ganu genunche) (P.)
gesipe	ziua (P.)	gono	— sac (G.)
ghas	tuse (K.)	gono	desagi (K.)
te ghasen	a tuși (K.)	gor	adânc (K.)
ghe, ghes, ghesa	— ziua (C.)	goro	sabie (K.)
ghelb	bortă, gaură (K.)	gorum	ochiu (K.)
ghele (în loc de gheliné	mă duc (C.)	gostring	inel (K.)
ghelinéas	(în loc de ghelo, dela giau) — merg (C.)	gosvro	manieră (K.)
ghelmederis	plămădesc (C.)	goșiu	— balegă (P.)
gheló-ghelatas	dus, s'a dus (P.)	te goșoben	a minți (K.)
gheosi	inimă; o ghi — inimă, pl. il ghiyá (C.)	goșt	— lemnul (K.)
ghere	— groapă, sănă (K.)	gotter	— bucata (K.)
ghereta	cretă, tibișir (K.)	govr	mormânt (K.)
ghes	— ziua, pl. il ghesa (C.) ; vezi gesipe	graci	armăsar (K.)
ghev	oraș (K.)	grai	cal (K. o gras calul G.)
ghev = dosul	(K.) vezi dummo	granza	hambar, pătul, (K.)
ghib	— orz (K.)	gras	— cal (P.) vezi grai
te ghilaba	a cânta (P.)	grasnea	(pluralul dela e grasni = iapa) (C.)
ghilabadas	cântat (P.)	grast	armăsar (vezi graci) (K.)
ghilabadimes	= cântec (P.)	greni	iapă (K. ; tarho gres — mânz
ghilabal	cântăreț (P.)	groapa	paiesă băltoacă (P.)
ghilabas	cântare (P.)	grumni	vacă (K.)
ghilli	cântec, pl. — il ghileá (C.)	gruvni	animal (K.)
ghinau	= în număr (C.)	gudlam	zahar (K.)
te ghiu	a numi (K.)	gudli	vuiet, sgomot (K.)
ghiu	grâu (P.)	gudlo	dulce (K.)
ghiri	— furnică (K.)	gullub	pantaloni (K.) ; vezi kam.
ghiromni	femeie (K.)	gumu	bivol (P.)
ghiv	= cântec (K.) ; vezi e ghili	gunno	sac (K.) ; a se vedea gono
ghivaben	a cânta (K.) ; vezi ghi laba	gurdo	bătut (K.)
gina	= păduche (P.)	te guren	— a bate (K.)
giorni	= catăroaica, pl. — il gior nea (C.)	gurhe	Duminecă, săptămână; (țiganii n'au nume pentru zilele săptămânii) (K.)
giuclano	câinesc (P.)	guriști	, cutto ban (K.)
glañ	înainte (K.)	guru	gurub bou (K.)
glurched	câine (P.)	gurung	cioară (C.)
goba	acesta (P.)	gusto	deget (K.)
godoya-koya	koi — aceea (C.)	gvin	miel (K.)
te gohené	a însela (K.)	gvitrolo	tunet (K.)

H

habari = adeverință (P.)
 habe ■ mânicare (P.)
 hai ■ rac (K.)
 häi ■ mägar (P.)
 hai, thai, ai ■ și (C.)
 haing, hain ■ fântână (P.)
 halile (dela halivau) ■ sunt mân-
 cat (C.).
 halineás (în loc de halas, dela
 hau) ■ mânânc (C.)
 halipe ■ ceartă (P.)
 te halpes ■ a certa (P.)
 hamosopro ■ agricultură (P.)
 hamosopro lo cămpí ■ toate grâ-
 nele de pe câmp (P.)
 hani ■ fântână, puț, izvor (K.)
 haning ■ puț, fântâna, pl. îl ha-
 ninga (C.)
 hanti ■ puțin (C.)
 hapristi ciro ■ vreme de masă (K.)
 har ■ vale (C.) vezi hor
 harcuma ■ aramă (P.)
 harcumloli ■ aramă roșie (P.)
 harkomo ■ aramă, pl. îl har-
 côme (C.); vezi harcuma
 harmi ■ platoșă (K.)
 harnearau ■ scurtez (C.)
 harni ■ scurt (C.)
 harorî (dela e har) ■ valea (C.).
 hasardeom, hasardem ■ pierz (C.)
 hâsmeți ■ afacere, treabă (P.)
 hastrailem (dela hastrau) ■ scap (C)
 hau, hai — o ■ și (C.)
 te hau ■ a mânca (P.)
 hau ■ gaură (P.)
 te hav ■ a veni (K.)
 te hecco ■ a se grăbi (K.)
 hedio ■ munte (K.)
 herbuzo ■ harbuz, pepene (K.)
 herro ■ picior (K.)
 te hiciaua ■ a purta (K.)
 hirhil ■ mazăre (K.)
 te hivitaleya ■ a abate (K.)
 hohaiel ■ minte (P.)
 te hohaies ■ a minti (P.)

hohaimos, hohamuo ■ mincinos (P.)
 hohavdilem (dela hogavdivan) — mă-
 înșel (C.).
 holeaimos ■ necaz (P.)
 holearico ■ necăjit (P.)
 holearime ■ supărat (P.)
 holearimos ■ supărare (P.)
 holi ■ necaz, pl. ■ îl holeá (C.)
 homokoro ■ piatră (K.)
 hor ■ vale (P.) vezi har
 huffo ■ bonetă (K.)
 te hulanau ■ a împărți (P.)
 huleavdó (dela hulavau) ■ piep-
 tene (C.)
 hulistem (dela huleau) ■ scobor (C.)
 hunte ■ trebuincios (C.)
 hurdi (fem.) ■ mică (C.)
 hurdo (masc.) ■ mic, mărunț (C.)
 hureado ■ îmbrăcat (dela hurea-
 vau ■ îmbrac) (C.)
 huteau ■ (eu) săr (C.)
 te hutel ■ a sări (P.)
 huvea ■ gaură, groapă (P.)

I

iacho ■ ochiu (P.); vezi iak
 iag ■ foc (P.); vezi iak
 iagai ■ armă, pușcă (P.)
 iagaro ■ pădure (K.)
 iak ■ ochiul (K.)
 ak ■ foc (K.)
 iammadar ■ general, hatman (K.)
 iangustri ■ inel (K.)
 iaok ■ cap (K.)
 iardâmi ■ ajutor (P.)
 iaringhero ■ șepcar, bonetier (K.)
 iaro ■ făină, mălai (K.)
 iaros ■ ou (K.)
 te ichinisailo ■ a obosi (P.)
 ichino ■ oboseală (P.)
 iegag ■ sat (K.)
 ieghekorobâr ■ cremene (K.)
 ieko ■ ghiață (K.)
 iemia ■ o milă (măsură marină) (K.)
 te ien ■ a cunoaște (K.)
 ierni ■ ceară (K.)

ieșinghingri = capră (K.)
 iiv = grâu (K.)
 iive = omăt, zăpadă, neauă (K.)
 ilo = inimă (P.)
 te incheores = a ține (P.)
 inkalavan = scoț (C.)
 te insurilpes = a se însura (P.)
 insurimos = căsătorie (P.)
 iob = el (K.)
 te iodra = a intra (K.)
 ioi = ca (K.)
 ion = ei, ele (K.)
 isema = odaie, cameră (K.)
 ita! (interjecție) = iată! (C.)
 ițalo = rachiu (C.)
 izdral = tremurat (P.)

J

jangle = năvală (P.)
 jau, giau = mă duc (C.)
 jazo = iaz, pl. = îl jăzurea (C.)
 jele, ghele, gheline (dela jau) = mă duc (C.)
 jiltiharcuma = alamă galbenă (P.)
 juia = purice (K.)
 jungali (fem.) = rea (C.)
 jungalo (masc.) = rău (C.)
 juvleá (dela e juvli, giuvli=femeie) pl. = îl juvleá (C.)

K

kadea, gadea = aşa (C.)
 kai = ea, unde (C.)
 kak = neam, gen (K.)
 kako = văr (K.)
 kali (fem.) = neagră (C.)
 kalo (masc.) = negru* (C.)
 kalışis = pantaloni (K.)
 kam = soare (K.); vezi gullub
 kambana = clopot (K.)
 kammava = datorie (K.)
 kan = ureche (K.). vezi khan
 kana = când (C.)
 te kandini = a suferi (K.)
 kangri = biserică (K.)

kani = cot (K.)
 kanralo = mărcinos (C.)
 kanro = mărcine pl. = îl kanra (C.)
 kara-ma, kerau-ma = mă fac (C.)
 kardem, kerdem (dela kerau)=fac (C.)
 te kari = a împușca (K.)
 karro = scai (K.)
 karodi = rac (K.)
 kása = cine (C.)
 kaște = ca să (C.)
 katuna = cort (se obișnuște la läestii) pl. = îl katune (C.)
 kecica = capră (K.)
 kej = mătase, pl. = îl kejá (C.)
 kejlana = mătăsos (C.)
 nani kek = nimenea (K.)
 kel = plăcere, distracție, joc (K.)
 te kelaben = a juca, a dansa (K.)
 de unde vine jocul chilibaoa
 kerdeás (din kelau) = joc (C.)
 kelin = piept (K.)
 te kellitopra = a acoperi (K.)
 te kelloben = a atinge (K.)
 ker = casă, zidire, pl. = îl keră (C. și K.)
 te keraben = a face (K.)
 kerdileas = sbor (C.)
 keradol (dela kerdivau) = mă fac (C.)
 khălaù, khelau = joc (C.)
 khamoró (dela o kham) = soare, pl. = îl khamá (C.)
 khan = ureche, pl. = îl khan (C.)
 vezi kan
 khancéschiri (dela khânci) = nimic (C.)
 khanci = nimic (C.)
 khangarea (pl. = dela e khangări) (C.)
 khangări, khanghir = biserică (C.)
 khanikás (dela khónik=nimeni (C.)
 khanili = leneșă
 khas = fân, pl. = îl khasá (C.)
 kheré = casa (C.); vezi cher
 khoyákere (adj. dela e khoi = seu) pl. îl khoyá (C.)

kiil	unt (K.)	kor	gât, pl. - îl korá (C.)
kikai	căldare, pl. îl kikaye;	korár-la	(imperativul din korarau orbesc) (C.)
kikaveari	căldarar (C.)	kori	(sem.) oarbă (C.) vezi cora
kileavin	prun, pl. -îl kilea vina (C.)	koro	(masc.) orb (C.) vezi coro
killin	joc, dans (K.); vezi khalău	kote	aci (C.)
kiló	păr (C.)	kotor	codru, pădure (C.)
te kin	a cumpăra (K.)	kotora	(dela o kotór) (C.)
kinas	(dela kinau cumpăr) (C.)	te kovokardas	a încânta (K.)
kinau	cumpăr (C.)	krohilo	mistreț (K.)
te kindir	a se despărți (K.)	kubrigen	războiu, luptă (K.)
kindo	- gol (K.)	kunare	țărm, mal (K.)
kingheara	ud (C.)	kuni	cot, măsură (K.)
kiral	{ brânză (K.)	kurkó	- săptămâna (C.)
kiras		kurmi	meiul, pl. îl kurmeá (C.)
kirchenghero	cismar, ciubotar (K.)	te kuroben	a căsăpi (K.)
kirchissagro	ruk cireșiu (K.)	te kuroben	a întâlni (K.)
kirghissin	cireașă (K.)	koba	kuroben războiu (vezi ku- griben (K.)
kirmo	vierme (K.)	kuromanghero	dorobanț (K.)
te kisla	a încăleca (K.)	kuštikasa	brâu, pl. îl ku- stika (C.)
kiraél	(dela kiruvau) ferb (C.)	kutca	aci (C.)
kiruvau	fierb (C.)	kutwnaskero	soldat (K.) vezi lurdo
kiro	seamă (C.)	kuzhilo	- deget (K.)
kișimmo	cârciumă, crâșmă (K.)		
klidiu,	bango-klidiu cârlig (K.)		
klindinesá	(dela o klindinó cân- tar (C.).		
klidino	cântar (C.)		
klusturi	măuăstire (dela germ. kloster) (K.)		
ko,	kiró al tău (C.)		
koba,	o u el; koia, i = ea; kola, i, e ei, ele (K.)		
kociavicia	ariciu (K.)		
koed	lo negreată (K.)		
koi	a lui, aceasta (K.)		
koi	acea (C.)		
koia,	i ea (K.)		
kola	ele (K.)		
kolagre	ale sale (K.)		
kolagro	a sa (K.)		
kolengro	pe (K.)		
pl.	kolengre a lor (K.)		
kolesgre	ai săi (K.)		
kolesgro	al său (K.)		
kon	cine (C.)		
kon,	kona acel (C.)		

L

lab	cuvânt (K.)
laccho	bun (P.); vezi lacio
te lacear	a lipi (P.)
laceartan	așternut (P.)
laceho	blând (P.)
lacerdom,	lacardem aranjat (P.)
laci	(fem.) bună (C.)
lacio	(masc.) bun (C.)
lacihi	bună (P.)
lacihimos	bunătate (P.)
lacihiło	fals (K.)
mai lacio	apătos (P.)
te lacit	a afla (K.)
ladavku	încarc (C.)
lagavo	rușine, pl. îl lagiave (C.)
lageamos	rușinos (P.)
lageao	rușine (P.)
landi	(dela o lou) sarea (C.)

laka (în loc de laka, dativul dela
 oi ea) (C.)
 lan = ea (C.)
 landavdi (dela ladavdo) = încăr-
 cat (C.)
 langș = lângă (K.)
 lașdo = bun (pentru oameni și ani-
 male) (K.)
 lașcardi (dela lacearau = dreg) (C.)
 te latsakerit a vinde (K.)
 lave = nume (K.)
 lazahalo, lubechir daspas adul-
 ter (P.)
 le = ele (K.)
 te leben = a lua (K.)
 te leiauna a purta (K.)
 leium – pâine (K.)
 lesi susai las leşinat (P.)
 liel = scrisoare, răvaș (K.)
 lill = scrisoare, carte (K. și P.)
 lila-but – bibliotecă (P.)
 te limmaughi = a produce (K.)
 lindri = somn (C.)
 linkearau – (eu) țin (C.)
 linkearé = țin (C.)
 lipa = tei, pomul de tei, pl. = îl
 lipé (C.)
 livin – raclă, sicriu, cosciug (K.)
 lo – el (K.)
 loevu – argint, monetă (K.); vezi
 rup
 loie – bani (P.)
 lokes – încet, înceată (K.)
 lolipurum = ceapă (K.)
 loló (mas.) – roșu; loli (fem.) =
 roșie (C.)
 lon sare (K.) vezi lun
 bi-londi = nesărată (C.)
 lonkeren silitră (K.)
 loó, lova = ban, monetă (C.)
 lou = sare (P.); vezi lon
 lubekirdaspas = adulter, a curvi
 (K.)
 lubenița = pepene (P.)
 luiné = Luni (C.)
 lulaua = lulea, pl. = îl lulaye (C.)
 luludi, lulughi = floare (C.)

lun – sare, vezi lon) (C.)
 lunine, luine – apa (C.)
 te luno – a însura (K.)
 lurdo – soldat (K.) vezi kutwnas-
 kero

M

macico = mâjă, pisică (K.); din un-
 gurescul macico
 maciho = pește (P.)
 macio = pește (K.)
 macio = pește, pl. îl macé (C.)
 macinghero – pescar (K.)
 madiho = muscă (K.) vezi matlin
 mahlo = tovarăș (K.)
 maklau = ung (C.)
 maladem (dela malavau găsesc
 (C.)
 te maladopes = a întâlni (P.)
 maló = deal (P.)
 mama le oșeschi muma pădurii (P.)
 mami – bunică (K.)
 mamoșischi – omenesc (P.)
 te man = a tăia (K.)
 mande (dela me eu) (P.)
 mandradei mamă (P.)
 manet o lună de zile (K.)
 mangaben – a cerși (K.)
 mangava – rugăciune (K.)
 manghésa (dela mangau cer) (C.)
 mannișî femeie (K.)
 manoș = om (P.)
 manuș – om, pl. îl manuș = oa-
 menii (K. și C.)
 marazo = necaz, pl. – îl maruzu-
 rea (C.)
 mardi (fem.) = bătută (C.)
 mardo (masc.) = bătut (gurdo) (C.)
 te maren = a bate (K.)
 maré (din marau) bat (P.)
 te mares, guren = a bate (K.)
 mareskero = pitar, brutar (K.)
 marestuchie-joco batjocură (P.)
 maricli = plăcintă, fagure (K.)
 marinos = bătaie (P.)

már la (imperativul din marav) =
 bat (C.)
 maro = pâne (K.)
 maro = al nostru; mari = a noa, stră, plural mare (K.)
 du maro = al vostru, du mare (pl.) = (K.)
 du mari = ale voastre, du mare (pl.) = (K.)
 mas = carne, mâncare (K.)
 maseskero = casap, măcelar (K.)
 massob = treaz (K.)
 maşkar = mijloc, pl. = îl maşkará (C.)
 maşkre = între (K.)
 matilen (dela mativau) = mă îmbăt (C.)
 matinos = beție (P.)
 mativau = mă îmbăt (C.)
 matlin = muscă (K.) vezi madiho
 mauchidinci = arvnă, acont (P.)
 mauro = pâne, pl. = îl mauri (C.); vezi maro
 mavis = albastru (P.)
 mazlözel (dela mazlozau = dreg, încing) (C.)
 me - eu, pe mine, noi (K.)
 me, mire, minrî = ale mele (C.)
 te meches = a lăsa (P.)
 mehom = sunt (n'are infinitiv) (K.)
 mekhleas (din mekhau = las) (C.)
 melalo = murdar, melali = murdară (C.)
 melelo = negru (K.)
 men = gât; e men = gâtul (K.)
 te meraben = a muri (K.)
 koba meraben = moartea (K.)
 merél, meráu = mor (C.)
 mericla = salbă (K.)
 meşo = miel (K.)
 miciach = aspru (K.)
 migamea = milă, măsură (K.)
 mire = ai mei, ale mele (K.)
 miri = a mea (K.)
 miro = al meu (K.)
 te mişchilpe = a mişca (P.)
 mişchimos = mişcare (P.)

mişdo = bun (la lucruri) (K.) au, torul respectiv a scris greşit
 acest cuvânt
 mişto = bine (P.)
 cher mişto = binefacere (P.)
 mişto ailau = binevenit
 miştoro = binişor (P.)
 mó, miró, minró = al meu (P.)
 mohoros = mohor, pl. = îl mohor, rurea (C.)
 molibó = plumb (K.)
 momal = aliat, tovarăş (P.)
 momeleánța (dela e momeli) = lu, mânarea, pl. = îl momelea (C.)
 moméská (dela o mórm = ceară) . pl. = îl móma (C.)
 mondo = lună (K.)
 te mongna = a căuta (K.)
 mossin = braț (K.)
 mot = vin (K.)
 mothau = spui (P.)
 motho = spune (P.)
 mraşa = rouă (K.)
 te mudaraptu = a ucide, a omori (P.)
 mudardein = ucigaș, omoritor (P.)
 te mudares = a omori (P.)
 mui = gură, pl. = îl muia (C.)
 te muk = a lăsa (K.)
 mukhlou (dela mukhau = las) (C.)
 mulea, mulcás, mulas (dela me, rau = mor) (C.)
 mulo = mort (K.)
 mulo = pește (K.: vezi o macio)
 mubro = spirit, duh (K.)
 mumeli = lumină (K.)
 te mumi = a suferi (K.)
 mumli = candelă (K.)
 te muncamatele = a coborî (P.)
 murga = pisică (K.)
 muri = mură (K.)
 muscatela = balsam (K.)
 musi, vas = antebrăt (P.)
 müş = braț (K.)
 muşti = capelă (K.)
 te muterben = a se pişa (K.)
 muttremangri = caaiu (K.)

N

naffli = sunt supărat (K.)
 nák = nas (K.)
 nakh = nasul, pl. = șil nakha (C.)
 nak (dela nakhau = trec) (C.)
 te nakkeben = a sughița (K.)
 nai = nu are (C.)
 nai = unghie, deget (C.)
 nai, ni-nana = ci (C.)
 te naiestu = a se scălda (P.)
 na-nai, nana-mai = numai (C.)
 naioan - baiie (P.)
 namo = numai (în loc de nana-mai) (C.)
 nana = nu era (P.)
 nanaș naștui = anevoie (P.)
 nane = bade, nene (P.)
 naneleskekso = îndărătnic (K.)
 nango = singur, numai (K.)
 nangó (masc.) = gol, nanghi (fem.)
 = goală (C.)
 nanilaș = rău (K.)
 nas, nai-sas - n'a fost (C.)
 nasfal = boală (P.)
 nasfali (fem.) delă nasfalo - bolnav (C.)
 nasul = rău (P.); prea nasul - fioros (P.)
 nașaldeom, nașaldem = fug luând ceva (C.)
 te nașaben = a curge (K.)
 nașimos = fugă (P.)
 nav = nume (K.)
 necumimul = concubină, țiiitoare (P.)
 nei = nu (K.)
 neleolda = nebotezat (P.)
 nepringeardo = necunoscut (P.)
 nerel = moare (P.)
 nevé (pl. delă neó = nou); fem. nevi (C.)
 nevo = nou (K.)
 ni, nana = nu (C.)
 nie li = vară (K.)

O

oacheșo = brunet (P.)
 obreș = anul (P.)
 okolka (pron.demonstr.) = aceea (C.)
 on = el (C.)
 opaș = jumătate (P.)
 opre (prepoziție) = sus (C.)
 e órba = vorba, pl. = șil orbe (C.)
 ordon = căruță (P.)
 oroșlano = leu (K.)
 or-sav = oricare (C.)
 or = rouă (K.)
 oș = pădure (P.)
 te ovel = a veni (P.)
 ozale = ager (P.)

P

pabui = măr (K.)
 pac, paca = aripă (K. și P.), pl. + șil pacheá
 te pagheanța (dela e poghi poala) (C.)
 paghel (dela pagau frâng) (P.)
 te pagherben = a rupe (K.)
 paho = ghiață (K.)
 pai = apă (K.)
 pai-zoralo = apă tare, acid azotic (P.)
 pal = frate (K.)
 pal = scândură (K.)
 pala = după (P.)
 palaireat = miazaňoapte (P.)
 palanghes = miazázi (P.)
 pale ■ dară, iar, după, înapoi (K.)
 palmande ■ urmare (K.)
 paloș = sabie, pl. = șil paloșurea (C.)
 palțo = degetul cel mare (K.)
 panda = 50 (K.)
 panduki = banul (C.)
 pani = apă, pl. = paia (K. și C.); vezi pai
 baro pani = mare, apă întinsă (K.)
 pano = floare (K.)
 papinoci = momiță (K.)
 papiu = gâscă (P.)

păr = burtă, pântece, pl. = îl pará (K. și C.)
 păr-zelino = „burtă verde”, om
 gras (P.)
 paramici = basm, poveste (P.)
 parnemus = albuș de ou (P.)
 parni (fem.) = albă (P.)
 parno (masc.) = alb (K.)
 paro = greutate (K.)
 parra = mal (K.)
 te parrac = a mulțumi (K.)
 te pastuche, soutuche = a adormi (P.)
 pasveș = insulă (K.); vezi veș
 paș = jumătate, pl. = îl o paș și
 îl o pașima (C. K.)
 paşa = lângă, pre lângă (P.)
 pașan = păduche (K.) vezi păzhum
 pașe = aproape (P.)
 patrin = frunză, foaie, pl. = îl pa-
 trineá (C. și K.)
 pazari = aldămaș (P.)
 peav, peau = beau (P.)
 peco = copt (P.)
 te pekgum = a frige, a coace (K.)
 pekleán = frig (C.)
 pen, phien = soră (K.)
 te penaben = a zice; vezi te phenes
 (K.)
 baro peng = leu (K.)
 peors = piept (K.)
 peperi, piperi = ardci (K.)
 per = pântece (K.)
 te peraben = a cădea (K.)
 perau = cad (C.)
 perdo = plin (K.)
 perel (dela peráu) (C.)
 pevli = văduvă (K.); vezi phivli
 phabau, phabivau = arz (C.)
 te phaghilas = a rupe (P.); vezi
 paggherben
 phago = boală, beteșug, șchiop (P.)
 phen = soră (P.)
 phenáu = zic (P.)
 phendineas (în loc de phendas, dela
 phenau = zic (C.)
 te phenes = a zice (P.)

pherdo = plin (P.); vezi perdo
 phiko = numărul, pl. = îl phike (C.)
 te phirel = a umbla (P.)
 phivli = văduvă (P.)
 phivlo = văduv (P.)
 phraloro = frate (dela o phral),
 pl. îl phral (C.)
 phu = pământ, pl. = îl phuya (C.)
 phucherdo = umflătură, burtos (P.)
 phuevi = bubă (P.)
 phukili = mă umflu (C.)
 phurami = veche (P.)
 te phurdau = a sufla (P.)
 phurde (dela phurda = suflu) (C.)
 phaudads (dela phaudasau = în-
 chid (C.)
 phango = legat (P.)
 pharadas, (dela pharavau = sparg (C.)
 te pharau = sparg = a crăpa (P.)
 pharavel, dela pharavau = sparg (C.)
 pharó = greu (P.)
 phun = pământ (P.)
 pi = pe (P.)
 pibbierauni = curcan (K.)
 picheal = picătură (P.)
 pido = băut, băuți (K.)
 pien = a bea (K.)
 pien tuuli = a bea tutun, a fuma (K.)
 pilas, pel-but, pido = băut, bău-
 tor (P.)
 pimos = băutură (P.)
 piri = oală, pl. = îl pireá (C.)
 piro = liber, slobod (K.)
 piro = picior (K.) vezi puuro
 te pirronit = a deschide (K.)
 pisla = puțin (K.)
 pișa = miel (K.)
 plaiu = munte, pl. = îl plaiua (C.)
 plăsla = suman (K.)
 pleisserdum = recompensă (K.)
 pleme = val (K.)
 plimbosilem (dela plimbóu-ma mă
 plimb (C.)
 po = cap (K.)
 po = al său (K.)
 podo = plin (K.)
 pose = câmp (K.)

pohenda — nucă (K.)
 pohtan — pânză (P.)
 pokinel (dela pokináu = plătesc (C.)
 polade (dela polavau = întind (C.)
 pomya = măr (K.); vezi pabui
 pop sobă, tigaie (K.)
 por = pană (K.); pori = pană,
 coadă (K.); vezi posi
 por = maț, pl. = îl pora (C.)
 porau = casc (C.)
 poreanța (dela e pori = coada (C.)
 îl = îl poreea
 pos = pai (K.); vezi pul
 posi = coadă (P.)
 posom = bumbac (P.)
 posî = smârc, glod, noroiu (K.)
 prabal — aer (K.)
 te prahoule = a îngropă (P.)
 pral = sus, înalt (K.)
 prandizeu, dela prandizau = mă-
 rit (C.)
 pratness = întunecat (K.)
 te pretterdum = a amenința (K.)
 pricopsime = bogat (P.)
 priesterben = a rugă (K.)
 prinierdo = cunoscut (K.)
 pringeardo = cunoscut (P.)
 pringeardol, prinjardol (dela prin-
 giarau = cunosc (C.)
 pro = prin (C.)
 provingra = cartofi (K.)
 pul = pai (K.); vezi pos
 pup = pământ (K.) vezi phuu
 pura = usturoi (K.)
 purana = vârstă (K.)
 purano = antic, vechiu (P.)
 puri, phuri = bătrână, babă (K.
 și P.)
 purilos = bătrânameatec (P.)
 purimata = bătrânețe (P.)
 puro, phuro = bătrân, babalâc (K.);
 vezi puri
 puruciau = nepot (K.)
 purum, purumb, loli-purum — ceapă
 (C. și K.)
 pusavau = înțep (C.)
 pusramangara = furculiță (K.)

put — mult (K.)
 putardo — deschis (P.)
 te putari = a deschide (P.)
 puțium = chestie, cerere (K.)
 puuro = picior (K.); vezi piro
 păžhum — păduche (K.) vezi pașan
 puzhum lână (K.)

R

rachlio — flăcău, holteiu (K.)
 rachsii = domnișoară (K.)
 te rackerben = a vorbi (K.)
 koba rackerben = limbă, graiu
 koba rackriben = vorbă (K.)
 radșa = noapte (K.)
 rag = principat (K.)
 o rai = prinț, boier (K.)
 e rai = prințesă, boieroaică, cu-
 coană (P.); pl. îl rai
 raikai (în loc de raikani) — boie-
 reasă (C.)
 raimos = boieresc (P.)
 a râki = aseară (C.)
 rakli = slugă (K.)
 rakli = fată (P.)
 rani = prințesă (K.); vezi e rai
 rașai = popă (P.)
 rat = sânge (K.)
 ratalo = săngeros (P.)
 ratli, ratti = noapte (K.); vezi
 radșa și ratli
 ratya = rachiu (în limba țigănească
 rachiu se mai numește și ițalo (C.)
 o rayoro = boieraș, pl. = îl ra-
 iori (C.)
 reat = seară, noapte (P.)
 renade = vulpe (K.)
 repani = gulie (K.) neogrec *ρέπανη*
 reța = rață (K.)
 rezh = mătase (K.)
 ricineáriskero — ursăresc (C.)
 o ricinó = ursul (C.)
 rikevala = memorie (K.)
 rincano = frumos (K.)
 rittero = soldat cu platoșă (K.)
 roi = lingură (K.)

te roies = a plânge (P.)
 roimos = plâns (P.)
 rom = om, bârbat (K.) (în limba
 țigânească înseamnă țigan)
 romanés = țigânește (P.)
 romani (adj. femenin dela o rom) =
 țigănesc (C.)
 romaro = bârbătel (P.)
 romino = țigan (K.)
 romni = femeie, soție (K. și P.)
 romnicel = țigan (K.)
 ropen = mizerabil (K.)
 rosa = trandafir (K.)
 rozho = furcă (K.)
 rovél (dela rovau = plâng) (C.)
 rovli = ciomag, pl. = îl rovleá (C.)
 ru = lup (K.); vezi ruiu
 te ruddi = a îmbrăca (K.)
 rughimos = rugămintă (P.)
 ruiu = lup (P.)
 ruk = arbore (K.)
 rundo = cerc, țarc (K.)
 rup = argint, pl. = îl rupá (K.
 și C.)
 rup-giundo = argint viu (P.)
 ruzha = floare (K.)

8

sa = tot (C.)
 sa = râsul (K.)
 te saien = a râde (K.)
 sanche = adică (P.)
 sani (fem.), sano (masc.) = subțire
 (K. și C.)
 or sao = oricare (P.)
 sap = șarpe, balaur (K. și P.)
 sappin, sapuni = săpun (K.)
 sar = cum, ca (P.)
 sare, sarore = toți (C.)
 saro = făină (K.)
 sas = era (C.)
 sasdo = sănătos (K.)
 saster = fier, ghiață (K.)
 sastri = fier (P.)
 sastringhero = fierar, meșter (K.)
 sastruni (dela o sastri = fierul (C.))

te sburiel = a sbura (P.)
 scaurnin = scaun (K.)
 scenio = auzul (K.)
 sea = tot, toată (P.)
 te sel = a lua (K.)
 te selitapraa = a ridica (K.)
 te sellitaria = a tăia, a scoate (K.)
 sem = sunt (C.)
 semambitioso = ambitios (P.)
 semenis, benzeusin = asemănare (P.)
 senelovisa = a înfuria (K.)
 serți, miciach = aspru (P.)
 o sfârco le ciuceao = sfârcul țâței
 (P.)
 sgârcime = sgârcit, avar (P.)
 si = da (P.)
 sicom = ursărește (C.)
 sie = suflet (K.)
 sik = sărguință (K.)
 sik = gust (K.)
 te sikeraben = a învăța (K.)
 sili-man, silis-man = am (C.)
 silis, silos (în loc de si) = este (C.)
 simanghea (pl. dela e simanghi) = ză-
 log (C.)
 te simanghi = a creea (K.)
 simazi (simaghi) = zălog, amanet (C.)
 te sivaben = a coase (K.)
 te sivit = a coase (K.)
 sivri = ciocan, pl. = îl sivré (C.)
 skil = rece, frig (K.)
 smentino = smântână (K.)
 soben = a dormi (K.)
 sofa = pat, culcuș (K.)
 te soimos = a dormi (P.)
 sola = mâine (K.)
 solahadimos = jurământ (P.)
 somnac, somnacai = aur (C.) vezi
 sonnai
 somnacunó = de aur (C.)
 somnal = sfânt (P.) vezi somnac
 sonnai = aur (K.)
 sonnikey = aur (K.)
 sorlo = puternic (K.)
 so, sos, si = ce este (P.)
 sostar, di = dacă, de ce (P. și C.)
 soste, dela so = ce (C.)

te soutuche = a adormi
 sovava = somn (K.) vezi suth
 soves (dela sováu = dorm (C.)
 sovlearau = adorm (C.)
 spinga = bold (K.)
 te staben = a săltă (K.)
 staclinghero = ariciu (K.)
 staddi = capelă, pălărie (K.)
 staghi = căciulă (P.)
 te stakkerben = a călca în picioare (K.)
 starrapan = închisoare (K.)
 stepre = scoală-țe (K.)
 sterna = stea (K.)
 stigga = uliță (K.)
 te stildum = a apuca (K.)
 stirna = pisică (K.)
 strafil = fulger (P.)
 su = ac (P.)
 sub ac (K.)
 suchar, șuchar = frumos (P.)
 sucarimos = frumusețe (P.)
 suhlo = acru (P.)
 sung = miroș, miroșul, pl. = îl sunghéa (C.)
 te sung = a miroși (K.)
 suno = vis (P.)
 suțh somn (K.); vezi sovava
 sua lacrimă (K.)

S

sa = buruiană (K.)
 sach = varză, curechiu (K.) vezi șoc
 sah = varză, pl. = îl sah (C.)
 saducca = pastelcă (K.)
 te șamander = a se despărți (K.)
 șașo = iepure (K.); vezi șoșoi
 șegari = vânaț (K.)
 șelenghero = frânghier (K.)
 șello = izvor (K.)
 șero = cap (K.)
 șetra = vioară (K.)
 șeck = țărâna (K.)
 șin = coloare (K.)
 șindealo = cuțit, pl. = îl șindeála (C.)
 te șingher = a se certa (K.)

șilav = mătură, pl. = îl șilava (C.)
 șilavau = mătur (C.)
 te șiven = a sui, a pune (K.)
 te șivitradă = a vârfi (K.)
 șivya = clește (K.)
 șnablus = cioc, plisc (K.)
 șoc = varză (K.); vezi șach
 șoker = cinstit (K.)
 te șokerben = a prețui (K.)
 șommit = lanț (K.)
 șomnakai = aur (K.); vezi somnac
 șon = lună (K.)
 șoro, po = cap; o șoró = capul,
 pl. = îl șere (C.)
 șoste = izmene (K.)
 șoșoi = iepure (P.)
 o ștarto = al patrulea (K.)
 șubbus = rochie (K.)
 șucarimos = farmec (P.)
 șuco = uscat (P.)
 te șucco = a usca (K.)
 șudri = rece (P.)
 te șudrian = a răci (P.)
 șudrimos, prabol = aer (P.)
 șukar = frumos (P.); vezi sukker
 șukaroro = frumușel (P.)
 șukar-ararkbлен țuț = bine te-am
 găsit (C.)
 sukker = frumos (K.)
 șukkerben = frumusețe (K.)
 șukrohilo = sec (K.)
 te șunaben = a înțe.ege (K.)
 te șundan = a auzi (P.)
 șunta (imp. dela aşunau = aur,
 formă foarte rară (C.)
 șuț = oțet (K.)
 șuti = uscat, suki (fem.) suko(masc.
 (C.) vezi șuco
 șveto = ceriu (K.)

T

ta = dar, de (P.)
 tabios, fabilas, chadşido = ars (P.)
 te țabolo, ăstares = a aprinde (P.)
 tabuk = tobă (K.)
 takivau = mă încălzesc (C.)

talau, telau, telao = supt, dede-supt (C.)
 tallo baltă, lac (K.)
 tamlo întunerec (K.)
 tang - îngust (P.)
 tangó strâmt (P.)
 tanya = cort (K.)
 tarnepen - copil (K.)
 e tarnivan întineresc (C.)
 tarno = tânăr; târni - tânără (K. și C.)
 tasilo = înnecat (P.)
 tatimos cald, călduros (P.)
 tató (tatto) căldură (K.)
 tattopani = rachiu (K.)
 tava, tau - ață (P.)
 teha = mâine (în loc de theară) (C.)
 tela supt (prepoziție) (C.)
 tele jos (C.)
 telal - de jos (C.)
 telel - animal (K.)
 te televres - a pleca (P.)
 t emm câmpie (K.)
 testă - corp, trup (K.)
 te thabdel - a curge (P.)
 thagár - împărat, rege, pl. il thagara (C.)
 than loc, pl. il thana (C.)
 thar măsea (P.)
 tharau - arz (C.)
 them - țară, pl. = il thema (P.)
 thearo - mâine (P.)
 thovau - spăl, thodo = spălată (C.)
 thua - fum (P.)
 thub - fum (K.)
 thulilas = îngrăsat (P.)
 thulo gros (P.)
 ticcino = copil, plod (K.)
 tigno = scurt (K.)
 tikasko (dela tika) tată (C.)
 tikni mică (P.)
 to, ko, kiro = al tău (P.)
 tober = topor (K.); vezi tover
 te tofe = a fuma (K.)
 tokam = numai (C.)
 toer = topor, pl. = il toeré (C.)
 tol = cântar, pl. = il toleá (C.)
 tombun - tobă (K.)
 tovadci = porumbel, hulub (K.)
 tover = topor, bardă (K.); vezi tober, toer
 traşa (dela trașau - mă tem (C.)
 trupo = corp, trup (K.)
 truppf = ustă? (K.)
 truș = sete (C.)
 trușul = cruce, pl. = il trușulă (C.)
 truzhilo = sete (K.)
 te tsacioben = a se certa (K.)
 tsilka = scoarță (K.)
 tu (pronume) = tu (P.)
 tud = lapte (K.) vezi zud
 tuggonso = supărat (K.)
 tulo = grăsime (K.)
 tumaro al vostru (P.)

T

țara = cort (C.)
 țarurea (dela e țara = cortul (C.)
 țâcne = mititei (P.)
 țefniakero = pește (K.)
 țicnida - urzică, pl. = il țicnida (C.)
 țidada, țirdava (dela țirdau - trag C.)
 țiria - usturoi (K.)
 țora puțin (P.)
 țua = parice (K.)
 țuruvlea = opincă (P.)

U

uceavau, uces - înalt (C.)
 uci = înaltă (C.)
 ucivau = mă înalt (C.)
 ugiledo - dator (P.)
 urdon - căruța, pl. = il urdonă (C.)
 te ustcaies = a călca (P.)
 te ustel - a se scula (P.)
 ustilas = s'a sculat (C.)
 ușteado - călcat (C.)
 uști (dela ușteau = mă scol (C.)

V

te vaben = a deveni (K.)
 puro vaben = a îmbătrâni (K.)

vaggaulus = iarmaroc (K.)
 vallin = garafă, sticlă (K.)
 valval = vânt (C.)
 vardindos (dela vardiu privesc (C.)
 vardo = car. căruță (K.)
 varinhilo = vițel (K.)
 vas = mână, pl. = îl vas (C.)
 vass = mână (K.)
 vast = mână (K.)
 bi vastengo = fără mâini (G.)
 la vastesa (dela o vas = mână (C.)
 te vattogudli = a striga (K.)
 te vazh = a vâna (K.)
 vaziné (dela văzdau = ridic (C.)
 veleto = valet, serv (K.)
 verda = han (K.)
 vermo = şanț (K.)
 ves = ostrov, insulă (K.)
 veş = pădure (K.)
 veşiskero = pădurar (K.)
 vezheokero = vânător (K.)
 te vias = a ajunge (K.)
 viknia — -şoim (K.)
 vind = iarnă, timp urit (țiganii
 n'au cuvinte pentru primăvară
 și vară, sic.) (K.)
 vingro = fals (K.)
 virthus — crâșmar (K.)
 vodi — suflet (K.)
 vudda = poartă (K.)

vudres = pat (K.)
 vuddrusti ciro = vreme de cul-
 cat (K.)
 te vusza a abate (K.)
 te vusrit = a arunca (K.)

Y

yag, yoro(k) = ochiu, pl. îl yaga
 (C.)
 yakhali = deochiată
 yaleasca = jalea (C.)
 yaska = iască (C.)
 yav = plimbare (K.)
 yoggramangri = pușcă (K.)

Z

zaháro = zaliăr, pl. = îl zaharu-
 rea (C.)
 zeleno, zelino = verde (P. și K.)
 zelo = întreg (K.)
 te zhasvaver = a se divorța (K.)
 zhedum = eroare, greșală (K.)
 te zhinaben = a scoate (K.)
 te zhingher = a ocări (K.)
 zlach = plantă (K.)
 zubrui = anteriu, haină lungă (P.)
 zud = lapte (K.); vezi tud
 zumi = ciorbă (P.)
 zuralo = tare (P.)

VOCABULAR ROMÂNO-ȚIGAN

A

ac = su
acasă = a cherè
acela = goia
acesta = goba
acolo = coté
acont, *arvună* = mauchidinci
acoperiș = cearemosopral
a acoperi = te kellitopra
acru = şuhlo
acum = acanà
aldamaş = pazari
adânc = ahor
adăpost = cuitus
adecă = sanche
adevăr = ciaces, ciacis
adevărat este = dorusvacherla
adeverință = habari
adio, rămâi cu Dumnezeu = acui devlesa
a adormi = te paștuche, te soutuche
adulter = bezahalo, lubechirdaspas
adunare = chidimos
aer = şudrimos, prabol
afacere, *am făcut ceva* = cherdem caicipa
afacere, treabă = hâsmeți
afară = avri
a afla = te lacit
a agăța = to andi carfi
ager = ozalo
aghiuță = bengolo, scaraoschi = beng
aglomerație = diansbut
agricultură = hamosopro, hamoso-

pro lo câmp = toate grânele de pe câmp
aci = ate, gade
ajutor = iardâmi
alamă = jiltiharcuma (alamă galbenă)
alandala = ecopralavesti
alb = parno
albastru = mavis
albie = balai
albină = berui
albuș = parnemus, parnemus aresto
a alerga = te dinaşimos, te naşaben
aliat, *tovarăș* = momal
alienat, nebun = deino
a lipi = te lacear
alunecuș = caiarsa, alunichisardan
aluniță = calopipei
amândoi = duijene
amanet = simazi, simaghi
amant = amantos
amar = cherco
amărăciune = cherchimos
ambitios = semambitios
amenință (a) — te pretterdum
amenințător = amelițisardem, camlem
amestec = careştâr, amestechisi
amorțit = amorțisardas
anevoie = nanași, naştiu
animal = gruvui
antebraț, musi = vas
antic, vechiu = purano
anteriu, haină lungă = zubrui
an = obreş
apă = pai

apă tare (acid azotic) = pai zoralo
apătos = nai-lacio
apăsa (a) = te banghia, te banzo
aprinde (a) = te tabolo, te astares
a da foc = dimiac
aproape = paše
apropiere = catedpaše
ara (a) = te arisarna, te arisardem
a răci = şudrian
aramă = harcuma; harcumloli = aramă roşie
aranjeat = lacerdom, lacardem
arbor = ambri, ruch
arcan = capai, anicursa
ardeiu = peperi, piperi
argint = rup
argint viu = rup-giindo
aripă = pac, paca
armă, puşcă = iagai
armăsar = graci
ars = tabios, fabilas, chadşido
a arunca = te ciucoie
arcună diman
arzător chadşabasgro
ascuțit diopre, ascuțime
aseară — airat
asemănare = semenis, benzeusin
asin, măgar = char, măgari
aspru = serţi, miciach
asta = caca, caia
astăzi = avzis, aighes
ăsternut = laceartan
asasin, omoritor = mudardem
ășchie = atladepai
ascuns = garatut
ăfă = tava, tau
atunci = dala
aur = somnac, somnacai
a auzi = te şundan
avar, sgârcit = sgârcime

B

bogat = barvalo
babă = puri
babalâc = puro
bade = nane

bagaj calabaluco
băiat = cehao
baie = naioan
băielaş = cehaorò
balaur = sap
balegă = goşin
băltoacă = groapa paiesa
bandit = cior
bani = gurişti, cutto
barbă = cihor, cior
bărbat = rom
bărbătel = romorò
basm = paramici
basma — dichlo
băf = caş, caştii
bătaie = marimos
bate (a) = te mares, te guren
batjocură = marestuche joco
bătrân, babalâc = puro, phuro
bătrână, babă = phuri
bătrânamec = phurilas
bătrâneţe = phurimata
bătut mardo, gurdo
băut, băutor = pilas, pel-but, pido
băutură = pimos
belşug = berecheto
berbece = baere, upritudlilom
beteşug, boală = phago
bejie = matinos
bibliotecă = lila-but
bine = mişto
binecuvântare = O Del te miluiltu
binefacere = cher-mişto
binevăzut = te dicchezma mişto
binevenit = mişto-ailau
binişor = miştoro
biserică = changhiri, changri
bivol = gumu
blând = laceho
blestema (a) = te des arâmaia
blestemat = san dino aranaia
bluză = camizonò
boabă = cuchiu
boală = nasfal
boagă = pricopsime
boier = rai
boieresc = raimos

boieroaică = rai
bolnav = nasfalo
bordei = cocioliba
borțos = chanmo
borțoasă = channi
botez = bolimos
boteza (a) = te bolanas
bou = guru, gurub
brânză = chiral
braț = angali, muș
brumă = drosiu
brunet = oacheșo
bubbă = phueni
bumbac posom
bun laccho
bună = lacihi
bunătate = lacihimos
bunic, babalâc, bâtrân = phuro
buriă = păr
buriă-verde, gras = păr-zelino
burtoș = phucheardo
buruiană = bur
buturugă = buciuma

C

căciulă = staghi
câine = giuchel
câinesc = giuchano
cal – gras
câlca (a) = te ustcaies
câldăiu = chur
câlcăt ușteado
cald = tatimos
căldare câcái
căldură – tató
călduros tatimos
calitate = àc feló
cămașă – gad
când = canà
cântă (a) = te ghilaba
cântare = ghilabas
cântăret – ghilabal
cântat – ghilabadas
cântec – ghilabadimos
cap = şoro, po
capră – buzui

cărbune – angar
cârlan churoro
cârnat – goi
carne – mas
carte = lil
cartoș – coloupiri, provingra
câruță = ordon
casă = cheher, cher
căsătorie = iusurimos
căsuță = cheheroro
câte = cazom
căzut = pelas
ceapă = purumb, purum, lolipurum
ceară = halipè
certa (a) = te halpes
chema (a) = te acharles, achorles
chemare = acharimos
chior = corò
ciorbă = zumi
cismă = cheherea
coadă = pori
cobori (a) = muncama tele
cocos = başno
concubină, ţiitoare = necunimue
copil – ceheao, ticcino
copilăresc, copilărie = ceheorăschi
copt = peco
crăpa (a) te pharau
credincios ceacso
creștere – bareares
cruce trușul
cunoscut – pringeardo
curge (a) = te thabdel
cuțit ciuhri, churi
cuvânt – lab

D

da = si
dacă sostar, di
dară = pale
dator ugiledo
deal = malò
deget – nai
deodată = adacdate
departe = dur
are – durim os

deschide (a) = te putari
deschis = putardo
despre = andasoste
din — anda
dinainte anglal
domnișoară — cehei, rachissi
dormi (a) = te soimos
dragoste = chola — gamoben
drept = ceaces
duce (a) = te geal
dulce = gudeo
Duminecă — Gurge
Dumnezeu — Del, Deve, Devel
după = palo
durere = diic
dus, s'a dus = ghelò, ghetatas

F

fântână = haing, hain
farmec — șucarimos ; vezi *frumusețe*
fât frumos — cehao — șucar
fecior = cehaoro, fiu = ciabo
femeie romni
ficat = calingio, bucho
fier = sastri
fioros = prea nasul
flăcău — cehao — barò
floare lulughi
foc iag
frică dăr
frumos = șucar
frumusețe = șucarimos
frunte cicat
frunză = patriu
fugă nașimos
fulger = strafil
fum thua
fura (a) = te ciordeim, cio a, furt = ciordaș
furnică — chir

G

găină — chaiu
găscă = papiu
gaură = hâu

ginere = geamutro
gol — nango
grâu = ghiu
greu — pharò
gros = thulo
gură mui

H

hot = cior

I

îarbă = cear
îepure = șoșoi
îmbrăcat = hureado
împărți (a) = hulanau
în — an
înalt — uceo
înapoi = palpale
încât = au cazom
încotro = caring
îngrăsat thulilas
îngropa (a) = te prahoule
îngust — tang
înimă — ilò
înnecat = tasilo
însura (a se) = te insurilpes
întâlni (a) = te maladopes
întoarce (a) = te erisailo
iubi (a) = te deiusledal

J

joc chelrinos
jos — tele
juca (a) = te chelau
jumătate = opaș
jurământ solahadinos

L

lacrimă = asfea
lângă = pașa
lapte = tud, zud
larg, lată = buflo
lîsa (a) = te meches

legat = phanglo*lemn* = eaş*leşinat* = leşisusailas*limbă* = cihb*lovi (a)* = te dandesdal*lumânare* = enonechi*lună* = cehenot*lup* = ruiu**M***măgar* = hăi*măine* = thearo*mamă* = mandradei*mamelă* = ciuci*mână* = vas*mâncă (a)* = te hau*mâncare* = habe*mânz* = churoro*mare* = baro*mărunt* = hurdo*măsea* — thar*merge (a)* = te geau*miazănoapte* = palaireat*miazăzi* = palanghes*miel* = baero*mijloc* = mascar*mincinos* = hohaimos, hohamuo*minciună* = hohaimos*mințe* = hohaiel*minți (a)* = te hohaiies*miros* = cehaudimos*mirosi (a)* = te chaudes*mișca (a)* = te mişchilpe*mișcare* = miş-chimos*mititei* = tâcne*moale* = covlo*moare* = merel, dela te meraben =
a muri*mort* = mulo*moș* = phuro*muiere* = romni*mult* = but*muma-pădurii* = i mama te oşe-
schi*mușca (a)* = te dandales**N***naște (a)* = te cheres*naștere* = cherdas*nasture* = cociae*năvală* = jangle*neagră* = cali*nebotezat* = neboldo, biboldo*nebun* = dilo, deino*nebunie* = dilimos*necăjit* = holearico*necaz* = holeaimos*necunoscut* = nepringeardo*negru* = calo*nimic* = canci*noapte* = reat*noroc* = bah*noroiu* = cic*nuc* = achor*nucă* = achoriu*nume* = alan**O***oaię* = bacri*oală* = piri*oarbă* = cora*oboseală* = ichino*obosi (a)* = te ichinisailo*ochiu* = iacho*om* = manoş*omenesc* = mamoşischi*omori (a)* = te mudares*opincă* = turuvlea**P***păcat* = bezeah*păcatui (a)* = te cherel — bezeah*păduche* = gina*pădure* = oş*pământ* = phuu*pânză* = pohtan*păr* = bal*păros* = balalo*pe* = pi*pepene* = lubenişa

pește = maciho
piață = bar
picătură = pichial
piept = coliu
pieptene = canghi
plângere (a) = te roies
plâns = roimos
pleca (a) = te teleores
plin = pherdo
ploaie = brâșând
popă = rașai
porc = balo
porumb = boleo
poveste = paramici
pune (a) = te cihos
pușin = țora

R

râs = asas
râu = nasul
roșu = lolo
rugămintă = rughimos
rupe (a) = te phaglilas, te paggherben
rușine = lageaoa
rușinos = lageamos

S

sac = gono
sân = brac
sânge = rat
sângeros = ratalo
sârac = cioro
sare = lou
sări (a) = te hutel
sarpe = sop
sbura (a) = te zburil
scălda (a se) = te naiestu
șchiop = phago
scula (a se) = te ustel
seară = reat
sete = truș
sfârc (de țâță) = o sfârco le ciuciaco
soare = cham
soarece = candoi
soră = pheu

soție, *femeie* = romni
spre = can
spune = motho
sta (a) = te beșes
stea = ceherai
șterge (a) = te cosăs
ă sti = te geanes
strâmb = bango
strâmbă (a) = te bangheores
strâmt = tangò
strâns = chidino
strica (a) =
subțire = sano
suflă (a) = te phurdau
supărare = holearimos
supărăt = holearime
surd = cașuco
sus = oprè
svârli (a) = te cihudes

T

tăcea (a) = te acehes
tăia (a) = a scoate = te cihues, te man, te sellitaria
tâlhar = cior
tînăr, tânără = tarno tarni
tare = zuralo
tată = tikasko, dad
teamă = darimos
teme (a se) = te daraben
temp, *vreme* = ciro
tobă = tabuk, tombun
topor = toer, tover
tot, toată = sa, sea
tovarăș = mahlo
trag = țidada, țîrdava
trandafir = rosa
treaz = massob
trebuincios = hunte
tremurat = izdral
trup, corp = teșta, trupo
turtă = bokoli

T

țară = them
țărână = seck

farc, cerc — rundo
țărm, mal kunare
țâjă ciucic
țigan rom, romino, romnicel
țigănește = romanes; geanes romanes? = știi țigănește?
ține (a) — te incheores
ținut — cetogaș
țipar — alo

□

ucide (a), omorî te mudaraptu
ulijă — stigga
umbla (a) — te phirel
umflătură = phucherdo
umflu (mă) phuchili
unchiu, bunic coc, dadesgropal
ung = makalau
urciorul = akhoro
ureche — cam
urît ciorero
urs ricino
ursărește = sicom
uscat — șuco
usturoi pura, țiria

vocă grumni
văduv phivlo
văduvă — phivli
val diklo
vale hor
valet, serv veleto
vâna (a) te vazh
vânător vezheokero
vânt balval, bear, braval
văr kako
vârsa (a) te cihadipe
varză sah, soc

văzând — dikindos
veche — phurami
vedea (a) = te dic, te dichau
vedere = dichimos, dichomos
veni (a) te ovel, te hav
verde = zelino
verdeață = cer, zelinos
vesnic cimaster
vială = civava
viețui (a) — te dsivaben
vin mot
vinde (a) te bikken, te latsakerit
vioară — setra
viol — forțoltu
viola (a), forța = te forțoltu
virgină, fecioară — cek
vis — suno
visa (a) te dicles suno
vîțel = varinhilo
viu = aleau
voi — dumé
vorbi (a) — te desdumo te räckerben
vostru (al) — tumaro
vrabie cirikli
vreme, timp ciro
vulpe renade
cultur — bisothilo

Z

zâhăr — zahoro
zălog, amanet simazi, simaghi
zăpădă in, iive
zeu deblo
zi — ghes
zice (a) te phenes
zidire, casă = cher, ker
ziuă dives, divus, gesipe, (ghesipe), ghes.

N U M E R A L E ¹⁾

Pentru a arăta influența străină exercitată asupra limbii lor, ţiui să dau ca probă aici, numeralele, pentru a se vedea că pe lângă asemănarea numeralelor țigănești cu cele din limba hindusă, s'a exercitat pe lângă alte influențe, și cea grecească.

1 = iec, ec.	31 = triandaiec
2 = dui	32 = triandadui
3 = trin, drin	33 = triandatrin
4 = ștar	34 = triandaștar
5 = panci, pangî, banș	35 = trianda-panci
6 = șo, șou, șob (k)	36 = triandașo
7 = eftă	37 = triandaefta
8 = octo, ohto	38 = trandaochto
9 = eñia, ennia	39 = triandaeñia
10 = deș	40 = saranda, staranda, ștar-verdeș
11 = deșuiec, deșiek	50 = pendá, iepássel, panda, pan-civerdeș, ponsaudis (k)
12 = deșudui, deșdui	60 = șovárdeș, șoandis (k)
13 = deșutrin	70 = eftavárdeș, eftáverdeș
14 = deșuștar	80 = ochtovárdeș, octoverdeș
15 = deșupanci	90 = eñiavárdeș, eviandis, enia-verde, enniandis
16 = deșuso	100 = șel, cel, plural — șela (P.)
17 = deșuefta	200 = duivárșel, deișel, duîșel
18 = deșuocto	400 = ștarvárșel
19 = deșueñia	600 = șovárșel
20 = bis	800 = ochtovárșel
21 = biștuiec, bișiek	900 = eñiavarșel
22 = biștudui	1000 = deșvárșel, deșverșel, eke-zeros (ungurește), sero (k)
23 = biștutrin	2000 = bișvarșel
24 = bișteștar	3000 = triandavarșel
25 = biștepanci	5000 = pendavarșel.
26 = bișteșo	
27 = bișteefta	
28 = bișteochto	
29 = bișeñia	
30 = trianda, drin kope deș, tranda (k)	

¹⁾ Numeralele sunt luate după Wlislochi, M. Kogălniceanu și G. Potra.

DOCUMENTE

A) *Regeste*

1483 Mai 12, Târgoviște. Vlad Vodă, Domnul Țării-Românești, dăruiește un sălaș de țigani stolnicului Dragomir.
Acad. Rom. doc. XC, 5.

1496 Iunie 18, M-reia Clavacioc. Radu Vodă, Domnul Țării-Românești, întărește stăpânire mănăstirii Govora, peste un țigan cu copiii lui.
Acad. Rom. doc. XI/257.

1506 Iunie 23, București. Porunca lui Radu Vodă, Domnul Țării-Românești, prin care întărește boierului său Dragomir Mățilă stăpânire peste țiganul Tugulea dimpreună cu al său copil Tatul, ce i-a fost dat de vărul său Căzan.
Acad. Rom. doc. CCXVI 1.

1511 Aprilie 19. Vlad Vodă (Vlad IV zis și Vlăduț), Domnul Țării-Românești, întărește mănăstirii Govora, stăpânire peste țiganii dăruiți de jupânița Neaga, fata lui jupan Dan Durduca.
Arh. Stat. Secț. Ist.

1518 Octombrie 30. Neagoe Basarab, Domnul Țării-Românești, întărește mănăstirii Govora, stăpânire peste un țigan, dăruit mănăstirii de Tatul dela Râmnici.
Arh. Stat. Secț. Ist.

1520 Septembrie 5. Neagoe Basarab, Domnul Țării-Românești, întărește mănăstirii Valea, stăpânire peste un loc de mănăstire, peste o parte din moșia Băjeștii și Cureștii, peste via din Golești și peste niște sălașe de țigani.
Arh. Stat. Secț. Ist.

1520 *Septembrie 16.* Neagoe Basarab, Domnul Țării-Românești, întărește mănăstirii Seaca din județul Olt, stăpânire peste satele Mușetești, Vaideei și Criva, peste moara din Olteț, dela Leotești și peste câteva sălașe de țigani.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1523 *Iulie 11.* Vladislav (III), Domnul Țării-Românești, întărește mănăstirii Dobrușa, stăpânire peste satul Crivina, ocina din Poiană, peste câteva sălașe de țigani, și peste găleata domnească din Crivina.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1525 *Aprilie 19, București.* Porunca lui Vladislav, Domnul Țării-Românești, prin care întărește lui jupan Stanciul gramatic stăpânire peste toate părțile de moie pe care tatăl său Stanciul Obrazlat le-a avut în satele Drugănești, Cornățeni, Conțești, Vintilești și Cliciu și peste țiganii ce se vor alege ca ai tatălui său.

Acad. Rom. doc. CCXVI 2.

1526 *Martie 31.* Radu Vodă (Radu IV dela Afumați) întărește mănăstirii Govora stăpânire peste mai mulți țigani, unii dăruiți mănăstirii de Magdalina monahia, iar alții cumpărați de egumenul Dorotei.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1526 *Iulie 12, Târgoviște.* Porunca lui Radu Vodă, Domnul Țării Românești, prin care întărește lui jupan Radul mare logofăt, soției lui Voica, fratelui ei jupan Pârvul și nepoților lui: Danciul și Preda, feciorii Boicăi, stăpânire peste niște sălașe de țigani.

Acad. Rom. doc. CCXVI/3.

1526 *August 6.* Radu Vodă (dela Afumați) întărește lui Vlaicu clucerul stăpânire peste țiganul rămas din țiganii monahiei Magdalina.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1529 *Septembrie 25.* Cartea lui Barbu Banul Craiovei, prin care întărește mănăstirii Bistrița stăpânire peste stupăria din Murgaș și peste mai multe sălașe de țigani, coborite lui dela părinți și dela Pârvu Banul.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1532 Iulie 24. Vlad Vodă, Domnul Țării-Românești, întărește jupânului Vlaicu clucerul stăpânire peste țiganul Budur.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1532 Decembrie 29 Vlad Vodă, Domnul Țării-Românești, dă jupânului Vlaicu clucerul și fraților stăpânire în Năpârsteni, Găvănești, etc. și peste mai multe sălașe de țigani.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1533 Februarie 2. Vlad Vodă (Vlad VII, Vintilă) întărește mănăstirii Argeș stăpânire peste două sălașe de țigani dăruiți de Basarab Voievod.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1533 Aprilie 16. Vlad Vodă (Vlad VII, Vintilă) întărește mănăstirii Bistrița stăpânirea peste moșia Stroești și trei sălașe de țigani dăruite de jupâneasa lui Barbu Banul.

Arch. Stat. Secț. Ist.

1535 Aprilie 1. Vlad Vodă (Vlad VII, Vintilă) episcopiei de Râmnic, dă stăpânire printre altele și peste țiganii dăruiți episcopiei de Doamna Anca.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1535 Noemvrie 23, București. Radu Vodă, Domnul Țării-Românești, întărește stăpânire lui Mihnea postelnicul peste moșia din Bădeni și peste niște țigani ce i-a dăruit mumă-sa, jupâneasa Stanca, în care moșie frații săi Radul și Vlad să nu se amestece.

Acad. Rom. doc. CXXVI/15

1536 Iulie 7, Târgoviște. Radu Vodă, Domnul Țării-Românești, întărește stăpânire lui Radomir dvornicul și fiului său Drăghici scriitorul peste moșile Petrosul, Mereani, Brăzești și peste mai mulți țigani.

Acad. Rom. doc. LIX/27

1536 Octombrie 24. Radu Vodă (Paisie) întărește lui Vlaicul logofătul și fraților lui stăpânire peste mai multe ocine și munți din Stănești, între care și muntele Mamaia, cum și peste mai multe sălașe de țigani.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1537 *Iulie 2, Târgoviște.* Radu Vodă, Domnul Țării-Românești, feciorul Radului Vodă, întărește stăpânire peste niște țigani a Bratului armașului și a fratelui său Vlaicu.

Acad. Rom. doc. CXXVI/135.

1538 *Iulie 16, Târgoviște.* Radu Vodă (Paisie) întărește stăpânire lui Drăghici spătarul și fratelui său Udriște mare vistier, feciorilor lor și vărului primar Vintilă comisul, peste câteva moșii și mai multe sălașe de țigani.

Acad. Rom. doc. XXXIX 5.

1538 *August 28.* Radu Vodă (Paisie) întărește Sarei călugărița și soru-si Ana stăpânire peste toate satele și țiganii lui Stoica al lui Milco, fiindcă aceasta a vândut lui Basarab Voievod satul Aninoasa, ocină dreaptă a Sarei.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1539 *Ianuarie 8.* Radu Vodă (Paisie) întărește mănăstirii Cozia stăpânire peste mai multe sate, peste vinăriciul domnesc, găletăria din județul Vâlcii și peste 300 sălașe de țigani.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1540 *Iunie 22, Târgoviște.* Radu Vodă (Paisie) întărește stăpânire Stanciului postelnic și soției sale Moma, peste toate moșile și țiganii ce i-au agonisit.

Acad. Rom. doc. XXXIII/214.

1545 *Iunie 16.* Mircea Vodă (Ciobanul) întărește așezământul jupanului Radul pârcălabul, care lasă după moartea soției sale Caplea, satul Elhovățul și trei sălașe de țigani.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1546 *Iulie 7.* Cartea arhiepiscopului Paisie dela Buzău, prin care mărturisește că Țintea marele armaș, la moartea sa, a dat de pomană sfintei episcopiei, satele Răhovul și Cozleacii, două sălașe de țigani și via dela Bucov.

Acad. Rom. doc. CXXVI/206.

1548 *Aprilie 5, București.* Mircea Vodă (Ciobanul) întărește stăpânire episcopiei Buzăului, peste un sălaș de țigani și peste patru pogoane de vie din dealul Săsenilor, ce le-a dat danie sfintei episcopiei, Miclea logofătul.

Acad. Rom. doc. CXXVI/136.

1548 *Iulie 2, București.* Mircea Vodă (Ciobanul) intărește stăpânire lui Mihail pisețu și feciorilor lui peste mai multe părți de moșie din moșia Fata și peste mai mulți țigani.

Acad. Rom. doc. XL 29.

1548 *Septembrie 1.* O mărturie a cinci oameni dată unui jupân Nicula pentru fugirea unei țigance.

Arh. Stat. M-rea Bradu Pach. VII 1.

1552 *Aprilie 28, Iași.* Ștefan Vodă (Ștefan VI, Rareș) intărește stăpânire lui Gheorghe logofătul, peste mai multe moșii și peste un țigan.

Acad. Rom. doc. VI/49.

1555 *Martie 31, Vaslui.* Alexandru Vodă (Lăpușneanu) intărește stăpânire lui Dan portar de Suceava peste mai mulți țigani și părți de vie din plaiul Gladcovului, Horodiștea și din plaiul Voievodului.

Acad. Rom. doc. V/75.

1555 *Mai 10.* Cartea lui Pătrașcu Vodă (Pătrașcu cel Bun) prin care intărește lui Udriște slugerul și soției sale Stanca, stăpânire peste câteva moșii și mai mulți țigani, coborîți prin moștenire dela jupânița Mușa, mama Stanchii.

Arh. Stat, Secț. Ist.

(1559—1567) *Iulie 5.* Petru Vodă intărește mănăstirii Dobrușa stăpânire peste satul Crivina și peste moșia Poiana lui Ciolan și altele, intărind și trei sălașe de țigani.

Arh. Stat. Secț. Ist.

1562 *Noemorie 20.* Petru Vodă, fiul lui Mircea Vodă, intărește mănăstirii Tismana și egumenului Ioan stăpânire peste următoarele sălașe de țigani: Danciul, Radul, Nana, Danciul, Oprea și Radul cu țigâncile și cu copiii lor, poruncind totdeodată globnicilor domnești să nu mai socotă pe acești țigani ca fiind « domnești », deoarece domnul i-a « scos din catastih ».

(Publicat d^o Al. Ștefulescu, *Tismana*, p. 251—252.).

Originalul la Arh. Stat. Secț. Ist.

1564 *Aprilie 10, Hârlău.* Ștefan (Tomșa I) Vodă, Domnul Moldovii, întărește stăpânire lui Toader logofătul peste o moșie și peste niște țigani.

Acad. Rom. doc. LXIV 108.

1567 *Iunie 17.* Petru Vodă (Petru II, 1556—1567) întărește mănăstirii Tismana stăpânire în Izvarna peste o parte de moșie și peste un sălaș de țigani, închinat mănăstirii de jupânița Rada și de nepoții ei Dragomir logofătul, Radul și Badea.

(*Publicat de Al. Ștefulescu Tismana*, p. 255—256.).

Arh. Stat. Secț. Ist.

1567 *Octombrie 22.* Petru Vodă (Petru II) dă mănăstirii Tismana să ție mai multe sălașe de țigani care fugiseră peste munte în Țara Ungurească și au fost aduși înapoi de Ioan egumenul mănăstirii.

(*Publicat de Al. Ștefulescu, Tismana*, p. 257—258.; *originalul la Arh. Stat. Secț. Ist.; copie la Acad. Rom. doc. CXXII 216.*)

1569 *Mai 31, București.* Alexandru Vodă (Alexandru III, 1567—1577), Domnul Țării-Românești întărește mănăstirii dela Cricov cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, stăpânire peste jumătate din satul Zănoaga, anume peste partea Măndeștilor, și peste un sălaș de țigani.

Acad. Rom. doc. XL 39.

1569 *Iulie 2.* Alexandru Vodă (Alexandru III) întărește episcopiei Buzăului stăpânire peste niște țigani ce i-a dat la moartea sa stolnicul Radu din Boldești și mumă-sa jupânița Maria.

Acad. Rom. doc. CXXVI 21.

1570 *Martie 29, București.* Alexandru Vodă (Alexandru III) întărește stăpânire părintelui Atanasie, episcopul Buzăului, peste niște țigani.

Acad. Rom. doc. CXXVI 172.

1570 *Noemvrie 12, București.* Alexandru Vodă (Alexandru III) întărește mănăstirii Mărgineni cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, stăpânire peste satul Zănoaga, anume peste jumătatea din parte Măndeștilor din Stâncești și peste un sălaș de țigani.

Acad. Rom. doc. XL 41.

1571 Ianuarie 9. Cartea lui Alexandru Vodă (Alexandru III) relativ la niște țigani ai mitropoliei, dăruiți de Radul stolnicul.
Arh. Stat. Mitr. București, CLV/1.

1571 Martie 20, București. Alexandru Vodă (Alexandru III) întărește stăpânire lui Zlate, peste satul Tămburești partea Cojescului a treia parte, asemenea pentru Comani, Cojești și Buora și peste țigani tot a treia parte.

Acad. Rom. doc. XL/42.

1572 Aprilie 15, București. Porunca lui Alexandru Vodă, Domnul Țării-Românești, prin care întărește lui Stroe vătaf stăpânire peste părțile Chirei, Vilaiei și Oancei din Svinetești, peste părțile: Stoicăi Grosul și Schitei din Borâla și peste două sălașe de țigani.

Acad. Rom. doc. CCXVI/5.

1572 Iulie 28. Alexandru Vodă (Alexandru III) întărește stăpânire lui Lupul vătaf și lui Pârvu grămătic peste satul Nenia, lui Lupu vătaf și peste mai mulți țigani ce i-a cumpărat.

Acad. Rom. doc. XL/45.

1575 Ianuarie 19. Alexandru Vodă (Alexandru III) întărește lui Berivoe logofătul stăpânire peste Neacșa țiganca.

Acad. Rom. doc. XXI/288.

1576 Februarie 15. Alexandru Vodă (Alexandru III) întărește stăpânire lui Stoica mare postelnic peste un țigan care a fost de moștenire al jupâniței Maria din Ragul.

Acad. Rom. doc. CXXVI/18.

1576 Februarie 15, București. Zapisul jupâniței Slavna călugăriță și al jupâniței Stanca Bengăi, cu fiul ei Vladislav, prin care vând un sălaș de țigani lui Dumitru postelnicul din Lăcosteni.

Acad. Rom. doc. CXXVI/17.

1577—1583 Iulie 23. Mihnea Vodă (Turcitul) întărește mitropoliei stăpânire peste un țigan.

Arh. Stat. Mitr. București CLXVI/1.

1578 *Aprilie 27.* Mihnea Vodă (Turcitul), Domnul Țării-Românești, fețiorul lui Alexandru Voievod, întărește lui Neagoe fost mare logofăt, stăpânire peste o țigancă anume Anca.

Acad. Rom. doc. XXI/287.

(1578—1583) *Iunie 14.* Mihnea Vodă (Turcitul) judecă pricina episcopului Atanasie dela sfânta episcopie a Buzăului ce a avut cu Dragomir Roade-mei, pentru un țigan.

Acad. Rom. doc. CXXXII/145.

(1578—1583) *Iulie 12.* Mihnea Vodă (Turcitul) Domnul Țării-Românești, întărește stăpânire lui Drăghici și Giurgiu postelnici din Tomeni peste țiganul Opriș ălăutariu pe care îl cumpărase tatăl lor Stroe biv vtori dvornic dela jupâneasa Despina din Drăgoești.

Acad. Rom. doc. CXXXIII/64.

1578 *Octombrie 4.* Mihnea Vodă (Turcitul) întărește stăpânire lui Baciul din Câmpulung, peste un sălaş de țigani.

Acad. Rom. doc. XXI/193.

1579 *Mai, București.* Mihnea Vodă (Turcitul) întărește stăpânire lui Giura din Șerbănești peste moșia Fata, anume peste partea ce-a cumpărat-o dela fiica lui Stanciu pentru 1700 aspri și peste mai mulți țigani, ce i-a cumpărat dela alții.

Acad. Rom. doc. XL/51.

1579 *Iulie 19.* Zapisul lui Stoichița fost mare postelnic, prin care dăruiește nepotului său Crețu, moșia Berindești de pe apa Buzăului și niște țigănci.

Acad. Rom. doc. CXXVI/97.

1580 *Martie 16, București.* Mihnea Vodă (Turcitul) întărește stăpânire lui jupân Mitrea mare dvornic și a jupânesei lui Neaga, peste niște țigani, pe care i-a cumpărat dela Radul postelnicul și dela jupâneasa lui Maria.

Acad. Rom. doc. CXXVI/20.

1580 *Iunie 10, Suceava.* Cartea lui Iancu Vodă, Domnul Moldovii, dată în privința unor țigani.

Acad. Rom. doc. XL/49.

1581 Martie 18. Cartea lui Mihnea Vodă (Turcitul) prin care schimbă cu Dragul postelnicul, o țigancă pe un țigan.

Arh. Stat. Mitr. Buc. CLIX/1.

1581 August 21, Suceava. Iancu Vodă, Domnul Moldovii, întărește stăpânire lui Condrea Bucium, mare vornic de Țara de jos, peste părțile de moșii, ce a cumpărat dela unii și alții, anume: Nănești, Tescani, Bizăghești, Proselnici și Otești, precum și peste țiganii ce a cumpărat, iarăși dela unii și alții și peste drepti țiganii lui.

Acad. Rom. doc. V/70.

1581—1582, București. Mihnea Vodă, Domnul Țării-Românești, întărește stăpânire lui Mitrea fost mare dvornic și a jupânesei lui Neaga peste un sălaș de țigani, care sălaș de țigani a fost de moștenire al jupânesei Neaga și al fratelui ei Pătrașco postelnic.

Acad. Rom. doc. CXXVI/207.

1582 Septembrie 2, Suceava. Iancul Vodă, Domnul Moldovii, întărește vânzarea făcută de Gavril și frații săi a unei țigănci pe nume Teodora lui Eremie Chicer diacul, pentru 500 aspri.

Acad. Rom. doc. XLIX/1.

1583 Mai 20. Porunca lui Mihnea, Domnul Țării Românești, prin care întărește slugii sale postelnicului Radu din Slavica stăpânire peste partea lui Staicu și a jupâniței lui, Leana, ce o au în Pisculești și peste o țigancă ce a cumpărat-o dela Badea din Vâlsănești.

Acad. Rom. doc. CCXVI/9.

1585 Ianuarie 13. Hrisovul lui Petru Vodă (Cercel) relativ la niște țigani.

Arh. Stat. Mitr. Buc. CLX 1.

1585 Noemvrie 6, București. Porunca lui Mihnea Vodă, Domnul Țării Românești, prin care întărește lui Drăghici și lui Giurgiu postelnici stăpânire peste părțile jupâniței Buica din Sventești și peste țiganii jupâniței Buica.

Acad. Rom. doc. CCXVI/1

1587 *Iunie 10, Tecuci.* Petru Vodă (Şchiopul, a doua domnie) Domnul Moldovii, întăreşte stăpânire mitropoliei de Roman, cu hramul sfintei Paraschiva, peste mai multe sălaşe de țigani.

Acad. Rom. doc. LXI/8.

1585—1591 *Iunie 23.* Mihnea Vodă (Turcitul), Domnul Țării Românești, dă voie părintelui arhiepiscop Luca dela Buzău ca să tie și să caute pe țiganii fugiți pe care îi are dela Stoichița fost mare postelnic.

Acad. Rom. doc. CXXVI/115.

1588 *Ianuarie 26.* Iirisovul lui Mihnea Vodă (Turcitul), Domnul Țării Românești, prin care întăreşte mănăstirii Dobrușa, stăpânire peste niște țigani.

Acad. Rom. doc. LXXXIX 15.

1589 *Ianuarie 24.* Mihnea Vodă (Turcitul), Domnul Țării Românești, întăreşte stăpânire jupâniței Stanei peste un țigan pe care l-a cumpărat dela jupânița Anca din Crăsanii.

Acad. Rom. doc. CXXVI 72.

1590 *Martie 25, București.* Porunca lui Mihnea (Turcitul), Domnul Țării Românești, prin care întăreşte slugii sale Giurgiu postelnic stăpânire peste o țigancă.

Acad. Rom. doc. CCXVI/13.

1590 *Aprilie 18, București.* Mihnea Vodă (Turcitul), Domnul Țării Românești, întăreşte stăpânire lui Radu fost mare armaș, peste mai multe vii din Strejești și peste mai mulți țigani ce i-a cumpărat.

Acad. Rom. doc. XL/70.

1592 *Martie 15, Iași.* Aron Vodă, Domnul Moldovii, întăreşte vânzarea făcută de Ilea jitnicerul a unui țigan pe nume Coțagă cu soția și copiii lor, lui Macri aprobul pentru 20 taleri frumoși.

Acad. Rom. doc. XLIX 2.

1593. *Mai 27, Iași.* Aron Vodă, Domnul Moldovii, întăreşte stăpânire mitropoliei de Roman, cu hramul sfintei Paraschiva, peste mai multe sălaşe de țigani.

Acad. Rom. doc. LXI/11.

(1593—1600) *Decembrie 20.* Mihai Vodă (Viteazul), Domnul Țării Românești, feierul lui Pătrașco Vodă, întărește stăpânirea lui Detco logofăt peste niște țigani ce le-a cumpărat dela Voinea și dela fiul său Stanciul.

Acad. Rom. doc. CXXVIII/213.

1595, București. Mihai Vodă (Viteazul), Domnul Țării Românești, feierul lui Pătrașco Vodă, întărește stăpânire lui Stoica al doilea logofăt, peste niște țigani.

Acad. Rom. doc. XXIX/283.

1596 Aprilie 16, Gherghița. Mihai Vodă (Viteazul), Domnul Țării Românești, feierul lui Pătrașco Vodă, întărește stăpânire lui Jipa din orașul Buzăului, peste un țigan pe care l-a cumpărat dela Tudor logofătul din Slăvitești.

Acad. Rom. doc. CXXVI/78.

1596 Iulie 20, Suceava. Eremia Moghilă, Domnul Moldovii, întărește vânzarea făcută de Toader Turcitol și Tăutu diakul cu fratele său Toader, a două țigânci pe nume: Marfa cu fiica și Săbuna cu copiii săi, lui Macri mare armaș, pentru 200 zloti tătărești.

Acad. Rom. doc. XLIX/3.

1598 Martie 28. Eremia Moghilă, Domnul Moldovii, întărește stăpânire lui Sava Țopovici, peste niște țigani ce au cumpărat dela Obreja aprodul.

Acad. Rom. doc. X/55.

1598 Iunie 26, Suceava. Eremia Moghilă, Domnul Moldovii, întărește episcopiei Romanului stăpânire peste niște țigani, ce i-au fost dăruiți de Agaton episcopul d'acolo.

Acad. Rom. doc. LXI/12.

1598 Septembrie 9. Zapisul lui Jipa din Tălpășești prin care dă jupânului Stoica mare vistier și soției sale Dochia, un țigan pe nume Tova.

Acad. Rom. doc. XL/86.

1599 Martie 28, Iași. Eremia Moghilă, Domnul Moldovii, întărește vânzarea de țigani a lui Obreja aprod către Sava Țopa.

Acad. Rom. doc. IX/12.

B) *Documente în extenso*

1.

1600 Iași.

Zapisul lui Alexandru, feciorul Tudosiei, nepotul lui Nădăbaico, prin care vinde lui Gligorie Bogdan, pe un Ursul țiganul, pentru un cal bun prețuit 15 galbeni.

Adeca eu Alixandru fecior Todosiei, nepot lui Nădăbaico dvornic scriu și mărturisesc cu (a)cest zapis al mieu, cum eu de bună voia mea am vândut un țigan anume Ursul țiganul cu feciorii lui; vân(du)tu-l-am lui Gligorie Bogdan dirept un cal, prețuit dirept cinsprezece galbeni bani buni, ca să-i hie lui dirept țigan și în tocmeală noastră au fost Ivașco Crăje și Ghiorma și Vasilie Crăje, eu și Vasilie Crăneanul și Lupul din Tovăești și Costache și Ivașco Mărăganul și Eremia Nădăbaico și Stamate și alți mulți oameni buni.

Mai spre mare credință ne-am (pus) pecetele ca să să știe.
Iași 7108 (1600).

Az Sava diac sam pisahmo i tihom vă siu tocmalu.

× Eu Necula Ghiorma mărturisesc cum mai sus scrie.
× *Az Vasilie Crăje.*

Doc. original, hârtie, rupt în câteva locuri. Intărit cu șase pecete inelare în negru.

(Acad. Rom., doc. XXXVII/112)

2.

1601 Mai 25.

Zapisul logofătului Șerban Doicescul și al jupânesei sale Caplea, prin care fac schimb de țigani cu păharnicul Matei Tătăranul.

Adeca eu Șerban log(ofăt) Doicescul denpreună cu jupâneasa mea Caplea scriem și mărturisim cu acesta al nostru zapis ca să fie de bună credință la mâna dumnealui Matei păh(arnic) Tătăranul, cum să să știe că am făcut tocmeală cu dumnealui de i-am dat pre Neacșa țiganca și dumnealui mi-au dat pre Stana țiganca, schimb cap pentru cap. Derept aceia i-am dat acest zapis al nostru la mâna dumnealui ca să-i fie această țigancă ce scrie mai sus de moșie și stătătoare lui și feciorilor lui în veaci. Si

boiari mărturie care vor iscăli mai jos și noi pentru mai adevărată credință mai jos ne-am pus pecetele¹⁾ și iscălituri ca să să crează.

7109 (1601) Mai 25.

× Eu Șerban Doicescul

× Eu jupâneasa Caplea a (lui) Șerban logofăt Doicescul.

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/8)

3.

1602 August 20.

Zapisul lui Măciucă clucerul și al jupânesii lui Maria prin care vând o țigancă Doamnei Neaga.

Eu Măciucă clucerul și ju(pâneasa) (lui) (M)aria scris-am noi al nostru zapis ca să stea (la) mâna Doamnei Neagăi, cum să se știe c'am vândut pre o țigancă anume Boba țiganca. Deci o-am vândut dorept 1200 aspri și ne-au dat banii toți gata și i-o-am vândut de a noastră bună voie, cu știrea tuturor megișilor, de prin prejurul locului, cum ca să-i fie Doamnei Neagăi de moșie și nepoților și strănepoților și de nimeani ligănat, nici clătit, preste vânzarea noastră.

Și mărturii Papa vistierul și Stanciul slugear și Oancea logofăt și din Prociuc, Neagu, și din Boziani, Dragomir și alții mulți. Așa să să știe.

7110 (1602) August 20.

Doc. original, hârtia foarte stricată din cauza umezelii, cuvintele puse între paranteze nu se pot ceti în original, în acele locuri doc. fiind rupt.

(Acad. Rom., doc. CXXVI/98)

4.

(1610) Februarie 15, Bârlad.

Cartea lui Apostol și Gligorcea, deregătorii de Bârlad, prin care mărturisesc că Ștefan și Mafteiu au vândut niște țigani lui Nicocără spătarul.

¹⁾ De pecete nici vorbă, nu știau nici să iscălească, pentru care motiv și-au pus degetele peste respectivele semne făcute cu cerneală.

Adeca eu Apostol și Gligorcea deregătorii de Bârlad, iată a venit naintea noastră Ștefan și Mafteiu și au vândut a lor țigan anume (*loc liber*) lui Nicoară spătariul, derept 20 de galbeni, deci noi am văzut de bună voia lor tocmeala, deci noi le-am făcut zapis dela noi ca să-i hie lui dela noi întăritură până-și face și domnescu și în tocmeala lor au fost Gligorie stolnicel de în Polițeani și au fos Vartic vistiernicel de în Bătinești și au fost Pre-cup șetrarel de Incărjăoani și Crăciun de Orblai, Ionașcu de acolea și mulți oameni buni.

De aceasta scriem și mărturisim cu (a)cest zapis al nostru și ne-am pus pecețile

Pis u Bârlad, Februarie 15.

Doc. original, hârtie, întărit cu cinci peceți în tuș negru, neprecise.

Pe verso este scris de altă mână mult mai târziu — 7097 (1589) Oct. 7 — nu știu de unde rezultă data de 1610?

(Acad. Rom., doc. CLXXXVI/6)

5.

(1612) Iulie 18.

Cartea jupânului Enache mare ban de Craiova dată în pricina de judecată a jupânesei Velicăi, a banului Vodei, ce au avut cu globnicii domnești din Craiova, pentru o țigancă.

Jupan Enache velichi ban Cralevschi scris-am această a noastră carte jupânesei velicăi a banului Vodei (ca) să-i fie ei o țigancă pre nume Maria și cu trei fete ale ei pre nume Neacșa și Rada și Paraschiva, pentrucă această țigancă cu featele ei o luat și au zis că iaste domnească. Iar când au fost acum au venit jupâneasa Velica cu globnicii de față înaintea noastră de s'au părît și au spus, feierul Gudlei globnicul că această țigancă ce iaste mai sus scrisă nu iaste domnească. Deci am dăvărat cu mulți boiari că iaste megieșească a jupânesei Velicăi, moșie ohabnică. Derept aceia am dat cartea noastră jupânesei Velicăi ca să fie volnică să ție această țigancă ce iaste mai sus scrisă.

Toe govorim inaco da nest po naș reci.

(1612) Iulie 18.

Doc. original, hârtie, pecetea căzută.

(Acad. Rom., doc. CXXVI/99)

6.

1614 Octombrie 12.

Zapisul Mariei, fata lui Staico postelnic de Bucov, prin care vine de un sălaş de țigani, lui Stoica logofăt de Tărceni, drept 10.800 aspri gata.

Vă imě Otęa i Sina i světogo Duha, Amin. Troița edinosăștna i nerazdejlna.

Eu jupâneasa Maria, fata jupânului Staico postelnic de Bucov, scris-am aceasta a mea carte Stoicăi logofătul de Tărceni ca să-i fie un sălaş de țigani anume Țapul ¹⁾ faur și cu țiganca lui, anume (*loc liber*) și cu feciorii lor câți vor avea, pentru că acești țigani ce sunt mai sus scriși ei sunt ai mei dela părinții mei de moșie de strămoșie, deci când au fost acuma în zilele Domnului nostru Radul Voievod feciorul Mihnei Voievod, iar mie mi-au căzut o năpastă mare pre cap, deci văzând eu atâta nevoie mare pre capul meu și cheltuială, iar eu am făcut acest sălaş de țigani Țapul faurul vânzători și m'am tocmit de a mea bună voie cu Stoica logofătul de i l-am vândut derept 10.800 aspri gata și mi-au dat acești bani toți gata de mi-am rădicat nevoia, de m'am îmbrăcat și mi-am hrănit coconele și după aceasta s'au întâmplat la această a noastră tocmeală mulți boiai mărturie: Mușat postelnic și Dumitru logofăt și Radul logofăt de Cămșor și Mușat logofăt și Stepan logofăt *ot* Țigănești și Buta și Șteful *ot* Merlești și Crăstea logofăt *ot* Buciumeni. Derept aceia să-i fie acest sălaş de țigani moșie, derept obăbă: *Inaco da neast po moe reci.*

Pis az Neagoe logofăt

7123 (1614) Octombrie 12.

Stepan logofăt

Doc. original. Întărit cu patru peceți inelare, în negru.
(Acad. Rom., doc. XX/225)

7.

1616 Aprilie 28.

Radu Vodă, Domnul Tării-Românești, întărește stăpânirea concului Radul, nepotul jupânesei Velicăi, ce au fost a Vodei banul, peste țiganii mătușii sale Velica și să tie și niște pâine și niște stupi,

¹⁾ *Tapul* (în original e scris *Tavul* dar mai jos e corectat cu *Tapul*).

ce are în satul Cornet în bună pace de către jupâneasa Mara, sora lui Vodă banul.

Milostieň bojieň Io Radul Voevoda (i gospodin) dava gospodstvo mi sie povelenie gospodstva mi, acestui cocon anume Radul nepotul jupânesei Velicăi ce au fost a Vodei banul ca să fie volnic cu cartea domniei meale să-și ție țiganii ai mătușe-sa Velicăi și ai lui, anume Ciupina cu feciorii lui Gloabes și Buncul și Bordea și Dan și Dumitru și featele Ciupinei anume Maria și Tudora și Anca, pentru că sunt ai lui de moșie. Și iară să fie volnic Radul cu cartea domniei meale, niște pâine și niște stupi ce are lăsat la Cornet, să-și ia toate bucatele câte va avea în sat și de nimenilea opreală să n'aibă. Derept aceia și tu jupâneasă Maro sora Vodei banul ce ții satul Cornetul încă să cauți câte bucate va avea acest cocon acilea să i le dai și mai mult val să n'aibă, că așa iaste învățătura domniei meale.

Inaco da neast po reci gospodstvo-mi i is(pravnic) sam reci gospodstvo mi.

7124 (1616) Aprilie 28.

Doc. original, hârtie, scris frumos, monogramă mică roșie, pecete aplicată căzută.

(Acad. Rom., doc. CXXVI/19)

8.

1618 Septembrie 15.

Gavril Moghilă Vodă, Domnul Țării-Românești, hotărăște ca Ștefan cu jupâneasa lui Stana și fratele ei Radul, nepoții jupânesei Velicăi, jupâneasa Vodei banul, să împartă cu nepoții Vodei banul, cu Dona, Mihai și cu Dima, pe din două toate moșiiile, satele și țiganii ce vor fi căștigat amândoi, banul Vodă cu jupâneasa lui Velica, de când s'au împreunat amândoi.

Milostieň bojieň Io Gavril Moghila Voevoda i gospodin dava gospodstvo mi siu poveleanie gospodstvo mi, lu(i) Ștefan și cu jupâneasa lui Stana și fratele ei Radul, nepoții jupânesei Velicăi, jupâneasa Vodei ban ca să fie volnic cu această carte a domniei meale de să împartă cu nepoții Vodei ban cu Dona și cu Mihai și cu Dima, toate moșiiile, satele și țiganii și altele ce vor fi, de toate să aibă a împărți tot de în două frățește, însă nepoții Vodei ban ei toți să ia o parte, iar nepoții jupânesei Velicăi să ia altă

parte, jumătate din toate, din sate și *din țigani* și din toate ce va fi până la un cap de păr, însă ce vor fi câștigat amândoi, banul Vodă cu jupâneasa lui Velica, de când s'au împreunat amândoi, iar moșile lor ce-au avut amândoi mai de mult, să și le ție cine ce va fi avut pentru că au avut pîră înaintea domniei și față cu jupâneasa lui Stana și cu cununatul său Radul, avut-au pîră cu nepoții Vodei ban ce sunt mai sus scriși, pentru moșie, sate și *țigani*, și alt câștig ce-au fost al (a)cestor boiari Vodei ban și jupânesei lui Velicăi, câștigate amândoi împreună, de când au fost în zilele Radului Voevod feciorul Mihnei Voevod întâmplatul său amânduror moarte, de-au perit de către Radul Voevod, când au fost acuma după moartea lor, deci au căzut acele moșii toate, sate, *țigani*, pre mâna lor, acuma în zilele domniei mele, iar nepoții Vodei ban ce sunt mai sus scriși, ei nu vrea să facă parte acestor nepoți ai jupânesei Velicăi, ce zic ei că sunt aceste moșii, sate și *țigani* cumpărate numai de unchiu-său Vodă ban.

Intr'aceia domnia mea am căutat și-am judecat pre derept și pre lege de'mpreună cu cinstițul și prea luminatul părintele vîlădica Luca mitropolitul și cu toți deregătorii domniei mele, și-am văzut domnia mea cum nu iaste cu cale și cu dereptate să ție numai acele moșii și bucate numai nepoții Vodei ban, ci le-a ales domnia mea cu tot Divanul domniei mele ce vor fi câștigat acei boiari amândoi împreună, de când s'au împreunat, să aibă și împărți toți, în două, nepoții Vodei ban cu nepoții jupânesei Velicăi din toate ce vor fi din două, numai moșia lor ceia ce va fi avut, să și-o ție. Și-au rămas nepoții Vodei ban de lege și de judecată dinaintea domniei mele, de aceia am dat și domnia mea lui(i) Ștefan cu jupâneasa lui și Radul cum să fie volnic să împărță tot cum serie mai sus, în carteau domniei mele.

Inaco da neast po reci gospodstvo mi, i ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7127 (1618) Septembrie 15.

Doc. original, hârtie, pecete căzută.

(Acad. Rom., doc. CXXVI/28)

9.

1619 Ianuarie 21.

Gavril Moghilă, Domnul Țării-Românești, dă voie lui Ștefan și Radului ca să-și strângă ai lor rumâni căți vor fi fost la legătura

lui Mihai Vodă în satul lor, în Lacușteni, asemenea să-și strângă și pe ceilalți țigani ai lor ce erau fugiti.

Milostiiu bojiu Io Gavril Moghila Voievoda i goșpoddni ducut gospodstvo mi și poveljenie gospodstva mi lu(i) Stefan și Radu lui ca să fie voinici cu cartea domnii meale și cu sluga domnii meale anume (loc liber) de să-și strângă ai lor rumâni căci vor fi fost la legătura lu(i) Mihai Vodă în satele lor, de în sat de în Lacușteni, anume Gherghe și Lupul și Radu prăcălabul și Dumitru cu frații și toti căci au fost la (le)gătura lu(i) Mihai Vodă în sat în Lacușteni, ori unde-i vor afla, ori în satele domnii meale, ori în sate boierești, ori călugărești, ori la orașe, toti să-și strângă să-i ducă la urmă la sat unde fi-i moșia și unde i-ae apucat legătura lu(i) Mihai Vodă. Încă și alți ruinâni: Stan și Calotă și Manea și să-i îmbătă și strângereal și ai lor țigani ce vor avea fugiti de pretutindenea, pre unde-i vor afla în țara domnii meale, ori în țiganii domnii meale, ori în țiganie boierească, ori călugărească și de nimenea opreală să îi îmbătă.

Inacă da năst, po feci gospodstvo mi.

Is(pravnic) Papa vel logofat. Pis Idoxie.

7127 (1619) Gheneaie 21.

Doc. original, hârtie, pecetă căzută.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/177)

10.

1619 Septembrie 23.

Zapisul lui Dragomir, feierul armașului Pătru din Fărcășești, prin care face schimb de țiganci cu jupâneasa Evdochia vistiereasa.

Vă ină Otă i Sina i svētoga Duhu, Amen.

Eu Dragomir feierul armașului Pătru ot Fărcășești scrișam zapisul mieu la mâna jupânesei Evdochiei vistiereasă pentru că am avut o țigancă anume Opriana după un țigan al ei anume Aldea, de aceia mi-au dat altă țigancă a ei anume Vioică de mi-au dat țigancă pentru țigancă și am dat zapisul mieu la mâna ei, pentru că această țigancă mai sus zisă din urmă Opriana de făst a mea fără de a frăține-mie Drăghici pentru că mi-o dat înție tata nostru Pătru armașul, deștepăt acelă am dat țiganea mea

și mi-am luat schimbul țigancei dela jupâneasa Evdochia vistie-reasa și i-am făcut zapisul mieu ca să-i fie moșie ohabnică.

7128 (1619) Septembrie 23.

(L. P)

Doc. original, hârtie. Întărit cu o mică pecete inelară în tuș negru. Pe verso: « Zapis a lu(i) Dragomir sănăarmașul pentru schimbul unei țigănci anume Opriana ».

(Acad. Rom., doc. XC/25)

11.

1622 Mai 1, Bârlad.

Zapisul lui Gavril, fiul lui Bădin, prin care vinde un sălaș de țigani, vornicului Dumitrașco Gheuca, drept 30 de galbeni.

Eu Gavril sin Bădin scriu și mărturisesc cu acest zapis al meu cum am vândut de bună voia mea un sălaș pe Ursul țiganul cu țiganca lui și cu feciorii lui cu toți căți va fi având, dvornicului Dumitrașco Gheucăi, dirept 30 de galbeni. Si direse ce am avut domnești încă le-am dat pe mâna lui. Si în tocmeala noastră au fost dvornicul Vartic și Costantin Bujoranul.

Gavril (Bădin)

Vartic *iscal* vornic.

Bârlad, 7130 (1622) Mai 1.

Doc. original, hârtie, întărit cu trei iscălituri dintre care una indescifrabilă.

Pe verso: « Zapisul dela Gavril Bădin pe Ursul țiganul ce l-au vândut lui Dumitrașco Gheucăi stolnicului ».

(Acad. Rom., Pach. IX/34)

12.

1625 Aprilie 21.

Hrisovul lui Radu Mihnea Voievod, Domnul Moldovii, către egumenul mănăstirii Neamțu, dându-i voe să cheme înapoi țiganii fugiți în Țara Ungurească, scutindu-i de orice dări și munci.

Io Radul Voevoda bojiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, dat-am carteal domnii meale rugătorilor noștri egumenului și a tot săborul dela svânta mănăstire dela Neamțu spre aceia ca să aibă a-și chema a lor țăgani cari au fugit în Țara Ungurească, ca să vie toți în țară la svânta mănăstire, iar dela domnia mea

vor avea pace, nici o nevoie nu vor avea de (la) nime, nici un lucru nu vor lucra domnii meale, numai ce vor avea ei, ce vor fi treabele și poslușaniile sventei mănăstiri, aşijderea și voi toate slugile noastre cari veți îmbla pentru țăganii, și slugi hătmănești și județi și vătași de țigani încă să aveți a lăsa foarte în pace, întru nemic să nu-i învăluiti.

Sițe pișet inac ne beadet. Sam gospodin vîlveal.

Hârlău, 7133 (1625) Aprilie 21.

Doc. original, cu pecete inelară domnească, în ceară roșie, bine conservată.

(Arh. Stat., M-rea Secul I/4)

13.

1629 Ianuarie 8.

Alexandru Vodă, Domnul Țării-Românești, feciorul lui Iliaș Vodă, volnicește pe călugării și poslușnicii dela episcopia Buzăului, ca să ia niște țigance dela Jipa, nepotul Vlădicăi Luca, pentru că sunt ale sfintei episcopiei de Buzău de moșie.

*Milostieiu bojieiu Io Alexandru Voevoda i gospodină snă pocionago Io Iliaș Voevoda dăvat gospodstvo mi sie povelenie gospodstvam, călugărilor și poslușnicilor dela sfânta episcopie dela Buzău, ca să fie volnic cu (a)ceastă carte a domnii meale și cu sluga domnii meale anume (*loc liber*) să ia niște țigance dela Jipa nepotul vădicăi Luca, pentru că sunt ale sfintei episcopiei de Buzău de moșie, iar cui va părea strâmb să fie (vie) de față naintea domniei meale.*

Inacă da nest po reci gospodstvo-mi, i ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7137 (1629) Ghenarie 8.

Doc. original, hârtie, monograma domnească roșie, pecetea căzută.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/139)

14.

1634 Mai 28.

Zapisul Bratului logofătul, feciorul lui Voico logofătul din Ragul, prin care vinde doi țigani lui Neaniul vornicul.

Adeca eu Bratul logofăt *snă* Voico logofătul *ot* Ragul scris-am acesta al mieu zapis cum să să știe că m'am tocmit de a mea

bunăvoie eu Neaniul vornicul, solul ce au venit dela Țara Moldovenească de i-am vândut doi țigani amândri (amândoi) frați, anume: Sincă cu țiganca lui și Șimion și muma lor. Derept căi și cinoi căi de postav, însă acestui țigani cele serice mai sus sunt fugiți la Moldova în țigănia domnească.

Și la toemeala noastră fost-au mulți boiai mărturie, anume: Iupan Ivașco vîl dvornic și Bălan vîtori vornic și Gherghe vîtori vornic și Dumitru vîtori vornic și Neaniul vornic și Ghiorghie clucer și Radul vataș să postelniciei și alți boiai mulți care nu sunt scrise aici.

7142 (1634) Mai 28.

Bratul logofăt

Și pentru credință am iscălit eu cu mâna mea să să știe.

(L. P.) Ivașco dvornic

(L. P.) Bălan vornic

(L. P.) Gherghe vornic

(L. P.) Dumitru vornic

Doc. original, hârtie, întărit cu patru peceți inelare, frumoase, în tuș negru și cinci iscălituri. Pe verso: Stoica Rățea țiganul tatăl Sincă și a lui(i) Șimon.

«Și am văzut domnia mea și uricile Brățului de moșie pre acești țigani».

(Acad. Rom., Buc. 1634, p. 25)

15.

1634 Mai 31, Târgoviște.

Zapisul lui Pribieag Șimon din ținutul Făgărașului, din satul Săvestrenii, prin care vînde slujerului Todoran, din satul Vlădești, un sălaș de țigani, în preț de 50 galbeni.

Scriș-am eu Pribieag, Simon din ținutul Făgărașului *ot sel* Săvestrenii acesta *zapis* al mei, cum să să știe că am vândut eu un sălaș de țigani anume Stan țiganul și cu țiganca lui anume (lăsat loc liber care mai târziu a fost complectat cu cuvintele: « și copiii») slujerului Todoran *ot sel* Vlădești derept 50 de galbeni bani grădă, săi fie dumnealui de moșie și i-am vândut acești țigani ce sunt mai sus scrusi de a mea bunăvoie, că i-am scos cu judecată dreaptă dinaintea dom(nului) nostru luminat Voevod iar alt cineva din ruda mea sau din podrugia mea sau din feierii mei să nu alătura nime a vălui pre slujerul Todoran pentru Stan

țiganul și pentru țiganca lui anume (*loc liber*), că i-am vândut eu de a mea bună voia mea. Și acești țigani să să ia dela mănăstire din Brădet să-i ducă la casa dumnealui lui Todoran sluger, pentru că acești bani ce s'au dat 50 de galbeni, i-au luat dumnealui cu camătă. Și când am făcut eu acest zapis la mâna slugerului Todoran au fost mulți oameni buni: popa Tanasie cliairful (eccliasiarhul) și popa Ioan și popa Cherfotă și popa Ivan *ot Sveata Petca* și oameni buni de în oraș, de în (o)raș de la Trăgoviște, Stan vătaful de grădinari, cel domnesc, Udrea logofătul și Voico logofăt și Dima cup(eț) și mulți oameni buni ce nu sunt scriși.

Și am scris acest zapis *ot grad Trăgoviște* (Târgoviște).

7142 (1634) Mai 31.

(Urmează câteva iscălituri grecești)

Și eu popa Tanasie clesiarh am pus pecetea mea.

Și eu popa Chirfotă mărturisesc

Doc. original, hârtie, întărit cu iscălituri și 9 pecete în tuș negru.

(Acad. Rom., doc. XX/89)

16.

1635 Ianuarie 12.

Zapisul lui Costandin (Cantacuzino) mare postelnic prin care dă voie părintelui Efrem, episcopul Buzăului, să ia oriunde va găsi o țigancă, din țigănia Doamnei Elinei.

Jupan Costandin *vel* postelnic scriem cartea noastră de credință la mâna părintelui (e)piscopului Efrem *Buzăvski*, ca să se știe cum (indescifrabil) sfinția lui zicând că au avut episcupia o țigancă în țigănia răposatei Doamnei Elinei, plătită mai denainte vreame. Intr'aceia noi am socotit, ca să nu ne fie păcat, ce am dat cartea noastră la mâna părintelui episcopului, cum unde va afla sfinția lui o țigancă din țigănia Doamnei Elinei să aibă a luarea sfinția lui o țigancă, au fată, au țigancă bătrână; una, să nu ne fie păcat, alta și pentru pomeana la sfânta episcopie. Aceasta am scris și pentru credință am pus și pecetea și *iscala*.

7143 (1635) Ghenarie 12.

Costandin *vel* postelnic

Notă: Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/88)

17.

1635 Martie 1. Iași.

Cartea boierilor prin care mărturisesc că Procopie, Ionașco, Gligorie și Erina, feciorii lui Dumitrașco Gramă, nepoții lui Trepăduș armașul, strănepoții lui Oprea ce au fost armaș mare, au vândut niște țigani lui Neaniul vornicul de gloată.

Eto az Pătrașco Bașotă vel logofăt și Savin vel dvornic dolneai zemli și Dumitrașco Șoldan vel dvornic ot vișneai zemli și Gavril Gherman prăcalabu Suciavscому și Gheorghie vel ceașnic și Iordachie vel vistiarnic și Gramă vel stolnic și Toma vel sulgear și Furtuna biv vel postelnic și Gheorghie Roșca biv vistiarnic și Apostol biv vel pitar și Ionașcul Präjescul postelnic și Tănasie Gheorghie Năvrăpăscul dvornic glotnăi i inih boleari ot dvor gospodinu ego milostiu, scriem și mărturisim cu (a)cest zapis al nostru cum au venit înaintea noastră Procopie cu frații lui, Ionașco și Gligorie și sora lor Erina, feciorii lui Dumitrașco Gramă, nepoții lui Trepăduș armașul, strănepoți Oprei ce au fost armaș mare, de a lor bunăvoie, de nimene nevoiți nici asupriți și au vândut a lor direpte șerbe țigance aneme (anume) Chița și Fătul cu feciorii lor, featele (lui) Eremia țiganul, din ispisoc de miluire ce au avut strămoșul lor Oprea ce au fost armaș dela Pătru Vodă. Acelea le-au vândut Neaniului vornicului de gloată direct cincizeci de taleri bătuți și s-au sculat Neaniul vornicul și au plătit aceia bani cum mai sus scriu, deplin, întru mânele lui Procopie și a fraților lui denaintea noastră.

Deci noi văzând a lor de bunăvoie tocmai și deplin(ă) plată, făcut-am și noi dela noi, vornicului Neaniului acest zapis ca să-i fie de mărturie, să-și facă și direase domnești și (s)pre mai mare credință pusu-ne-am și pecețile și iscăliturile cătră acest adevărat zapis.

Și eu Borăleanul uricar cu mâna mea am scris să să știe.

Iași. 7143 (1635) Martie 1.

Doc. original, hârtie; întărit cu nouă peceți în tuș negru și zece iscălituri.

Pe verso: • Zapis pre țigance ce-am cumpărat dela Procopie Gramă și dela frații lui.

(Acad. Rom., doc. CIII/159)

18.

1635 Aprilie 3.

Matei Basarab dăruiește părintelui Efrem, episcopul Buzăului, o țigancă fără de bărbat din țigănia domniei sale dela Brâncoveni, însă din țigancele domniei sale cele de moșie.

Milostieiu bojieiu Io Matei Băsărab Voevoda i gospodină dava gospodstvo-mi sie poveleanie gospodstva-mi otu Efrem, episcop Buzăvschi, ca să hie volnic cu această carte a domniei meale, ori unde va afla o țigancă din țigănia domniei meale dela Brâncoveani să aibă a luarea o țigancă fără de bărbat, pentru că o am dat domnia mea la sfânta episcopie pentru pomeană. Așjderea și voi globnicilor care veți fi, în vreme ce veți vedea această carte a domniei meale, iară voi încă să căutați să-i dați o țigancă fără de bărbat la episcopie, că o am dat domnia mea, însă din țigancele domniei meale ceale de moșie. Și de către nimenelea să n'aibă o preală, să n'aibă, că aşa iaste învățătura domniei meale.

Inacă da neast po reci gospodstvo mi, i ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7143 (1635) Aprilie 3.

Doc. original, hârtie. Iscălitura domnului foarte clară. Pecete inelară în roșu.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/140)

19.

1636 Mai 27. București.

Zapisul popei Eremia, egumenul mănăstirii Strâmba prin care face schimb de țigani cu jupâneasa Marica.

Adeca eu popa Eremia egumen ot sventa monastire Strâmbul, scris-am acesta al mieu zapis ca să fie de mare credință la mâna jupâneasii Maricăi, cum să să știe că au schimbat cu jupâneasa Marica, cu un țigan anume Mihocu cu feciorii lui, anume Neașul și Ion să hie la mâna jupâneasii Marica ca să-i hie ei de moșie (și) feciorilor ei, iar eu jupâneasa Marica, eu am dat pre Dragomir țiganul și cu fiu-său Radul și Tudosie și Badea, iar pe Badea feciorul (lui) Dragomir țiganul îl iau eu popa Eremia egumenul pentru feciorul Lupului, iar țigana lu(i) Dragomir să o plătească jupâneasa Marica, pentru un fecior a Lupului țiganul.

Și am schimbat noi de a noastră bună voie fără nici o silă și cu știrea a tuturor boiarilor anume: Tudor (v)ornicul (indescifrabil) și Lupul vel căpitan, *i ot* Fântești, Vlaicul, *i ot* Că... (loc rupt) Ionașco postelnic, *i ot* To... (loc rupt), *i ot* Cernătești, Pavel postelnic, *i ot* Tutovani, Mihnea și Misail (loc rupt) ... Bărcan.

Și mai pentru adeverită credință pusune-am și pecețile și iscăliturile.

Pis u București az Stan gramatic,

7144 (1636) Mai 27.

L. P. L. P. L. P. L. P. L. P. L. P.

Pavel postelnic, Ionașco postelnic *snă* Miroslav logofătu, Lupul vel căpitan, Vlaicul, Irimie.

Doc. original, hârtie, rupt în câteva locuri. Întărit cu șase peceți inelare în negru și cu iscălituri.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/107)

20.

1637 Ianuarie 13.

Hrisovul lui Vasile (Lupul) Voievod, Domnul Moldovii, prin care dă poruncă aprozilor, slugilor hătmănești și vătafilor hătmănesti ca să nu mai ia țiganii mănăstirii Secul.

Io Vasilie Voevoda bojieiui milostieiu gospodar zemli Moldavscui, scriem domnia mea la slugile domnii meale la aprozi și la slugile hătmănești și la vătașii de țăgani și la județi ce vor îmbla dorept țăganii la țănutul dămu-vă știre că s'au jeluit egumenii cu tot Săborul de pre la sfentele mănăstiri că le învăluîti țăganii și-i mânați aicea la Iași și le luați ciobote și-i globiți, dorept aceea nu-i pot ținea ce fug pentr' alte țări, de care lucru nu vă iaste învățătura dela domnia mea, să le faceți atâtea nevoi țăganilor mănăstirești, dorept aceea deacă veți vedea cartea domnii meale, deacmu înainte, voi nici o treabă cu țăganii mănăstirești să n'aveți treabă, cu țăganii Săcului mănăstirei anume Stan Robul și Stănișor și Radul și Pătrul și Necula și Parhila și Adam, întru nemică să nu-i învăluîti, nici ciobote să le luați, nici la lucru să-i mânați, numai să nu să amistuiască în țăganii lor niscari țăgani domnești, iar țăganii călugărilor cu fămeile lor și cu feciorii lor să aibă treabă călugării a lucra cu dânsii ce vor fi treabele lor

pregiur (la) svânta mănăstire, iar cine-i va învălu cu capul va plăti.
Aveasta scriem domnia mea, intr'alt chip să nu hie,

„Sam gospodină veleal.

Iași. 7145 (1637) Ghenarie 13.

(Iscălitura proprie a domnului).

L. P.

•Dокумент original, hârtie, întărit cu iscălitura domnească și pecete în ceară, redată într-o conservată.

(Arh. Stat., M-rea Secul. Pach. I/6)

21.

1638 Aprilie 18.

Zapisul lui Preda paharnicul, prin care face schimb de țigani, cu părințele Ignatie Episcopul Râmnicului.

Adecăduți Preda paharnicul (dau) acesta al meu zapis ca să fie de mare credință (la) înâna părintelui Ignatie (e)piscopul și la alți călugări, ca să fie de credință cum să să știe că am făcut schimb pentru un țigan ce au avut (e)piscopia ot Râm(nic) anume Oprea la noi, deoarece pentru a nu sparge sălașul datu-i-am țigan pentru țigan, anume Stanciul pentru Oprea ca să fie sfintei (e)piscupii moșie. Si am tocmit noi de la noastră bună voie și la tocmeală noastră fost-au mulți boiari mărturie, anume: Tatul sulger, Buni logofăt, Șärban logofăt, Ivan logofăt, Albul clucer, Marcu logofăt și alți mulți boiari și Preda postelnic.

Și am scris eu Prodan logofăt.

7146 (1638) Aprilie 18.

L. P.

Preda paharnic

(antează altă trei iscălituri)

Doc. original, hârtie, pecetea înelată în tuș negru, cu un desen în vechiu

(Acad. Rom. doc. XC/37)

22.

1639 Ianuarie 22.

Cartea lui Mater Băsărab prin care volniciște pe Stanciul logofătul din Bojoreană ca să ia o țigunet din țigănia Condili postelnicului.

Milostieiu bojieiu Io Matei Basarab Voevoda i gospodină dava gospodstvo mi sie poveleanie gospodstva mi slugii gospodstva mi Stanciul logofăt ot Bojoreani ca să hie volnic cu această carte a domnii meale și cu sluga domnii meale, na ime (loc liber) de să aibă a-și luarea o țigancă din țigănia Condili postelnic, pentrucă au venit Stanciul logofăt aici înaintea domnii meale la divan împreună cu Condili postelnic și aşa jeluia Stanciul logofăt cum a avut o țigancă, deci au făcut schimb cu Preda comis din Albești, bărbatul jupânesii Stancăi cum să-i dea țigancă pentru țigancă, apoi s-au prins Predii comisul moarte de au murit și au rămas țigana neplătită și am văzut domnia mea și zapisul Predii comis la mâna Stanciului logofăt, de schimb, ca să-i dea țigancă pentru țigancă și au rămas țigana neplătită. Deci domnia mea am judecat împreună cu tot divanul cum să hie volnic Stanciul logofăt cu cartea domnii meale și cu sluga domnii meale să-și ia o țigancă din țiganii Predii comis, pentrucă au stătut de față cu Condilie postelnic și au rămas de leage și de judecată de în divan. Că aşa iaste învățătura domnii meale.

Inaco da neast po reci gospodstvo mi i sam reci gospodstvo mi.

L. P.

7147 (1639) Ghenarie 22.

Doc. original, hârtie, rupt în câteva locuri, pecete inelară cu tuș roșu.
(Acad. Rom., doc. XC/38)

23.

1640 Mai 31. †

Zapisul părintelui Averchie, egumenul schitului Ciolanul, și al lui Gavril cel bătrân, nepotul lui Ciolan, prin care vând o țigancă părintelui Ștefan episcopul Buzăului, în preț de doi boi și 300 aspri.

Adeca eu egumenul Averchie din mănăstirea dela Ciolan și cu alți călugări cu toți și cu Gavril cel bătrân, nepotul lui Ciolan, scris-am acest zapis al nostru de mare credință, să fie la episcopie la Buzău, să se știe cum ne-am tocmit cu părintele episcopul Stefan de i-am vândut o țigancă anume Elina, fata Costei țiganului al Ciolanului și io am prețuit deasupra 10 galbeni, deci ne-au dat 2 boi că n'am (n'au) avut, deci au fost mănăstirea lipsită de vite, și s'au aflat țigana de *adăman* (sic) într'altă parte.

Deci ne-au ajuns părintele episcopul Ștefan cu judecata să nu ne dea nimica, iară apoi am rugat pre părintele să nu ne lase fără de nimica, deci ne-am tocmit de ne-au dat alți 2 boi și aspri 300, și când ne-am tocmit fost-au mulți boiari și părinti mărturie: egumenul dela Banul, er(o)monahul Righin și monahul Matei și din episcopie Ghelasie dicheul și Nechifor și Rafail cel bătrân și Paisie și diacon(ul) Ioan și popa Mihai și diacon (indescifrabil) din Mărăcineni, căpitanul Sava Benghiul și Lupșe vornicul și Vasilache și Jipa coconul, ot Vernești Jipa postelnicul și Stanciul Grecul și Balea logofăt și Jipa logofăt ot Rătești și alți mulți oameni buni. Amin.

Pis Maie măsiața 31 v Nedele văse sviatyh.

(Scris în luna Mai 31, în Dumineca tuturor sfinților.)

leat 7148 (1640).

Doc. original, hârtie, bine păstrat. Pecetluit cu șapte pecete inelare, în negru, dedesuptul cărora se află iscălitura fiecăruia.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/92)

24.

1640 Decembrie 19. Dereneu.

Zapisul jupânesei Candachiei a Ursului fost pitar, din Văsiani, prin care dăruiește un sălaș de țigani, frățâne-său, lui Ianco Frățiman.

Adeca eu Candachia jupâneasa lui Ursu *biv* pitar *ot* Văsiani însămi (insumi) mărturisesc cu această scrisoare a mea de nime nevoit(ă) nici învoită, ci de bună voia mea, de am dat frăține-meu lui Ianco Frățiman un sălaș de țigani, anume Ionașco Zirnea *sin* Danciului, cu toți feciorii lui și cu nepoții lui și cu strănepoții lui ca să-i fie frăține-meu lui Ianco moșie și cu conilor lui și nepoților lui.

Și când i-am dat au fost popa Maftei *ot* Dereneu și frate-meu Gligorie ce e de-acolea și nepotu meu Moiseiu *sin* Frățiman *biv* paharnic *ot* Văsiani și Istratie *sin* Poleitul *ot* Suceava și Arsenie *sin* Bou *ot* Zubrăști și Saula dregătorul *ot* Țareuca și nepotu-meu Dumitrașco *sin* Gligorcea și alți oameni buni de pre acolea. Și după scrisoare ca să-și facă și zapis domnesc ca să nu mai aibă treabă nimea dintru frații mei, sau dintru nepoții mei, peste scri-

soarea mea, după moartea mea. Și de mai mare credință ne-am pus pecețile și iscăliturile.

Și eu Ștefan Mătiașescul am scris ca să să știe.

Pis ot Dereneu. 7149 (1640) Dechemvrie 19.

Candachia, Popa Maftei, Gligorcea.

(urmează opt iscălituri indescifrabile, dar de sigur a celor care sunt menționati în doc.).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. XXII/169)

25.

(1640—1649).

Cartea părintelui arhiepiscopul Buzăului pentru țiganii sf. episcopiei ce se află fugiți în Moldova la Lupașco din Horgești de pe apa Răcătăului și la Gheorghita din Buciulești de pe apa Bistriței, feciorul logofătului Dumitrașco.

Arhiepiscop chir Stefan *ot* Buzău.

Să se știe niște ¹⁾ țigance ale sfintei episcopiei la Mo(l)dova, la Lupașco din Horgești de pre apa Răcătăului, trei țigance, anume Mica și cu două feate anume Crăstina și Nastasia. Și pre Mica o ține Ursei țiganul. Și la Gheorghita din Buciulești de pre apa Bistriței feciorul logofătului Dumitrașco sunt două țigance anume Sora și Crăciuna, featele Radului țiganul al episcopiei din Buzău.

Episcop Stefan *ot* Buzău

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/134)

26.

1641 Ianuarie 13.

Zapisul jupânesei Ivana, fata lui Vlăsan logofătu dela Vlădila din județul Romanați, prin care vinde niște țigani, lui Matei Basarab.

Adecă eu jupâneasa Ivana fata lu Vlăsan logofăt *ot* Vlădilă *ot* sudstvo Rom(anați) scris-am acesta al mieu zapis să fie de mare

¹⁾ Textul original al doc. e greșit în acest loc.

credință la cinstita mâna a domnului nostru Io Matei Basarab Voievod, ca să se știe cum am vândut, domnului nostru niște țigani anume Radul Cerneai și cu țiganca lui Vișa și cu feciorii lor pre nume Stan și Erina și fata Erinei, Stana și Mrăzea și Mărin și Vlad și Cărstea și (*loc liber*) za ughi 70, bani gata, care țigani au fost de moșie, iar din țigănia domnului nostru Io Matei Basarab Voievod, dați mie, când m'au cununat jupâneasa Calea și Barbul postelnic și domnului nostru Io Matei Voievod, încă mai denainte vreame. Iar când au fost acum, vândutu-i-am de a mea bună voie, fără de nici o silă, de nimenilea, cum scrie mai sus, ca să fie iară la domnului nostru, cum i-au fost ai domnii lui de moșie, să fie și acum și am luat toți banii de în mâna domnului nostru Io Matei Voievod ughi 70, pre acești țigani ce scrie mai sus, denaintea a tuturor boiarilor ai Divanului care au fost la această tocmeală a noastră, mărturii anume: jupan Teodosie *vel* Ban și jupan Hriza *vel* dvornic și jupan Gligorie *vel* logofăt și jupan Radul *vel* vistier și jupan Preda *vel* spatar și Dragomir *vel* clucer și Socol *vel* stolnic și Radul *vel* comis și Vucina *vel* paharnic și Costandin *vel* postelnic și Drăgușin *vel* armaș și Diicul *vel* agă.

Aceasta mărturisesc ca să se știe și pentru credință pus-am și peceate.

I napisah az Lepădat logofăt

U Trăgoviște (Târgoviște) 7149 (1641) Ghenarie 13.

(L. P.) Eu jupâneasa Ivana

Hrizea *vel* dvornic

Gligorie *vel* logofăt

Radul *vel* vistier

Costandin *vel* postelnic

Socol *vel* stolnic

(L. P.) Dragomir *vel* clucer

Radul *vel* comis

Fiseanțea logofot.

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. XXI/280)

27.

1641 Iunie 4.

O însemnare subscrisă de Matei Basarab despre toți țiganii și țigancele cu care au făcut schimb, încă pe când era boiarin.

Să se știe țiganii și țigancele cu cine-am făcut domnia mea schimb încă de când am fost domnia mea boiarină.

Radul fecior Stanului fost-au țiganca a jupâneasii Grăjdani *ot* Văleani, dat-am pre Crăciuna țiganca, pentru Stana țiganca și am dat pre copila Crăciunii pre Chiera pentru copila Stanii, copilă pentru copilă și Ganga feciorul Stanului fostu-i-au țiganca a lui Mihail postelnic *ot* Văleani, dat-am pre fata lu(i) Vlad țiganul *ot* Brâncoveani de am plătit pre Mușa țiganca la Mihail postelnic, țigancă pentru țigancă și aceste schimburi am făcut domnia mea în boierie.

Nicola feciorul Stanului fostu-i-au țiganca a Vladului *ot* Drănovețu și a lu(i) Vădislavă, dat-am bani gata de o am cumpărat dela dânsii pe Dobra țiganca. Încă tot de când am fost domnia mea boiarin, Goțea feciorul Stanului, fost-au țigancă a domnii mele de moșie, Stoia țiganca, Ciulin feciorul Danciului fostu-iau țiganca lui Boba de moșie a domniei mele, Nedelco feciorul lu(i) Ciulin fostu-i-au țiganca lui Pociva (?) a domnii mele de moșie, Stoica feciorul Hățganului fostu-i-au țiganca a jupâneasei Voicăi care iaste după Marco logofăt.

Și am dat pentru țiganca Stoicăi o țigancă a domnii mele de moșie, anume Stanca în mâna jupânesei Voicăi, țigancă pentru țigancă și frate-său Stanciu fostu-i-au țiganca a lu(i) Dumitru Banul de Vărăți, dat-am pre Mușa țiganca fata lu Drăgan fratele lu(i) Găină de am plătit țiganca lu(i) Dumitru Banul, țigancă pentru țigancă, Antonie feciorul lui Taico (Staico) fostu-i-au țiganca lu(i) Stroe *ot* Greci, dat-am pre Malea țiganca care au fost a domnii mele de moșie, în mâna jupânesei lu(i) Stroe pentru Dragomira țiganca ce au fost a ei.

Nica țiganul fostu-i-au țiganca a lu(i) Stroe *ot* Greci, dat-am pre Vișa țiganca fata lu(i) Anghel, care au fost a domnii mele de moșie, de am plătit pre Neaga țiganca, țigancă pentru țigancă.

Și acești țigani datu-i-am domnia mea la mănăstire la Căldărușani, deci să n'aibă nimenilea treabă nici cu țigan, nici cu țigancă, nici cu copii, că toate le-am plătit domnia mea den boierie.

7149 (1641) Iunie 4.

Io Matei Voevoda

Doc. original, hârtie. Intărit cu școalitură domnului.

Pe verso : « Catastif de schimbul țiganilor mănăstireni ».

In josul doc.: « La omul Gheorhei Radul la *vel* iuzbașă, să dea omul să apuce pre Badiul Mărariul *ot* Băbeani.

(Acad. Rom., doc. XXI/279)

28.

1643 Mai 7.

Zapisul părintelui Climis, egumenul m-rii dela Vaideei, prin care vinde părintelui Neofit, egumenul mănăstirii dela Meledic a lui Vintilă Vodă, un țigan drept 100 vedre de vin.

Adecă eu Climis egumenul dela mănăstire dela Vaideei scriu și mărturisesc cu acesta al mieu zapis ca să hie de mare credință la mâna părintelui Neofit, egumenul dela mănăstire dela Meledic, cum să să știe că au miluit măria sa domnul nostru Matei Voievod un sălaș de țigani sfânta mănăstire numile (cu numele) Vaideei, pre nume Vasilie țiganul și s'au fost tâmplat țiganca acestui țigan de n'au fost domnească, ci au fost a mănăstirei a Meledicului a lui Vintilă Vodă, deci n'am putut sparge sălașul ci ne-am tocmit dinaintea măriei sale domnului nostru și am luat pentru țigan o sută de vedre de vin dela părintele Neofit egumenul dela mănăstirea lui Vintilă Vodă și am lăsat acest sălaș ce e mai sus scris să hie al mănăstirii a Meledicului și ne-am tocmit de a noastră bună voie din (in) Divanul domnului nostru.

Și la tocmeala noastră au fost mulți boiari mărturie și dinaintea jupan Radu(lui) velichii comis și Gherghe spătar și Moisie spătarul și *ot* Mărăcineani, Sava căpitan și (*indescifrabil*) și Vasilache și Lupșe vornicul și *ot* Vernești, Jipa și Stanciul și Balea logofăt și Dumitru căpitan *za* pitari și *ot* Odobeani Lefter și Ianni logofăt. Și pentru mai mare credință am pus și pecetea.

Mai 7, leat 7151 (1643).

Eu Crăciun părinte, jupan Sima *ot* Odobeani, Balea logofăt maritor, Sava căpitanul, Gherghe spătar, Jipa postelnic, Moise spătar ¹⁾.

Doc. original hârtie, puțin cam ros în locurile unde a fost îndoit. Pe etluit cu patru pecete inelare, în negru, având și mai multe iscălituri grecești și românești, dintre care câteva indescifrabile.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/102)

29.

1643 Octombrie 30.

Zapisul preotesei Stana Borcea către Matei Basarab Vodă, pentru schimbul unor țigani.

¹⁾ Acest text e scris în slavonește.

Adecă eu Stana preoteasa *biv* clisiereasă și cu știrea feciorilor miei, scris-am și mărturisim cu acesta al nostru zapis ca să fie de mare credință la cinstita mâna a domnului nostru Io Mateiu Voievod pentru o țigancă ce am avut noi cumpărată dela jupâneasa Călina și dela mama-sa Stana și țiganca anume Ființa, deci această țigancă au fost luat pre un țigan al domnului nostru anume Radu țigan, deci acești țigani i-au dat domnul nostru la sfânta mănaștire dela Căldărușani hramul sf. Dimitrie și ne-au dat domnul nostru pentru Ființa țiganca pre Voica țiganca, țigancă pentru țigancă, de s'au plătit de către noi. Deci să fie Ființa țiganca de acum nainte a sf. mănaștiri ce e mai sus scrisă, de moșie în vecie și nouă Voica țiganca care ne-au dat domnul nostru iar să ne fie de moșie neclătită în vecie. Și am pus și blăstem cine va intoarce această schimbare, au ei, au feciorii mei, acela om să fie blăstemat de *Trhi* (318) svenți Oteți *iye vă Nikei*¹⁾ și am pus și mărturii boiari și preoți, anume popa Dragul clisiarh și jupan Sima vistiar ispravnecul ce e pus de domnul nostru la scaunul Bucureștilor și jupan Ion căpitan și jupan Radu logofătul și jupan Manul și popa Stoica și popa Mărzea.

Pis popa Tatomir

7152 (1643) Octombrie 30.

(L. P.) Eu Stana *biv* clisiereasă.

Ion căpitan, Eu Manul pârcălab, mărturie, Radu logofăt Dudescu, Damaschin logofăt, mărturie.

(urmează o iscălitură indescifrabilă)

Doc. original, hârtie, întărit cu trei peceți în negru și șase iscălituri.

Pe verso se află scris: • Zapis de o țigancă dela preoteasa popei Borcei ot București și o însemnare în grecește.

(Acad. Rom., doc. XXI/278)

30.

1644 Iulie 27.

Zapisul ieromonahului Ștefan egumenul m-rii Cozia prin care dă schimb o țigancă arhiepiscopului Ignatie al Râmnicului, pentru niște bivoli.

Adecă eu ermonah Ștefan, egumen ot Cozia, împreună cu tot săborul scrim și mărturisim cu acesta al nostru zapis ca să fie

¹⁾ In original e scris • Nekei •.

de mare credință la cinstita mâna părintelui nostru chir Ignatie arhiepiscop Râbnicescăi cum să să știe că au luat un țigan al sfintii lui anume Neagoe Golac țiganul, au luat o țigancă a sfintei mănăstiri a Coziei, anume pre Stanca țiganca dela Ocnă fata lui Gugui țiganul, deci noi am zis să ne dea sfintia lui țigancă pentru țigancă cum iaste obiceiul, iar sfintia lui au socotit că au avut niște capete de bivoli la noi, anume două bivoliște mari și două gonitoare și doi mânzați și două vițeale, deci au socotit sfintia lui de au lăsat acești bivolași pentru țigancă, deci și noi n'am eșit din cuvântul sfintii lui ci am prețuit țiganca durept 20 de galbeni și am prețuit și bivolii ce au ajuns acei bani, nici au ajuns mai mult nici mai puțin, și ne-am tocmit de a noastră bună voie fără de nici o silă să fie plătită țiganca cu acești bivoli. Să fie țiganca moșie sfintei episcopiei și bivolii ai sfintei mănăstiri Cozia de moșie. Și la tocmeala noastră fost-au jupan Spahiul căminar *ot vel* ocnă și Stroici postelnic *ot* Otetelești.

7152 (1644) Iulie 27.

(L. P.) Ștefan ermonah, egumen *ot* Cozia, împreună cu tot săborul.

Doc. original, hârtie, pecete în tuș negru.

(Acad. Rom., doc. XC/44)

31.

1645 Aprilie 4, Târgoviște.

Matei Basarab, Domnul Tării-Românești, volnicește pe părintele Neofit, egumenul m-rii Menedicul ca să-și întoarcă o sută de vedre de vin pritoc dela părintele Climen egumenul m-rii Vaideei, ce au dat pentru un țigan, pentru că acel țigan nu i-au fost cu pace egumenului Neofit ci l-au luat Eremia Dabija Moldoveanul, al cui a fost țiganul.

Milostieiu bojieiu Io Matei Basarab Voevoda i gospodinī davat gospodstvo mi sie povelenie gospodstva mi, părintelui egumenului Neofit dela sfânta mănăstire Menedicul hram sventi Necolae ca să fie volnic cu această carte a domnii meale și cu sluga domnii meale na ime (loc liber) de să-și întoarcă 100 de vedre de vin pritoc dela egumen(ul) Climen(t) dela mănăstirea Vaideei, hram sventi Necolae, pentru că au fost cumpărat igumenul Neofit un

țigan anume Vasilie dela egumenul Clima (*sic*) derept aceaste vedre de vin pritoc ce scrie mai sus, iar acum nu i-au fost țiganul cu pace lu(i) Neofit egumenul, ci l-au luat Irimie Dabija Moldoveanul al cui au fost. Deci au (venit) (*loc rupt*) egumenul Neofit aici naintea domniei meale la Divan de s'au părît de față cu egumenul Clima ce au rămas de leage și de judecată denaintea domniei meale din Divan. Derept aceia am dat domnia mea egumenului Neofit ca să fie volnic cu această carte a domniei meale și cu sluga domniei meale ce scrie mai sus, de să ia 100 de vedre de vin pritoc dela egumenul Clima acest vin ce scrie mai sus și de nimenile opreală să n'aibă.

Inaco da nest po reci gospodstvo mi. Pis ot Trăgoviște.

7153 (1645) Aprilie 4.

Doc. original, hârtie roasă la ambele capete de carii — monograma și pecetea domnească în roșu.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/181)

32.

1645 Aprilie 25.

Zapisul postelnicului Bălaci prin care face schimb de țigani cu paharnicul Negoiță feciorul lui Preda postelnic.

Adeca eu Bălaci postelnic scris-am și mărturisesc cu acesta al meu zapis ca să fie de mare credință la mâna lu(i) Negoiță paharnic *sin* (feciorul) lui Preda postelnic cum să știe că mi-au fost dator o țigancă anume Stanca cu o fată, iar Negoiță paharnic mi-au dat pre Rada țiganca. Si când am făcut această tocmeală fost-au mărturie Sârbul și Costandin *ot* Totivan (Tutovani?) și popa Moșu *ot tam*, Badea *ot tam* și Lăpadat *ot tam* și Coman.

Și pentru credință pus-am și pecetea.

7153 (1645) Aprilie 25.

(Urmează o iscălitură indescifrabilă lângă o amprentă digitală).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/5)

33.

1645 August 7, București.

*Zapisul lui popa Șerban *ot* Drăgoești pe Mostiște județul Ilfov, împreună cu feciorii lui prin care se răscumpără de rumânie dela*

m-rea Znagovul, dând niște țigani în locul lor, afară de moșie pe care n'au voie a o răscumpăra.

Adeca eu popa Șerban *ot Drăgoești* pe Mostește *ot sudul* Ilfov, împreună cu feciorii mei Dima și Sava și Oprea scriem acesta al nostru zapis ca să fie de mare credință la sfânta mă-năstire Snagovul, hram *Văedenie Bogorodițe i otu egumen Ignatie* ca să să știe cum am fost rumâni mănăstirii din Drăgoești de moșie. Deci când au fost acum în zilele domnului nostru Io Matei Vodă, iar noi am căzut la tot săborul mănăstirii ca să ne slobozească, să ne răscumpărăm de rumânie. Derept aceia părintele egumenul și toți călugării într'alt chip nu ne-au putut slobozi, că n'au voie a cumpărarea moșia mănăstirii, numai ce-am căutat de am cumpărat țigani de am dat în mănăstire, capete pentru capete.

Insă am dat o țigancă anume Anca cu feciorul ei Ion care i-am cumpărat dela Andrei Grec(ul) *ot Broșteani za ughi* 55 și altă țigancă anume Nana care o am cumpărat dela Andreica din Horez pre Hamrade *ot Gorj*, derept 27 de galbeni și aşa ne-am răscumpărat dela mănăstire, însă numai capetele și feciorii ce ne va da Dumnezeu, fără de moșie. Ca să poată fi mănăstirii, acești țigani ce scriu mai sus de moșie și întărire și noi încă să fim niște oameni în pace și slobozi de rumânie cu feciorii cu tot în veac.

Aceasta am scris.

Pis Dumitru logofăt u București.

7153 (1645) August 7.

Eu popa Șerban i sinu ego Diman,

Sava i Oprea

Eu popa Vladul

Ianache feciorul lu(i) Anghel de (din) București

Eu popa Bratu

(Eu) popa Bran

Șteful postelnic, Radul logofăt ot Țigănești

Damaschin logofăt, mărturie.

Doc. original, hârtie. Întărit cu pecetea mănăstirii și iscălitura eclesiarhului; de asemenea cu trei peceți inelare boierești, precum și mai multe iscălituri.

Pe verso: • Zapisul rumânilor din Drăgoești ce s'au răscumpărat ei singuri dela mănăstire și au dat țigani și aşa s'au slobozit ei. •

(Acad. Rom., doc. XX/17)

34.

1646 August 21.

Cartea lui Ignatie arhiepiscopul Râmnicului și a toată Mehadia, prin care face schimb de țigani cu Iordache vornicul.

Ignatie, milostiiu bojiu arhiepiscop Răbnicescăi i vseia Mehedia.

Scris-am episcopia mea, carta episcopiei meale, ca să fie de mare credință la mâna dumnealui Iordache dvornicul cum să să știe că au fost fugit un țigan al sfintei episcopii, anume Ioan la dumnealui, după aceia noi neputându-l aduce și prinde tocmitu-ne-am cu dumnealui de ne-au dat pentru dânsul o țigancă anume Stanca și o am dat după țiganul Moni ca să fie cap pentru cap și ohabnică sfintei episcopii în veac.

Drept aceia pentru credință am dat carta noastră iscălită.

7154 (1646) August 21.

Smereni arhiepiscop Ignatie

Doc. original, hârtie. Scris frumos iscălitura arhiepiscopului interesantă.
(Acad. Rom., doc. XC/48)

35.

1647 Iulie 20.

Zapisul lui Lupu fe(cio)rul Neculii dela Cătun prin care vine lui Ghiorma mare Ban al Craiovei, o fată de țigan de zece ani.

Adeca eu Lupul fe(cio)rul Neculii *ot* Cătun scris-am zapisul nostru să fie de mare credință la mâna jupan(ului) Ghiormei *vel* Ban Cralevschi cum să se știe că i-am vândut o fată de țigan de 10 ani anume (*loc liber*) fata Todorii țiganca, derept ughi 14 și o am vândut eu de a mea bună voie și cu stirea frațâne-meu Ghinii și cu stirea tuturor fraților mei și a toată rudenia mea ca să-i fie moșie ohabnică dumnealui și coconilor în veci. Si când o am vândut fost-au mulți boiari mărturie: părintele popa Stan- ciul clisiarh dela biserica domnească *ot* Craiova și popa Lupul și Iane diaconul și jupânul Chiriță și Pană cămăraș *ot* Căpreni și Dima armașul *ot* Mierea și jupan armaș *ot* Căpreni și Hamzucul postelnic *ot* Sinești și Oancea ceaușul *ot* Craiova și mulți boiari

care și or pune iscăliturile mai jos și pentru credință pus-am și pecetea mea.

7155 (1647) Iulie 20.

Doc. original, hârtie. Intărit cu iscăliturile de mai sus și două peceții înelare.

(Acad. Rom., doc. VI/55)

୩୮

1648 Januarie 9.

Matei Basarab scutește pe toți țiganii căți vor veni din Tara Moldovii și din Tara Turcească și vor fi fără de stăpân și se vor lipi lângă sf. mănăstire dela Măcsineni, să fie în pace de către toți globnicii domnesci și de către toți boierii din țară.

Milostieiu bojieiu Matei Busurab Voievoda i gospodină davați gospodstvo mi sie poveleanie gospodstva mi, tuturor țiganilor căți vor veni din Țara Turcească și Moldovii și vor fi fără de stăpân și să vor lipi lângă sfânta mănăstire a domniei meale dela Măcineani, ca să fie în pace de către toți boiari de aici din țară și de către toți globnicii domniei meale și de către globnicii boierești, de către nimenea nici un val, ci să aibă bună pace de către tot omul, numai să aibă a asculta de părintele egumenul, de toate lucrurile deci, de va da învățătură, iar de alți oameni să aibă bună pace de către tot omul, că cine să va ispiti a-i învălui acela om va avea mare certare de către domnia mea.

I. ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7156 (1648) Ianuarie 9.

Doc. original, hârtie, rupt și lipsă în câteva locuri.

Peste monogramă se află îscălitura originală a domnitorului: Io Matei Voievod.

(Acad. Rom., doc. CXVI 203)

37.

1648 Ianuarie 20.

Zapisul jupânesii Tudosii împreună cu fiili ei, prin care dă-ruește mănăstirii Căldărușani, o țigancă.

Adeca eu jupâneasa Tudosii și cu fiu-meu Tudor postelnicul și cu fie-mea Ioana, scris-am acesta al nostru zapis ca să fie de mare credință la sfânta mănăstire *ot* Căldărușani care este hramul sfântului mucenic Dimitrie, cum să să știe că am avut niște țigance la sfânta mănăstire, anume Safta țiganca cu fetele ei, care țigancă o fost dat jupâneasa Tudosii sora Doamnei Marghiti când o au cununat.

Deci într'aceia găsitu-le-am la sfânta mănăstire *ot* Căldărușani, deci dintr'aceste țigance care scrie mai sus dat-am o țigancă anume Stana fata Saftei țigancei ca să ne fie de pomană nouă și părinților noștri în veci, iar celealte noi ni le-am luat și când am dăruit această țigancă la sfânta mănăstire tâmplatu-s'au boieri mărturii, anume: Iordache vornicul *ot* Cozlici și jupanul Tudor *ot* Târșor și s'au întâmplat atunci când o am dat această țigancă de au fost Varlaam egumenul în sfânta mănăstire și pentru credință pus-am și pecețile ca să să creză.

Pis Ianache postelnic u Berlești

7156 (1648) Ghenarie 20.

Doc. original, hârtie. Intărit cu pecețile și iscăliturile următorilor: Tudor postelnic, Varlaam igumenul, Iordache vornicul, Tudor *ot* Târșor, Borcea logofăt.

(Acad. Rom., doc. XXI/273)

38.

1648 Aprilie 22.

Cartea lui Matei Basarab prin care dă în stăpânirea Predei feierul Stoicăi și jupânesei sale Tudorei din Uești pe un rumân Neagoe cu toată moșia lui și un sălaș de țigani.

Milostieiu bojieiu Io Matei Basarab Voevoda i gospodină dava gospodstvo mi sie poveleanie gospodstva-mi, Predăi feierul Stoicăi, și jupâneasei lui Tudorii fata lu(i) Dumitru de Uești și a jupânesei Caplei nepoata Stanciului ca să-i fie ei un rumân pre nume Neagoe cu toți feierii lui de sat de Uești și cu moșia lui cătă va avea toată partea lui de preste tot hotarul cu tot venitul și cu dealnita

lui de în sat și un sălaș de țigani pre nume Stoica țiganul cu țiganca lui anume Rada și cu toți feciorii lor; pentrucă acești rumâni cu ocina lui de sat de Uești și cu dealnița lui și acest sălaș de țigani ce scrie mai sus datu-i-au Dumitru și cu jupâneasa lui Caplea și Stanciul cumnatul lui Dumitru zestre fie-sa Tudorei și ginere-său la nunta lor, căci, că alte zestre n'au avut să-i dea, nici dobitoace, nici haine, nici n'mic fără de numai acest rumân cu feciorii lui și cu dealnița lui de (din) sat și cu toată partea lui cum scrie mai sus și acest sălaș de țigani ce scrie mai sus și cu zapis cu mărturii, pre nume Dumitrașco comis care i-au cununat și Preda feciorul comisului Bratului și i-au ținut trei ai (ani) pre sama lor, iar când au fost acum ei n'au vrut să-i dea ci s'au rădicat cu pîră de au venit naintea domniei meale de s'au pîrît de față cu ginere-său și cu fie-sa Tudora și așa pâria și zicea naintea domnii meale cum nu i-au dat zestre acest rumân cu moșia lui și cu feciorii lui și acest sălaș de țigani ce scrie mai sus.

Intr'aceia domnia mea am căutat și am judecat pre dirept și pre leage și am dat domnia mea lu(i) Dumitru și jupânesei lui și cumnatu-său Stanciului leage țării doi boiari pre răvașe domnești care au fost la tocmeală, pre nume: Dumitru comis feciorul Mitrei pitar și Preda armaș feciorul Bratului comis de Oești ca să jure Dumitru și cumnatu-său Stanciul cu acești doi boiari cum nu i-au dat zeastre acești rumâni și țigani ce scriu mai sus și cum iaste zapis derept cel mincinos. Deci când au fost la zi și la soroc ei n'au putut jura, ci au rămas de leage și de judecată denaintea domnii meale de în Divan și am dat domnia mea Predei și muerii lui ca să fie volnic cu această carte a domniei meale și cu sluga domniei meale *poime* (*loc liber*) să-și ia rumânul și țiganii care scriu mai sus să-i ducă la casa lor să le fie rumâni și cu toată partea lor de moșie și țiganii în veac stătători, că am văzut domnia mea amândouă răvașele și cartea jurătoriului la mâna Predei și a jupânesei lui Tudorei.

Inaco da neast po reci gospodstvo mi i ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7156 (1648) Aprilie 22.

Doc. original, hârtie, pecete mare în tuș roșu. Peste monogramă se află iscălitura domnului.

(Acad. Rom., doc. XCVI/31)

39.

1648 Iulie 27.

Cartea lui Paisie patriarhul Ierusalimului și a toată Palestina, prin care dă voie lui Varlaam egumenul m-rii Căldărușani să stă pânească niște țigani ce au fost dați m-rii de jupâneasa Tudora călugărița.

Paisie cu mila lui Dumnezeu patriarh al sfintei cetăți Ierusalimului și a tot Palestinului.

Intâmplându-se umerenia noastră a venire la sfânta mănăstire la Căldărușani venit-au înaintea umereniei noastre egumenul Varlaam dela acea sfântă mănăstire dela Căldărușani cu un zapis al jupâneasei Todorei care jupâneasă s'au călugărit la acea sfântă mănăstire, arătând egumenul Varlaam acel zapis al jupânesei Todorei naintea umereniei noastre pentru niște țigani ce au fost închinăți și dați la sfânta mănăstire până au fost vie ea, cu voia ei, deci umerenia noastră văzând zapisul ei și mărturisind egumenul Varlaam cu tot săborul lui dela mănăstire cum că acei țigani i-au dat și i-au închinat la sfânta mănăstire la moartea ei.

Deci văzând umerenia noastră zapisul ei și mărturisind și egumenul într'acea potrivă am dat cartea umereniei noastre egumenului Varlaam ca să ție pre acei țigani ce sunt mai sus scriși, să-i ție la sfânta mănăstire cu pace cum i-au dat acea jupâneasă, iar alt nimenilea treabă să n'aibă cu acei țigani, iar cine va vrea să strice zapisul acei jupânease care i-au închinat și cartea umereniei noastre, acela om să fie blestemat și afurisit de 318 oteți ije vă Nikei, așijderea și de umerenia noastră afurisit și proclat, însă de va fi zapisul acei jupânease aşa lăsat la moartea ei cum serie mai sus, să fie cum am scris mai sus, acei oameni care am scris mai sus, supt acea legătură și supt acel blestem.

Iar pacea și darul și blagoslovenia umereniei noastre să fie pre creștinii cei adevărați, Amin.

7156 (1648) Iulie 27.

Doc. original, hârtie, întărit cu iscălitura grecească a patriarhului.
(Acad. Rom., doc. XXI/272)

40.

1650 Martie 12.

Zapisul Nastasiei jupâneasa Udrei lui Vasilie, prin care lasă lui Vasilie Udrea pe Iacob țiganul cu un copil al său, spre a-l vinde

și a-i plăti datoria ce are către doi turci și a-i face 300 de liturghii și 8 sărăcuse.

Eu Nastasia, jupâneasa Udrei lui Vasilie, scriu și mărturisesc cu acest zapis al meu cum eu am lăsat cu limbă de moarte la dat sufletului meu, lui Vasilie Udrei pe Iacob țiganul și cuconii lui să aibă a-l vinde cine să va găsi cu bani gata să-mi plătească datoria ce sunt datoare eu a (către) doi turci și să-mi facă 300 de liturghii și 8 sărăcuse și altul nimenea din frații noștri să n'aibă a să amesteca întru ne(mi)că naintea cestui zapis al meu, iară cine să va amesteca hie proclet și triclet și neierat de Dumnezeu și de 318 de Oteți și de 12 Apostoli și de mine păcătoasa.

Aceasta am mărturisit naintea duhovnicului meu popa Petre.

7158 (1650) Martie 12.

(L. P.) (L. P.)

Doc. original, hârtie, întărit cu două peceți inelare în negru.

Pe verso : « S'au scris la condică »

(Acad. Rom., doc. XLIX/17)

41.

1650 August 16.

Zapisul lui Ivan țiganul prin care se bagă a fi rob țigan părintelui Serafim episcopul Buzăului.

Adeca Ivan țiganul scris-am zapisul meu la mâna părintelui episcop Serafim *ot* Buzău cum că m'am închinat țigan sfintei episcopii, cum că am luat o țigancă a (e)piscupiei, fata lui Ignat, deci să fiu rob sfintei episcopii în veaci. Si sunt chezași pre mine Oprea și Ignat și Costea și Marin și pentru credință ne-am pus și degetele peceți.

7158 (1650) August 16.

× Oprea × Ignat × Costea × Marin × Ivan

Doc. original, hârtie.

Pe verso : « Pentru că s'au robit la episcopie un sălaș de țigani ».

(Acad. Rom., doc. CXXIV/111)

42.

1651 Iunie 28.

Zapisul lui Sava cel mare din Mărăcineni și al feciorilor săi Radul și Avram prin care fac schimb de țigani cu părintele Serafim episcopul Buzăului.

Adecă eu Sava cel mare de Mărăcineani cu feciorii miei anume Radul și Avram ce scriem și mărturisim cu zapisul nostru de mare credință la mâna părintelui episcopul chir Serafim dela Buzău, cum să să știe c'au fost luat un țigan al nostru anume Gago pre o fată a Oprei țiganu a episcopiei dela Buzău, anume, fata Scrana. Deci cât au locuit țiganul nostru cu țiganca episcopiei făcut-au un copil și o copilă. Drăcii țiganca i s'au întâmplat de au murit și schimbul părintelui nu l-am fost dat la episcopie, fiind încă tocma din zilele părintelui episcopul Ștefan, iar când au fost acum părintele episcopul Serafim și-au luat copila cea din țiganca episcopiei, care iaste din fata Oprei țiganul, și ne-a apucat de i-am plătit schimbul carele au fost să-i dăm pentru fata Oprei, care scrie mai sus.

Și ne-au mai întors părintele episcopul Serafim bani ughi 4; însă numele țigancei care o dăm schimb o cheamă Ioana fata lui Gonțea țiganul.

Și când ne-am tocmit cu părintele fost-au la tocmeală noastră: Iordache vornicul și Popescul căpitan și Lupșa iuzbașă și ceaușul Mircan *ot* Mărăcineani și Stanciu culcer feciorul lui Mârseviț și popa Mihai și Vrăneș vătaful.

7159 (1651) Iunie 28.

(L. P.) Sava, (L. P.) Iordache vornicul, (L. P.) Lupșa iuzbașă,
(L. P.) Mircan ceauș.

Doc. original, hârtie, întărit cu peceți inelare și iscălituri.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/75)

43.

1651 Noemvrie 8.

Zapisul lui Cârstea spătarul de Mălăești și al soției sale Neacșa, prin care fac schimb de țigani cu părintele Serafim, episcopul Buzăului.

Adecă eu Cârstea, spătar de Mălăești, cu soția mea anume Neacșa scriem și mărturisim cu zapisul nostru de mare credință la mâna părintelui episcopului chir Serafim dela Buzău, pentru c'au fost luat un țigan al nostru anume Costandin pre o țigancă a (e)episcopiei dela Buzău, încă în zilele părintelui episcopului chir Stefan, iar când au fost acmu în zilele părintelui lu(i) Serafim, eu am venit cu carte domnească să iau țiganul său să-mi dea

schimb. Deci neîndurându-se părintele să spargă sălașul datu-mi-au pentru Costandin țigan și pentru un copil al lui mic de țăță, anume alt țigan, anume Crăciun din țigănia episcopiei, fecior Mirce(i) țiganul și mi-au dat bani gata ughi 13 și un cal. Deci, într'aceia dacă ne-am tocmit noi de bună voie și mi-au dat părintele schimb și banii ce scriu mai sus și un cal, făcutu-i-am și noi zapisul nostru la mâna sfinției lui, ca să aibă a ținea de moșie pre Costandin țiganul și pre copilul lui ce scrie mai sus, de nimenea val sau bântuială episcopia pentru Costandin sau pentru copilul lui să n'aibă, pentrucă ne-am tocmit noi cu părintele de bună voia noastră.

Și la tocmeala noastră fost-au împreună cumnatu-mieu Caraton adălmășar și mărturie și diacii mărturie, Gherghe spătar și Moise spătar și Popescul spătar și Grigorie iuzbașa și popa Mihai dela episcopie și fiu-său Mihai, călugării dela episcopie, Serghie eclesiarh și Ghelasie dichiu și Nicolae diacon igumenul dela Aluniș și alții.

I napisah Mihail Rasodir

7160 (1651) Noemvrie 8.

(urmează trei amprente digitale în dreptul cărora se găsește însemnat câte un nume).

Doc. original, hârtie, o parte din doc. dela cuvintele •ca să aibă a ținea de moșie • în jos, și cuvintele subliniate mai sus, sunt scrise cu cerneală ruginie.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/94)

44.

1652 Iulie 17.

Zapisul lui Ciulin, vătaful de țigani domnești, prin care dă părintelui Serafim, episcopul Buzăului, niște țigani în schimbul altor țigani, după cum au fost învățătura Doamnei Ilinei.

Adeoă eu Ciulin vătaful, care sunt vătaf de țigani domnești, scriu și mărturisesc cu acesta zapis al mieu ca să fie de mare credință la mâna părintelui episcopului chir Serafim *ot* Buzău, cum să să știe că au luat Oprea țiganul al sfintei episcopiei o țigancă din țigănia domnească anume Mușa, fata Stelei țiganul, de o au dat după fiu-său Oprea, iar eu Ciulin, vătaful am luat altă țigancă dela părintele episcopul, anume Ioana, schimb pentru schimb, cum au fost învățătura Doamnei Ilinei.

Deci (de) acum înainte să aibă pace părintele episcopul de către toți țiganii care vor fi vătași de țiganii domnești. Și mărturie

fost-au Popescul căpitan și Gheorghe spătar și popa Mihai și Tarasie și eromonahul Mihail eclesiarh și popa Serghei și din țigani, Ignat țiganul și Lupul țiganul și Slav țiganul.

Și pentru credință mi-am (pus) pecetea.

7160 (1652) Iulie 17.

(L. P.) Ciulin vătaf

× Dumitru vătaf

(L. P.) Prodan cupeț

Doc. original, hârtie, dintre cei trei iscăliți singur Dumitru vătaful pune degetul, ceilalți, peceți în negru, frumoase.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/90)

45.

1652 Iulie 18.

Zapisul lui Crăciun armașul, prin care marturisește că a primit banii ce-i dăduse pentru un țigan lui Stamatie paharnicul.

Scriș-am eu Crăciun acesta al meu zapis ca să fie de mare credință la mâna lu(i) Stamatie paharnic, cum să să știe că mi-au vândut Stamatie paharnic doi țigani, anume Preda și Pătru și o țigancă anume Mara. Deci când am trimes la acești țigani la Stamatie paharnicul să mi-i dea, iar Stamatie paharnicul mi-au dat numai un țigan anume Preda și țigancă Mara, iar pentru Pătru țiganul n'au avut să mi-l dea ce mi-au dat banii îndărăt, căci am fost dat pre Pătru țiganul. Și când mi-au dat banii, zapisul lu(i) Pătru nu i l-am dat că l-am fost perdat și i-am făcut acest zapis la mâna lui Stamatie paharnic, cum de va afla acel zapis vreodată ce scrie pre Pătru țiganul să nu să creză, ci să fie mincinos să să spargă.

Și mărturie Stanciul paharnic, Bengi comis și Gherghina stolnicul și Preda paharnic și pentru credință mi-am pus pecetea ca să să creză.

7160 (1652) Iulie 18.

(L. P.) Eu Crăciun armaș

Stanciul paharnic, Preda paharnic *ot* Urdari, Oancea paharnic *ot* Coștereni, Iane postelnic *ot* Drănic, Negoită paharnic *ot* Buciumeani. Gherghina stolnicul *ot* Șitia, Crăstian paharnic *ot* Căldurușani.

Doc. original, hârtie. Intărit cu o pecete inelară în tuș negru și 8 iscălituri.

(Acad. Rom., doc. XC/54)

46.

1653 Ianuarie 8.

Zapisul Doamnei Elina prin care arată că a primit o țigancă în schimbul alteia ce se măritase cu un țigan al părintelui Serafim episcopul Buzăului.

Io gospojda Elina, zapisul domniei meale, la mâna părintelui episcopului Serafim ot Buzău cum să să știe că au avut domnia mea o țigancă a domniei meale anume Mușa țiganca dupre un țigan al părintelui episcopul, anume după feciorul Oprei țiganul. Deci s'au plătit părintele de domnia mea de mi-au dat pentru Mușa țiganca pre (loc liber) țiganca.

Deci domnia mea am dat zapisul domniei meale la mâna părintelui episcopului și părintele încă au dat zapis la mâna domniei meale.

Ca să să crează aceasta scriu domnia mea.

7161 (1653) Ghenarie 8.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, pecete inelară în roșu, foarte slabă.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/132)

47.

1653 Februarie 18.

Zapisul lui Averchie, egumenul mănăstirii Ciolanul, și a lui Gavril călugărul, nepotul lui Ciolan, popa Jipa, Dragomir feciorul diaconului, Mircan, Jipa Sorescul și Dragomir feciorul lui Gavril călugărul, prin care fac schimb de țigani cu părintele Serafim episcopul Buzăului.

Adeca eu Averchie egumenul dela sfânta mănăstire dela Ciolanul și cu Gavril călugărul nepotul lu(i) Ciolan, împreună cu popa Jipa și cu Dragomir feciorul diaconului și Mircan și Jipa Sorescul și Dragomir feciorul lu(i) Gavril călugărul nepotul lu(i) Ciolan, scris-am acesta zapis al nostru ca să fie de mare credință la mâna părintelui, episcopului sfinția lui chir Serafim, dela sfânta episcopie dela Buzău, cum să să știe că am făcut noi schimb cu sfinția lui de am dat pre Stan țiganul să fie țigan de moșie sfintei episcopiei, iar părintele episcopul ne-au dat pentru Stan țiganul două țigance anume Dobra și cu fie-sa Stana.

Iar pentru altă țigancă, iar a noastră, care o au fost luat feciorul lui(i) Marin țiganul, anume Stana, iar am făcut schimb cu sfinția lui, de ne-au dat nouă în locul Stanei țigăncii altă țigancă anume Floare, iar fata Dobrei țigancei, care iaste după Costea țiganul.

Și ne-au dat sfinția lui după schimb o vacă și un bou și ne-am toc(mit) de a noastră bună voie și când ne-am tocmit și am făcut acesta zapis fost-au mărturie anume Nectarie igumenul dela Bradul *i ot* Buzău Popescul căpitan *i brat ego* Meleștean și Neagul iuzbașă și alți mulți boiari.

Pentru credință ne-am pus pecețile și degetile și iscăliturile.

Pis az popa Gavril.

7161 (1653) Februarie 18.

Și din călugării sfintei episcopiei anume Mihail eclesiarhul și Ghelasie dichiul și eromonah Serghei și popa Tanasie și popa Malahia și diacon Dosoteai (Dosoftei) și diacon Gavril și alți călugări Buzeani (dela Buzău) și din curte-ne fecioru Manei vătaful anume Radul și Neagul și Oprea curteanul și Radul și Stan și Apostol.

(L. P.) Popescul căpitan

(L. P.) Meleștean

(L. P.) Neagul iuzbașa

(L. P.) Dragomir *snă* Gavril călugărul

Doc. original, hârtie groasă, patru peceți inelare în negru.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/127)

48.

1653 Decembrie 4.

Zapisul Pătranei, jupâneasa Jipei spătarul, nepotul Jipei celui bătrân din Buzău, prin care dă episcopiei Buzăului, niște țigani, pe care îi lăsase răposatul soțul ei, la moartea sa, ca să se dea sf. episcopiei spre a se îngropa în sf. episcopie.

Adecă eu Pătrana, jupâneasa Jipei spătarul, nepotul Jipei celui bătrân din Buzău, scriu și mărturisesc cu zapis dela mâna mea, cum s'au întâmplat¹⁾ când au vrut să moară soția mea (soțul), Jipa spătarul, de au zis să se îngroape în sfânta episcopie și au dat partea lui din țigani, pre Stanciul feciorul Tincăi țiganul

¹⁾ Acest cuvânt e scris greșit în document.

și cu doi feciori ai lui anume (*loc liber*) să fie de moșie ai sfintei episcopii, în veaci pentru pomeana unde-i zac oasele.

De care lucru pentru rândul țigancei ce iaste după Stanciul țiganul carele să serie mai sus, să să știe că iaste a popei lu(i) Mihai, ci de va naște feate, măcar câte, să fie ale popei lu(i) Mihai, iar de va naște dintrânsa și din Stanciul, feciori parte bărbătească, măcar câți, ei să fie toți ai sfintei episcopii, cum s'au scris mai sus, că sunt dați de pomeană sfintei episcopii de soția mea Jipa spătarul, pentru sufletul dumnealui.

Și când s'au făcut acest zapis fost-au mărturii boiari, prenume: Gherghe spătar și Moise spătar și Popescul căpitan și Borcea căpitan și Todor iuzbașe *brat* și popa Mihai și fiu-său Mihai și tot săborul sfintei episcopii.

Și acest zapis l-am făcut să fie la mâna părintelui episcopul Serafim din sfânta episcopie dela Buzău.

Ispisah az Mihail Rasodir

7162 (1653) Dechemvrie 4.

Doc. original, hârtie groasă.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/114)

49.

1654 Iunie 14.

Cartea lui Stoian Vasile, pârcălabul Sucevei, prin care întărește mănăstirii Neamțului stăpânire asupra unor țigani. DG

Stoian Vasilie, hătman i pârcalab Sucevei.

Adeca a venit Vlădica Sava și cu toți călugării dela mănăstirea ce iaste la târgu la Neamț și și-au adus ale lor direase și urice pre ai săi direptii țigani ce le spun intr'acele zapise și urice de moșii și de s'o pârît anume Stratul și Căzacul și Maftei și Lupul și Ifrim și Luchian și Vasilie și Tiron și Larion și Bejan și Dumitru și Ion și ig(umenul) Vasilie și Necolai, deci și noi văzând ale lor direpte zapise și urice scriind pre acești țigani, care sunt mai sus scriși, deci și noi le-am făcut acest zapis dela noi, ca să le hie lor întăritură, așijderea și voi fiorii noștri și vătași țigănești și giuzi tot ca să-i lăsați în pace pre acești țigani cari spun intr'acest zapis, intru nemic să nu-i învăluți, nici la lucru să-i aduceți. Aceasta scriu, într'alt chip să nu faceți.

Iași. 7162 (1654) Iunie 14.

Doc. original, hârtie, pecetea căzută.

(Arh. Stat., M-rea Secul, Pach. I/7)

50.

1654 Iulie 8.

Cartea lui Costandin Șerban Vodă, Domnul Țării-Românești, prin care volnicește pe Stamatie paharnicul ca să-și ia o țigancă dela Gherghie vornicul din Sărdănești.

Milostiiu bojieiu Io Costandin Șerban Voevoda i gospodinī davat gospodstvo mi siu poveleanie gospodstva mi slug(i) gospodstva mi Stămatie paharnic ca să fie volnic cu această carte a domnii meale și cu sluga domnii meale po im (loc liber) de să-și ia o țigancă anume Maria dela Gherglie vornicul ot Sărdănești, care țigancă au fost după un țigan al lu(i) Stamatie peharnic, iar Gherghie vornicul el au mers de au luat țiganca, de au spart sălașul și având ei părîși, gâlceavă pentru acea țigancă, deci să fie volnic sluga domniei meale să meargă să ia țiganca să o dea țiganului, că domnia mea nu dau să desparță sălașul, iar după ce vor sta de față și să va afla că iaste țiganca a lu(i) Gherghie vornicul i să va da țigancă pentru țigancă, că domnia mea nu dau (voie) să să desparță sălașul, că nu să cade să se desparță sălașul. Iar de nu o va da de voie, să o ia și fără voia lui și iar să ia niște boi și alte bucate dela Gherghie vornicul ce au luat dela Stămatie peharnicul și să ia dela Brăiloi și dela Șorghie și dela Căclaul și dela alții tot ce vor fi luat dela Stămatie peharnic pentru că fiind Stamatie peharnic aici, ei i-au luat aceste bucate cu jaful. Ce să-și iñ tot cum scrie mai sus dela tot omul, iar cui va părea strâmb să vie de față.

I ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7162 (1654) Iulie 8.

(L. P.) Io Costandin Voevod

Doc. original, hârtie. Intărit cu pecetea inelară și iscălitura domnească.
(Acad. Rom., doc. XC/56)

51.

1654 Iulie 30.

Căpitanul Preda Boloagă dă zapis lui Teodosie ieromonahul mănăstirii Strehaia, că i-a vândut pe țiganul Gheră împreună cu toată familia lui.

Adeca eu căpitanul Preda Boloagă scris-am acesta al meu zapis ca să fie de mare credință la mâna părintelui igumenului

Teodosie, cum să să știe că i-am vândut pe acest țigan anume Ghera și cu țigancea lui anume Stana și cu copii cu tot, anume: Sultana, Salifir (Zamfir?), pentru că acest țigan carele iaste mai sus scris el au fost de moșie mai denainte vreame al răposatului Matei Basarab Voievod. Iar când au fost acum în zilele lui Constandin Șerban Voievod, iar acest țigan carele iaste mai sus scris, el au fost furat șase cai; — deci fiind noi pârcălab aici la Strehia l-am prins cu cai și l-am dus să-l spânzură ca pre un hoț. Iar părintele egumenul care iaste mai sus scris, el s'au sculat împreună cu tot soborul, mici și mari carele sunt ai sfintei mănăstiri, de au dat ughi 30, bani gata, în mâna jupânului Predei Boloagă de l-a scos dela spânzurători, ca să fie țigan de moșie mănăstirii și de nimeni val și bântuială să aibă; iar cine se va scula cu vreo pîră, să n'aibe nicio treabă la mănăstire, ci să caute la mine.

Și când am vândut pre acești țigani, fost-au la tocmeală noastră anume: Radul căpitan, Lupul ceaușul și Gherghe pârcălabu(l).

De aceasta am scris. Și am scris eu Tudor logofăt.

7162 (1654) Iulie 30.

(L. P.) Preda căpitan Boloagă

(Acad. Rom., ms. 500, p. 102—103)

52.

1654 August 31.

Cartea lui Costandin, fost mare postelnic, prin care poruncește globnicilor săi, să lase în pace pe țigâncile, ce le-a dat, după tocmeală Radului mare comis.

Jupan Costandin, biv vel postelnic, scris-am carteanoastră vouă globnicilor noștri. Dau-vă în știre pentru niște țigance ale noastre ce sunt la episcopie din Buzău că am avut tocmeală cu dumnealui jupan Radul vel comis, de mi-au dat alte țigance ale dumnealui, de au plătit țigancele noastre. Și ne-am făcut și zapis pre tocmeală, des den vreame ce veți vedea această carte a noastră să aveți a le dare bună pace, de nimic să nu bântuiți, că cine va mai face val, certare va avea de către noi.

Aceasta scriu, într'alt chip să nu fie.

7192 (1654), August 31.

Doc. original, hârtie, pecete în ceară verde, neclară, în josul căreia se află însemnat « biv vel postelnic ».

(Acad. Rom., doc. CXXVIII/86)

53.

1655 Ianuarie 9.

Constandin Șerban Vodă, Domnul Tării-Românești, poruncește părintelui Mihai dela episcopia Buzăului, ca să dea lui Andrei din Târgoviște, fetele țigăncii lui ce a murit în țigănia episcopaliei.

Milostieiu bojieiu Io Costandin Șerban Voevoda i gospodină pișet gospodstvo mi ție părinte popă Mihai dela sfânta episcopie dela Buzău, către aceasta-ți fac în știre domnia mea că aici înaintea domniei meale la Divan au avut pîră Andrei ot Trăgoviște (Târgoviște) cu părintele episcopul, de față, pentru o țigancă a lui care o au aflat acolo și acum o fac moartă, iar Andrei a spus cum că are fete. Deci iar câte (las) domnia mea cu numele lu(i) Dumnezeu să ai a mărturisi cu dreptul cum veri (vei) ști cu sufletul tău la drept, de să va afla vreo fată dintr'acea țigancă, iar să (de) nu să va afla nimic și nu va fi a lui să rabde, însă cum veri adevăra cu sufletul tău aceasta-ți scriu domnia mea.

I ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7163 (1655) Ghenarie 9.

Doc. original, hârtie nu prea bună din care cauză cerneala s'a întins puțin. Doc. e întărit cu monograma și pecetea mare domnească, în roșu.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/146)

54.

1655 Ianuarie 10.

Cartea mitropolitului Ignatie prin care poruncește lui popa Mihai din Buzău ca să cerceteze pricina ce are Andrei cu Serafim pentru o țigancă.

Ignatiu bojieiu milostieiu arhiepiscop vsoe zemle Ungrovalhiscoe i proci.

Pace și blagoslovenie trimiță molitvei tale popa Mihai ot Buzău.

Alta ți se face știre că aicea naintea măriei sale lu(i) Vodă avut-au Andrei pâră cu fratele Serafim pentru o țigancă. Deci Vodă au trimes la tine cum vei ști cu sufletul tău. Deci de vei socoti pe direptate să fii iertat și blagoslovit, iar de vei fățări

să fii supt blestemul milostivului Dumnezeu și al smereniei noastre.

Aceasta am scris.

7163 (1655) Ghenarie 10.

Vlădica Ignatie

Doc. original, hârtie. Semnătura mitropolitului foarte interesantă.
(Acad. Rom., doc. CXXVI/88)

55.

1655 Ianuarie 26.

Zapisul lui popa Mihai dela episcopia Buzăului prin care face mărturie pentru o țigancă a sf. episcopiei.

Eu popa Mihai dela episcopie dela Buzău mărturisesc cu suflul mieu pentru Calea țiganca cum iaste a sfintei episcopiei de moșie, milă domnească, dela cei domni de demult și o am pomenit aicea și au murit aicea și nici o gâlceavă n'au avut părinții până acum. Așa am mărturisit și către Andrei și către Neacșu, așa mărturisesc și înaintea judecății, iar de voiu mărturisi cu strâmbul să fie blestemul carele scrie în cartea măriei sale și în cartea părintelui Vlădicăi, acel blestem să fie asupra mea.

Ș'am scris eu cu mâna mea denaintea părintelui și a tot săborul de i-am pus mărturie și au fost și Popescul căpitanul.

7163 (1655) Ghenarie 26.

(L. P.) Eu popa Mihai.

Doc. original, hârtie. Pecete inelară în negru având scris pe ea: « popa Mihai ».

(Acad. Rom., doc. CXXVII/85)

56.

1655 Martie 30.

Cartea lui Costandin Șerban Vodă, Domnul Țării-Românești, prin care dă în stăpânire lui Dumitrașco spătarul și Alexandru postelnic, feciorii Ghiorhei banului, mai mulți țigani foști ai Radului cupețul.

Milostieiu bojieiu Io Costandin Voevoda i gospodině davat gospodstvo-mi sieiu povelenie gospodstvo mi bolearii gospodstvo mi Dumitrașco spatar și Alexandru postelnic, feciorii Ghiorhei

banul, ca să fie volnici cu această carte a domniei meale de a ține pre Stana țiganca și pre fiu-său Stanciul și cu fata ei anume Rada, care țigani au fost ai Radului cupețul. Deci după moartea Radului cupețul, iar răposatul Matei Vodă fost-au luat pre Stana, domnească, și au miluit pre boiarinul domniei meale Ghiora banul, iar pre fiu-său Stanciul l-au fost cumpărat pre bani cu zapis dela mâna lor și tot i-au ținut pre acești(a) cu bună pace până acum, iar când au fost acum, iar Mușat aprod și cu fata Radului cupețul și au venit de s'au pîrit de față cu Dumitrașco spătar și Alexandru postelnic pentru acești țigani ce scrie mai sus, zicând Mușat aprod că ține acești țigani în silă și fără de nici o treabă, iar Dumitrașco spătar și Alexandru postelnic ei au seos și cartea lui Matei Vodă care au fost miluit pre Ghiora banul și cu această țigancă ce scrie mai sus, iar pre fiu-său Stanciul ei l-au fost cumpărat cu bani cum am văzut domnia mea și zapisul de cumpărătoare și s'au citit în Divan.

Derept aceia domnia mea am judecat cu toți boiarii Divanului și am dat domnia mea lui Dumitrașco spătar și Alexandru postelnic ca să ție pre acești țigani ce scriu mai sus cu bună pace, iar pentru Rada țiganca fata Stanei țigancii, domnia mea am judecat să aibă a da Dumitrașco spătar și Alexandru postelnic lui Mușat aprod, țigancă pentru țigancă și să-și ție ei acești țigani ce scrie mai sus cu bună pace.

Inaco da nest po reci gospodstvo mi.

7163 (1655) Martie 30.

Doc. original, hârtie, pecete mare timbrată, stricată. Peste monograma roșie iscălitura domnului.

(Acad. Rom., doc. XCVI/35)

57.

1655 Aprilie 17.

Cartea lui Costandin Șerban, Domnul Tării-Românești, prin care poruncește părintelui Serafim arhiepiscopul Buzăului ca să dea lui Andrei călărașul din Târgoviște, fetele unei țigance ce fugise dela el, de multă vreme și se aflaseră acum, acele fete, la sf. episcopie.

Milostieiu bojieiu Io Costandin Șerban Voevoda i gospodină pișet gospodstvo mi cistneișomu Oțu nașemu chir Serafim arhie-

piscop Buzăvschi zdravie, către aceasta îți fac în știre domnia mea că aicea înaintea domniei meale la Divan venit-au Andrei călărașul ot Târgoviște de a spus pentru o țigancă ce și-au aflat acolo la episcopie fugită de multă vreme. Deci acea țigancă au murit și i-au rămas featele ei și s'au adevărat cum iaste a lui acea țigancă și v'ați fost părăsit și de față înaintea domniei meale și sfinția ta acum nu vîi să o dai, pentru carele lucru să cauți deverirea (adeverirea) sfinția ta, niscare cărți sau zapis, pre acea țigancă, de cumpărătoare. Sfinția ta să vîi aicea la Divan să te întrebi cu dânsul, iar de nu vei avea deresuri pre acea țigancă într'alt chip să nu faci sfinția ta nici să nu-l mai porți de val, ci să-i dai featele carele vor fi ale acei țigânci. Să nu mai vie cu vre o jalbă la domnia mea, că te-au așteptat ca să vîi sfinția ta acum să te întrebi de față al doilea rând și n'ai venit.

Insă acea țigancă de va avea veri feate, veri feciori, în două să-i imparță precum iaste leagea, nimica de val să nu-l mai porți.

Aceasta-ți scriu domnia mea, într'alt chip să nu faci.

I ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7163 (1655) Aprilie 17.

(L. P.) Io Costantin Voevoda.

Doc. original, hârtie. Peste monograma domnească destul de simplă se află iscălitura Voievodului, iar alătura, în roșu, pecetea inelară.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/131)

58.

1656 Aprilie 22.

Zapisul lui Oprea vătaful și al unor țigani ce-l dau la mâna părintelui Serafim, episcopul Buzăului, prin care iau în chezăsie pe Tudora țiganca că nu va fugi cu Pădure țiganul din țigănia sf. episcopiei.

Adeca eu Oprea vătaful și Costandin țiganul și Ion Arsul și Stanciul al lu(i) Tinca țiganul și Ivan țiganul și Călin țiganul și Pavel snă Gligorie țiganul și Lud țigan și Stan Brădeanul și Iane snă Marco țiganul și Stan țigan scriem și mărturisim cu acesta zapis al nostru, cum să să știe că am luat noi acești țigani, care suntem scriși mai sus, în chezăsie pre Tudora țiganca dela părintele episcopul chir Serafim Buzăvschi, cum nu va fugi cu Pădure țigan(ul) din țigănia sfintei episcopiei, nicăirea, ci va ședea

cu Pădure țiganul în țigănia sfintei episcopii, iar de va fugi undeva noi să avem a o căuta și a o plăti cu ughi 100.

Și pentru credință ne-am pus toți degetele.

7164 (1656) Aprilie 22.

× Oprea Vătaf	× Costandin	× Ion	× Pavel
× Stanciul	× Ivan	× Călin	× Stan
× Lud	× Stan	× Iane	

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CX XIV/126)

59.

1656 Mai 7.

Zapisul lui Drăghici paharnicul prin care vinde o fată de țigan vărului său, lui Stamatie paharnicul.

Adecă eu Drăghici paharnicul scris-am zapisul meu la mâna vărului Stamatie paharnic cum că am dat o fată de țigan anume Stana țiganca și o am dat de a mea bună voie, dere(p)t bani gata, ughi 25, să-i fie lui moșie ohabnică, lui și coconilor căți ii va da Dumnezeu.

Și mărturie, Pătrașco postelnic *ot* Rovenari și Radul postelnic *ot* Corbești și Pătru părcălabul *ot* Poiană și Oprea *ot tam* și Radul Grecu *ot tam* și pentru credință pus-am și peceta (sic) și iscălitura mai jos.

× Drăghici paharnic

7164 (1656) Mai 7.

Doc. original, hârtie. Intărit cu pecetea inelară și iscălitura lui Drăghici paharnicul.

Scrisul doc. e foarte rău, litere sărite și cuvinte foarte încurate.

(Acad. Rom., doc. XC/59)

60.

1657 Mai 18.

Cartea lui Gheorghe Ghica Vodă prin care întărește stăpânire peste mai mulți țigani vornicului Vasile Avram Misăhănescu.

Adică domnia mea am dat și am întărit boiariului nostru, lui Vasile Avram Misăhănescul vornic, feciorul lui Ion vistier, și feciorilor lui, Ionașco și Costandin și Mărie, pre ai săi drepti

şerbi țigani din ispisoul de danie şi de miluire ce-au avut moşul lor Ion vistier dela Ion Vodă pre aceştii şerbi țigani şi din direse de intăritură dela Irimie Movila Vodă şi dela Costandin Movila Vodă şi dela Ștefan Tomșe Vodă şi dela Gașpar Vodă, pre anume Vasile țiganul şi cu femeia lui şi cu feciorii lor şi Isac cu femeia lui şi cu feciorii lor şi Ivașco cu femeia lui şi cu feciorii lor şi (*loc liber*) cu femeia lui şi cu feciorii lor, toți feciorii lui Gugui-ian țigan şi Danciul cel bătrân.

Aşijderea şi Oniță şi cu femeia lui Zamfira şi cu feciorii lor şi Stratina şi Gheorghie şi Postolache şi Dumitru şi Irimie cu femeia lui şi cu feciorii lor şi Ticse şi Simeon *sin* Crețului nepot lui Dumbravă cu femeia lui şi cu feciorii lor şi Micul şi Dumitru şi Văscan cu femeile lor şi cu feciorii lor şi Costantin feciorul lui Toader Bratu cu femeile lor şi cu feciorii lor şi Rafia țigancă fată lui Bodin cu feciorii ei, pentru aceştii mai sus scrisi țigani, casei boeriului nostru mai sus numitului Vasilie Avram Misăhănescul vornic *sin* Ion vistier şi feciorilor lui Ionașco şi Costantin şi Mărie şi dela domnia mea i-am dat drepti şerbi țigani şi uric şi intăritură cu tot venitul nestrămutaţi şi neclătiţi nici odănoară în veci. Şi altul să nu să amesteece înaintea aceştii cărți a noastre.

Trad. românească depe ispisoul sărbesc dela Gheorghe Ghica Vodă din văleat 7165 (1657) Mai 18, care nu se mai păstrează. Are însemnat:
 « Acest suret l-am scris eu Simeon Cheșco uricar la văleat 7249 (1741). Mai 28.
 (Acad. Rom., doc. XCVI/36)

61.

1658 Mai 26 Iași.

Cartea lui Gheorghe Ghica Vodă, Domnul Moldovii, prin care porunceşte slugilor domneşti ca să lase în pace pe cătiva țigani ai lui Racoviță Cehan marele logofăt.

Noi Gheorghie Ghica *bojiiu milostiu gospodar zemle Moldavscui*, scriem domnia mea la slugile noastre la aprozi şi la slugi hătmăneşti şi la juzi şi la vătaşi țigăneşti, dămu-vă ştire dacă veţi vedea cartea domniei meale, iar voi să lasaţi în pace pre Gagul țiganul şi pre frate-său Fănachi şi pe Costantin *snă Ursul* şi pe Ionașco căldărarul şi pe Ion de unde să vor hrăni în țara domniei meale pentru căci sunt țigani derepti de moşie a boiarinului nostru a dumisale Racoviță Cehan marele logofăt

și și-au arătat și derese domnești ce au avut mai de mult și s'au aflat scriși acei țigani ce mai sus scrie. Pentr'aceia nime între nemică să nu-i învăluiască.

Toe pișem gospodstvo mi.

Sam gospodini ă vele.

Iași, 7166 (1658) Mai 26.

(L. P.)

Doc. original, hârtie, pecete mare cu tuș roșu.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/154)

62.

1658 Iulie 9 Iași.

Zapisul fostului căpitan Isac Misăhănescul și al femeiei sale Irina, prin care dăruiesc un sălaș de țigani lui Racoviță Cehan mare logofăt și jupânesei sale Tofanei.

Adeca eu Isac Misăhănescul *biv* căpitan și femeia mea Irina seriem și mărturisim cu acest zapis al nostru cum noi de bună voia noastră de nime siliți nici asupriți, ci de bună voia noastră, am dat și-am dăruit un sălaș de țigani, anume pre Micul feciorul lui Avram nepotul Hetrii cu femeia sa cu Costanda și cu feciorii lor.

Aceia i-am dat și i-am dăruit dumisale lui Racoviță Cehan marele logofăt și jupânesei dumisale Tofanei și coconilor dumisale, ca să le fie lor derepti țigani dela noi dăruiți și să-și facă și derese domnești pre dânsii.

Și noi pentru credință pusu-ne-am și pecetele ca să să știe.

(L. P.) pecetea lui Isac.

(L. P.) pecetea lui Spiridon.

Iași 7166 (1658) Iulie 9.

Doc. original, hârtie, două pecete cu tuș negru.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/155)

63.

1659 Mai 4, Iași.

Gheorghe Ghica Vodă, Domnul Moldovii, dăruiește lui Chiriac Sturza mare jicnicer, niște țigani.

Io Gheorghie Ghica *Voevoda bojiu milostiiu gospodar zemli Moldavscui*, adecă domnia mea m'am milostivit de am dat și am miluit pe boiarinul nostru credincios Chiriac Sturzea marele jicnicear cu acești șerbi țigani pre nume Simion fratele Ganei judeului și cu femeia lui anume (*loc liber*) și cu toți feciorii lor și pre Ștefan Borha și cu femeia lui (*loc liber*) și cu toți feciorii lor, care au fost domnești. Cu aceștia l-am miluit pre dumnealui boiarinul nostru ce scriem mai sus, ca să-i fie dumisale derepti șerbi țigani și jupâneasei dumisale și cuconilor dumisale, — și alt nume să nu aibă a să amesteca preste cartea noastră. Iarăși după a noastră viață pre cine Dumnezeu va aleage să fie domn întru a noastră țară a Moldovei să n'aibă a strica a noastră danie și miluire, ce ca să aibă a întări. Aceasta dăm știre.

Sam gospodini veleal.

Iași, 7167 (1659) Mai 4.

Io Gheorghie Ghica Voevoda

Doc. original, hârtie. Pecetea căzută. Întărit cu iscălitura domnului. In josul doc. e însemnat: Constantin Surdul.

(Acad. Rom., doc. V/103)

64.

1659 Septembrie 5, Tuțora.

Gheorghe Ghica Vodă, Domnul Moldovii, judecă între Iurașco feciorul Anghelinii Isăpoiae, cu Sefer aproducu, pentru un țigan.

Noi Gheorghie Ghica *Voevoda bojiu milostiiu gospodar zemli Moldavscui*, cum s'au părît de față înaintea domnii meale Iurașco feciorul Anghelinii Iusăpoae, nepotul Cozmei lui Veardeș, cu Seferi ce-au fost aproducu, pentru un țigan anume Ion feciorul lui Moisăi țiganul, zicând Seferi aproducu cum acel țigan Ion au fost jumătate a lui de pre (*indescifrabil*) lui Ion, și Iurașco l-au vândut slugii noastre, lui Poiană uricariului, și-a dat samă și Iurașco că l-au vândut lui Poiană derept 12 ughi, de câtăva-i vreame, de vreo 12 ani. Deci domnia mea i-am socotit dacă l-a cumpărat Poiană pre acel țigan de atâta vreame, am lăsat să ție Poiană țiganul cum l-au cumpărat, iară Iurașco să întoarcă lui Seferi aproducu jumătate de țigan, precum s'au vândut jumătate, și să

ia galbeni și de această pără să nu mai pârască nici odânăoară în veaci.

Sam gospodini veleal.

Tuțora, 7168 (1659) Sept. 5.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, întărit cu peceți mari în chinovar.

Pe verso se află câteva rânduri din același document, dela început, dar s'a renunțat la ele, textul fiind scris complet pe partea cealaltă.

(Acad. Rom., doc. IX/25)

65.

1660 Februarie 22, București.

Gheorghe Ghica, Domnul Țării-Românești, întărește stăpânirea părintelui Serafim episcopul Buzăului peste un țigan ce l-au dăruit sf. episcopii Jipa spătarul, nepotul Jipei cel bătrân din Buzău, pentru care țigan a avut pără episcopia cu Despina și rudele ei din Aliceseni, ce au zis că sunt rude Jipei spătarul.

*Milostieiu bojieiu Io Gheorghie Ghica Voevoda i gospodini davaț gospodstvo mi sie poveleanie gospodstva mi, sfintei și dumnezeestei episcopiei dela Buzău și părintelui chir Serafim episcopul, ca să fie sfintei episcopiei un țigan anume Stanciul feciorul Tincăi țiganul și cu toți feciorii lui căți va avea, pentru că acest țigan au fost al Jipei spătarul, nepotul Jipei cel bătrân *ot* Buzău, de cumpărătoare dela Tudor *ot* Slăvitești, încă mai denainte vreame, iar apoi Jipa spătarul au dat și au închinat la moartea lui pre acest țigan la sfânta episcopie pentru pomeană și pentru sufletul lui. Și au dat la sfânta episcopie și cartea lu(i) Mihai Vodă, care-au fost făcut(ă) de Jipa cel bătrân pre cumpărătoarea acestui țigan și tot l-au ținut sfânta episcopie pre acest țigan cu bună pace, iar când au fost acum în zilele domnii meale s'au rădicat cu pără Despina și cu rudele ei *ot* Aliceseni, zicând cum că sunt ei rude Jipei spătarul și vrând ca să ia pre acest țigan dela sfânta episcopie. Deci au venit la Divan haințea domniei meale împreună cu părintele episcopul Serafim de s'au pîrît de față și au mărturisit în Divan boiarinul domniei meale Gherghie *vel* pitar și mulți boiari, cum că au fost dat Jipa spătarul pre acest țigan la sfânta episcopie și cum n'are Despina cu rudele ei nicio treabă. Intr'a-ția domnia mea am judecat pre dirept împreună cu toți boiarii*

Divanului și n'am putut domnia mea călca pomeana mortului, că-i zac și oasele lui în sfânta episcopie. Derept aceia am dat domnia mea sfintei episcopii ca să ție pre acest țigan ce scrie mai sus cu bună pace, să-i fie stătător cu toți feciorii lui în veac, pentrucă a rămas Despina și cu rudele ei de leage și de judecată denaintea domnii meale din Divan.

I ispravnic sam recob gospodstvo mi.

Pis az Costea logofăt u București.

7168 (1660) Februarie 22.

Doc. original, hârtie, pecete timbrată.

(Acad. Rom., doc. CXXIV 138)

66.

1662 Iunie 7.

Zapisul Pârvului postelnic din Breaza, prin care face schimb de țigani cu părintele Ghenadie egumenul mănăstirii Dobrușa.

Adeca eu Prăvul (Pârvul) postelnic *ot* Breaza scris-am zapis(ul) mieu ca să fie de mare credință la mâna părintelui egumenului Ghenadie *ot* Dobrușa, cum să să știe că mi-au fost luat un țigan al mănăstirii o țigancă a mea anume Neguita și cu fata ei anume Anca, deci ne-am tocmit noi de bună voia noastră și mi-au dat schimb pre Ghinea țiganul și mi-au dat și bani gata ughi 7; și ca să-și ție mănăstirea țigancele cu bună pace și ca eu să țiu ce-am luat de la mănăstire. Deci să fim tocmiti, mănăstirea de către mine și eu de care (către) mănăstire.

Și când am făcut acest zapis și ne-(am) tocmit fost-au mulți boiari mărturie, (a)nume: Albul postelnic și Radul și Stoica postelnic și Dumitru croitorul *ot* Bălăceni și pentru credință pusu-ne-am și pecetele.

7170 (1662) Iunie 7.

× Albul postelnic × Stoica postelnic × Radul
 × Dumitru × Pârvul

Doc. original hârtie, o pecete în tuș negru și patru amprente digitale; cinci iscălituri.

(Acad. Rom., doc. XC/67)

67.

1662 Octombrie 27.

Zapisul lui Paisie Vlădica, egumenul mănăstirii Izvoranii, prin care face schimb de țigani cu Serafim episcopul Buzăului.

Adeca eu Paisie vlădica, igumenul dela mănăstirea ce să chiamă Izvoranii, scriu și mărturisesc cu aceasta al mieu zapis ca să fie de credință la mâna părintelui episcopul chir Serafim dela Buzău, cum să să știe, că au fost luat un țigan al episcopiei pre o țigancă a mănăstirii Izvoranii, anume Buna, deci noi am făcut schimb cu sfintia lui, de mi-au dat altă țigancă pentru Buna, anume Oprina să fie mănăstirii de moșie, iar Buna să fie sfintei episcopiei stătătoare de moșie.

Și mărturii fost-au jupan Gherghe *biv vel* pitar și popa Partenie egumenul dela Bradul și popa Grigorie egumenul dela Banul și popa Rafail egumenul dela Ciolanul.

I spisah az popa Gavriil și pentru credință pus-am iscălitura.

7171 (1662) Octombrie 27.

Urmează câteva iscălituri, grecești apoi următoarele: Gherghe biv vel pitar și Rafail egumen ot Ciolan.

Doc. original, hârtie groasă, scris mare, foarte clar, cerneală neagră.
(Acad. Rom., doc. CXXVIII/109)

68.

1664 Mai 13.

Zapisul lui Paraschiva postelnicul, feciorul Pârvului postelnicul din Vulcănești, prin care vinde un copil de țigan părintelui Ștefan egumenul mănăstirii Sadova.

Adeca eu Paraschiva postelnic, *snă* Pârvu postelnic *ot* Văleniști¹⁾, scriu și mărturisesc cu acesta al mieu zapis ca să fie de mare credință la mâna părintelui Ștefan igumenul *ot* Sadova și a tot săborul sfintei mănăstiri cum să să știe c'am venit eu de a mea bună voie de i-am vândut un copil de țigan anume Neagoe, feciorul Oprei țiganul, dorept bani gata ughi 15, și l-am vândut eu de a mea bună voie, fără de nici o silă.

¹⁾ Greșit, fiindcă mai jos e scris Vlăcănești (Vulcănești).

Și la această tocmeală fost-au mulți boiari și oameni buni mărturie, anume: Drăgan căpitanul *ot Giorocil* și Stoica căpitanul *ot tam* și Gavril păharnic *ot Trănavă* și Crăciun armașul *ot Comoșteani* și alții care-și vor pune pecetele și iscăliturile și pentru mai adevărată credință pusu-mi-am și pecetea și iscălita (iscălitura) mai jos ca să să crează.

Pis az Nichifor eromonah

7172 (1664) Mai 13.

(L. P.) Paraschiva postelnic

× Eu Grăjdan *ot Vlăcănești*

Badea logofăt

Doc. original, hârtie, pecete cu tuș negru, trei iscălituri.

(Acad. Rom., doc. XC/68)

69.

1670 Mai 18.

Zapisul lui Pan vătaful za copii, feciorul lui Pan Pepenu din Târșor, prin care face schimb de țigani cu vornicul Negoiță Tătăranul și cu Iane iuzbașa de Tătulești.

Adeca eu Pan vătaf, feciorul lu(i) Pan Pepenu *ot Târșor*, scriu și mărturisesc cu acesta al mieu zapis ca să fie de bună credință la mâna lu(i) Negoiță vornicul Tătăranul cum să să știe că mi-au fost dator niște țigance, pre nume Boga țiganca și cu fetele anume Ioana și Maria, deci pentru aceste țigance mi-au dat pre Costandin țiganul și cu frate-său Stan, feciorii Danciului țiganul, deci pre Costandin țiganul datu-l-am lu(i) Iane iuz(bașa) de Tătulești pentru Stoiana țiganca care o ține Neagul feciorul Poloagăi ți(ga)nul ce s'au dat schimb pentru țigancă, iar pre Stan țiganul l-au dat la mâna mea, și ne-am tocmit de a noastră bună voie ca să-i fie țigancă stătătoare și am facut zapisul mieu la mâna lu(i) Negoiță vornicul să-i poată fi aceste țigance stătătoare cu pace în veci și mărturie boiari care-și vor pune iscăliturile mai jos.

Aceasta am scris și pentru credință pusu-mi-am și eu pecetea... (loc rupt).

7178 (1670) Mai 18.

(L. P.) Pan vătaful za copii

Doc. original, hârtie, rupt în câteva locuri din cauza umezelii și îndoiturii.

(Acad. Rom., doc. CXXVI/85)

70.

1671 Iulie 29.

Cartea lui Duca Vodă, Domnul Moldovii, prin care întărește mănăstirii Secul stăpânire asupra familiei țiganului Adam, cum-părăt în prețul unor heleșteie, în vremea lui Barnovschi Vodă.

Io Duca Voevoda bojieiu milostieiu gospodar zemli Moldavscoi, scriem domnia mea la rugătoriul nostru la egumenul și la tot săborul dela sfânta mănăstire dela Bistriță. Dămu-vă știre că la domnia mea veni rugătoriul nostru egumenul dela sfânta mănăstire dela Săcul, să jălui zicând înaintea domnii mele egumenul că ai avut o tocmaiă pentru niște hăleșteae și ai dat un țigan anume pre Adam țiganul și cu femeia lui Tinca și cu toți feciorii lui în prețul acelor helășteae și aceia tocma (tocmeală) ai făcut din zilele lui Barnovschi Vodă și de atuncea sunt 37 ai (ani) și acel țigan de atunci până acmu au fost tot (dat) pre sama rugătorilor noștri călugărilor dela sfânta mănăstire dela Săcul, precum ne-au arătat ei și un zapis dela voi; iar cându-i acmu voi faceți trăsură țiganilor și vreți să-i luați pentru acesta lucru.

Iată că vă scrie domnia mea să lăsați în pace pre Adam țiganul cu țiganca lui, cu feciori cu tot, să nu-i mai învăluți, iar de vă părea vreo strâmbătate vei veni după vremea lucrului la un prilej, de față, de veți întreba.

Toe pișet.

Sam gospodină veleal.

Iași. 7179 (1671) Iulie 29.

Doc. original, hârtie, pecete mare în tuș.

(Arh. Stat., M-rea Secul Pach. I/12)

71.

1671 Septembrie 17. Iași.

Cartea lui Duca Vodă, Domnul Moldovii, prin care volnicește pe Dumitrașco fost pitar a-și căuta și aduce acasă pe un țigan ce-i fugise.

Noi Duca Voevoda bojiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, dat-am cartea domnii meale boiarinului nostru lui Dumitrașco ce au fost pitar, și pe cine va trimete, ca să fie tare și puternic cu cartea domnii meale a cerca și căuta în țara domnii meale unde-l va afla

în țara domnii meale pre Gavril Mărture țiganul, căci este drept țigan al dumisale. Deci ca să aibă a-l lăua de grumazi și să-l ducă la moșia dumisale pentru căci iaste țigan de moșie, și nime să nu cuteze a ține sau auzi peste cartea domnii meale.

Inac ne budet.

Sam gospodini văleal.

Iași. 7180 (1671) Septembrie 17.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, pecete mare cu tuș.

(Acad., doc. Rom. LXXXIX/176).

72.

1672 Mai 22. Iași.

Duca Vodă, Domnul Moldovii, împuternicește pe Lazăr și Niculai juzii de țigani, a căuta și a strângă pe toți țiganii lui Țopa ce au fost armăs.

Io Duca *Voevoda bojiu milostiu gospodariu zemli Moldavscoi*, dat-am cartea domnii meale cestui jude de țigani, anume lui Lazăr și lui Neculai iarăși jude de țigani să hie tari și putearnici cu cartea domnii meale a căuta și strângă pre toți țiganii Țopei ce-au fos tarmaș și a nepoților lui, feciorii lui lonașco Țopa, pre direasă ce au. Si nime să nu cuteaze a ținea *pread listom nașem.*

Iași. 7180 (1672) Mai 22.

Iar cine va avea niscai direase pe acei țigani să vie să stea de față.

Alexandru Buhuș hatman ascal.

Doc. original, hârtie. Intărit cu pecete mare în chinovar, ștearsă, și cu iscălitura hatmanului.

Ceea ce este scris în josul datei se pare, după cerneală, că e scris de hatmanul Buhuș.

(Acad. Rom., doc. IX/68)

73.

1673 August 5. Iași.

Cartea lui Ștefan Petru Vodă, Domnul Moldovii, prin care dăruiește un sălaș de țigani lui Ilie vornicul despre Doamna.

Noi Stefan Pătru *Voevoda bojiu milostiu gospodar zemli Moldavscoi*, scrie domnia mea și dăm știre că domnia mea m'am milo-

stivit și am miluit pre boarinul nostru credincios Ilie vornicul despre Doamna cu un sălaș de țigani din țiganii care sunt a Doamnei, anume Butuci feciorul lui Gheorghe cu țiganca lui Ghinița cu feciorul lor Vasile, ca să-i fie dumisale direpti și șerbi, neclătiți în veci, pentrucă ne-au slugit cu dereptate și cu bună slujbă. Pentru aceia să fie dumisale în veci robi și țigani și coconilor dumisale și pre cine va aleage Dumnezeu să fie domn după a noastră viață, ca să aibă a-i întări și a-i înnoi dereapta danie și miluire.

Aceasta scrie domnia mea și dăm știre.

Iași, 7181 (1673) August 5.

(L. P.) Noi Stefan Petru Voevoda.

Doc. original, hârtie, pecetea inelară și iscălitura domnului, clare și frumoase.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/177)

74.

1674 Octomvrie 16. Iași.

Dumitrașco Cantacuzino, Domnul Moldovii, împuernicește pe Ion Ciolpan a-și căuta un țigan ce-i fugise.

Noi Dumitrașco Cantacuzino Voivoda bojiu milostiu gospodar zemli Moldavscoi, dat-am cartea domnii meale slugii noastre lui Ion Ciolpan ca să fie tare și puternic cu cartea domnii meale a mearge și a cerca în țara domnii meale ori unde-și va afla al său drept șerbă de moșie țigan anume Lontie, ori în târgu ori în satele domnii meale, ori în sate boierești, ori în sate călugărești, ori în slobozii, ca să aibă a-l lua de grumazi unde-l va afla pentru căci e țigan de moșie și când au fugit țiganul dela Ion i-au furat și patru zeci de lei bătuți, pentr'aceia ca să aibă a-l lua de grumazi și nimenea să nu cuteaze a ținea sau a popri peste cartea domnii meale, iar cui va părea cu strâmbul să vie să stea de față să și-i întreabe. *Toe pișet.*

Sam gospodină veleal.

Iași, 7183 (1674) Octomvrie 16.

(L. P.) Alexandru Buhuș hatman *iscal.*

Doc. original, hârtie. Intărit cu pecete mare în chinovar, aproape ștearsă și iscălitura hatmanului.

(Acad. Rom., doc. LXVIII/86)

75.

1675.

Zapisul lui Negoiță paharnicul din Tătărani și al fiului său Matei prin care declară că Turnecia țiganul a răscumpărat pe noru-sa, țiganca fiului său Voico, plătind 40 lei bani gata.

Adeca eu Negoiță, paharnic *ot* Tătărani, împreună cu fie-meu Matei scris-am al nostru zapis ca să fie de mare credință la mâna Turnecii țiganul și a fechorului Voico și la alți câți va avea și a nepoților lui, cum să să știe că (a) (ră)scumpărat pe noru-sa, țiganca lui Voico, dela mâna noastră, derept bani gata lei 40, ca să nu mai avem noi treabă cu dânsa, căci o am (ră)scumpărat noi de bună voia noastră și fără nici o silă, iar cine s'ar ispiti din rumedenia (?) (rubedenia) noastră a facerea într'alte chipuri, piste zapisul nostru, să fie blăstemat de vădica Isus.

Și când s'au făcut acest zapis și această tocmeală fost-au mărturii: Pascul pârcălab *ot* Tătărani, Stoica țiganul Talpă, Necula țigan *ot* Brânceani și Tudosie vătaf, Ivan viorarul *ot* Tătărani și pentru adevărată credință pusu-ne-am mai jos și iscăliturile ca să se crează. Și (a)ceastă țigancă iaste fată a Recii.

Pis Ion logofăt.

7183 (1675).

(L. P.) Negoiță paharnic.

Doc. original hârtie, pecete inelară în tuș negru, imitând în desemn, pe cele apusene; deasupra reliefului se află inițiala numelui său, N.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/118)

76.

1676 Noemvrie 14.

Zapisul lui Ignat țiganul prin care se leagă să fie rob comisului Dumitrașco, pentru că l-a scos dela nevoie când a fost băgat în temniță după ce a prădat împreună cu alți țigani mănăstirea lui Barnovschi.

Adeca eu Ignat țigan, ce-am fost a lui Tuderașco Joriu, scriu și mărturisesc cu acest al meu zapis precum am căzut la temniță pentru niște furtișaguri când a furat niște țigani mănăstirea lui Barnovschi și m'au pus și pre mine soție (tovarăș), apoi văzând că am căzut la nevoie, am căzut la picioarele lui Dumitrașco comisul de m'au scos dela nevoie, dela temniță, ca să hiu dumisale rob în

veci și nime să n'aibă treabă cu mine, căci, că dumnealui m'au scos dela nevoie.

Iar pentru mine ca să nu fug este chezaș fratele-meu Andrei și Sima țigan s'au prins chezași denaintea căpitanului Ionașco.

Și când am scris zapisul fost-au dumnealui vistiernicul Magrodin (Mavrodi) și eu am scris zapisul, popa Ion *ot târcov ot sventi* Gheorghe și s'au prilejit și alți oameni buni și pentru credință ne-am pus și degetul, să să știe.

7185 (1676) Noemvrie 14.
(urmează mai multe iscălituri).

Doc. original, hârtie, scrisul este foarte greu de citit.
(Acad. Rom., doc. CV/92)

77.

1679 Aprilie 5, Bujoreni.

Zapisul lui Gavril țiganul cu țiganca și copiii lui prin care se vând șerbi lui Pavel Bujoranul, pentru că i-a plătit capul, către Stan țiganul cuțitarul, dela care furase o iapă.

Adeca eu Gavril țiganul feciorul lui Săcuian țiganul și a Furnicăi și cu țiganca mea cu Nastasia și cu trei copii ai noștri anume Năstasie și Vasilie și Ioana scriem și mărturisim cu acest zapis al nostru, precum eu Gavril am furat o iapă a lui Stan țiganul cuțitarul și m'au prins și-am căzut la legătură și la închisoare și la mare nevoie, ce văzându-mă eu la atâtă nevoie și neavând cu ce-mi plăti capul despre păgubaș și de gloaba armașului, numai am căzut la dumnealui Pavel Bujoranul și-au dat pentru mine păgubașului o iapă cu mânz și cinci lei bani cheltuială și zece lei bătuji gloaba armașului Costantin căci dumnealui m'au prins.

Și pentru căci m'au plătit dumnealui dela moarte, eu m'am dat dumisale cu țiganca mea și cu acești trei copii, care mai sus scriem, să sim a dumisale țigani în veaci de veaci și cu conilor dumisale, iar de mi se va afla undeva vreun stăpân să n'aibă treabă, că dumnealui ne-au scos dela moarte.

Și când m'au plătit dumnealui, m'au plătit denaintea dumisale comisului Costantin și Costantin armașul și preotul Ioan de Fidești și preotul Gavril *ot Bujoreani și Gavril Poroșnicul și Milea vătaful*. Și eu Dumitrașco diacul am scris și mulți oameni buni

s'au prilejit și pentru mai mare credință ne-am pus degetele pe cete, dempreună cu acești boiari ce s'au prilejit, ca să să știe.

Gavril *snă* Săcuian

Bujoreni, 7187 (1679) Aprilie 5.

Vasilie *snă* ego

Nastasia țiganca

Nastasie *snă* ego, — Furnica

(urmează alte multe iscălituri).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. IX/30)

78.

1680, Iulie 1, Epureni.

Zapisul lui Gavril Costache mare vornic prin care dăruiește lui Pavel Bujoranul, la cununia lui, o fată de țigan anume Ilința.

Gavril Costache, *vel dvornic dolneai zenli*, scriu și mărturisesc cu (a)cest adevărat zapis al mieu precum am dat și dăruit a noastră direaptă țigancă de moșie, anume Ilința fata lui Ignat țiganului mieu, lui Pavăl Bujoranului la cununie, ca să-i fie lui direaptă țigancă și lui și jupâneasei lui și cuconilor lui și nepoților lui și strănepoților lui, iar cine va vrea ori din feciorii miei sau fiecine din seminția mea să strice această danie și dar ce-am dăruit și vrea să ia pre țigancă aceia să fie neierăți de Dumnezeu și de noi în veaci, și unde o va afla ca să aibă Pavăl a o lua de grumazi și să o ducă la casa lui.

Și pentru credință am iscălit, ca să fie de mare credință. Aceasta scriu.

Epureni, 7188 (1680) Iulie 1.

Az Gavril Costache *vel* vornic *iscal*.

Doc. original, hârtie, pătat de umezeală.

Pe verso se află scris: Zapis dela vornicul Gavrilă pe Ilința ce-au ținut Stefan Vâjul.

(Acad. Rom., doc. IX/52)

79.

1681 August 3.

Zapisul lui Șerban și al fratelui său Stoica, feciorii lui Drăghici din Prăjma, jud. Vlașca, prin care vinde o țigancă Vâlcului Licoiul din Vernești, jud. Buzău.

Adecă eu Șerban, împreună cu frate-meu Stoica *sin* Drăghici *ot* Prăjma, *sud*. Vlașca, scris-am acesta al nostru zapis ca să hie de bună credință la mâna dumnealui Vlăcului Licoiului *ot* Vernești *ot* *sud*. Buzău, cum să să știe că i-am vândut o țigancă anume Drăgana țiganca care o-am fost luată și noi de schimb dela Frijoreanul și o-am vândut de a noastră bună voie, fără de nici o silă, derept bani gata *ughi* 10, ca să-i hie dumnealui moșie stătătoare și feciorilor dumnealui. Și când s'a vândut această țigancă fost-au mulți boiari mărturie care vor iscăli mai jos, ca să să creză, și pentru mai (a)devărata credință pusu-ne-am și iscăliturile mai jos.

7189 (1681) August 3.

Az Șerban Stoica sin Drăghici ot Preajma.
(urmează trei iscălituri).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXIV.91)

80.

1682 Iulie 10, Bârlad.

Zapisul Urîtei țiganca, fata lui Baboi, prin care se vinde șerbă lui Mihalache Topa, pentru două iepe cu mânz.

Adecă eu Urîta țiganca, fata lui Baboi țiganul, țiganca lui Gheorghe țiganului, scriu și mărturisesc cu acest adevărat zapis al meu la mâna dumisale jupânlui Mihalache Topei ca să hie de bună credință și de mărturie, precum eu de bună voia mea, de nime nevoit(ă) m'am vândut dumisale ca să-i hiu dreaptă țigancă pentru două iepe cu mânz ce mi-au dat dumnealui de am dat lui Stan țiganul de m'am plătit de dânsul, că i-am fost datoare cu două iepe cu mânz. Și neavând noi cu ce plăti iepele lui Stan, au fugit Gheorghe țiganul meu în Tara Turcească, apoi Stan m'au apucat pe mine cu copiii și m'au ținut un an la casa lui, la opreală, și nemai viind Gheorghe țiganul meu să ne plătim mă vânduse Stan, dumisale clucerului Cantemir, apoi eu am venit dela dumnealui clucerul Cantemir și m'am vândut dumisale jupânlui Mihalache pentru căci era și Gheorghe țiganul meu a dumisale. Și când m'am vândut dumisale pe aceste două iepe cu mânz ce-am

luat dela dumnealui de am dat lui Stan de m'am plătit de dânsu s'au tâmplat dumnealui Abaza Coruiu vornicul și dumnealui Vasile Gâlcă vornicul și dumnealui Vasile Popa vornicul și preotul Ignat de Bârlad și preotul Grăjdan din Ceucani și preotul Miron din Bojești și Gligorie otețul (preotul) de acolo, Hilohie de acolo, și Todor Cojocariul *ot tam* și Costantin Necoară *ot tam* și alți boieri și oameni buni megiași care mai jos au iscălit și pentru ca să hie de bună credință mi-am pus și eu degetul pecete dempreună cu dumneelor. și având așă face și deres domnesc de pre zapisul meu ca să hiu dreaptă șarbă țigancă dumisale și jupânesei și coconilor și nepoților în veaci.

Să să știe și eu Gavril *snă* Pascal am scris zapisul și am și iscălit.

Bârlad, 7190 (1682) Iulie 10.

(In afara de iscălitura Urîtei țigancea mai sunt altele, vreo cincisprezece, ale martorilor).

Acad. Rom. Doc. IX/40.

81.

1687 Ianuarie 18.

Sanda, fata lui Păcurar din Tatomirești, cu soțul ei vând moșia lor din satul Șcheae, cumpărată de Păcurar dela Florea și dela Țigan, lui Gh. Arbănașul, bacal din Iași, cu prețul de 16 lei bătuți.

Adecă eu Sanda, fata lui Păcurar din Tatomirești, și cu soțul mieu Toader, ficiarul Focșii din Tatomirești, scriem și mărturisim cu acest adevărat zapis al nostru, de nime silit, nici asuprit, ce de a noastră bună voie am vândut a noastră driaptă ocină și moșie, o parte de ocină din sat din Șcheae, care iaste cumpărată de tatul (tatăl) mieu Păcurar dela Florea și dela Țigan. Aceasta o-am vândut dumisale giupânu lui Ghiorghe Arbănașul băcalul din Iaș(i) și giupăneasăi dumisale și cuconilor dumisale.

Aceasta o-am vândut drept 16 lei bătuți, din vatra satului și din țarini și din fânaț și din poeni și dintr'apă și din locuri de prisăci și din poamele ce i s'ar veni. Această cumpărătură din tot locul cu tot venitul, ca să-i hie dumisale driaptă ocină și moșie și giupăneasăi dumisale și cuconilor și toată săminția dumisale.

Că eu am întrebat pre toată ruda noastră și pe toți răzeașii și nime n'au vrut să-l cumpere, iar dumnealui mi-au dat banii gata și la această tocmeală s'au prilejit frate-mieu Banul ficiarul lui Păcurar și Dumitrașcu văru-mieu ficiarul lui Păsătul (?) și Toader ficiarul lui Ștefan de Drăgușani și Toader ficiarul Cherchetoaiei ginerile Cătălinii și Ștefan ficiarul Cătălinii tot din Șcheai și mulți oameni buni și bătrâni și pentru mai mare credință mi-am pus diagitile și pecețile și acești marturi toți. Și eu Iordache diiacul di cămară am scris zapisul cu învățatura vânzătorilor și tuturor marturilor ca să să crează.

S'a scris la leat 7195 (1687) Ghenarie 18.

Urmează iscăliturile vânzătorilor, cumpărătorilor, martorilor și diacului care a scris zapisul.

Doc. original, hârtie. Aparține colecției d-lui Prof. Nicolae Ionescu.

82.

1688 Iulie 28.

Zapisul lui Neagu, fiul Măinei căpitanul, prin care dă m-rii Căldărușani, un țigan în locul țiganului m-rii, ce a fost omorit de către țiganii Neagului.

Adeca eu Neagul, *snă* Măinei căpitan *ot* Gostile, scriem și mărturisim cu acesta al nostru zapis, ca să fie de bună credință la mâna sfintiei sale părintelui egumenului Efrim *ot* sfânta măănăstire Căldărușani, precum să să știe că întâmplându-se de s'au sfădit niște țigani ai noștri cu țiganii măănăstirii Căldărușani, fostu-s'au întâmplat primejdie unui țigan al nostru de au lovit pre un țigan al măănăstirii în cap și dintr'aceia i s'au întâmplat acelu țigan de au murit, deci intr'alt chip n'am putut face, ci am căzut cu mare rugămintă la părintele egumenul Efrim, ca să-i dau țigan pentru țigan, și neavând nici sfântă lui ce mai face, fost-au bucuros ca să-i dau țigan pentru țigan, deci ne-am tocmit de a noastră bună voie ca să-i dau țigan de potriva țiganului măănăstirii Căldărușani.

Și am făcut cum am putut și i-am dat un țigan Tânăr anume Staico care țigan imi este și mie de cumpărătoare dela Matei paharnicul Părdescul, ca să-i fie sfintei măănăstiri țigan stătător în veaci. Și când am făcut acest zapis fost-au mulți boiai măr-

turie care vor iscăli mai jos și pentru mai adeverită credință am iscălit mai jos ca să să creză.

Și am scris eu Mihai logofăt *ot vel* Poartă cu învățătura lor.
7196 (1688) Iulie 28.

(L. P.) Neagul *snă* Măinii căpitan *ot* Gostile.

Ianache Văcărescul, mărturie.

Gheorghe Fălcoianul, mărturie.

(urmează o iscălitură indescifrabilă).

Pe verso: « Zapis al Neagului *sin* Măinei căpitan *ot* Gostile pentru un țigan al mănăstirii Căldărușani ce l-au omorit niște țigani ai lui și au dat alt țigan în loc la mănăstire, anume Staico ».

Doc. original, hârtie. Se află într-o condică, la un loc cu alte doc. dela nr. 218—288 din pachetul XXI.

(Acad. Rom., doc. XXI/251)

83.

1690 Decembrie 20.

Ştefan și Toader Darie fac cunoscut pârcălabului pentru Nistor țiganul, pe care l-au răscumpărat dela ei Jora sărdarul, dându-le o iapă și un mascur.

Cinstit dumneata pârcălabe facem știre dumitale pentru Nistor țiganul pe cum ni-au furat 20 de mascuri în zilele Ducăi Vodă, deci noi am umblat pe urmă și l-am prins și l-am dus în temniță la Eși (Iași) și măria sa Ducă Vodă l-au dat să-l spânzure neavând cu ce plăti, deci Nistor țiganul au căzut (la) Andrieșcioae și cu alții oameni buni după dumnealui Jora sărdarul de l-au plătit dela ștreang și ne-au dat nouă o iapă și un mascur partea lui Nistor pentru dânsul și el să fie rob nerăscumpărat în veci dumisale Jorăi sărdariului.

Aceasta facem știre dumitale, să fii dumneata sănătos.

Iași, 7199 (1690) Dechemvrie 20.

Ştefan Darie

Toader Darie

Doc. original, hârtie.

Pe verso: un început de scrisoare către un oarecare unches Tănase.
(Acad. Rom., doc. IX/58)

84.

1692 Septemorie 1.

Zapisul marelui armaș Toma și al lui Stoica vătașul domnesc, glomnicii, prin care dau părintelui Antonie egumenul mănăstirii Alunișul, o țigancă din țigănia domnească, schimb pentru altă țigancă.

Izvodul zapisului pentru Catrina țiganca.

Scrisoarea noastră ca să fie de mare credință la mâna egumenului Antonie *ot* Aluniș, cum să să știe, ca să să știe, că au avut părintele egumenul Antonie o țigancă anume Rada, deci o-au luat în țigănia domnească în ceata lui Miduș laiașul, deci noi glomnicii anume Toma *vel* armaș și Stoica vătaful domnesc am făcut schimb de i-am dat țigancă pentru țigancă, anume pe Catrina țiganca, ca să fie sfintiei sale Catrina țiganca stătoare în veci și feciorilor lui și nepoților lui câți Dumnezeu îi va da.

Și când s-au făcut această scrisoare fost-au mulți oameni buni mărturie, anume care să vor pune (iscăli) mai jos ca să să creză. Și noi pentru mai adevărată credință pusu-ne-am iscăliturile ca să să creză.

7201 (1692) Septemvrie 1.

Az Toma vel armaș.

Eu Stoica vătaful, martor.

Eu Grade armașul,

*Eu Fătul *ot* Brănești, martor.*

Doc. copie românească, hârtie, pecete religioasă în colțul stâng, de sus, al documentului.

Pe verso însemnat de I. Tuducescu. «Copie din zilele lui Ștefan mitropolitul (1732—1738), fiindcă pecetea, de care e vorba mai sus, e a mitropolitului Ștefan.

Insemnat de asemenea pe verso: «Zapisul Tomi armașul; ia lui Miduș țigan pentru Catrina țiganca ce s-au făcut schimb. 7201 (1682) Septemvrie 1.»

(Acad. Rom., doc. CXXIV/113)

85.

1692.

Zapisul Maricăi țiganca și al feciorilor și ginerilor ei, dat la mâna părintelui Mitrofan episcopul Buzăului prin care declară că fiind ei din țara Moldovii și pierind stăpânii lor, pe care i-a fost avut acolo și întâmplându-se de au fost foamete mare și neavând

cine să le scoată capetele din foamete acolo, au venit cu toții aici în țară de s'au închinat sf. episcopiei dela Buzău, în vremea când era episcop părintele Grigorie, să fie cu toții robi ai casei, numai să le scoată capetele din foamete.

Adeca cu Marica țiganca dimpreună cu feciorii miei Vasilie și Catrina și cu ginere-mieu Vasilie și cu Costanda țiganca lui și cu feciorii lor anume Lupul, Sanda, Maria și iarăși cu alt ginere al meu anume Dumitrașco zlătariul, dat-am această scrisoare a noastră sfintiei sale părintelui chir Mitrofan, episcopul Buzăului, cum să să știe, că fiind noi din Țara Moldovei și perind stăpânii noștri pre care i-am avut acolo și întâmplându-se de au fost foamete mare și neavând cine ne scoate capetele din foame acolo, am venit cu toții aici în țeară de ne-am închinat sfintei episcopiei dela Buzău, de a noastră bună voie și de nimenea siliti, să fim noi toți robi ai casei, numai să ne scoată capetele din foamete.

Deci întâmplându-se atunci, pre aceale vremi, de era episcop părintele Grigorie, văzând că ne închinăm să fim robi episcopiei, ne-au primit și ne-au dat bucate din episcopie de ne-au scos capetele din foame, iar nu doară să ne dea niscare bani, ci numai pre bucate de mâncare ne-am închinat să fim robi zidului, — fără cât numai ginere-mieu Dumitrașco s'au vândut rob iar episcopiei, pre bani taleri 60 ci pentru aceasta am dat această scrisoare a noastră la mâna sfintiei sale părintelui, pre carele Dumnezeu ni l-au câștigat de ne iaste stăpân, ca să-i fie sfintiei sale această scrisoare a noastră de mărturie, cum că noi toți suntem închinăți robi episcopiei până acum și de acum înainte. Și cine se va trage dentru noi să fim toți robi aceștii case în veaci. Iar de s'ar scula cineva cu vreo gâlceavă pentru noi să zică într'alt chip, aceaia să nu li să ție nici într'o seamă, nimic, că noi suntem robi episcopiei, iar alt nimănu.

Și pentru încredințare ne-am pus deagetele mai jos ca să se crează.

Leat 7200 (1692).

- × Eu Marica împreună cu feciorii miei.
- × Eu Vasilie împreună cu țiganca și cu feciorii miei.
- × Eu Dumitrașco zlătar împreună cu femeia și copiii miei.

Doc. original, hârtie.

Pe verso: « Zapisul Maricăi țiganca ».

(Acad. Rom., doc. CXXIV/115)

86.

1693 Aprilie 24. Chiuprichini.

Zapisul lui Preda Pălade, fost mare armaș, dat la mâna cumnatului său Manolache Hrisoverghi mare jicnicer, căruia îi dărueste un țigan ce i-a fost și lui de danie dela mătușa-sa Maricuța Andrieșoaia șetrăreasa.

Adecă eu Preda Pălade, *biv vel* armaș, scrim și mărturisim cu acest adevărat zapis al meu, precum de nimenea silit, nici asuprît, ci de a mea bună voie am dăruit al meu derept rob țigan, anume Toader Bătol cumnatului meu Manolache Hrisoverghi *vel* jicnicer ca să-i fie dumisale derept rob el și cu femeia lui și cu câță copii va avea, și când i-am dăruit acest țigan au fost de față dumnealui Lupul Costache *biv vel* medelnicer și dumnealui Costea ce-au fost vătaf de aprozi și dumnealui Solomon Costea *biv* vătaf și dumnealui Toader Sturzea și dumnealui Pricop postelnic și dumnealui Șerban armașul, care țigan mi-au fost și mie danie dela mătușă-mea Maricuța Andrieșoaiei șatrăroaei.

Și pentru credință am iscălit eu cu mâna mea, ca să fie de credință.

Pis u Chiuprichini.

Preda Pălade *vel* armaș.

Lupul Costache *biv* medelnicer.

Solomon Costea.

Cărstea vătaf.

Șerban armașul.

Toader Sturzea *az iscal.*

Pricop postelnic.

7201 (1693) Aprilie 24.

Doc. original, hârtie. Pe foaia a doua se află o copie întocmai a doc.

(Acad. Rom., doc. CXXX/80)

87.

1693 Septembrie 6, Iași.

Cartea lui Constantin Duca Vodă, Domnul Moldovii, prin care întărește stăpânirea Saftei jupâneasa a răposatului Ion Racoviță ce-au fost vornic mare, peste un țigan.

Noi Constantin Duca Voievoda bojiu milostiu gospodar zemli Moldavscoi, scriem domnia mea și dăm știre, iată că domnia

mea m'am milostivit și am miluit pre dumneaei Safta jupâneasa a răpăusatului Ion Racoviță ce-au fost vornic mare, cu un țigan anume Gligorie, din țiganii domnești, pentru căci dumneaei l-au crescut de mic și l-au scos peste atâta foamete și l-au însurat. Deci de la domnia mea ca să-i fie dumisale danie și miluire neclătit(ă) în veaci și coconilor dumisale, acest țigan.

Și după a noastră viață pre cine va aleage Dumnezeu a fi domn ca să nu strice această danie și miluire a noastră ci mai vârtos ca să întărească și să înnoiască direapta a noastră danie și miluire.

Aceasta scrie domnia mea și face știre.

Iași, 7202 (1693) Septembrie 6.

(L. P.) Noi Costantin Voevoda.

Doc. original, hârtie, scriere foarte frumoasă.

Intărit cu iscălitura și pecetea inelară a domnului.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/187)

88.

1694 Iunie 13.

Constantin Duca Vodă, Domnul Moldovii, hotărăște să fie șerb în veci boierului Manolachi mare sulger, țiganul Dumitrașco, ce au fost de moșie al lui Dumitrașco postelnicul, fețiorul lui Costandin fost mare postelnic, pentrucă i-a pierdut 13 cai pe când se afla acest țigan vizituu la cai, cu simbrie.

Noi Constandin Duca Voevoda bojiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, adecă s'au părît de față înaintea domniei meale credincios boiarinul nostru dumnealui Manolache *vel sulger* cu Dumitrașco țiganul, zicând dumnealui sulgerul cum i-au fost acest țigan vezituu la cai cu simbrie și umblând la câmp cu caii n'au purtat grije să-i păzească noaptea bine, să nu-i fure cineva, ci s'au culcat într'o noapte de au dormit toată noaptea și într'acea noapte i-au furat niște furi doisprezece cai din paza lui, și-i stau caii pe(i)tori (*sic*) precum și Dumitrașco țiganul n'au tăgăduit. Au spus și el pe cum s'au culcat de au dormit și peste noapte au perit acei cai toți și nu știe cine i-au furat și-i stau caii peitori.

Așijderea mi s'a mai jeluit dumnealui sulgeriul tot pe acest țigan, pe Dumitrașco, zicând cum l-au trimes cu o căruță cu

un cal la Codăești de au dus pre o femeie și mergând acolo i-au zis oamenii din sat să să ducă acasă să nu mâie (*doarmă*) în sat că sunt niște tătari în sat și-i vor lua calul de olac și el n'au vrut să să ducă acasă, ci-au mas acolo în sat în Codăești la o crâșmă și a doua zi i-au luat tătarii calul de olac și-au perit și acela cal, precum și Dumitrașco țiganul n'au tăgăduit ci-au spus și el drept cum au mas acolo în Codăești și a doua zi i-au luat tătarii calul și s'au prăpădit.

Pentru aceia așa am socotit domnia mea și i-am giudecat de vreame ce au fost acest țigan tocmit cu simbrie și n'au purtat el grijea să hie păziți(i) caii bine, l-am dat domnia mea rămas pe Dumitrașco țiganul să plătească caii dumisale sulgiariului și neavând cu ce-i plăti caii, atâția cai, l-am dat domnia mea ca să hie drept șerb țigan dumisale sulgiariului și fiind acest țigan de moșie a dumisale lui Dumitrașco postelnicul, feciorul lui Costandin ce-au fost postelnic mare și tâmplându-se și dumnealui de față la pâra lor, întrebătu-l-am domnia mea împreună cu tot sfatul nostru, plăti-va dumnealui paguba dumisale sulgiariului ce i-au făcut țiganul, au ba, și dumnealui nu s'au apucat să-i plătească paguba, ce-au zis să-l ia de grumazi de vreame ce i-au făcut atâtă pagubă.

Pentru aceia ca să-i hie drept șerb țigan în veaci, și de acmă această pâră să nu să mai pârască nici odată în veaci, peste cartea domniei meale.

Iași, 7202 (1694) Iunie 13.

Doc. original, hârtie, pecete mare aplicată în tuș roșu.
(Acad. Rom., doc. CXXXIII/56)

89.

1695 Mai 23, București.

Zapisul lui Mihalache Racoviță ce a fost stolnic, dat la mâna lui Manolache Hrisoverghi, ce a fost sulger mare, căruia îi dăruiește o țigancă.

Adeca eu Mihalache Racoviță ce-am fost stolnic mare făcut-am această încredințată scrisoare a mea la mâna dumisale lui Manolache Hrisoverghi ce-au fost sulger mare ca să fie de mare credință la mâna dumisale, precum i-am dăruit dumisale o țigancă anume Todosca care este femeia lui Caisan țiganul, cu tot rodul

ei ce va avea, ca să-i fie dumisale roabă în veci, care țigancă a fost dăruit(ă) și mai dinainte dumisale sulgerului Manolache.

Și acmu apucându-mă dumnealui Vasilie vornicul cu mare mustrare că am dăruit țiganca lui Manolache sulgerului și n'am dăruit-o dumisale și m'au apucat dumnealui Vasilie vornicul, fără voia mea, de i-am făcut zapis, zicând că de nu oiu (voiu) face zapis nu oiu (voiu) putea trăi alătarea cu dumnealui, dar eu nu i-am dăruit-o, ci de nevoie am făcut zapis, iar țiganca aceia este dăruită dumisale lui Manolache sulgerului, cu toată voia mea, mai de mult și i-am făcut această încredințată scrisoare a mea ca să-i fie de mare credință, la mâna dumisale lui Manolache sulgerului și ca să adeverez acel zapis ce am fost făcut când am dat acea țigancă dumisale mai dinainte, iar zapisul ce am făcut dumisale vornicului Vasilie să nu să ție în samă și să să strice, că-i l-am făcut fără voia mea și vărul Iordache încă d'ar vrea să ia acea țigancă, sau să o dăruiască cuiva, căci are și dumnealui treabă cu țiganca, eu oiu (voiu) da alți țigani dumisale vărului Iordache pentru această țigancă, căci am dăruit-o eu de bună voia mea.

Că din moși și din țigani ce ne-au rămas dela moșul Toma sunt și eu frate cu dumnealui vărul Iordache la toate, deci eu pentru mai mare credință am făcut această scrisoare ca să-și întrebe cu dumnealui vornicul Vasilie când a fi vreme.

Pentru aceasta am dat această scrisoare ca să fie de credință.

Mihalache Racoviță stolnic.

București, 7203 (1695) Mai 23.

Iordache Toma am întărit cu acest zapis să fie de credință, dăruind-o Badea spătariul și de mine dăruit(ă).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXX/72)

90.

1695 Iunie 17.

Zapisul lui Preda Păladie fost mare armaș și al jupânesei sale Agafița prin care dăruiesc un țigan lui Manolache Hrisoverghi, ce au fost sulger mare, pe care țigan îl aveau de moșie dela unchiul lor Andreias ce au fost setrar mare.

Adeca eu Preda Păladie *biv vel* armaș și cu jupâneasa mea Agafița dat-am și am dăruit un țigan a(l) nostru care ni-i de moșie

dela Andreeș ce au fost șetrar mare unchiul nostru, anume Caisin feciorul lui (*loc liber*) țiganului, l-am dăruit dumisale lui Manolache Hrisoverghi, ce au fost sulger mare, ca să fie dreaptă danie dela noi, dat dumisale și jupânesii dumisale și cuconilor dumisale și nepoților dumisale iar de să va apăra țiganul și de va zice că nu este de a lui Andreeș șetrarul să vie să se cerce în uricele noastre care (le) avem noi dela unchiul nostru Andreeș, că i-am hi dat, dumisale și ispisocul, numai hiind (fiind) și alți țigani într'acele ispisooace nu i l-am dat și i-am făcut dumisale acest zapis ca să aibă dumnealui a stăpâni pe țigan cu copiii lui câți s'or veni în partea lui ca să fie dumisale pomană dela noi și jupânesii dumisale și cuconilor dumisale în veci neclintit.

Și i-am dat dumisale și o carte a măriei sale Ducăi Vodă care carte au trimis unchiu nostru Andreeș de i-au strâns pe acești țigani de pe unde au fost împrăștieți, iar dumnealui ca să aibă a-și face și ispisooace domnești de pe acest zapis al nostru.

Și pentru mai mare credință am și iscălit ca să fie dumilor-sale de mare credință.

7203 (1695) Iunie 17.

Preda Păladie biv vel armaș.

(urmează câteva iscălituri indescifrabile).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CX XXX/42)

91.

1695 Noemvrie 14.

Zapisul lui Costea cupețul prin care vinde o copilă de țigan Radului din Drăgănești, pentru o iapă în preț de 13 taleri și un taler și jumătate, bani gata.

Adeca eu Costea *cupețul*, scrisoarea mea la mâna Radului *ot* Drăgănești, precum să să știe că i-am vândut o copilă de țigan, anume Cărstina, care copilă o am cumpărat și eu dela Marica și o am vândut de a mea bună voie și mi-au dat pă (pe) copilă o iapă, drept taleri 13 și bani gata taleri unu și jumătate și o am vândut ca să fie țigancă stătătoare în *yeac* și când o am vândut au fost mulți oameni mărturii care vor iscăli mai jos și pentru credință am iscălit mai jos cu mâna mea.

7204 (1695) Noemvrie 14.

Si am scris eu Filip dascălul cu zisa jupânului Costea și (sunt) martor.

Eu Radu diacon.

(urmează o iscălitură indescifrabilă).

Doc. original, hârtie, format mic, cam pătat din cauza umezelii.
(Acad. Rom., doc. CXXVII 102)

92.

1696 Iulie 2.

Zapisul monahului Ioanichie pentru schimbul unui țigan al mănăstirii Znagovul, cu alt țigan străin, când se afla egumen la m-reia Znagov, Antim tipograful.

Monah Ioanichie care m'au chemat pre nume Mirădescu Iane logofăt, fecioru lui Gherghe Șușariul *ot* Târgoviște, împreună cu feciorii mei Gherghe și Iane, dat-am acest zapis al nostru ca să fie de bună credință la mâna sfintiei sale părintelui Antim tipograful care iaste egumen la sfânta mănăstire Snagovul, cum să să știe că luând un țigan al mănăstirii pre o țigancă a noastră anume Dragomira țigancă, fata lui Stan Bologăi, deci după obiceiul țării n'am putut despărți sălașul și dându-ne și schimb, nu ne-am putut (în)voi cu schimbul(l) că n'au fost țigancă de potriva ei având și un copil, ci ne-am tocmit cu bani direct bani gata taleri 15 și stupi 10, de s'au potrivit prețul țigancei și am luat acești bani și stupi toți deplin în mânele noastre.

Dirept aceia am dat acest zapis al nostru la mâna sfintiei sale ca să fie această țigancă stătătoare sfintiei sale și sfintei mănăstiri în veaci. Și la această tocmeală fost-au preoți și oameni buni mărturie care vor iscăli numele mai jos.

Și noi pentru mai adeverită credință am iscălit mai jos ca să să creză.

7204 (1696) Iulie 2.

Ioanichie monah.

Eu Gherghe *sin* Ioanichie căl(ugăr).

Eu Stoian, mărturie.

(urmează iscălitura grecească a martorului Panaiotis).

Doc. original, hârte întărit cu patru iscălituri
(Acad. Rom. doc. XX/215)

93.

1696 Septembrie 20, Iași.

Zapisul Salței ce a fost jupâneasa lui Iane jicnicerul, fata lui Șeptelici ce au fost vornic mare, prin care vinde o țigancă lui Vicol căpitanul cel mare.

Adecă eu Safta ce au fost jupâneasa lui Iane jicnicearului, fata lui Șeptelici ce au fost vornic mare, scriu și mărturisesc cu (a)cest adevărat zapis al meu la mâna dumisale lui Vicol căpitanului celui mare, să fie de bună credință, precum să să știe cum eu singură de nime silită, nici asuprită, ci de a mea bună voie, am vândut al meu drept șerb țigancă anume Marița țiganca, fata lui Istratie țiganul, nepoata lui Gavril țiganul și cu un copil al ei anume Gheorghiță, care țigancă iaste după un țigan a lui Brah căpitanul, anume Docul, din care țigani i-au fost cumpărat părintele meu Ilie Șeptelici ce au fost vornic mare dela Toader ce au fost armaș și dela Măricuța fata lui Cărstian logofătului.

Această țigancă Marița și cu copilul ei (*loc liber*) am vândut dumisale lui Vicol *vel* căpitan drept 40 lei bătuți și mi-au făcut dumnealui plata deplin întru mânilile mele, pentru aceia ca să-i fie dumisale dela mine dreaptă șarbă țigancă și cu copilul ei și dumisale și jupânesei dumisale și coconilor dumisale.

Și această tocmeală s'au făcut denaintea dumilorsale boaiilor celor mari și a mulți boiari de curtea mării sale lui Vodă și slugi domnești, care pentru credință eu mi-am pus peciata și dumnealor toți mai jos s'au iscălit.

Iași, 7205 (1696) Septembrie 20.

Safta jupâneasa lui Iane jicnicearului.

Ștefan *sin* Safta.

(urmează alte opt iscălituri).

Doc. original, hârtie. Intărit cu zece iscălituri.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/190)

94.

1697 Ianuarie 20.

Costantin Vodă (Brâncoveanu) poruncește lui Matei Tătăranul să dea înapoi țiganii ce i-a vândut, pe care i-a fost dat de pomană tatăl său sf. episcopii.

Milostieiu bojieu Io Costandin Voevoda i gospodini pisah gospodstvo mi ție Matei Tătăranul, către aceasta-ți fac în știre domnia mea că aici naintea domnii meale spuse sfinția sa Mitrofan episcopul dela Buzău, pentru niște țigani care i-au fost dat tată-tău la episcopie, cu zapisul lui de pomeană, zicând cum că i-ai luat dela episcopie și-l vinzi într-altă parte, de care lucru iacă-ți poruncesc domnia mea să cauți în vreama ce vei vedea această carte a domnii meale, iar tu să lași țiganul la episcopie ca să și-i stăpânească cu pace, că nimic treabă cu dânsii n'ai, că iacă am dat părintelui episcopului carte de volnicie ca să-i ia pre toți dupre la cine i-ar găsi vânduți de tine, pentru că i-ai vândut rău, și să-i ducă la episcopie.

Tolico pisah gospodstvo mi.

(L. P.)

7205 (1697) Ghenarie 20.

Doc. original, hârtie, pecete în tuș roșu.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/137)

95.

1697 Octombrie 8.

Zapisul lui Mihai zlătariul țiganul prin care se vinde împreună cu femeia și copiii săi, să fie robi lui Costin Neaniul vel căpitan za margine.

Adeca eu Mihai țiganul, feciorul Neculii zlătariul din Iași, dimpreună cu femeia mea anume Gaftona, fata lui Ion Bugăi și dimpreună și cu feciorii mei, anume Costandin și Iane și Bucă, scriem și mărturisim cu acesta adevărat zapis al nostru ca să fie de bună credință la cinstita mâna dumnealui Costin Neaniul *vel* căpitan *za* margine, înaintea a multor boiari, care mai jos să vor îscăli, precum să să știe că, căzând eu cu feciorii mei la robie la Bec Mărzea, pentru un cal murg cu o nară spintecată, ce l-am fost cumpărat dela o slugă a Bec Mărzii drept taleri 20, care pentru acești bani, așa ne-au fost tocmeala, de i-am dat o pereche de sahaidace ferecate.

Apoi Bec Mărzea cunoscând acel cal la mine au mai cerut la mine un cal, ce-au zis că i-au mai perit, dempreună cu acel cal, ce l-au cunoscut la mine și m'au apucat cu strânsoare mare să-i dau prețul aceluia cal taleri 110. Pentru care gâlceavă trăgând și Divan pentru acel cal înaintea mării sale lu Antiohie Vodă la

scaunul măriei sale la Iași, și m'au dat judecata platnic lui Bec Mărzii, ca să-i dau acești bani toți deplin taleri 110.

Deci eu neavând banii să-i dau am căzut la robie cu copiii mei și petrecând nevoie în robie rugatu-m'am dumisale cu chezăsie mare, ca să mă dea pre chezăsie, să-m(i) căpuesc (sic) banii și să mă răscumpăr și dupre rugămintea mea, datu-ne-au în chezăsie acestor țigani, anume: Ganea și Găbea și Pavăl și Gligorășco și Ion Mutul și Tudor care acești țigani chezești m'au luat în chezăsie dela Bec Mărzea ca să mă căpuiesc cu banii.

Deci negăsindu-se nimene ca să ne răscumpere dela păgâni, am venit la dumnealui Costin Neaniul vel căpitan și căzând cu mare rugăminte la dumnealui, ca să ne răscumpere. Deci dumnealui s'au milostivit de ne-au dat taleri 110, de ne-am răscumpărat dela păgâni.

Și ne-am vândut dumnealui cu femeia mea și cu copiii mei după cum scrie mai sus; — și ne-au dat dumnealui toți banii deplin în mânele noastre, căci, că noi, alt stăpân, pre altul n'am mai avut, fără decât acum pre dumnealui, ca să-i fim dumnealui robi de acum înainte, de moie dumnealui și cuconilor și nepoților dumnealui, căți Dumnezeu îi va dăruia în veac, căci, că dumnealui și-au făcut pomeană de ne-au răscumpărat dela păgâni. Pentru că ne-am vândut noi de a noastră bună voie dumnealui ca să fim ai dumnealui robi nerăscumpărați în veci cu toată odrăslirea noastră.

Și când s'au făcut acesta adevărat zapis întâmplatu-s'au mulți boiari și oameni buni mărturie și din Țara Moldovii și din Țara Muntenească, care să vor iscăli mai jos.

Și pentru mai adevărată credință ne-am pus și degetele mai jos ca să să creză.

Și am scris eu Mihalache logofăt *ot* Focșani.

7206 (1697) Octombrie 8.

× Eu Mihai zlătariul × Eu Gaftona × Eu Costandin
× Eu Iane × Eu Bucă.

(L. P.) Dionisie egumenul *ot* Dobrovăț, martor

(urmează o serie de mai multe iscălituri românești și grecești).

Doc. original, hârtie, întărit cu multe iscălituri și pecetea lui Dionisie. Țiganul cu soția și cei trei copii și-au pus degetele.

Pe verso doc. se află scris: Zapisul lui Mihai zlătar țiganul cu feciorii lui.

Trei feciori au avut Mihai zlătar: Costandin, Iane și Bucă și trei fete: Paraschiva, Marie și Marie.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/192)

96.

1699 Ianuarie 12.

Zapisul lui Grigorie Cornescul, pârcălabul de curtea domnească, prin care dă părintelui Mitrofan episcopul Buzăului, o țigancă domnească schimb pentru un țigan ce au fost închinat episcopiei cu mănăstirea Aninoasa de vornicul Neagoe Tătăranul și de fiul său Matei paharnicul.

Eu Grigorie Cornescul, pârcălabul de curtea domnească, dat-am acesta al mieu zapis ca să fie de bună credință la cinstita mână sfintiei sale părintelui chir Mitrofan episcopul Buzăului, cum să să știe că având episcopia un țigan anume Stoian feciorul lui Stan țiganul, care țigan au fost închinat episcopiei cu mănăstirea Aninoasa de Neagoe vornicul Tătăranul și de fiu-său Matei paharnicul. Deci acest țigan fiind meșter zlătar și supuindu-să curții domnești, fost-au luat o țigancă domnească anume (*loc liber*) cu care au făcut și o fată anume (*loc liber*). Deci întâmplându-se de au fost luat și un țigan al episcopiei anume Marin, iarăși pre o țigancă domnească anume Stana, cu care au făcut și un copil anume Radul, și neputându-se sparge sălașele nici unul nici altul, (în)voitu-m'am cu sfintia sa, după cum iaste obiceaiul țării, de am lăsat sfintei episcopiei pe acea țigancă Stana fata lui Stan țiganul Jiianul, cu copilul ei Radul. Si sfintia sa au lăsat pe Stoian țiganul zlătariul cu copila lui, (*loc liber*) pe seama domnească, făcându-se schimb cap pentru cap.

Drept aceea am dat acest zapis al mieu la mâna sfintiei sale ca să-i fie de acum înainte Stana țiganca cu copilul ei Radul, moie stătătoare și obabnică în veaci la sfânta episcopie, și să o stăpânească cu bună pace. Si când am făcut acest zapis fost-au și mărturii care au iscălit mai jos, și eu pentru mai adevărată credință pusu-mi-am mai jos pecetea și am iscălit cu mâna mea ca să să creză.

7207 (1699) Ghenarie 12.

Cornescul pârcălab de Curte.

Doc. original, hârtie.

Pe verso: „Zapis de schimb cu o țigancă domnească făcut de Cornescul pârcălabul domnesc.”

(Acad. Rom., doc. CXXVII/107)

97.

1699 Aprilie 26.

Zapisul țiganilor Savin și Vasilie, dat la mâna paharnicului Matei Tătăranul prin care iau în chezășia lor până se vor duce în Moldova să aducă zapisul lui Negoită Tătăranul, care zic ei, cum că i-au vândut acolo Dimii vameșul.

Adecaș eu Savin dempreună cu Vasilie țigani dat-am zapisul nostru la mâna dumnealui Matei paharnic Tătăranul ca să fie de bună credință, cum să să știe că luăm în chiză(ș)ia noastră pe Costandin țiganul dempreună cu țiganca lui anume Mușa și cu featele lui anume Maria și Nastasia și Tudosca până să vor duce în Moldova să aducă zapisul lui Negoită Tătăranul, care zic ei cum că i-au vândut acolo Dimii vameșul. Ci să aducă zapisul de acum până într'o lună să să dea în mâna lui Matei paharnicul Tătăranul, iar nefiind zapisul la zi și ar lipsi acești țigani, ce scrie mai sus undevași, să fim noi în locul lor. Și când am făcut acest zapis au fost mulți oameni buni mărturie și pentru credință ne-am pus și noi deagitele mai jos ca să să creață.

Și am scris eu Micul logofăt *ot vel* vistiar, cu zisa lor.

7207 (1699) Aprilie 26.

× Eu Savin × Eu Vasilie Lătul,

Az Muslu meșterul Nălban, mărturie.

Şärban trămbitașul (trâmbițașul) mărturie.

Doc. original, hârtie, întărit cu patru șcalături
(Acad. Rom. doc. CXXIV/104)

98.

1704 Ianuarie 21.

Carte dată de Mihail Racoviță, Domnul Moldovii, egumenului mănăstirii Neamțului pentru ca să caute prin toată țara țigani de muncă pentru mănăstire.

Noi Mihail Racoviță *Voevoda bojiu milostiuu gospodar zemli Moldavscui* dat-am cartea domnii meale rugătoriului nostru egumenului dela svânta mănăstire dela Neamțu și pe cine va trimete să hie volnic cu cartea domnii meale a căuta și a cerca în țara domnii meale, dreptă țigani ai sfintei mănăstiri Neamțul, ori în țigani domnești, ori boierești, ori călugărești sau prin târguri sau

prin slobozii sau în ocină sau ori hie unde și i-ar afla să hie volnici a-i lua cu tot ce ar avea ei și să-i ducă la svânta mănăstire să hie pântru treabele și poslușania sfintei mănăstiri, nime să nu hie volnic a-i opri înaintea cărții domnii meale, iar de-ar avea cineva a răspunde să vie de față la divan, cu direasă ce ar avea.

Iași, 7212 (1704) Ghenarie 21.

Notă : Doc. original, hârtie, stampilă cu tuș roșu.

(Arh. Stat., M-rea Secul. Pach. I/16)

99.

1705 Aprilie 15.

Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării-Românești, scrie lui Filoteai egumenul dela Focșani, poruncindu-i ca să îngrijească și să certe pe niște țigani ai mănăstirii, spre a nu mai umbla prin țară după jafuri și altele.

Milostieiu bojieiu Io Costandin Voevoda i gospodină pisah gospodstvo mi tje părinte Filoteai egumenul dela Focșani, către aceasta îți fac domnia mea în știre, că aicea la domnia mea spuse credincios boiarinul domnii meale Radul Dudescul biv vel căpitan cum că și-au fost găsit două țigance ale dumisale, anume Maria și iar Maria măritate după niște țigani din țigănia mănăstirii de acolo den Focșani, precum Ion (indescifrabil) și altu Ion Chelul și și-au fost luat amândouă țigancele ce scriu mai sus după țiganii mănăstirii denaintea sfinției tale și le-au adus la casa dumisale la satul Dudeștii, iar apoi în urmă s'au fost sculat țiganii aceștia de au mers de i-au furat țigancele dela casa dumisale de s'au dus cu dâNSELE în Țara Moldovei. Deci boiarinul domnii meale umblând pre urme, cu colace, i-au aflat că sunt la Moldova și cu multă cheltuială i-au scos de acolo și și-au adus țigancele iar la casa dumisale și sfinția ta nu te-ai dat certare țiganilor mănăstirii ca să nu mai umble cercând și jefuind casele boarilor ci i-ai lăsat în voia lor. Deci când au fost acum al treilea rând, iar au mers acei țigani ai mănăstirii ce sunt mai sus ziși, la casa dumisale ca să-i fure țigancele și aflându-i, i-au prins și iacă tî i-au trimis la sfinția ta. De care lucru de au făcut acei țigani, aşa rău au făcut, ci iacă tî poruncesc domnia mea în vreame ce vei vedea această carte a domnii meale și aducându-ți pre țiganii aceștia acolo, caută de-ți dă țiganilor certare și le săpăt ca acela, ca să nu mai umble cer-

când casele boiarilor, ci să-i lase țigancele în pace, că de acum înainte de-i vor mai afla cercând pre aici pentru țigance, și-au le vor mai fura, nici sfinții tale nu-ți va fi cu cinste și fără de voie și cu cheltuiala sfinții tale le vei găsi de le vei pune la loc. Iar pre țiganii aceia voiu porunci domnia mea de-i vor spânzura acolo unde-i vor afla, nimic glumă să nu-ți pae (pară) pentrucă aşa iaste porunca domnii meale.

I ispravnic sam reci gospodstvo-mi.

7213 (1705) Aprilie 15.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, întărit cu sigiliul inelar domnesc.

(Acad. Rom., doc. XII/216)

100.

1707 Aprilie 10.

Cartea episcopului Ilarion, năstavnicul mănăstirii Znagov, pentru niște rumâni ce i-au răscumpărat un moș Vasilie pro-egumen, dând în locul lor niște țigani.

Ilarion episcopul, năstavnicul sfintei mănăstiri Znagovul, împreună cu tot săborul sfintei mănăstiri, dăm acest zapis al nostru la mâna moșului Vasilie pro-igumen ca să fie de bună credință, cum să să știe că facând metania aici la această sfântă mănăstire, lăcuind cu toți frații, gândit-au întru inima sa ca să-și facă pomeană pentru sufletul lui și a părinților lui, să răscumpere două suflete de rumân. Deci ne-au întrebat și noi văzând ca va (vrea) să-și facă pomeană, l-am volnicit să cumpere două suflete de țigani, cap pentru cap, să-i dea sfintei mănăstiri, însă rumânii care să sămnează pe nume, Alexandru feciorii lui Ignatie, rumânul mănăstirii și pe Stana, nepoata Radului țiganul, fata Maricăi țigancei.

Deci el au umblat de au cumpărat două suflete de țigani, unul dela Sibiu logofăt, feciorul Radului logofăt țigănesc, copilul anume Stanciul feciorul lui Calotă țiganul și o țigancă mare anume Vasilca, fata Mariei țigancii, care o au fost cumpărat dela Ignatie egumenul dela mănăstirea Gruiul. Deci cumpărând aceste două suflete de țigan le-au dat la sfânta mănăstire pentru Alexandru și Stana. Dirept aceia am dat zapisul nostru la mâna moșului Vasilie pro-egumen ca să fie aceste două suflete ce s-au zis mai sus în pace

și iertați și slobozi de rumânie de către noi și de către tot săborul sfintei mănăstiri, ei și feciorii lor, căți Dumnezeu le va da și alți frați părinți care ar fi lăcitorii într'această sfântă mănăstire încă să aibă a le darea bună pace.

Și la această tocmeală fost-au mulți părinți și boiari mărturie care vor pune iscăliturile mai jos și noi pentru mai adevărată credință am întărit zapisul cu iscăliturile noastre. Și am scris eu loanie monah cu zisa părintelui episcopului și a tot săborul sfintei mănăstiri ce iaste mai sus zisă.

7215 (1707) Aprilie 10.

Ilarion episcop *proin Râbnăii*.

Damaschin episcop *Buz(ăului)*.

Antim al Râmnicului (grecește).

Ghenadie eromonah, Vasilie eromonah, Varvara eromonah.

Doc. original hârtie, pe verso o însemnare grecească.

(Acad. Rom., doc. LXVIII/52)

101.

1708 August 20.

Cartea lui Mihail Racoviță, Domnul Moldovii, prin care ordonă lui Patrulea, vătaful de pușcași, de a nu mai bate țiganii dela mănăstirea Neamțului și nici de a le mai lua caii de olac.

Io Mihai Racoviță *Voevoda bojiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi* scriem domnia mea la sluga noastră Patrulea, vătaful de pușcași de cetate(a) Neamțului, către acesta facem știre că aici la domnia mea au făcut jalbă sfinția sa părintele mitropolitul pentru țiganii sfinției sale cari sunt a cetății, zicând precum le iei caii de olac și le faci mari supărări, podvodăriști în toate părțile și bani, care ei acel obiceiu n'au mai avut, de cari lucru încă'mi scrie; de acmu înainte foarte să te ferești de acei țigani a cetății, întru nimic de dânsii să nu te mai atingi, nici caii lor de olac să nu le mai iei, că mai viind jalbă la domnia mea, bine să știi că va veni om domnesc de te vor aduce aici și nicio cinste nu-i.

Pentru aceasta scriem.

7216 (1708) August 20.

*Doc. original, hârtie. Intărit cu pecete în tuș roșu, (legenda Io Mihail Racoviță *Voevoda zemli Moldavscoi*).*

(Arh. Stat., M-rea, Secul, Pach. I/20)

102.

1717 Octomvrie 1, Iași.

Mihail Racoviță, Domnul Moldovii, dăruiește episcopiei Romanului un țigan anume Ioan pe care l-a iertat dela moarte, pentru a fi rob episcopiei.

Io Mihai Racoviță Voevoda bojiu milostiu gospodar zemli Moldavskoi facem știre cu această carte a domniei meale tuturor cui să cade a ști pentru acest țigan anume Ion feciorul lui Leontie țiganul, carele făcându-se cătană împreună cu alți vicleni din țară și rădicându-se asupra domniei meale și a țării cu cătanele din Țara Ungurească, făcând jacuri și prăzi, din care fapte reale a lor au căzut și țara la mare robie. Deci prințându-se și acest țigan ce mai sus scriem împreună cu alți vicleni și scoțându-se la pierzare ca să să omoare după fapta lui, cu moarte groaznică, precum și-au luat și alții plata, din cei vicleni, după faptele lor.

*Apoi socotind domnia mea pentru sfânta episcopie dela Roman, fiind prădata de acei făcători de reale, m'am milostivit și din osăbită a noastră milă l-am iertat de moarte și l-am închinat ca să fie rob în veaci sfintei episcopiei și uric de miluire stătător în veaci de veaci. Si cine mai pe urmă (*indescifrabil*) stăpân să n'aibe nici o putere a-l lua dela sfânta episcopie, nici cu un fel de pricini, căci era orânduit țiganul de moarte și n'ar hi avut parte de dânsul. Deci cu feciorii lui cu tot să fie șerb în veaci sfintei episcopiei, drept aceia și în urma noastră pre care-l va milui Dumnezeu cu domnia țării Moldovei poftim să nu strice a noastră danie ci să întărească aseameni sfintei episcopii pentru a sa vecinică pomenire și altul nimea să n'aibă a să amesteca *pread sim listom gospodstvo mi.**

Iași, 7226 (1717) Octomvrie 1.

(L. P.) Mihail Racoviță Voevod. *treatago gospodstva*

Doc. original, hârtie. Intărit cu iscălitura și pecetea inelară a domnului.

Jos în colțul drept al doc. iscălit Axintie uricar.

(Acad. Rom., doc. LXV/145)

103.

1718 Decemvrie 6.

Zapisul lui Ivan, feciorul lui Dumitru țiganul sărbul din Țara Turcească, prin care se vinde el împreună cu femeia și copiii lui,

lui Ion logofătul de Podbaniță, pentru ca să nu piară de foame.

Adecă eu Ivan, fecișorul lui Dumitru țiganul sărbul din Țara Turcească, din oraș din Târnova, dempreună cu țiganca mea anume Stoica, fata Manei țiganul sărbul, și cu copii noștri, însă doar feate mici, anume Ivana și Pena și un copil anume Ivan, dat-am zapisul nostru la mâna dumnealui Ion logofăt den Podbaniță, precum să să știe, că fiind noi țigani den Țara Turcească, de moșii noștri de fel de acolo, fără stăpân, am fost venit aicea în Țara Rumânească, încă mai naintea răzmeriței și ne-am fost lipit lângă casa dumnealui și am fost multă vreme, și cât am fost ne-au căutat și ne-au miluit ca pe niște străini, iar după ce s'au făcut răzmeriță în țară, atuncea de frică am trecut peste Olt, ducându-ne la Târgoviște. Și făcându-să lipsă și foamete mare de bucate, în toată țara, ajungând ocaz (sic) de bucate de grâu și de mălai câte zece bani și mai mult, și văzând noi nevoia și foamea, că vom să murim cu toții, ne-am tras cum am putut și am venit iar la casa dumnealui, la Podbaniță. Deci noi văzând nevoia că vom să perim de foame, fiind și dentr'acoace de Olt foamete și într'alt chip neavând cum face, ne-am vândut noi de a noastră bună voie și cu tocmeală, dumnealui logofătului Ion, în preț taleri șaizeci și cinci și într'acest preț ne-au dat bani și bucate de ne-au plinit suma banilor ce scriu mai sus.

Drept aceia am dat și noi acest zapis al nostru la mâna dumnealui ca să aibă a ne ținea și a ne stăpâni și să-i fim robi stătători dumnealui și coconilor dumnealui, nepoților, strănepoților căți Dumnezeu îi va dăruia, noi și copiii noștri. Și cine se va trage din noi, neam de neamul nostru, să fim robi stătători. Și la vânzarea noastră când am făcut acest zapis, fost-au și alți boiari mărturii care mai jos să vor îscăli și noi pentru mai adevărată credință ne-am pus numele și degetele mai jos ca să să creză.

Și am scris eu Tanasie logofăt Târnoveanul, cu zisa lor.

7227 (1718) Dechemvrie 6.

Eu Ivan țiganul cu țiganca mea Stoica.
David Livizanul, martor.

Bălaș căpitan, martor. Costandin Ghica, martor. Tudor Ghica, martor. Popa Vasilie, martor. Costandin căpitan Ciolac, mărturie. Popa Vlad, martor.

Doc. original, hârtie întărit, cu toate iscăliturile celor de mai sus. Pe verso: « Zapisul lui Iovan țiganul sărbul de vânzare. »
(Acad. Rom., doc. XII/160)

104.

1723, Mai 2, Suceava.

Gheorghie mitropolitul Sucevii și a toată Moldova, întărește stăpânirea lui Toader Bădiliță, vornicul de Suceava, preste o copilă de țigan.

Smeritul Gheorghie mitropolitul Sucevii și a toată Moldova.

Facem știre cu această mărturie a noastră precum veni Toader Bădiliță vornicul de Suceava, și ni-arătă un zapis de danie și de miluire dela părintele răposatul Ghedeon ce-au fost mitropolit, scriind în zapis precum Toader Bădiliță au arătat multă slujbă sfintei mitropolii de Suceava, deci pentru a lui multă slujbă i-au dăruit sfinția sa o copilă de țigan anume Axenie fata (*loc liber*) țigance să-i fie dumisale danie și moșie în veci și fiilor dumisale și nepoților și strănepoților dumisale și poftind sfinția sa răposatul Ghedeon într'acel zapis cine ar fi în urma sfinții sale mitropolit (să) nu strice a sfinții sale danie pentru că sfinția sa a adaos mitropoliei cumpărând sate cu vecini și țigani au dat mitropoliei.

Deci și smerenia noastră văzând acel zapis cu poftă încă și cu blăstăm și dăm și întărim ca acea copilă de țigan anume Axenie să fie dumisale roabă în veci și pre cine va alege Dumnezeu în urma noastră să fie mitropolit poftim să nu strice a noastră danie și întăritură precum nici noi nu stricăm a altora ce-au fost mai înainte de noi, ce dăm și întărim. Iar cine ar strica, să fie precum serie zapisul părintelui Ghedeon și mila lui Dumnezeu să fie cu toți.

Suceava, 7231 (1723) Mai 2.

(iscălit), Gheorghie mitropolit Sucevii.

Doc. original, hârtie, întărit cu iscălătura personală a mitropolitului.
(Acad. Rom., doc. CLXXXVI/65)

105.

1724, Septembrie 25.

Scrisoarea lui Delișco pârcălab, ginerile stolnicului Preda, către arhiepiscopul Iorist de Huși pentru o țigancă în schimbul șetrarului Solomon Botori.

Adeca eu Delișco pârcălab, zet stolnicului Predăi, făcut-am scrisoarea mea la mâna părintelui sfintii sale chir chir Iorist arhiepiscop de Huși pe cum mi-au dat o țigancă sfintia sa pentru șetrarul Solomon Botori, că cică eu am avut o țigancă la domnia lui și am scris la sfintia sa părintele chir chir Iorist și mi-au dat sfintia sa o țigancă pentru șetrarul Solomon. Deci eu i-am făcut această scrisoare a mea la mâna sfintii sale ca să-i fie de credință și pentru credință m'am și iscălit.

7233 (1724) Septembrie 25.

(Arh. Stat., M-rea Secul, Pach. I/26)

106.

1724 Noemvrie 3.

Mihai Racoviță, Domnul Moldovii, dă voie unui om al părintelui Nicodim Bașotă, de a căuta și a ridica, de unde ar găsi, pe o țigancă, să o ducă la casa sfintiei sale.

Io Mihai Racoviță Voevoda bojiu milostiiu gospodar zemli Moldavscui dat-am cartea domnii mele părintelui Nicodim Bașotă și pre cine va trimite să fie volnic cu cartea domnii mele ce arată și oriunde ar afla pe o țigancă anume Marie fata lui Horoscu țiganului care este de moșie a părintelui Nicodim Bașotă cu deres, care au ținut-o Toader Părcea, țigan mănăstirii Dobrovățului, și ei au doi feciori și două fete.

Drept aceia dară oriunde ar afla-o să aibă a o lua cu partea ei din feciorii ce i s'ar veni și să-i ducă la casa sfintii sale părintelui Nicodim Bașotă.

Și nimene să nu stea împotriva cărții gospod, iară cine ar avea ceva a răspunde să vie la divan cu direse ce va fi având.

7233 (1724) Noemvrie 3.

Doc. original, hârtie. Întărit cu pecete inelară domnească în tuș roșu.
(Acad. Rom., doc. CLXXIX/47)

107.

1728, August 8.

Zapisul Hâncului țigan zlătar, către Costandin țiganul, pentru un cal.

Adeca eu Hâncul, țiganul zlătar, dat-am scrisoarea mea la mâna lui Costandin țiganul ca să știe că am avut o gâleavă pentru un cal care mi l-au fost luat Costandin și au perit la dânsul, deci eu Hâncul l-am apucat pentru cal; el mi-a dat banii și am făcut pace ca să nu mai aibă (am) treabă cu Costandin pe cum scrie mai sus. Și când s-au făcut această scrisoare fost-au și alți boiari mărturii care mai jos să vor iscăli, anume:

7236 (1728) August 8.

Eu Hâncul cu fiul meu Sandul ne-am împăcat.

Costandin pe cum scrie în sus.

Eu Ion vătaf al lor, martor.

Și am scris eu popa Ilie cu zisa lor și martor.

Eu Crăciun ceauș, martor.

Eu Mihai Arsenovici (*indescifrabil*) martor.

Doc. original, hârtie, format foarte mic.

(Acad. Rom., doc., IX/241)

108.

1729 Decembrie 27.

Constantin Bălăcescul dă zapis lui Partenie egumen la mănăstirea Strehaia, pentru schimbul unui țigan, care a fost mai mic decât cel dat de mănăstire și pentru care a mai trebuit să dea două iepe.

Adeca eu Costandin Bălăcescu dat-am zapisul meu la mâna sfinției sale părintelui egumenul dela Strehaia chir Partenie, precum să să știe că am venit de m'am tocmit cu sfinția sa de am făcut schimb cu un țigan anume Preda Burgheli care țigan l-au fost dat văru meu Matei Bălăcescul, dumnealui Dumitraqo Poenariului și Dumitraqo Poenariul l-au fost dat la sfânta mănăstire Strehaia schimb. Deci, fiindcă acel țigan au avut țigancă la mine și nevrând să șază țiganul la Strehaia fără țigancă, au fugit. Deci eu tocmindu-mă pentru țigancă ca să nu fugă cu dânsul, am venit la sfintia sa de l-am rugat de am făcut schimb de mi-au dat sfintia

sa pe acel țigan anume Preda Burghielii și eu i-am dat sfinției sale alt țigan, anume Radul, fețelorul Papei țiganul, care țigan îmi este și mie de zeastre dela dumnealui socrului meu Golumbeanul și fiindcă țiganul carele l-am dat eu la sfânta mănăstire au fost mai mic, nu au fost de potriva țiganului sfinției sale, eu am mai dat la sfânta mănăstire, două iape, una cu mânză, alta stearpă de s'au potrivit, ci să aibă sfinția să a stăpâni acest țigan anume Radul cu bună pace în veaci de către mine, și de către tot neamul meu. Pentru că această tocmeală am făcut-o de voia mea fără de nici o pricină. Iar de s'ar scula cineva a să apuca de acest țigan cu vreo gâlceavă, acela să-și caute cu mine, iar sfinția să să-și stăpânească țiganul cu bună pace și eu pentru mai adevărată credință am iscălit cu mâna mea și am pus pecetea mai jos ca să să creză, și când s'au făcut acest zapis au fost mulți boeri mărturie cari să vor iscăli mai jos.

7237 (1729) Dechemvrie 27.

(L. P.) Costandin Bălăcescul

(Acad. Rom., ms. 500, f. 105 v—106,

109.

1730 August 2.

Zapisul lui Pena țiganul prin care se vinde rob logofătului Ion Podbăniceanul, care l-au plătit de niște bani ce jurase dela un neguțător din Măgurele.

Adeca eu Pena țiganul, fețelorul lui Dumitru țiganul sărbu din Tara Turcească, care sunt frate cu Iovan și cu Nicola, dat-am zapisul mieu la mâna dumnealui Ion logofăt Podbăniceanul, precum să să știe că fiind eu în casa dumnealui jupân Ion dela Măgureale, peste Olt, i-am fost furat din casa dumnealui niște bani orți și Costandin care au fost cununile cocoanelor dumnealui suma banilor peste tot lui cincizeci. Si trecând eu de peste Olt am venit aici la Craiova cu banii și i-am mâncat și i-am cheltuit eu acei bani toți. Si viind jupânul Pascul, fratele dumnealui jupân Ion, aici la Craiova cu negustoria dumnealui, m'au găsit și m'au prinse și m'au pus la grea închisoare cu porunca cinstitei administrații, au să-i dau dumnealui banii care i-am furat, au să mă spânzure ca pe un hoț. Si eu ținind o țigancă a dumnealui logofătul Ion, anume Stana,

care țigancă iaste dumnealui dată de schimb dela măria sa Gheorghe Cantacuzino și fiindcă și frații miei Iovan și Nicola sunt vânduți la dumnealui din vreamea foametii, nefiind neamul nostru de aici de (din) Țara Rumânească, au vreunui (vreunor) boieri, au a vreunei mănăstiri, ci fiind noi din Țara Turcească, fără de stăpân, eu am căzut cu multă rugăciune și cu plecăciune la dumnealui logofătul Ion ca să mă scoată dela moarte și să mă plătească dela dumnealui jupân Ion și dela frate-său Pascul. Si dumnealui m'au plătit de toți banii dela acești neguțători și eu pentru acești bani care mi i-au dat dumnealui de m'am plătit și de neguțători, m'am vândut la dumnealui ca să-i fiu țigan ohabnic stătător, eu și tot rodul ce să va trage din mine în veaci.

Și când am făcut acest zapis fost-au mulți boieri și preoți mari care mai jos să vor iscăli și eu pentru mai adevărată credință, m'am iscălit mai jos ca să să creză.

Și am scris eu Mihai logofăt din Podbaniță, nepot stegariului Radu cu zisa lui.

× Eu Pena țiganul

7238 (1730) August 2.

Eu Calotă *ot* Podbaniță, martor.

Eu popa Ion *ot tam*, martor.

Eu popa Vladul, martor.

Mirea Gănescu armaș.

Eu Velicicu *snă* Neguleasăi, martor.

Eu Vișan *sin* Neguleasăi, martor.

Eu *sin* Hortă părcălab, martor.

Pe pagina două a doc. se află scris:

60 de oi s'au dat pentru Pena țiganul, însă berbeci, unul câte zloți 2; mai făcând cheltuială pentru dânsul nevrând neguțătorii fiind hoț, eu tot zloți 120.

Zece zloți am dat auditoriului pentru Pena țiganul când (au fost) furat două ciuturi dela jupan Chițul și dela Dobrotan, de l-am scos din pușcărie.

La armașu (am) mai dat patru zloți.

Doc. original, hârtie, rupt într'un loc în partea de sus.

Pe verso: •Zapis pentru Pena țiganul de vânzarea lui, anul 1730. (Acad. Rom., doc. XII/144)

110.

1736 Mai 2.

Grigorie Ghica Vodă, Domnul Moldovii, volnicește pe un armăș domnesc să meargă la Vasilie Proca țiganul, ginerile lui Gurăgata și la Neculai țiganul, fratele Sandului, giudele dela Botoșani, și să aibă voie a-i lua cu tot ce-ar avea ei, să-i ducă unde va fi porunca părintelui Antonie mitropolitul.

Noi Grigorie Ghica *Voevoda bojieiu milostieiu gospodar zemli Moldavscoi* dat-am cartea domniei mele slugii noastre cestui armăș să fie volnic a merge la Vasilie Proca țiganul zet Gurăgata și la Neculai țiganul fratele Sandului giudele dela Botoșeani și să aibă voie a-i lua cu tot ce-or avea ei, să-i ducă unde va fi porunca sfinții sale părintelui chir Antonie mitropolitul, pentru căci sunt dați mitropoliei cu ispisoc dela domnia mea și măcar că în ispisoc s'au fost dat pe Sandul giudele și pe frate-său Neculai, dară nefiind obiceiu a se da țigani gospod danii și Sandul fiind dat împotriva obiceiului, numele lui s'au scos din ispisoc și s'au dat în locul lui pe Vasilie Proca și cu Neculai fratele Sandului.

Aceștia de acum înainte să rămâie a sfintei mitropolii că așa s'au tocmit și la ispisoc și să nu mai umble ei cu jaloabe și o carte dată ce-au luat Sandul giudele și cu frate-său Neculai mai în trecute zile ca să se apere de părintele mitropolitul să aibă a o lua armășul din mânilor lor să o aducă aicea ca să să șteargă numele lui Neculai.

Și nimenea să nu stea împotriva cărții domnii mele.

7244 (1736) Mai 2.

Doc. original, hârtie, pecete mică în tuș.

(Acad. Rom., doc. CLXXXVIII/227)

111.

1739 Martie 20.

Zapisul lui Misail, episcopul Buzăului, dat la mâna lui Ion Ȣătaful de țiganii scaunului domnesc, în pricina unul schimb de țigani.

Misail milostiu bojiu episcop B(u)z(ă)ului.

Scrierea noastră la mâna lui Ion Ȣătaful de țiganii scaunului domnesc ca să-i fie de adevărare (sic) pentru că având noi o

țigancă anume Stanca fata lui Stanca vătaful, măritată după Ursu țiganul domnesc și având și țiganii domnești o țigancă anume Nastasia măritată după Stoica *snă* Rizea țiganul episcopiei, și având vătaful de țigani voie și poruncă dela măria sa Vodă ca să facă schimb, pe unde să află lucruri de acestea, am dat noi zapis la mâna lui Ion vătaf, și-i la mâna noastră, că de acum înainte să avem noi a stăpâni pe Nastasia țiganca cu două feate ale ei (loc liber pentru numele celor 2 fete). Și țiganii domnești să stăpânească pe Stanca țiganca cu două feate ale ei Rada și Ioana.

Și pentru credință am iscălit.

7247 (1739) Martie 20.

Misail episcopul Buzăului.

Doc. original, hârtie patinată de vreme, asemănătoare la coloare pergamantului. Iscălitura episcopului foarte frumoasă.

(Acad. Rom., doc. CXXVIII/108)

112.

1742 Septembrie 13.

Zapisul lui Ion Băisan prin care vinde postelnicului Nicolae Bucium, partea lui dintr'un țigan.

Adeca eu Ion Băisan făcut-am zapisul meu la mâna dumnealui postelnic Nicolai Bucium precum să să știe că având un țigan de împărțală anume Parfenie care având numai un copil în partea lui, anume Neculai, care s'a vinit mie jumătate și dumisale jumătate, ni-am socotit și i-am vândut partea mea întreagă lui, neîncăpând alții pentru aceia, dându-mi banii deplin i-am dat acest zapis al meu ca să-i fie dumisale, ca să-i fie rob în veci, nimeni să nu să amestece și pentru credință am iscălit.

7251 (1742) Septembrie 13.

Ion Băisan m'am iscălit.

Ion Gramă martor. Enachie logofătu.

Doc. original, hârtie, format mic.

(Acad. Rom., doc. LXV/149)

113.

1744 Ianuarie 10.

Ioan Nicolae Vodă, Domnul Moldovii, vinicește pe popa Metodie, dichiul mitropoliei de Suceava, ca să apere pe țiganii mitro-

poliei de toți zapcii care vor fi strângători de banii grajdului de pe la țigani.

Noi Ioan Nicolai Voevoda bojiuu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, dat-am carteа domniei meale rugătoriului nostru chir popa Metodie, dichiul sfintei mitropolii de Suceava, pentru țiganii mitropoliei, care sunt șezatori în *cutul* mitropoliei să fie volnic a-i apăra despre toți zapcii (care) or fi strângători de danii grajdului de pre la țigani, ca să nu le facă nici o supărare țiganilor celor din cut, fără numai care vor fi grăitorii cu casă în târg în Soceava, aceia să dea la banii grajdului, iară acei din cut să aibă pace.

Nime mai mult să nu-i supere preste carteа domniei meale.

Iași, 7252 (1744) Ghenarie 10.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, pecete mică în tuș.
(Acad. Rom., doc. CLXXXVI 64)

114.

1746 Iunie 8.

Postelniceasa Catrina, fiica lui Ion Sturdzea fost mare vornic, vine fratrei ei Sandu Sturdzea mare logofăt, o țigancă care este căsătorită cu unul din țiganii lui.

Adeca eu Catrina, postelniceasa fiica răposatului Ion Sturzea ce-au fost vornic mare, mărturisescu cu acest adevărat zapis al mieu pentru o țigancă a mea anume Anița, fata lui Ion țiganul pre care țigancă o ține Carp țiganul dumisale fratrei mieu bade Sandul Sturze(a) vel logofăt, deci m'am tocmit cu dumnealui bade(a) Sandul și i-am vândut acea țigancă cu partea ei ce i s'a veni din copii, drept (*loc liber*) lei și mi-au făcut plată deplin în mânele mele, pentru aceea de acmu înainte să stăpânească dumnealui pe Carp țiganul, împreună cu țiganca lui Anița, fata lui Ion țiganul, să-i fie sălaș întreg și pentru credință am iscălit ș'am pus și pecete și s'au iscălit și alți boieri cari s'au întâmplat.

(L. P.) Catrina

S'au scris în Iași anul 7254 (1746) Iunie 8.

(Acad. Rom., ms. 1669, p. 26)

115.

1752 Ianuarie 28.

Lațco împreună cu frații săi, foști robi ai mănăstirii Strehaia, dă zapis egumenului Silivestru, pentru țiganii care i-au dat în locul lor, ca să se libereze din robia mănăstirii.

Adeca eu Lațco împreună cu frații mei, scriem și mărturisim cu acesta al nostru zapis, la mâna sfintei mănăstiri Strehaia și părintelui igumenului Silivestru și a tot soborul sfintei mănăstiri, pentrucă fiind noi rumâni din Coșcodia, am dat la sfânta mănăstire, de capetele noastre, cap pentru cap, schimb pentru schimb, însă țigancă pentru rumâni, — am dat un țigan anume Stoica și o țigancă anume Maria și un copil anume Dumitrașco ca să fie robi sfintei mănăstiri în locul nostru și mărturie au fost când s'au scris acest zapis mulți boieri și oameni cari vor iscăli, și pentru mai adevărată credință ne-am pus și degetele mai jos și iscăliturile ca să să creză. Si am scris eu popa Isac ot Lac.

× Eu Lațco, × Eu Nicola, × Eu Preda

7260 (1752) Ghenarie 28.

(Acad. Rom., ms. 500, f. 104 v)

116.

1756 August 12.

Foiță de birul țiganilor lăeți care au ieșit și au venit din țară.

Foiță de birul țiganilor lăeți care au ieșit și au venit în țară.

7264 (1756) August 12.

Vasile <i>snă</i> lu(i) Căcăi	taleri	2	vechi
Stan <i>snă</i> Crăciun Orbă	»	»	»
Stan <i>snă</i> Halga	»	»	»
Gavrilă <i>snă</i> Ivan	»	»	»
Floreacă <i>snă</i> Mangul	»	»	»
Radul Căcăi	»	1 1/2	»
Ioniță <i>brat</i> Radul	»	»	»
Feciorul Palii Sandul	»	»	»
Albul <i>snă</i> Crăciun Buțuiu	»	2 1/2	»
Jipa <i>brat</i> Albul	»	2	»
Nedelco <i>brat</i> Jipă	»	1 1/2	»

Ioan <i>snă</i> Leuștean	taleri	2 1/2	vechi
Ştefan <i>snă</i> Armean	»	2 1/2	»
Dudea <i>snă</i> Malcoociu	»	1 1/2	»
Crăciun <i>snă</i> Moş	»	2 1/2	»
Ioan <i>snă</i> Crăciun	»	1 1/2	»
Gheorghiță <i>snă</i> Paraschiva	»	2 1/2	»
Ifrim <i>snă</i> Gherghe	»	2 1/2	»
Draga țiganul <i>brat</i> Căcăi,	»	1 1/2	»
Samoilă <i>snă</i> Ioniță	»	2 1/2	»
Crăciun <i>brat</i> Samoilă	»	1 1/2	»
Lazăr <i>brat</i> Gheorghiță	»	2	»
Lupul <i>snă</i> Bădița	»	1 1/2	»
Ciocea Stoica <i>snă</i> Crăciun Orbă	»	1 1/2	»
Necula <i>snă</i> Ivan <i>brat</i> Gavrilă	»	1 1/2	»
Drăgan Ștefan fecior	»	1 1/2	»
Andrei <i>snă</i> Gheorghiță	»	1 1/2	»
Puiuca <i>snă</i> Crăciun Orbă	»	1	»
Datco <i>snă</i> Halga	»	1	»
Tudor <i>snă</i> Ivan	»	1 1/2	»
Rafail arhi-egumen Znagov			
Ion <i>snă</i> Tudoran	»	1 1/2	»
Manea <i>snă</i> Baban	»	2	»

Taleri (*indescifrabil*) ce era mai nainte biru țiganilor lăeți care ieșise în țară fiind fugiți din vătășia (*loc liber*) în egumenia fratei arhieghumen răposat chir Rafail.

Neofit egumen Znagovu,

1778 Februarie 12 m'am făcut egumen la această mănăstire.

Doc. original, hârtie, de format foită, adică o jumătate de filă în lungul ei.

(Acad. Rom., doc. XX/79)

117.

1759 August 3.

Zapisul lui Vasilie Buhăescul fost mare păharnic pentru niște țigani ce i-au vândut lui chir Ioanichie, episcopul Romanului, câte 30 lei țiganul de slujbă și câte 15 lei, copiii.

Adeca eu Vasilie Buhăescul *biv vel* paharnic adeverez cu acest zapis al meu la mâna sfintiei sale Ioanichie episcopul de Roman,

să să știe că având sfinția sa trebuieință de niște țigani ca să cumperi să înzestreze sfânta mănăstire Precista din Roman cu banii mării sale Costantin Racoviță Voievod ctitorul sfintei mănăstiri, i-am aflat eu acești țigani mai jos arătași și i-am vândut sfinții sale dintru ai noștri drepti țigani ce-am avut, anume pe Ion țiganul cu țiganca lui Marie și cu doi copii a lor și Panhilie țiganul cu țiganca lui Todosie și cu doi copii a lor și Axintie *sin* căldărariul cu țiganca lui (*loc liber*) și cu doi copii a lor și Tănasie *sin* Andrei cu țiganca lui (*loc liber*) și cu doi copii a lor care aceste două sălașe îmi sunt mie de schimbătură cu dela dumnealui Iordache Hrisosucleu comis *sin* Aristarho vistier și Sandul Galaiț *sin* Ion läutariul ce ține țiganca (*loc liber*), care peste tot cuprinde 17 suflete cu mari cu mici, însă zece suflete de slujbă și șapte copii mici ce nu-s de slujbă. Și după tocmeala ce-am avut cu sfinția sa, câte treizeci de lei țiganul (de) slujbă și cei mai mici ce nu-s de slujbă câte 15 lei sufletul, mi-au plătit deplin cu bani gata întru mânilor mele și de acum înainte acești țigani mai sus numiți, cu tot rodul lor ce să va trage dintru dânsii, ca să fie drepti șerbi țigani sfintei mănăstiri Precistei în veci. Și am dat și scrisori ce-am avut pre acești țigani și sureturi de pe unele din scrisori ce-au rămas și la mine și am dat și izvod iscălit de mine arătând mai cu amănuntul rădăcina țiganilor de unde mi s-au tras mie acești țigani, ca să să afle la mănăstire și pentru credință am iscălit, — și pe zapisul nostru să-și facă ispisoc.

7267 (1759) August 3.

Vasilie Buhăescul *biv vel* paharnic adeverez.

Marie păhărniceasa adeverez.

Doc. original, hârtie, întărit cu două iscălituri.

Pe verso: Zapisul dumnealui paharnicul Vasile Buhăescul pentru țigani. Veleat 7267 August 3. Panhilie cu Todosie țiganca lui. Ioan țigan. — care sunt cumpărați de episcopul Ioanichie, pentru mănăstirea Precista cu banii lui Costandin Cehan Voievod.

(Acad. Rom., doc. I.XV 161)

118.

1759 Septembrie.

Ioan Teodor Callimahi, Domnul Moldovii, poruncește ca nimenea să nu îndrăsnească a călca hrisovul prin care se stabilește orânduiala cum are a se urma în privința stăpânirii țiganilor.

Io Ioan Teodor *Voevoda bojiu milostiuu gospodar zemli Moldavoscoi*, în știință dăm tuturor cui să cade a ști pentru țigancele ce sunt a unui stăpân și să cunună după țiganii altor stăpâni, de vreme ce s'au hotărît cu testament acele țigance să nu să tragă de către stăpâni lor ca să le despartă de țiganii lor ci să rămâie după țiganii lor nesupărate și unde s'or află țiganii acolo să meargă și țigancele după bârbații lor și țigancea încă să slujească la stăpânul țiganului și să n'aibă voie stăpânul ei a o despărți până vor crește copii și atunci să să împartă pe obiceiu și să să scoată un copil din mijloc să să dea la stăpânul țigancei pentru slujba ei.

Și această rânduială fiind legată și așezată cu testament, acum ne-am înștiințat domnia mea din jaloba sfintiei sale cinstit părintele și rugătorul nostru chir Ioanichie episcop Romanului că peste hotărîrea testamentului, merg unii și alții și trag țigancele ce sunt omenești după țiganii episcopiei și a mănăstirii Precistei să le despartă de după țiganii mănăstirești și pentru aceasta dăm poruncă cu tărie ca nimeni să nu îndrăsnească a călca testamentul și dăm volnicie și sfintiei sale să-și apere țigancele ca nimeni să nu le despartă de după țiganii cinstit cununate, urmând fiește-carele după testament. Aceasta poruncim.

7268 (1759) Septembrie.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, întărit cu pecete domnească, în tuș roșu; — jos în colțul drept însemnat: «procit vel logofăt».

Pe verso: «Carte domnească pentru țigani să nu se despartă».

(Acad. Rom., doc. LXIV 134)

119.

1760 Aprilie 6.

Zapisul lui Ștefan Bosie, fost mare jicnicer, pentru schimbul făcut cu Vasilie Buhăescu, dându-i o pivniță din ulița Hagioaei, pentru niște țigani.

Ștefan Bosie, *biv vel* jicnicer, adeverez cu acest zapis al meu la mâna dumisale Vasilie Buhăescul, *biv vel* paharnic, să să știe că din bună voia mea am făcut această tocmeală și schimbătură cu dumnealui; dat-am eu dumisale o pivniță de piatră cu tot locul ei ce este pe podul Hagioae în fața târgului de sus, alătura de cu ulița ce taie piste pod și să pogoaără spre pivnița lui Alevra, și în dosul dughenei să hotărăște iar cu locul caselor lui Alevra.

iar dinspre răsărit cu locul mănăstirei Cetățuei, care această pivniță cu locul ei îmi este și mie cumpărătură de la Liber jidovul, iar lui Liber jidovul i-au fost cumpărătură dela Vasile Botezatul ce au ținut pe Marie ce-au fost jidoavcă și s'au botezat, iar Mariei Botezatei i-au fost miluire și danie dela sfintia sa părintele patriarhul Sfântului Mormânt chir (*loc liber*) după cum mai pre larg arată cartea sfintiei sale acea de danie și alte zapise de vânzare și cartea de judecată dela dumnealor veliți boieri ce s'au judecat cu căluările de Cetățue.

Această pivniță am dat-o dumisale paharnicului Vasile Buăhescul schimbătură pe țigani, adică mi-au dat dumnealui mie țigani pe acea pivniță cu tot locul, moșie dreaptă moșie, de vreme că și țiganii moșie să socotesc, iar bani dela dumnealui n'am luat și pe câte suflete mi-au fost tocmeală cu dumnealui să-mi dea, mi-au plinit deplin.

Drept aceia de acum înainte această pivniță, cu tot locul ei, să-i fie dumisale dreaptă ocină și moșie și schimbătură stătătoare în veci. Și după zapisul meu să-i se facă și ispisoc de întăritură dela măria sa Vodă.

Insă să să știe și aceasta, că din toată socoteala ce-am avut cu dumnealui paharnicul, atâtă pentru schimbul pivniții cât și pentru alți țigani ce-a fost dator a da dumnealui mie pe bani gata ce i-am dat dumnealui, ne-am răfuit cu dumnealui paharnicul și nici dumnealui paharnicul nu mi-au rămas dator cu nimică, că ci-am avut a lua unul dela altul ni s'au plinit deplin.

Și am iscălit să să știe.

7268 (1760) Aprilie 6.

Ștefan Bosii *biv vel* jicnicer, adiverez.

Dositei episcop Rădăuțului.

Ioanichie episcop Romanschi.

Ioanichie episcop Hușului.

Copie românească.

(Acad. Rom., doc. XVI/43)

120.

1760 Iunie 26.

Adeverința stolnicului Gheorghe Beldiman că a dat o casă în Iași pe ulița Strâmbă, pe Vițioae, stolnicului Toma Luca în schimbul a trei suflete de țigani.

Adeverez printr'această scrisoare cum că am făcut schimb cu dumnealui Toma Luca, *biv vel* stolnic, dând dumisale o casă ce am avut în târg în Iași la capul râpii pe Vițioae învoindu-ne noi intre noi pentru numita casă; — mi-au dat dumnealui trei suflete de țigan anume: Ioniță, Costandin și Todosie feciorii Gherghinii țigancii fetii lui Fane fecior lui Bejan. Care țigani să-i aibă dumnealui a-i lua dela Iordache Bădros și Tuderașco fratele lui, după cum arată și cărțile de judecată ce mi-au dat dumnealui, iar de se va tâmpla alte pricini și nu mi-au da dumnealui țiganii, după cum am avut tocmai, să aibă dumnealui am plăti prețul casei. Si i-am (dat) dumnealui zapisul casei și alte scrisori ale casei și pentru credință am iscălit. Si s'au dat această scrisoare la mâna dumnealui.

Gheorghe Beldiman *vel* stolnic.

Costandin *biv vel* căpitan, martor.

Ion *biv vel* pitar, martor.

Ștefan Hurmuz, martor.

Copie românească într'o condică¹⁾ cu copii de documente.

121.

(1760).

Porunca vornicului Costache către Ghiuță judele (de țigani) ca să caute în ceata care știe că se află Cârstea țiganul pe care l-a fost dat șetrarului Hrisoverghi și găsindu-l să-l pună în butuci și să-l trimite cu om la casa șetrarului.

Jude Ghiuță mai mult nu voiu a-ți scrie fără căt pentru Cârstea țiganul carele a fost dat dumisale șetrarului Hrisoverghi, că il știi din ce ceată iaste, ci iată că-ți poruncim să cauți viind omul dumisale șătrarului la tine să mergi să-l cauți pin (prin) toate sălașele și numai să-l găsești și să-l pui în butuci și împreună cu omul dumisale să-l aduci până la casa dumisale șătrarului (*un rând întreg nu se poate cili, doc. fiind rupt*) alte meșteșuguri să nu faci, că neaducându-l vom trimite și te vor aduce pe tine legat pe lângă cal, și-ji voiu face mare certare. Aceasta (iți scriem).

(iscălitura vornicului indescifrabilă)

Doc. original, hârtie.

Pe verso documentul este datat cu anul (1760).

(Acad. Rom., doc. CXXXII/172)

¹⁾ Acad. Rom., ms. 783, f. 37 v.

122.

1765 Septembrie 1.

Zapisul lui Francisc Turi prin care dăruiește lui Ștefan Roset, fost mare stolnic, un țigan cu țiganca și copiii lui.

Adeveresc cu această scrisoare a mea la mâna dumnealui Ștefan Roset, *biv vel* stolnic, precum să să știe, că având eu un țigan al mieu aicea în Țara Moldovii anume Ion căoaciul heraru, care țigan mi-au fost și mie de baștină dela moșii și părinții miei și viind acest țigan de câțiva ani aice în Țara Moldovii și viind și eu de m'am așezat cu șederea mea aice în Țara Moldovii, fiindcă am avut bun prietenug cu părintele dumnealui stolnic, cum și acum cu dumnealui, fiind eu om strein m'au ajutat și mă ajută la supărările mele, i-am dăruit eu acest țigan al mieu, de mai sus numit, anume Ion căoaciul cu țiganca și cu copiii lui ca să-i fie dela mine danie dumisale și jupânesii dumnealui și coconilor dumisale și nepoților și strănepoților dumnealui în veci. Si pentru mai adevărată credință am iscălit mai jos ca să să creață.

1765 Septembrie 1.

Franciscus Turi de Temesfalva dono datus ex bona voluntate.

Doc. original, hârtie. Iscălitura și scrisul lui Franciscus Turi sunt cu litere latine.

(Acad. Rom., doc. XXXV 138)

123.

1768 Decembrie 2.

Cartea de adeverință a lui (Nicolae Dudescu?) fost mare pahnic, cu privire la o fată de țigan a lui Mihai Știucă din Cernești ce se îndrăgise cu un țigan al lui Matei Șușăscu tot din Cernești.

Dat-am cartea mea de adeverință lui Mihai Știucă *ot* Cerneti, sud. (jud.) Mehedinți, precum să să știe că la leat 1754 August 22, având pricina de judecată cu Matei Șușăscu *ot tam*, pentru o fată de țigan ce s'au îndrăgit cu un țigan a lui sus numitului Matei Șușăscu și au și cununat-o cu țigan și nedându-i schimb, purtându-l cu vorbe, cu astăzi mâine, prelungindu-l, au și făcut țiganca patru copii cu țiganul lui Matei. Si văzând Mihai Știucă atâta prelungire, au dat jalbă la dumnealui Ianache Hrisoscoleu, *vel* ban al scaunului Craiovei, și după jalba lui, fiind ei împreună

cu dumnealui Costin, *biv vel* sluger ispravnic la *sud*. (jud.) Mehedinți, i-au orânduit pe amândouă părțile la noi ca să-i luăm seama lui Matei Șușăscu cu Mihai Știucă și după porunca dumnealui *vel* ban am adus pă Matei Șușăscu față și arătându-i jalba lui Mihai Știucă ce au fost dat la dumnealui *vel* ban pentru acea fată de țigan, fără numai s'au rugat de noi ca să-l îngăduim cu soroc două săptămâni și va da schimb sau bani și într'aceste două săptămâni ne-am mazilit din isprăvnicie și au rămas lucru baltă și neprelungindu-se multă vreme la mijloc până a-și lăua cartea Mihai Știucă cu de al doilea judecată, să-și împlinească țiganca, s'au întâmplat de au murit și Matei Șușăscu și acum fiindcă Mihai Știucă apucă pe fiica răposatului Matei Șușăscu pentru acel țigan, ea tăgăduia că nu știe să aibă ei vre-o țigancă în țigănia tătâne-său. Eu după cum mai sus arăt știu foarte bine cum Matei Șușăscu înaintea și înaintea dumnealui sluger Costin și-au pus soroc două săptămâni, că au schimb să dea, ori bani, și ca pentru să se încredințeze, la orice judecată o va trage pe fiica răposatului Matei Șușăscu cum că i-au dat această adeverință. Intr'adevăr însuși cartea dumnealui *vel* ban mă arată pă mine și pe dumnealui slugerul Costin ca noi să o luăm. Si puind față pe amândouă părțile, au rămas după cum mai sus arăt și pentru adeverință am dat astă carte a mea la mâna lui Mihai Știucă ca să-i fie de mărturie cum că Mihai Știucă cere țiganea cu cale și cu dreptate și răposatul Matei Șușăscu înaintea noastră altă pricină nu au pus, după cum mai sus arăt, fără numai în două săptămâni să-i dea ori schimb ori bani.

Și pentru întărire am iscălit.

(Dudescu) *biv vel* paharnic.

1768 Dechemvrie 2.

Doc. original, hârtie, Iscălitura paharnicului indescifrabilă, se pare însă că este a lui Nicolae Dudescul.

(Acad. Rom., doc. CXXXII/159)

124.

1770 Octombrie 28.

Cartea lui Neculae Brâncoveanu prin care dăruiește unchiului său Lupu Balș mare logofăt toți țiganii brâncoveniști fugiți în Moldova.

Dat-am scrisoarea noastră dumisale unchiului meu Lupului Balș *vel* logofăt pentru țigani noștri ce-au fugit din Țara-Românească la Moldova și s-au închinat pe la unii și alții și pe alții i-ar fi dat danie domnii pe la boieri și pe la mănăstiri.

I-am dat dumisale voie printr'această a noastră (scrisoare) să trimeată dumnealui armășei dela divan ca să aibă a-i strâng ori unde i-ar găsi, ori în țiganii domnești, ori boierești, ori mănăstirești, să-i strângă pe toți țiganii de unde i-ar găsi și să-i ia supt stăpânirea dumisale și nimene alții să nu aibă treabă a să amesteca, fiind drepti țigani ai noștri Brâncoveniști, pe care i-ar arăta judele lor că sunt țigani ai noștri, să-i stăpânească dumnealui, și să aibă a-i stăpâni cu bună pace, a nu avea nici o supărare de către nime.

Aceasta. (scriem).

1770 Octombrie 28.

Neculai Brâncoveanu.

Doc. original, hârtie.

Pe verso: «Carte dela dumnealui nepotul Neculai Brâncoveanul pentru țiganii Brâncoveniști ce sunt fugiți în Moldova, să-i strâng pe toți, să-i iau supt stăpânirea mea.

Altă însemnare: «Cartea dumnealui logofătul Brâncoveanu pentru țiganii dumisale ce-i are la Moldova.

(Acad. Rom., doc. XXXV/2)

125.

1774 Aprilie 28.

Zapisul lui Giura Colivera prin care schimbă cu Onofrie egumenul mănăstirii Strâmba, șapte bivoli ai săi cu un copil de țigan al mănăstirii.

Adeca eu Giura Colivera *ot* Brădiceani dat-am zapisul meu la mâna sfintii sale părintelui igumenul Onofrie al sfintei mănăstiri Strâmba și la a ctitorilor aceștii sfinte mănăstiri, anume Barbul căpitan Răioșanul și la a Nicolei Măgălei, precum să să știe că am făcut schimb cu sfânta mănăstire de am dat la sfânta mănăstire bivoli șapte, însă două bivoli cu puii lor și trei turmaci gonitori și ei mi-au dat dela sfânta mănăstire mie un copil de țigan anume Drăghici, feciorul lui Ianăș țiganul, însă acești bivoli, i-am cumpărat și eu dela Costandin Cepleanul și i-am

dat de a mea bună voie ca să aibă a-i stăpâni sfânta mănăstire în veaci.

Și când am făcut acest zapis au fost și alți boiari care să vor iscăli mai jos. Și pentru credință am iscălit mai jos să să crează.

Și am dat și bani gata talere șapte.

1774 Aprilie 28.

Costandin Cepleanul martor.

Doc. original, hârtie. După textul de mai sus urmează o jumătate pagină cu un scris foarte interesant și greu de deschisrat.

(Acad. Rom., doc. XCI/108)

126.

1779 Ianuarie 15.

Răvașul lui Paisie, starețul m-rii Secului către Ionichie, ieromonah al m-rii Neamțului prin care-l roagă să lase pe un țigan al acelei mănăstiri să-și aleagă logodnica din țigancile mănăstirii Neamțului.

Cu cea întru Domnul (*indescifrabil*) dragoste mă închin sfintii tale cinstite părinte Ionichie ieromonah clisiarh sfintei mănăstiri Neamțului, pricina de alt nu iaste cătră sfintia ta, fără decât pentru un țigan al nostru holtei, feciorul lui Mihailă Gogul țigan, ce s'au învoit cu fata lui Ion Buhodan țigan al mănăstirii Neamțului. Poftesc pe sfintia ta fiindcă m'am înștiințat cum că, fiindcă ești rânduitor în locul prea cuviosii sale părintelui egumenului, ca să dai voe țiganului ca să-și ia logodnica și în locul acestei țigance veți trimite și sfintia voastră pe alt flăcău de țigan ca să ia pe altă țigancă din țiganii noștri. De aceasta înștiințează pe (*indescifrabil*) și rămâi al sfintii către Dumnezău rugător.

1779 Ghenarie 15.

Paisie starețul Săcului.

Doc. original, hârtie.

(Arh. Stat., M-rea Secul, Pach. II/99)

127.

1779 Iunie 6.

Zapisul lui Nicolae Cantacuzino mare paharnic prin care dă vărului său lui Vasile Neculce mare stolnic niște țigani, schimb pentru un armăsar mare și alte trei perechi.

Adeverez cu această scrisoare la mâna dumnealui vărului Vasile Neculcea *vel* stolnic precum să (să) știe că ne-am învoit între noi de i-am dat niște țigani ce eram să iau dela dumnealui vornic Costandin Sturza după impărțeala ce am avut cu dumnealui vornicu și dumnealui vornicu făcând răvaș să trimit să iau pe țigani, pe Ștefan Albu Drosoaie cu țiganca-i Nastasia fata Zmăului și pe Ștefan fecior Badii. M'am învoit cu dumnealui vornicul și i-am dat acești țigani schimb pe un armăsar mare și pe trei perechi iar de armăsari, care i-am dat și răvaș dumnealui vornicul pe acei țigani.

Deci dumnealui vornicul să aibă a-i stăpâni pe acești țigani cu pace atât dumnealui cât și coconii dumnealui și nepoții dumnealui în veci, ca pe niște țigani ai dumnealui drepti, ce i-am făcut schimb de bună voia mea și sunt din drepti țiganii mei, iar când țiganii aceștia vor ieși cu vreo pricină ieu (eu) să aibă (am) a răspunde, iar dumnealui vărul Vasile cât de puțin supărare și pentru a dumnealui încredințare am și îscălit, cum și de să întâmpla acești țigani a fugi ieu (eu) amestec să n'aibă (n'am), ce dumnealui să fie păgubaș.

1779 Iunie 6.

(L. P.) Nicolae Cantacuzino *vel* paharnic, adeverez.

Doc. original, hârtie, scris interesant, pecete inelară cu frumoasa stemă Cantacuzinească și inițialele N. C.

(Acad. Rom., doc. CXXI/2)

128.

1784 Iulie 25.

Zapisul Păunei logofeteasa Fratoșticeanca prin care dă m-rii Găneșcu din Craiova, metohul episcopiei de Râmnic, două suflete de țigani, pentru ispășania sufletească.

Fiindcă eu de fii norocire nu am avut să-mi câștig și nici alte rudenii de aproape care să-mi fie cu durere din inimă în care să fiu nădăjduită că-mi vor căuta sufletul dupe sfârșitul mieu nu am până sunt în viață și sănătoasă cu mințile întregi nesmințită de boală și neștiind sfârșitul cum mi să va tâmpla, am socotit să-mi orânduesc cele ce mi să cade a le da, pentru spăsenia sufletească și mai vârtoș puind toată nădejdea ca după pristăvirea mea, să mă îngrop la sfânta biserică metoh sfintei episcopiei ce

să numește mănăstirea Gănescului unde să prăznuiaște hram(ul) erarhului și sfântului Nicolae.

Și sfintei biserici îi las două suflete de țigani, însă o țigancă și un țigan, care după ce mi să vor strânge oasele acolea, să aibă sfânta episcopie a lua aceste două suflete de țigani ce le dau danie sfântului metoh, oameni mari de vârstă, harnici de muncă, ori din căte suflete de țigani să vor găsi după moartea (mea) și să le stăpânească în bună pace de către toate rudeniile mele și de către toți cei ce vor căuta a clironomisi cele rămase în urma mea, fiind danie bună și de voia mea, după cum să vede că am întărit cu iscălitură și cu mărturii.

Păuna Frătoșticeanca logofeteasă.

1784 Iulie 25.

Pe verso :

Filaret *milostiu bojiu* episcopu(l) Râmnicului.

Dumneata logofete Nicolae, blagoslovenie.

Această adeverință pentru două suflete de țigani ce au afierosit aici la mănăstirea Găncescul metoh sfintei episcopiei, dumneaei Păuna Frătoșticeanca logofeteasa; îți poruncim să se treacă în condică și să să păstreze și fii blagoslovit.

1784 Iulie 27.

(L. P.).

Doc. original, cu o însemnare la urmă: • Scrisă în condica cea nouă •
(Acad. Rom., doc. XCI/264)

129.

1786 Decembrie 23.

Cartea lui Alexandru Pascale mare armaș, prin care volnicește pe Necula armășelu, ca să ridice pe țiganii rudari, ce s'au așezat spre iernatic pe moșia mănăstirii Znagov, și să-i împrăștie de acolo.

Dela Alexandru Pascale *vel* armaș.

De vreme ce unii din vătașii rudari și cu cetașii lor și după (de pe) la alte vătașii s'au poposit spre (i)ernatic pe moșia sfintei mănăstiri Znagov fără de a nu-și lua voie dela iconomul sfintei mănăstiri, cărora li s'au poruncit în scris ca să să mute pe alte moșii, și luăm răspuns că nici la porunca noastră au arătat supunere, nici că au pus în gândul lor a să muta, ci mai cu deadinsul și fac gătirea (i)ernii.

Din luminata porunca mării sale, dăm volnicie Neculei armășel să meargă, și mai întâi dintr'acea moșie să ridice pe vătași cătă și pe cetașii lor, ca să să ducă unde vor vrea pe alte moșii, iar pentru nesupunerea ce-au arătat-o la acea întâi poruncă a noastră, să ia pă unul doi din vătași și să-i aducă aicea la noi. Aceasta.

1786 Dechemvrie 23.

(L. P.)

treapăd(u) județul(ui).

Doc. original, hârtie, întărit cu pecete în tuș negru.

(Acad. Rom., doc. XX/151)

130.

1792.

Alexandru Costandin Muruzi Vodă, Domnul Moldovii, supune o ceată de țigani sub ascultarea lui Stancul Ungureanu, jude de țigani gospod de rudari, ca să umble prin țară să se hrănească, prescriindu-le anume ce regulă să păzească.

Noi Alexandru Costandin Muruzi *Voevoda bojiu milostiuu gospodar zemli Moldavscoi.*

Dat-am cartea domnii mele (lui) Stancul Ungureanu jude de țigani gospod de rudari ca să aibă a ține pe toți țiganii dela ceata lui după izvodu ce i s'au dat, care țigani să asculte de judele lor la toate cele ce le-ar arăta din porunca gospod, iar alții nimeni să nu să amestece la ceata lui, și încă pentru țiganii din ceata lui ce vor fi fugari (*loc rupt*) și găsindu-i să-i aducă la ceata lui, cum și căță țigani (*loc rupt*) dintr'altă țară și nu vor fi boierești, mănăstirești sau a altora de aici din țară, fugiți și veniți mai pe urmă cu nume de țigani străini, după obiceiul lor, ori unde îi va afla să-i eie (ia) pe toți aceia și să-i aducă la ceata lui. Si făcând izvod de numele lor să-l aducă la dumnealui Răducanu Roset *vel* comis într'acăruia purtare de grije s'au dat într'acest an toți țiganii gospod, ca să-i așeze la catastihul gospod, care și acei țigani să asculte de acest jude la toate și de către nimeni să nu fie supărați căci ei își vor da dajdia lor pe an după obiceiu.

Pentru aceasta dar, poruncim domnia mea și dumneavoastră ispravnici de pe la ținuturi și căpitanilor și slujitorilor și tuturor lăcuitarilor de pin (prin) sate, ca pe unde vor umbla acești țigani după hrana lor prin țara domnii mele, hrănindu-se cu dreptate

fără a pricinui vreo păgubire, sau supărare, ori ei ori vitele lor, nimeni întru nimic să nu-i supere, fiindcă și judecătile ce vor avea între dânsii, de pricini mai mici, dumnealui *vel* comis și vornicul lor le va căuta, ferindu-se a nu lua dela dânsii împăcăciune, iar când vor avea pricini cu alții din lăcuitar, ispravnicii ținutului le vor căuta, cum și pricinile pentru ucideri și furtișaguri.

Iarăși dregătorii ținutului unde să vor întâmpla le vor cerceta și vor înștiința pe domnia mea, ca să să hotărască cu Divanu gospod. Osăbit poruncim domnia mea și celor ce vor umbla în olac cu porunci gospod să nu ieie caii acestora de olac, nici căruțele lor, și afară de aceasta am mai făcut domnia mea milă cu acest giude (jude) și cu ceata lui și poruncim să aibă pace de desemnici pentru un mascur doi ce vor avea după căruțele lor, cum și pentru lucru la curtea gospod.

Iarăși să nu fie supărați de aceste de toate ce să arată mai sus, hotărîm să fie iertați, iar cine ar cuteza peste cartea domnii mele a le face mai mult val sau supărare se va pedepsi ca un împotrivitor poruncii gospod.

1792.

(L. P.).

Doc. original hârtie, rupt în câteva locuri; întărit cu pecete domnească în tuș roșu.

(Acad. Rom., doc. XXXV 194)

131.

1793 Noemorie 8.

Mihai Costandin Suțu, Domnul Moldovii, poruncește lui Costache Manul biv vel cămăraș, nazirul slujbei țiganilor domnești, să ia dela păhărniceasa Vitoriana, pe țiganii cobzari, fiind domnești.

Noi Mihail Costandin Suțu Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn Țării Moldaviei.

Cinstit credincios boierul domniei mele dumnealui Costache Manul *biv vel* cămăraș, nazirul slujbei țiganilor *gospod*, fiindcă pentru țiganii cobzărești ce însuși ei de bună voia lor prin jaloba ce-au dat domniei mele s-au arătat că sunt drepti țigani *gospod* și de multă vreme închinându-se ei la răposatul Lupul Gheuca sărdariul au petrecut în slujba sa, apoi dând moarte Lupului Gheuca sărdariul, au rămas la fiică-sa păhărniceasa Vitoriana jupâ-

neasa dumisale paharnicului Iani, căruia numit boier i s'au poruncit prin dumnealui, ca de are niscaiva hrisoave domnești de danie asupra acestor țigani, sau vreo împărțeală cu care să-i fi luat dela domnie, să arate.

Dumnealui au dat răspuns că scrisorile i-ar fi la țară, după aceasta i s'au poruncit prin domneasca noastră carte din (*loc liber*) zile a trecutei luni ca pâră (până) în treizeci zile să să afle la divan cu orice scrisori dovezi va avea asupra acestor țigani, care vadea hotărîtă împlinindu-se și trecând, nici dumnealui, nici măcar vechil răspunzător cu scrisori la divan nu s'au arătat și iarăși deosăbit prin dumnealui s'au făcut osăbită întrebare și dumisale stolnicului Ștefan Rizu, clironom răposatei Vitorinei paharniceasa, ca de știe și au niscaiva scrisori pe țiganii cobzărești să arate și dumnealui asemenea au dat răspuns, prelungind pricina, că scrisorile ar fi la dumnealui paharnicul Iani și paharnicul Iani încă asemenea prelungindu-le și iară nu le-au scos la fața judecății.

Poruncim domnia mea ca toți țiganii cobzărești acei ce au fost în stăpânire(a) paharnicesei Vitorinei să-i ia întru al noastră domnească stăpânire ca niște drepti țigani domnești ce n'au fost dați nimării pâră (până) acum și să-i treacă la tabla țiganilor gospod, împreună cu alți țigani domnești dela care să ia obicinuita dajdie.

Aceasta poruncim.

1793 Noemivrie 8.

(L. P.).

Doc. original, hârtie de format lung (circa 45 cm), întărit cu pecete domnească în tuș roșu.

Pe verso în partea de jos, însemnat: «S'au trecut la condică».

(Acad. Rom., doc. I/53)

132.

1794 Martie 24.

Jalba către domn a căminarului Arghirie Cuza în pricina unui țigan ce se află rătăcit în ținutul Lăpușnei.

Prea Inălțate Doamne

Pomenit întru fericire domnul Costandin Dumitru Moruz(i) Voevod mi-au dat și m'au miluit cu hrisov două sălașe de țigani, anume Crăste cu femeia lui și cu copiii lui și Ioan lăutar cu femeia

și cu copiii lui, din țiganii gospod. care dintr'aceste două sălașe, Crăste cu femeia și cu copiii lui să află supt stăpânirea mea, iar(pe) Ioniță lăutar căutându-l în câteva rânduri nu l-am putut să-l găsesc.

Acum din giuzii ce umblă prin țară l-am oblecit, s'ar fi aflând la ținutul Lăpușnei, prin sate umblând din loc în loc.

Mă rog Inăltimii Tale ca să faci luminată porunca Inăltimiei Tale ca să se trimeată un armășel cu volnicie și oriunde îl va găsi să-l aducă cu femeia și copiii lui, ca să nu fiu păgubaș de slujba lui, și va rămânea Inăltimiei Tale mare pomană.

A Inăltimiei Tale prea plecată slugă,
Arghirie Cuza căminar.

Doc. original, hârtie format mic.

Pe verso: Mergi la dumnealui Costache Asan biv vel căminar

(17)94 Martie 24.

(Acad. Rom., doc. CVI/143)

133.

1794 Iunie 3.

Zapisul lui Barbul, robul sfintei episcopiei de Râmnic, prin care se leagă a nu mai dosi dela lucru.

Adeca eu Barbu robu sf. episcopiei dat-am încredințat zapisul mieu la mâna sfintiei sale părintelui iconomu, precum să să știe că m'am legat cu zapisul mieu la mâna sf. (sale) cum că nu voi mai lipsi nici odată din lucru, iar întâmplându-se să mai dosesc dela lucrul episcopiei să am a da taleri zece gloabă și pedeapsă cât va vrea sf. a mă pedepsi și m'am iscălit puind și degetul mieu în loc de pecete.

Eu Barbu robu(l) sf. episcopiei, adeverez.

1794 Iunie 3.

Doc. original, hârtie, format foiță.

(Acad. Rom., doc. XCII/145)

134.

1794 August 26.

Zapisul Elenei Cantacuzino sărdăreasa prin care dă lui Ioan Tăutul fost mare sluger, o fată de țigan, drept răsplătire pentru serviciile ce i-a făcut.

Spre răsplătire ostenelilor ce-au făcut pentru mine dumnealui Ioan Tăutul *biv vel* sulger de au fost vechil, în locul meu, la judecătile ce am avut cu dumneaei sulgereasa Cant(acuzino) cumnata mea, pentru moștenirile fiului meu Costandin care după dreptate au luat sfărșit lor, l-am multămit și eu pe dumnealui cu o fată de țigan, anume Ștefana, pe care de acum înainte și în veci să o stăpânească dumnealui, fiii și nepoții și străniepoții dumisale, ca pe a sa dreaptă roabă, cu tot rodul ce să va naște dintr'ânsa.

Asupra cărei fete de țigan i-am dat și această scrisoare îscălită de mine și de alte obraze cinstite, marturi.

1794 August 26.

Elena Cantacuzino.

(*Indescifrabil*) vel logofăt, martor.

Doc. original, hârtie. Pe verso; Scrisoarea de danie de la dumneaei sărdăreasa Elena Cantacuzino, pentru o fată de țigan.

(Acad. Rom., doc. I/114)

135.

1796 Octombrie 23.

Alexandru Ioan Calimach Vodă, Domnul Moldovii, așează la tabla Visteriei pe Ioan sin Bârsan bulibașe țigan domnesc lingurar.

Noi Alexandru Ioan Calimach Voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domn Țării-Moldaviei.

Acest Ioan *sin Bârsan bulibașe țigan domnesc lingurariu* este așezat la tabla Visteriei a da cele obicinuite, patru dăjdi pe an și la Sfetii Gheorghe câte un leu de nume, banii masalalilor, bez, răsura câte cinci parale de leu și cu mai mult să nu fie supărat, fără decât la luatul acestui peciu să aibă a da câte trei lei și patru parale la cămara gospojdii. Si pentru ca să fie ales și cunoscut dintr'alți țigani i s'au dat acest peciu gospod spre a să folosi cu păzirea pronomiilor lor, ce prin osăbit hrisovul domniei mele li s'au întărit.

1796 Octombrie 23.

Foaie tipărită, rămânând liber de completat, locul unde se pune numele respectivului țigan.

(Acad. Rom., doc. LIX/7)

136.

1800 Iulie 23.

Carte pentru niște țigani rudari ca să nu fie supărați de către nimeni cu nimica.

Fiindcă asupra țiganilor mei rudari ce i-am cu hrisoave gospod, am făcut jude pe acest Necolai Bamboiu ca să strângă obicinuita dajdea lor, la vreme, cum și pe țiganii ce sunt împrăștiați dela ceata lui să aibă a-i strânge și a-i lua supt zaptul său, în stăpânirea mea.

Deci hrănidu-se cu dreptate și nepăgubind pe nimeni cu nimic, poftim pe dumnealui căpitan și vornicei și locuitorii, ca nimeni să nu-i supere cu pricini de năpăstuire, iar având cinevași doavadă asupra lor, mergând înaintea domniilor sale ispravnicilor de ținut își vor afla dreptate.

Și pe țiganii ce-i are în ceata lui să-i apere despre juzi domnești, boierești și mănăstirești, ca făr' de știrea mea să nu-i încuscreasă cu țigani străini, căci când a fi să-i însoare, sau să-i mărite, de va fi trebuință, întâi mă voi cu invoi cu stăpânii acelor ce va cere trebuință și apoi să vor cununa, cu răvașul meu, iar într'alt chip să nu fie volnici, precum hotărăște săbornicescul hrisov.

1800 Iulie 23.

(iscălitură indescifrabilă).

Doc. original, hârtie pătată în câteva locuri.
(Acad. Rom. doc. XXVI/6)

137.

1802 Februarie 20.

Alexandru Niculae Suțul, Domnul Moldovii, dăruiește niște țigani lui Iancul Suțul mare muhurdar.

Noi Alexandru Necolai Suțul Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn Țării Moldaviei.

Fiindcă pe Adam ciubotariu și Gheorghie herariu și Avram Rujul ciubotar și Petre sin Adam ciubotariu și Toader țigan holtei ciubotar și Ioniță Stantij țigani gospod veniți de peste hotar, în țara aceasta, care după nestrămutatul obiceiu a pământului, s'au luat întru a noastră domnească stăpânire, i-am dat domnia mea danie și miluire credinciosului boierul domniei mele, dumisale Iancuł

Suțul *vel* muhurdar, spre răsplătire slujbelor sale ce slujaște domnii mele și țării cu credință și dreptate.

Care țigani, de acum înainte, să-i fie drepti robi în veci cu femeile și cu toți copii lor, cu ginerii și nurorile lor. Și carte(a) domnii mele aceasta să-i fie de danie și miluire stătătoare neclătită și nerușită în veci, care s-au întărit cu a noastră domnească iscălitură și pecete.

1802 Februarie 20.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, întărit cu pecete și iscălitura domnească.
(Acad. Rom., doc. VII/47)

138.

1802 Septembrie 8. Iași.

Alexandru Niculae Suțu Vodă, Domnul Moldovii, dăruește lui Ioniță Canano fost mare spătar, niște țigani străini dintr'altă țară și care veniseră în Moldova.

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Necolai Suțu Voevod, Domn Țării Moldaviei.

Din darul și bunătățile cele după putință, care pot asemăna omenirea cu voința dumnezeească, cum că una și cea mai întâi este facerea de bine de către toți cei vrednici de laudă cu un glas se mărturisește, care și după viață rămâne păzită. Drept aceia, dar, din ceasul ce dumnezeeasca pronie ne-au încoronat cu stema aceștii bine credincioase țări și ne-am suit la domnescul nostru scaun, cât ne-au fost prin putință am chibzuit folosul și fericirea tuturor stărilor și cele mai dinainte danii și faceri de bine a altor luminați domni, le-am întărit, altele și din nou am făcut.

Acum dar, luat-am domnia mea aminte și pentru al nostru cinstiți și credincios boier dumnealui Ioniță Canano *biv vel* spătar că să cade a fi împărtășit cu oareșicare ajutor din mila domnii mele spre răsplătirea slujbelor ce au slujit țării aceștia, atâtă în vremea altor luminați domni, cât și acum în vremea domnii mele aflându-să, slujind cu credință și cu dreptate.

Și iată că dintru ai noștri drepti țigani domnești ce s-au aflat veniți de peste hotar în țara aceasta, care după nestrămutat obiceiul pământului s-au luat întru al noastră domnească stăpânire,

i-am dat domnia mea danie acești țigani arătați mai jos, anume: Marin Tătăranul, Negru *sin* lui, Vasile *sin* lui, Cârstea Martin, Ion *sin* lui, Radul *sin* lui, Ivan Ungureanul, Ștefan Jumulea, Ion Nebun *brat* Oprijanu, Oancea Bleaga, Ion *brat* Dragomir, Tudor *brat* lui, Stan *brat* lui, Staicu *sin* Tucă, Tudor Prundur, Toader Durnoiu, toți aceștia cu femeile și copii lor, gineri și nurorile lor, să-i fie dela domnia mea danie și miluire cu tot rodu ce s-au născut și s-ar mai naște dintrânsă. Asupra căroră să-i fie hrisovul acesta de danie stătător neclătit în veci, care s-au întărit cu al noastră domnească iscălitură și pecete.

La care poftim domnia mea cu dragoste și pe alți frați luminați domni, care vor fi în urma noastră la domnia aceștii țări, să nu surpe această puțină milă ce-am făcut cu dumnealui spătar, ce mai vârtos adăogând să întărească pentru al domniilor sale cinstă și vecinică pomenire.

Scrisu-s'au hrisovul acesta la scaon(ul) domniei mele în oraș Eșii întru cea dintâi domnie a noastră la Moldavia, în anul dintâi.

1802 Septembrie 8.

(L.P.)

Doc. original, hârtie, format mare, întărit cu iscălitura domnului și pecete mare în tuș roșu.

(Acad. Rom., doc. XI/233)

139.

1802.

Mihail Costandin Suțul Vodă, Domnul Țării-Românești, poruncește ispravnicilor de pe la județe și altor slujbași ca să nu supere cu dijma sau altele, pe țiganii lingurari de sub vătășia lui Tudor Brează, fiind volnici a se hrăni cu meșteșugul lor oriunde prin țară.

Milostiiu bojiiu noi Mihail Costandin Suțul Voevoda i gospodină zemle Vlahiscoe.

Tudor Brează pre carele l-am orânduit domnia mea vătaș și purtător de grija la toată ceata lui de țigani lingurari, pentru birul lor cel obicinuit, ca la vreme și la soroc să aibă a-l trimete aici la dumnealui *vel* armaș. Așijderea poruncim domnia mea să umble în toată (*loc rupt*) « țara » domnii mele să să hrănească cu mește-

șugul lor cum vor putea și pe unde vor umbla și vor șdea cu săzământ, sohat sau chirie să nu li să ia, veri pe ce moșie ar fi, domnească, mănăstirească, boierească sau megieșască, numai și ei foarte să se ferească a nu face stricăciuni la livezi de fân și de pomii sau la arătură, nici săpt poalele viilor să nu să supie a face stricăciuni, afară numai unde își vor ara ei băcatele, acela cu moșia să le ia dijma după obiceiul, iar mai multă supărare să nu li să facă, nici cai sau căruțele lor de olac să nu li să ia, veri la ce porunci și trebi domnești ar fi să nu să supere nici de către globnicii domnești, mănăstirești sau boierești, cum și de către vameși să nu să asuprească la cele ce vor vinde în țară, lucruri făcute de măinile lor, adecați fuse, linguri, mosoară, hălbii, copăi, furci și alte ce fac pentru hrana vieții. Și așa da dajdia lor de nume, după porunca *gospod*, în trei ani odată la cămara domnii mele, pentru care poruncim domnia mea, dumneilor ispravnicilor de prin județe și căpitanilor de pe la căpitanii, vameșilor de pe la târguri, zapciilor de prin plăși, polcovnicilor de poteri și vameșilor de plai și pârcălabilor de prin sate și altor slujbași domnești, mănăstirești sau boierești, veri care cu orice fel de slujbe veți umbla într'acea parte de loc, toti să aveți a vă feri atât de acest vătaf și de toată ceata lui, nimeni de nimic să nu-i supărăți, ca să să poată hrăni, să-și agonisească bani birușui lor.

Și alți slujbași străini să nu-i judece fără numai vătașii lor la sfăzile ce vor face, între dânsii să să așeze, iar când să va întâmpla niscareva pricini mai mari între dânsii cu alți pământeni, atunci dumneilor ispravnicilor și alți dregători, ori în ce parte de loc să va întâmpla, împreună cu pîrășii lor să-i trimiteți aici la domnia mea și de aici își vor afla dreptatea și hotărîrea.

Așijderea și oriunde să vor dovedi careva țigani haimanale veniți din Țara Turcească ori din Moldova sau din Țara Ungurească, supuși veri pe la cine ar fi, pentru unii ca aceea să aibă numitul vătaf pîrtare de grije ca să le aducă numele lor înscrise la dumnealui *vel* armaș să-i așeze la catastihul Visteriei între ceilalți țigani domnești, iar de vor fi veniți de (din) vătașia altuia, atunci să-i apuce să le ia bani birul și să-i ducă la urmă-le, dându-i în seama vătafului lor împreună și cu banii ce va fi luat dela dânsii.

De să va întâmpla a să însura niscareva țigani domnești lăând țigance mănăstirești sau boierești, numitul vătaf să nu aibă voie

a despărții cununiile, fără de numai prin știrea domnii mele cu judecată își va lua acel stăpân schimbul.

I ispravnic sam reci gospodstvo mi.

1802.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, cu pecete și monogramă domnească în roșu, păstrat foarte rău și rupt în câteva locuri.

Pe verso o pecete în negru cu legenda « Matei vel armaș ».

(Acad. Rom., doc. XXXV/192)

140.

1803 Octombrie 26.

Zapisul postelnicului Ene Săseanu, prin care iartă pe Maria țiganca, de sub jugul robiei.

Adeca eu Ene postelnicul Săsean dat-am credincios zapisul mieu precum să să știe că eu din bunăvoița mea am iertat pe Maria țiganca mea, de sub jugul robiei, — care această țigancă și mie îmi este rămasă din neamul meu; — fiindcă m'au căutat din mică copilăria ei cu toate slujbele cu dreptate, atât pe mine cât și pe copiii mei și cunoscând dreaptă slujba ei după moartea mea să nu aibă nimereea (nimeni) treabă cu dânsa atât feciorii mei, cât și featele mele și alt neam al meu, rugând și pe prea sfinția sa părintele episcop ca să întărească acest zapis cu iscălitură.

Și spre încredințare m'am iscălit.

1803 Octombrie 26.

Ene postelnic.

Popa protopop Buzău(lui).

Popa Adămache duhovnic, martor.

Și am scris eu Ioniță logofăt cu zisa dumnealui și sunt și mărturie.

Doc. original, hârtie. În susul doc. iscălește mare, grecește, episcopul « al Buzăului Constantin întărește ».

Pe verso: « Cartea lui Ene postelnicu Săseanu ce au iertat o țigancă a lui și s'au întărit și (de) episcopul ».

(Acad. Rom., doc. CXXVII/190)

141.

1804 August 3.

Zapisul Alexandrei Gânduleasa prin care se împrumută cu niște bani dela banul Arghirie Cuza, puind amanet niște țigani.

Adecă eu Alexandra Gânduleasa dat-am adevărat și credincios zapisul meu la cinstita mâna dumisale banului Arghirie Cuza precum să să știe că având trebuință de niște bani am căzut la dumnealui cu rugăminte de mi-au făcut bine cu 20 lei, adică cu douăzeci de lei, și am pus amanet un sălaș de țigani, adică anume Luchian țigan cu țiganca lui Smaranda, cu un fecior a lor anume Vasile pâră (până) îmi vor veni feciorii de unde sunt duși și dând banii (v)oiu lua zapisul acesta dacă nu să face tocmeală să-i vindem de istov dumisale, fiindcă sunt cu șederea tot supt purtare de grije a dumisale.

Și pentru credință mi-am pus numele și degetul ca să să creză, cum și alții au iscălit mai jos, carele s'au întâmplat față când am luat acești bani.

1804 August 3.

Eu Alexandra Gânduleasa adeverez și am pus degetul și la facerea acestui zapis când s'au dat banii de sus numiții, m'am întâmplat și eu față și am iscălit.

(Indescifrabil).

Acest zapis cu zisa dumisale Alexandrei Gânduleasăi când au luat banii, l-am scris eu Miron Iorga diaconu.

Doc. original, hârtie. *Pe verso: • Zapis Alixandri Gânduleasăi de 20 lei pentru Luchian țigan, 1804 August •.*

(Acad. Rom., doc. CVI/294)

142.

1808 Mai 3.

Zapisul ursarilor domnești prin care se împrumută cu bani dela Ioan Carp fost mare sărdar.

Adecă noi ursarii gospod care mai jos ne-am pus numele și degetele, dăm al nostru zapis la cinstita mâna dumnealui cuconului Ioan Carp, *biv vel* sărdar, precum să să știe, că ne-am rugat dumnealui de ne-au făcut bine cu 200 lei, adică două sute lei, pâră (până) la Sântă-Măria Mare, ani 1808 Septembrie 8, pe care

bani la arătata vadea să avem toată purtarea de grije a-i da dumnealui atât capetele cum și dobânda lor, să avem a da dumnealui patruzeci de lei pentru acele două sute pâră (până) la arătata vadea, iar când nu am avea purtare a da bani capetele cum și dobânda precum zicem mai sus, atuncea dumnealui să aibă a împlini dela noi, cai, iape sau ori ceea ce ar găsi, noi nici un cuvânt să nu ne rămâie, ci încă și cheltuiala ceia ce s'ar face cu împlinirea banilor să o avem a o răspunde noi.

Și pentru mai adevărată credință ne-am pus numele și degetele, fiind chezeșii unul pentru altul.

1808 Mai 3.

- × Eu Gheorghie bulubaș plat(nic).
- × Eu Chiriac bulubaș plat(nic).
- × Eu Vasile Melinte plat(nic).
- × Eu Costandin Tăbrian plat(nic).
- × Eu Lazăr Savin plat(nic).
- × Eu Vasile bulubaș plat(nic).

Acest zapis l-am scris eu cu zisa arătașilor bulubași.
(*Indescifrabil*).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. XCVII/182)

143.

1811 Iulie 21.

Zapisul lui Stoica, vătașul de țigani al schitului Tigănești, dat la mâna economului episcopiei Buzăului, pentru căsătoria a două suflete de țigani.

Credincios eu, cel mai jos iscălit, cu acest zapis al mieu la cinstita mâna sfintiei sale părintelui economul al sfintei episcopiei Buzău, precum să să știe că având noi un flăcău în țigănia noastră anume Drăgan și vrând ca să să căsătorească am găsit o copilă anume Ana a lui Alexandru dela mănăstirea Vintilă Vodă a sfintei episcopiei și nevrând a ni să da fata m'am dus la stăpâna noastră la stareța *ot* schitul Tigănești și am arătat pricina cu toate fetele de țigani din țigănia noastră că sunt rudă și ni s'au dat voie prin carte că ori unde vom găsi sau schimba altă fată să dau în loc, sau făcând copii, fetele să fie ale sfintei episcopiei și feciorii să fie

ale sfintelor maici și aşa învoindu-ne am luat pă numita fată spre căsătorie cu Drăgan.

Și pentru incredințare am pus numele și degetul spre incredințare mare; — la această legătură au fost și alte obraze față.

Eu Stoica vătaf de țigani al sfântului schit Tigănești, adeverez.

Eu Stanca vătășoae a vătafului Costandin, martor.

Eu Petrea vameș, martor.

Eu Tudoran bogasier, martor.

Și am scris eu Costandin *ot* (m-rea) Vintilă Vodă, martor.

Doc. original, hârtie. Pe verso; Zapis pentru o țigancă *ot* schitul Tigănești.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/84)

144.

1814 Septembrie 4.

Zapisul lui Iohan Freilih, prin care se angajează să învețe, în curs de cinci ani, meșteșugul curelăriei pre un băiat de țigan al lui Nicolae Glogoveanu fost mare clucer.

Incredințez cu acest zapis al meu la mâna dumnealui biv vel clucer, Nicolae Glogoveanu, precum să se știe că am luat dela dumnealui un băiat de țigan anume Toma în soroc de ani cinci și învăța meșteșugul curelăriei.

Deci mă leg printr'acest zapis ca la săvârșirea sorocului să am a-l da dumnealui desăvârșit meșter la acest meșteșug, încât să nu aibă la cel mai mic lucru trebuință de alt meșter, iar când nu i-l voiu da învățat atuncea să am a-i plăti eu dumnealui toată pieiciunea țiganului și slujba ce putea face într'acest de estim de vreme.

Și pentru credință am iscălit.

(1) 1814 Septembrie 4.

Iohan Frilih (iscălitură proprie cu caractere gotice).

Ioan Freilih (în chirilice de altă mână).

Doc. original, hârtie, format mic.

(Acad. Rom., doc. CLXXX/188)

145.

1814 Octombrie.

Zapisul lui Varlam prin care se învoește cu mănăstirea Znagov, dându-i patru capete de bivoli, pentru un țigan.

Eu cel mai jos iscălit, dau acest zapis al mieu, la sfânta mănăstire Znagov să să știe că un Stan sin (*loc liber*) holop al sfintei mănăstiri carele în multe rânduri fugind dela sfânta mănăstire după firescul lui nărav și preumblând când la o parte când la alta, în cea dupe urmă întâmplându-se a să încărdoși cu o țigancă a mea de care și nestând mijloc a să despărți și socotind că poate să și fugă amândoi în lume, ca să nu pierz atât eu țiganca cât și sfânta mănăstire țiganu m'am învoit cu prea sfintia sa părintele vădica Neofit Mireon năstavnicu sfintei mănăstiri și am dat sfintei mănăstiri patru capete de bivoli, însă două bivolițe fătătoare și doi bivoli mari și să rămâie și el al mieu. Precum și zapisul prea sfintiei sale ce mi s'au dat cu pecetea sfintei mănăstiri coprinde.

Și spre încredințare am iscălit atât eu cât și alte obuze ce s'au aflat la acea învoială față.

1814 Octombrie.

Varlam adeverez

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. XX/84)

146.

1815 Decembrie 30. Iași.

Scarlat Alexandru Calimach, Domnul Moldovii, dăruiește boierului Dimitrie Plaghino, fost mare postelnic, douăzeci sălașe de țigani din țiganii domnești.

Datorie oblăduitorilor de noroade domni și ighemoni este nu numai a purta de griji spre intemeerea țărilor ce și pe acii ce-l află slujind domniilor sale să-i cuprinză și să-i împărtășască cu domneștile mili.

Drept aceia dar și domnia mea din ceasul ce mila sfântului Dumnezeu am primit ocârmuirea stăpânirii și ni-am suit la părintescul și domnescul nostru scaon, al acestei de Dumnezeu păzite țări, cu neadormită priveghere am fost, spre a răsplăti slujbele tuturor celor ce sau aflat, și să află slugi domneștei noastre curți,

și prin cât au fost cu putință, pre toți aceia ce după cuviință și dreptate li s'au căzut, nu i-am lăsat neînpărtașiti de domnescul nostru ajutor și milă.

Intre care luând domnia mea aminte și pentru al nostru cinstit și credincios boeriu dumnealui Dimitrie Plaghino, biv vel postelnic, că după dreptate să cuvine a fi împărtășit cu oareșcare al noastre domnești mili, spre răsplătire slujbelor dumisale ce au slujit atât mai nainte cât și acum să află slujind domnii mele și țării cu credință și dreptate.

Și iată prin acest al nostru domnesc hrisov i-am dat domnia mea danie și miluire douăzeci sălașe de țigani, dintr'ai noștri drepti țigani domnești străini, veniți de peste hotar aici în Moldova, care după nestrămutat obiceiul pământului s'au luat întru al noastră domnească stăpânire, anume: Petcul *sin* Măine bucătar, (urmează loc liber pentru ceilași care nu s'au mai scris).

Toți aceștia cu femeile, copiii lor și cu tot rodul cât este născut și se va mai naște dintru dânsii ca să fie drepti robi în veci.

Asupra cărora hrisovul domniei mele acesta, să-i fie dumisale desăvârșit danie și miluire statornică neclătit și nerușuet nici odiuioară în veci, care s'au întărit cu al noastră domnească iscălitură și pecete.

S'au scris hrisovul acesta la scaunul domnii mele în orașul Iași întru cea de a doua domnie al noastră la Moldavie, în anul al patrulea, în cursul anilor dela Mântuitorul Hhristos.

1815 Dechemvrie 30.

Doc. original, hârtie lustruită; pecete mare cu tuș și iscălitura domnească (Acad. Rom., doc. CLXXXI/44)

147.

1816 Septemvrie 5.

Zapisul Dinului bărbierul, prin care se angajează să învețe meșteșugul bărbieriei pe un țigan al clucerului Nicolae Glogoveanu.

Zapisul meu la cinstita mâna dumnealui cluceru Nicolae Glogoveanu precum să să știe că am luat eu pe unu dintre țiganii dumnealui ca să-l învăț la meșteșugu bărbieriei cu soroc de un an și jumătate și la împlinirea sorocului să fiu dator a-i da băiatu desăvârșit bărbier, învățat intocmai ca și mine, având idee de a rade atât la prostime cât și la epochemeni după cum eu rad.

Și dumnealui să fie dator a îmbrăca băiatu un an cu haine și să-mi dea și o chilă de mălai, iar alt nimic.

Și când la acest soroc nu-i voi da băiatu învățat precum zic, întocmai ca și mine, să fiu dator a-i plăti munca țiganului în câtă dăriastimă de vreme au șezut, fiindcă și dumnealui asemenea aderință mi-au dat mie și pentru adevărată credință m'am iscălit.

1816 Septembrie 5.

Dinu bărbier adeveresc.

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CLXXX/160)

148.

1816 Octombrie 22.

Zapis pentru facerea lui Florea feciorul lui Ioan Ungureanul, jude de țigani peste ceata lui Dandî.

Fiind trebuință de a să rândui jude de țigani la (*indescifrabil*) sălaș din ceata Dandii jude, ce i-am luat zestre de la socru-meu s'au socotit că Florea, feciorul lui Ion Ungureanul, a fi jude, căruia i s'au dat și izvod arătător de numele fieștecăruia țigan și de copiilor ce i s'au dat pe seamă. Și s'au dat și povățuire în ce chip și cu ce rânduială să să poarte prin cercetașii lui și să nu-i lase a se răsleți câte unul din ceată, nici a să amesteca cu alți țigani străini, nici a da și a lua schimb fără știrea mea. Vi să poruncește și vouă cetași să-l cunoașteți de jude și să dați ascultare și supunere la cele ce (va) arăta din porunca mea, iar când pe vreunul vă va asupri fără cale să vie aice să-l arate și își va afla a sa dreptate.

(1) 1816 Octombrie 22.

(*Indescifrabil*).

Doc. original, hârtie groasă.

(Acad. Rom., doc. XLVII/92)

149.

1817 Februarie 15.

Zapisul lui Gheorghe pânzaru, ce-l dă cocoanei Elenchii Glogoveneanca, că a luat un țigănuș al ei ca să-l învețe meșteșugul pânzăriei până în trei ani.

Adică eu care mai jos mă voi uiscăli încredințez cu acest zapis la cinstita mâna dumneaei cocoanei Elenchii Glogoveanca, precum să să știe, că am luat un țigănaș al dumnealor anume Nicolai ca să-l învăț meșteșugu pânzăriei.

Deci, de acum în trei ani, să am a-i da pe țiganu ce s'au zis desăvârșit la acest meșteșug. Și pentru osteneala mea să aibă dumneaei a-mi da postav un giubelic (gubelic?), iar când la soroc de trei ani nu voi urma de a-i da dumneaei pe țigan învățat, întocmai precum știi eu, să am a-i plăti toată pierderea de vreme cât putea a-i posluși.

Și pentru mai adevărată credință m'am uiscălit.

(1) 817 Februarie 1.

Eu Gheorghe pânzar.

Eu Ioan adeveresc.

Doc. original, hârtie, format mic.

(Acad. Rom., doc. CLXXX 157)

150.

1817 Mai 1.

Zapisul Stanciului croitorul, prin care se angajează ca în soroc de patru ani să învețe meșteșugul croitoriei pe un băiat de țigan al lui Nicolae Glogoveanu fost mare clucer.

Incredințez cu acest zapis al meu la cinstita mâna dumnealui *biv vel* clucer Nicolae Glogoveanu, precum să să știe, că am luat pă un Mihai băiat țiganu dumnealui ca să-l învăț la meșteșugu croitoriei cu soroc de patru ani, să i-l dau desăvârșit meșter întocmai ca și mine având știință atât la cusut cât și la croit la fel de fel de lucruri câte le metaherisește un croitor meșter, iar pentru îmbrăcăminte să fie dumnealui clucer dator pă doi ani să-l îmbrace cu haine cât și cămăși și orice-i trebuie, iar pă doi ani, fiindcă mă folosăsc și eu de băiat, să fiu eu dator a-l îmbrăca și la împlinirea acestei diestim (acestui timp) de patru ani să fiu dator a-i da dumnealui țiganu desăvârșit meșter după cum să cuprindem mai sus, iar când la acest soroc din nesilință mea nu va ieși băiatu învățat, mă leg prinț' acest zapis, că ori cât va pretinderisi dumnealui dela mine munca țiganului să fiu dator, fără de cuvânt, a-i

plăti. Și pentru mai adevărată credință neștiind carte am pus deget în loc de pecete ca să se crează.

1817 Mai 1.

× Eu Stancu croitoru adeveresc.

Doc. original, hârtie, format mic.

(Acad. Rom., doc. CLXXX/178)

151.

1818 Ianuarie 20.

Porunca epistasiei țiganilor domnești către căpitanul Ion Băzădică, ca să cerceteze pricina ce are dascălul Adam cu niște țigani, cărora le-a dat bani pentru muncă și acum nu voiesc a face.

De la epistăsia țiganilor gospod.

Către căpitanul Ion Băzădică: — dumnealui dascălu(l) Adam au arătat aice că ar fi dat bani pe muncă la Lupașcu Tulumbă și la Budai cu alții ai lor. Și au cerut pentru punere la cale, ca ori banii să-i dea sau să-i muncească după zapisul ce au dat.

Deci să mergi dumneata să cercetezi și să pui la cale ca să-i muncească după zapis, sau să-i deie banii, iar fiind osăbită pricina și acolo nu să vor supune a plini, să-i trimiți aicea.

(Indescifrabil).

(1)818 Ghenarie 20.

Doc. original, hârtie pătată de umezeală. Pe verso: Către căpitan Ion Băzădică ocolăș.

(Acad. Rom., doc. XLVII/145)

152.

1819 Ianuarie 21.

Zapisul lui Alexandru căldăraru, pentru luarea unui țigan a spătarului Dracache Roset, ca să-l învețe meșteșugul căldărariei.

Adică eu Alexandru căldărar incredințez prin acest zapis al miei ce fac la cinstita mâna dumisale coconului Dracache Roset, biv vel spătar, precum să fie știut, că am luat un țigan a dumisale anume Vasăle, ca să-l învăț meșteșugul căldărariei.

Mă îndatoresc dar, ca în curgere de un an, să-l dau dumisale învățat bine ca să lucreze meșteșugul acesta a căldărariei întocmai precum și eu lucrez.

Imbrăcămintea numitului țigan și mâncarea sa, să fie de a mine și dumnealui boierul la împlinirea anului, făcând țiganul teslim dumisale învățat bine, să aibă am da șase coți postav.

Și spre încredințare am pus degetu.

1819 Ghenarie 21.

Eu Alexandru căldărar adeverez

Doc. original, hârtie. Pe verso: Zapisul lui Alexandru căldărar pentru Vasăle țigan.

(Acad. Rom., doc. XXIV/67)

153.

1830 Septembrie 17.

Hatmanul Costandin Palade dăruiește trei suflete de țigani stolnicului Vasile Botăș « pentru multe slujbe ce au săvârșit către țară ».

Costandin Palade hatman fac știut prin această scrisoare ce dau dumisale stolnicului Vasile Botăș că pentru multe slujbe ce au săvârșit cătră țara noastră în vreme trecută, deși răsplătire i să cuvine mai multă, dar acum spre o dovardă numai a bunei noastre plecări către dumnealui, am dăruit trei suflete de țigani din drepti robii mei și anume pe Neculai Matei cu femeia lui Maria și un copil Ioan, pe care în puterea aceștii scrisori a mele, de astăzi înainte și în veci, atât dumnealui cât și urmașii dumnealui, din neam în neam va stăpâni arătații țigani, cu tot rodul ei să va naște dintrânsii, fără nici o supărare dinspre nimene, spre care urmează a mea iscălitură.

1830 Septembrie 17.

Costandin Palade hatman

(Acad. Rom., ms. 1528, p. 1)

154.

1833 Noemvrie 19.

Zapisul cneghinii Elenca Uracov, fiica răposatului agă Răducan Rosăt, soția cneazului Alexandru Uracov, prin care vine doreneninului Dimitrie Beldiman 178 suflete de țigani lăesi, în preț de căte 4 galbeni sufletul.

Zapis

Jos iscălita cneghina Elenca Uracov, fiica răposatului agă Răducanu Rosăt, încredințez prin acesta, că la însoțirea mea

cu cneazul Alexandru Uracov, intre altele mi s'au dat zestre si 250 suflete țigani lăesi și fiindcă slujba bărbatului mieu, cum și cea mai mare parte a zestrii mele, mă cerea a trăi în Rusia și după imprejurări neavând mai mult trebuință de arătații țigani, i-am hotărît spre vânzare, mai vârtos având a împlini cu banii ce-i voiu cuprinde de pe dânsii și un mare interes a zestrii mele din Besarabia. Așa dar, găsindu-se mușteriu dumnealui dvoreninul Dimitrie Beldiman, i-am și vândut una sută șapte zeci și opt suflete, cuprinzătoare de treizeci și două sălașe a cărora nume și poreclă pre larg sunt arătate în catagrafia din dosul aceștia, cu preț câte patru galbeni sufletul, care bani i-am și primit deplin în mâinile mele. Drept aceia am dat dumisale acest zapis cu care să fie volnic atât dumnealui cât și urmașii dumisale a stăpâni arătații țigani ca pe niște drepti robi a dumisale în veci, nesupărat de către nime, căci orice pretenție (se) va naște din partea oricui asupra acestor țigani, eu să fiu răspunzătoare, iar dumnealui într-nimică să nu fie supărat.

Și dar pe temeiul acestui zapis își va face dumnealui și întăriturile cuviincioase din partea ocârmuirei și spre credință urmează a mea iscălitură.

Anul 1833, luna Noemvrie 19 zile.

Cneghina Elenca Uracov

Pe pagina 2 și 3 a doc. urmează următoarele:

Catagrafie de țiganii vânduți

<u>Nr.</u>	<u>Numele celor bătrâni</u>	<u>Numele copiilor</u>
7.	Simion Boroghină căldărar Maria, femeia lui.	Costandin, Gheorghie, Ioan Ioniță, Neculai
4.	Gheorghie Slabu Safta, femeia lui.	Ilinca Catrina
5.	Gheorghie Parno ce-i zic și Bălcuț Catrina, femeia lui.	Ioniță Marghioala Ioana
8.	Andrei căldărariu Maria, femeia lui.	Ion, Smaranda, Irina, Vasile, Safta, Simion
6.	Toader sin Ioniță Irina, femeia lui.	Ștefan, Coman, Petrache, Maria

<u>Nr.</u>	<u>Numele celor bătrâni</u>	<u>Numele copiilor</u>
4.	Şerban sin Ioniţă Ioana, femeia lui.	Catrina Maria
7.	Grigorie Perduş Rada, femeia lui.	Hurmuzache, Vasile, Maria, Anica, Neculai
4.	Gheorghe Stanciu, văduv	Stoica, Catrina, Dumitru
6.	Neculai Slabu Ioana, femeia lui.	Gheorghie, Hurmuzache, Floare, Smaranda
5.	Iordache doboşariu Catrina, femeia lui.	Aniţa, Trida, Ioan
3.	Negoiţă Stanciu Tanaciţa (Tanasiţa)	Irina
59.		
7.	Stan Slabu Catrina, femeia lui.	Ioana, Vasile, Gheorghie, Toader, Maria
4.	Vasilie Slabu Ileana, femeia lui.	Catrina, Gafiţă
5.	Ion Bălăuţ Rada, femeia lui.	Dumitrache, Gheorghie, Maria
7.	Neculai Leiba Floare, femeia lui.	Aniţa, Andon (Anton ?), Vasile, Nastasia, Negoiţă
6.	Ion Ciurariu Maria, femeia lui.	Stan, Ion, Ileana, Catrina
4.	Ion Cioină Rada, femeia lui.	Smaranda Neculai
7.	Gheorghe Negiul Fetiţă, femeia lui.	Stan, Toader, Maria, Vasile, Marghioala
9.	Vasile Tetcă Zoiţă, femeia lui.	Gheorghie, Catrina, Maria, Ştefan, Iordache, Floare, Ioana
4.	Rada vădana	Vasile, Stan, Gheorghie
5.	Gheorghe Cioină Nastasia, femeia lui.	Neculai, Safta Casandra
4.	Vasile sin Dobrin Ioana, femeia lui.	Toader Marghioala
121.		

Nr.	Numele celor bătrâni	Numele copiilor
7.	Dumitru Slabu Ancuța, femeia lui.	Dragomir, Floare, Voica, Gheorghie, Irina
4.	Ion Perduș Floare, femeia lui.	Panaghița Smaranda
5.	Sava hierariu Casandra, femeia lui.	Gheorghe, Stoian, Maria
7.	Stanciu doboșar Maria, femeia lui.	Ion, Mărgărita, Vasile, Gheorghe, Ioana
6.	Stamate Perduș Florica, femeia lui.	Zavinca, Toader, Safta, Gheorghe
4.	Neculai Perduș Ilinea, femeia lui.	Iliana Ştefan
8.	Cristea ciobotaru Băbița, femeia lui.	Ion, Catrina, Safta, Sanda, Ioniță, Bălașa
8.	Costache Vărlan Fetița, femeia lui.	Manolache, Stan, Măriuca, Budina, Safta, Manca (?)
3.	Vasile doboșariu Casandra, femeia lui.	Ioana
5.	Costandin Stângu Armanca (<i>indescifrabil</i>)	Ioana, Ancuța, Negoită
178.	Adeca una sută șaptezeci și opt suflete și cuprind toți țiganii ce mai sus să arată, care i-am vândut dumisale dvoreninului Dimitrie Beldiman.	

Anul 1833 luna Noemvrie 19.

Cneghina Elenca Uracov

(Mai jos pe același document:)

Divanul Apelativ al Tării-de-Jos

In urmăre cererii ce-i iscălită în dos de cneghina Elenca Uracov (născută Roset) au făcut Divanului prin jaloba ce au dat și în temeiul otноšeniei logofeții Justiției cu No. 1677 însotită cu trei copii, cea întâi de pe nota consulatului împăratiei Rosiei de supt No. 381 către logofeție; cea al doilea de pe înscrisul dumnealui cneazului Alexandru Uracov dat în consulat pentru sigurisirea

prețului țiganilor vânduți de către dumneaei Elenca Uracov prin acest zapis; și cea al treilea de pe înscrisul dumisale agoaei (soția agăi) Mărioara Roset prin care sigurisește pretenția dumnealui agă Scarlat Donici.

S'a încredințat zapisul acesta cu iscăliturile cilenurilor și pecetea divanului.

(urmează trei iscălituri indescifrabile).

(L. P.) Directorul canțelariei, Gheorghe Stamate
Secsia I, No. 778.

1834 Martie 2.

Jos iscălitul știut fac că mai sus arătații țigani afară de patru sălașe anume Gheorghe Stanciu, Ion Cioină, Șarban *sin* Ioniță și Costache (*indescrabil*) cu femeile lor cuprinzătoare de douăzeci și șapte suflete ce am apucat a vinde paharnicului Ioniță Sion, rămășița de una sută cincizeci și unul suflete, i-am vândut dumnealui, kk. Neculai Rosăt, fratele vânzătoarei chneghine Elenco Uracov cu preț câte patru galbeni și jumătate sufletul, primindu-mi și toți banii deplin, am dat dumnealui și toate documenturile ce am avut asupra acestor țigani. Deci de astăzi înainte și în veci va stăpâni atât dumnealui cât și urmașii dumnealui arătații țigani ca pe niște drepti robi a dumisale.

Și spre credință urmează a mea iscălitură.

Dvorenin Dimitrie Beldiman

1834 Iunie 13.

Doc. original, hârtie groasă lustruită, de formatul unui ziar.
(Acad. Rom., doc. CIX/107)

155.

1848 Septembrie 28.

Delă pentru desființarea bileturilor de slobozenie ce se dăduse țiganilor particularilor și pentru întoarcerea acelor țigani la urma lor.

Noi comisarul împărătesc în Prințipaturi și caimacamul Țării-Românești luând în băgare de seamă că țiganii, care făcând parte a proprietarilor particularilor, ori că au fost așezați pă moșiile acestora, s'au că s'au aflat în slujba casei fiecăruia, s'au liberat în vremea revoluției de indatoririle căror la legea organică îi supune și că acest punct atinge neapărat cestia prosperității

țării, hotărâm, ca toate acturile slobozite în vremea revoluției în privința țiganilor particulari rămân desființate și că bileturile slobozite fie căruia din acei țigani de la 11 Iunie din urmă, până la 13 Septembrie curgător, să se ia înapoi și să se desființeze.

Se deosibesc din această categorie numai acele bileturi, prin carele, particularii de bună voie, își au sloboziți țiganii lor, fiind aceasta un drept ce îl au în puterea legilor țării, că, condiția țiganilor particularilor trebuie să rămâne în starea ce au fost mai înaintea evenimentelor dela 11/23 Iunie.

Că dispozițiile decretate de obșteasca adunare din anul 1832, în anul 1843, și la 11 Februarie 1847 pentru treptata liberare a acestei clase de oameni, trebuie să-și aibe iarăși a lor putere și să fie puse în lucrare întru toate întocmai.

Indatorăm tot de odată pe proprietari ca să trateze pă țigani după legile iubirei de oameni și asemănăt cu dispozițiile Regulamentului organic.

Domnul ministru din Lăuntru este însărcinat să puie în lucrare îndeplinirea coprinderii acestui decret.

Toader Constandin Cantacuzino

București 28 Septembrie 1848
10 Octombrie 1848

(Acad. Rom., ms. 3867, f. 6)

156.

20 Februarie 1804.

Hrisovul lui Alex. Constantin Moruzi, Domnul Moldovii, prin care hotărăște ca țiganii lingurari și ursari să nu mai fie dați danie de către domnie, nimănuí, etc, etc.

Hrisov gospod pentru țiganii lingurari și ursari.

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Constantin Muruzi Voevoda Domnul Țării-Moldaviei.

« În știință să face cu acest hrisov a domniei mele tuturor ce li să cuvine a ști, că după ce din mila sfântului Dumnezău am domnit acum de isnoavă al doilea rând, aicea într'această bine credincioasă și de Dumnezeu păzită țară a Moldaviei, cu neadormit cuget noi am fost asupra tuturor de obște, ca să punem la cale mai bune statornicii și orânduieli și folositoare urmări.

Care încât au fost cu putere ne-am silit și multe bune puneri la cale s'au săvârșit până astăzi, cum prin osăbite hrisoave a domniei mele să văd.

Așijderea nu am trecut domnia mea cu vederea și pentru rândul țiganilor lingurari și ursari, ce din vechiu sunt ai cămării domniei, care prin jaloba ce au dat domniei mele, făcând rugămintă, ca și de către domnia mea, să li se întărească hrisoavele, ce au pentru bună statornicie lor și pentru a nu să mai da danii din neamul lor pe la nimene, cu care jalobă fiind ei rânduiți de către domnia mea, la ai noștri cinstiți și credincioși boieri și lui Costachi Balș, fiind atunce vel logofăt de Țara de jos și lui Lucache Arghiropulo biv vel spatar, și... Iordachi Roset vel vistier, ca să cerceteze, atât jaloba lor, cât și hrisoavele ce au. Care rânduiți boieri după cercetare ce-au făcut prin anaforaoa... ; ce iaste din anul trecut 1803 Decembrie 28, așa arată, că câte ponturi au găsit drepte și cu cale și fără pagubirea obștii, le-au lăsat în stare precum au fost, aşzându-le și mai bine. Iar cele ce s'au găsit pricinuitoare de strămbătate și pagubire obștei acele le-au strămutat și le-au așezat cu bună rânduială, ca nici obștii să nu să pagubească, nici țiganii domnești să nu să supere, peste dreptate, cum pre larg cere aceiaș anaforă.

Care cercetându-o domnia mea cu toată luarea aminte din punct în punct s'au găsit bună și cu cale. Drept aceia dau domnia mea prin acest al nostru domnesc hrisov, hotărîm și așezăm de acum înainte și în veci așa să să pazască, nestrămutat. Adeca: 1. Hotărîm și legăm ca de acum înainte țiganii lingurari și ursari, danie de către domnie să nu să mai dea, măcar la orice obraz ar fi, cum și câți ar fi câștigat înainte hrisoave dela luminații domni pe acest fel de țigani și n'or fi apucat a-i rădica până acum din țigăname domnească să nu li să dea în stăpânire din neamul țiganilor ursari și lingurari.

Ce să aibă domnia a da acelorlalți țigani domnești, în locul lingurarilor și ursarilor, întărind acelora stăpânire prin osăbit hrisov.

Căci și prea iubita doamna noastră au avut danie, douăzăci sălașe lingurari, cu hrisov din leat 1781, Noemvrie 20, dela fericitul întru pomenire, pre-înălțat părintele domniei mele și în urmă i-au fost dăruit dumisale hatmanului Răducanului Roset pe care i-au și stăpânit până în vremea cei dintâi domnie a noastră,

când cunoscând domnia mea răsipire ce s'au fost făcut țiganiilor am fost dat dumisale țatmanului Răducanu din alți țigani domnești străini ce s'au aflat atunce aice în țară, cum pre larg să arată la hrisovul domniei mele, ce s'au dat atunce dumisale țatmanului de schimbătură, care iaste din leat 1792 Noemvrie 8.

2. Și ori căți alții vor avea împărțale cu domnie și după ce să va face cercetare prin boierii ce vor fi rânduiți prin țidulă gospod, fiind față și vornici de țigani și bulușăii și jiuții de țigani gospod, câte suflete de țigani lingurari și ursari va rămâne să ia oricine, să nu să dea nimănuia dintr'aceste două niamuri; ce să aibă a da dintr'alt niam de țigani domnești ce vor fi în Moldova.

Intărind aceluia stăpânire cu hrisov gospod, însă noi la căte împărțele vor fi înainte hrisovului, întărit cu blăstăm, iar căte vor fi dela facerea hrisovului încoace, cum și daniile de să vor afla făcute cu or(i)ce alte amestecături, acele să se urmeze după cuprinderea hrisovului mai sus arătat.

3. Oricare pe supt cumpăt fără știrea domniei, a cununa vreun țigan al său cu țigancă domnească, sau țigancă a sa cu țigan domnesc, ca pe urmă să poată a cere și lăua în stăpânire țigani domnești. Oricând vor dovedi pe unul ca acela, nazirii, epistații și vornicii de țigani gospod, că au săvârșit asămine chip de vicleșug spre păgubire cămării, atuncea partea ce(a) străină, țigan sau țigancă de va fi, să să ia cu totul în stăpânire domniască și să să treacă la tablă, păgubindu-ni ca acia purtător spre pilda altora după obiceiu ce s'au urmat și mai înainte.

4. Orice pricini de judecăți și de împlinile vor fi între dânsii, numai epistatul și vornicii lor să le caute cu dreptate după vechiul obiceiu, iar ispravnicii și alți dregători să nu se amestece cât de puțin. Fără numai când să va întâmpla moarte de om și atunce cu buna lor, înscris să să trimită la divan. Iar când țiganii vor avea alte pricini cu alți lăcitorii ai țării, atunce ispravnicii ținutului să le cerceteze pricina și de va rămâne să ia țiganul dela lăcitorii ceva, să-i și împlinească dreptul său, iar de va fi pricina ca să ia locuitorul dela țigan, atunce ispravnicul să nu să amestece a împlini nimic dela țigani, ce numai nazirul și vornicii de țigani căutându-le pricina, vor face și împlinire.

5. Hotărîm domnia mea ca de acum înainte, țiganii lingurari și ursari să nu mai fie supărați cu poelonul înnoirilor hrisoavelor ce au, nici hrisoavele lor să nu să mai înnoiască, ce toate hrisoavele

să se deie la o sfântă mitropolie, ca să fie deapurarea păzite, împreună cu alte hrisoave a țării.

6. Darea birului lor să fie la cămara gospod, după cărtile de poruncă ce să vor da dela visterie, mai adaugându-se la fieștecare dajdie, câte un leu de toată crucea, după cum însuși ei s-au primit și s-au aşezat înaintea cinstițiilor boierilor de soiu arătați.

7. Pe unde vor ierna țiganii gospod, fiindcă ei fac multă stri căciune și tăiere în păduri fără de nicio băgare de samă, cu care că aduc multă scădere în păduri, dar pricinuesc și pagubire celor cu moșiiile, hotărîm domnia mea, ca întâi să să învoiască cu stă pânii moșilor, atât pentru iernatec cât și pentru văratec. Însă învoiala să nu fie cu vreo cerere asupratoare de cătră stăpânii moșilor, ce să să socotească, ca nici țiganilor gospod, să li să prici nească vreo greutate și asuprare peste dreptate și peste putință, nici stăpânii moșilor să nu rămâie să să pagubească de drept venitul lor. Cum și pentru fânațul ce le va trebui, asămine și pentru loc de arat pâine și alte sămănături ce vor face, în locul ce fac și lăcitorii țării, să dea și ei zăciuiala ca și alți lăcitori, iar pe unde vor poposi când umblă cu șătrile și vor sta la un loc cinci, șase zile, pe loc slobod, unde să nu să facă nicio stricăciune, să nu fie supărați de cătră stăpânii moșilor cu nimică. Însă și ei să feriască țarinele și fânațele ce sănt și pentru trebuința stăpânilor moșiei și a lăcitorilor, Iar de vor face vreo stricăciune, să ispășească și să plătească pagubire ce să va dovedi că au făcut. Cum și pentru, vasăle, albi, coveți și altele ce vor vrea să facă din păduri, pentru alăverișul lor, să aibă iarăși a să învoi cu stă pânii moșilor.

8. Pentru un mascur, doi, ce va avea fieștecare lingurar și ursar să nu să supere de desătină, după vechiul obiceiu.

9. Așijderea poruncim domnia mea cu cai de olac să nu să supere,

10. Așijderea hotărîm domnia mea, ca de acum înainte, cu lucrarea cenușii pentru fabrica de steclărie și de *botășărie*, să nu fie supărați, nici cu salahorie, nici cu unele de aceste, însă la zapciile lor, sau cu plată, ce să fie pururea slobozi a să hrăni fieștecare cu dreptate și cu meșteșugul lor, nepăgubind pe nimenea cu nimică,

11. Oricând să vor întoarce în țara aceasta, ori din lingurari, ori din ursari, din niamul care va fi dreptă țigani gospod, lingurari și ursari, întorcându-să înapoi dintr'alte țări, de unde au fost

fugiți, să nu să dea nimăruia danie, ce să-i ia în cetele țiganilor gospod, după cum s'au urmat și până acum și pentru ca să să păzască acest aşăzământ, nestrămutat în veci, preosfinția ta părinte mitropolit, împreună cu iubitorii de Dumnezeu episcopi de pe la scaune, să legați, cu arhieresc blăstăm, scriind mai jos în hrisovul acesta și îscălindu-vă.

Și spre a avea țiganii gospod la mâna lor luminare de îndreptare spre paza pronomiiilor ce s'au aşazat mai sus, să li să dea aseminea copie de pe hrisovul acesta. Și spre aceasta iaste credința însuși domniei mele de mai sus scris.

Noi Alexandru Constandin Muruzi Voievod și credința a prea iubiților fiilor domnii mele, Costandin Voievod, Dimitrie Voievod și Necolae Voievod și credința a trei arhierei a țării, preosfinția sa părintele mitropolitul Moldaviei, kirio kir Veniamin și iubitorii de Dumnezău episcopi de pe la scaune, sfintia sa kir Gherasim, episcop Romanului, sfintia sa kir Meletie, episcop Hușului și credința cinstiți și credincioși boieri divanului domniei mele și-a lor Costache Ghica vel logofăt de Țara de jos, Iancul Razul vel logofăt de Țara de sus, Neculai Balș vel vornic de Țara de jos, Alexandru Ianculeu vel vornic de Țara de jos, Gavril Conache vel vornic de Țara de sus, Dimitrie Sturdza vel vornic de Țara de sus, Dimitrie Ghica vel vornic al obștei, Luchache Arghiropulo vel postelnic, Alexandru marele hatman i pârcălab Sucevei, Neculai biv vel postelnic, epistat cămărașiei, Iordache Roset vel vistier, Alexandru Balș vel agă, Grigorie Ghica vel vornic de aprozi, Neculai Baș vel spatar, Dimitrie Bogdan biv vel spatar, epistat comișiei, Vasilie Roset vel ban, Neculai Dimachi vel căminar și credința a tuturor boierilor divanului domniei mele a mari și mici.

Inserisau hrisovul acesta la scaunul domniei mele în orașul Eșii, intru a doua domnie a noastră, la Moldavie, în anul al doilei, în cursul anilor de la Măntuitorul Hristos 1804 Februarie 20.

(L. P.) Alexandru Muruzi Voievod.

Costache Ghica vel logofăt procit.

De mine s'au alcătuit după înaltă poruncă, Șerban Sulzer.

S'au trecut la condica divanului, Matei Costin, clucer.

(Acad. Rom., ms. 91, p. 113 v—115)

B I B L I O G R A F I E

MANUSCRISE ȘI DOCUMENTE DELA ACADEMIA ROMÂNĂ

Ms. 91. «Condică de anaforale și hrisoave».

Ms. 186. (Capitolele privitoare la: «Foaia dela toți țiganii cu numele copiilor lor și cu vârste fieșicăruia, 1825, cum arată și «Tiganii de laie ce s-au luat înscris pe lătu (1)824».

Ms. 257. «Pomelnicul mănăstirei Govora» (copie făcută de Ieromonahul Visarion din mănăstirea Tismana la 1777, după cum se constată din însemnarea de pe foia 51).

Ms. 404. «Catastihul averii lui Constantin Brâncoveanu». (Catastih de toate satele cu rumâni și moșile, casele, viile, *țiganii*, ce avem și dela părinti și am cumpărat și noi, care ain împărtit copiilor noștrii, după cum am socotit mai cu dreptul, cum semnează înainte anume. 7216 (1708).

Ms. 500. «Condica Sfintei Mănăstiri Strehaia, întru care să cuprindă toate cărțile și zapisele de moșii, scrise la anul 1791, la metohul Episcopiei în Craiova».

Ms. 671. «Condica Mitropoliei Ungrovlahiei din timpul lui Constantin Brâncoveanu — zisă și condica lui Antim — în care sunt trecute odoarele, cărțile și documentele moșilor Mitropoliei, atât din Târgoviște cât și din București».

Ms. 760. «Viața ctitorilor» manuscris miscelaneu — partea III; cuprindă copie de pe carte de slobozenie dată de Filaret Mitropolitul Ungrovlahiei în 1794.

Ms. 783. Condică cu copii de documente (din sec. XVIII).

Ms. 861. Cinurile ostășești a Moldovei — 1832 — (cuprindă o însemnare de țiganii care au venit dela Cordun, etc.).

Ms. 866. «Principatele Unite». Registrul de ofrande pentru țiganii emancipați.

Ms. 1032. Proiecte și propuneri (Naziria țiganilor Statului).

Ms. 1038. «Interne». Acte, proiecte de regulament, memorii, etc. din anii 1841—1864. Țiganii nomazi.

Ms. 1457. Catalogul Mitropoliei Ungrovlahiei.

Ms. 1528. Documentele țiganilor cumpărați și dăruiați (1830—1839).

Ms. 1669. Documente privitoare la țiganii familiei Sturdza din anii 1720—1831.

Ms. 3867. « Dosare — 1848 — XXXVIII. Delă pentru desființarea biletelor de slobozenie ce se dăduse țiganilor particularilor și pentru întoarcerea acestor țigani la urma lor ».

Ms. 3923. Barbu Constantinescu, « Țiganii în România », vol. I.

Ms. 3924. Barbu Constantinescu, « Țiganii în România », vol. II

Ms. 3925. Barbu Constantinescu, « Țiganii în România », vol. III.

Ms. 4173. Condică cu copii de documente privitoare la: moșii din județele Dâmbovița, Slănic-Râmnec, Olt, Vlașca, Buzău, Ilfov, case în București și Târgoviște, adeverită de Nicolae Filipescu vel logofăt și de Manolache biv vel stolnic în 1787.

Ms. 4229. Insămnenare de țiganii ce sunt împrăștiați de răposatul Logofăt Costachi Ghica, cum și de țiganii ce sunt răpiți de familia Ghiculeștilor, care țigani sunt drepti de danii logofătului Ioan Cantacuzino. Sec. XIX, in folio.

Ms. 4332. Condica țiganilor pe leat 1837 și 1838. Sec. XIX, in folio, foi 90.

Ms. 4843. Condică de țiganii lui Iordache Ghica biv vel Vornic, partea sa ce i s'a venit la împărțeala averii mamei sale Maria Cantacuzino, 1820. Sec. XIX, in folio.

Ms. 5182. Perilipsis¹⁾ de pe scrisorile moșilor, viilor, dughenilor și țiganilor. Sec. XIX, in folio.

Ms. 5291. Catastif de proprietăți diverse ale fraților Drăghici, Serban, Constantin, Mihai, Matei și Iordache Cantacuzino, împărțite între ei. Sec. XVII — 1668.

Ms. 5292. Catastif de toate satele și moșile, românnii viile și țiganii cum-părături, proprietatea lui Șerban (Cantacuzino) Voievod. Sec. XVII, 1680. Dec. 13.

Documente grupate pe pachete.

DOCUMENTE DELA ARHIVELE STATULUI

1. Documente din Secția Istorică.
2. Documentele Mitropoliei București.
3. Documentele mănăstirii Bistrița, Bradul, Brâncoveni, Cozia, Govora, Hanul-Greci, Mărgineni, Mihai Vodă, Secul, Valea Episcopiei Argeșului, Schitului Seaca.

COLECȚIA DE DOCUMENTE A D-LUI PROF. NICULAE IONESCU, FOST DIRECTOR AL LICEULUI MATEI BASARAB

COLECȚIA DE DOCUMENTE GEORGE POTRA

¹⁾ perilipsis = rezumat.

S T U D I I

V. ALECSANDRI, *Desrobirea Tiganilor*, poezie în « Propășirea » Nr. 5 anul 1844; și în *Opere Complete*, Poezii vol. I, București, 1896. p. 200. *Albina Românească*, 17 Februarie 1844 (articul elogios pentru desrobire). Dr. ALLARD CAMILLE, *Mission médicale dans la Tatarie-Dobroudja*. Paris, 1857.

* ALLARD P., *Moyen-Âge* (Esclaves, serfs et main mortables). Paris. *Analele Parlamentare*, IX, partea I. București, 1898; și XIV partea I. București, 1905.

* ANDREAS (MUI-SHUKO), *With Gypsies in Bulgaria*. Liverpol, 1915.

* *Annuaire de la Principauté de Valachie*. Bucarest, 1842.

Anuarul Institutului de Istorie Națională, vol. II (publicat de Alex. Lapedatu și Ioan Lupaș). București, 1924.

Anul 1848 în Principatele Române (Acte și documente). Tom. II și IV. București, 1902—1903.

Z. C. ARBORE, *Basarabia în secolul XIX*. București, 1898.

* V. ARECO, *Das Liebesleben des Zigeuner*. Leipzig, 1910.

Arhiva (Organul Societății Științifice și Literare din Iași) anul VI. Iași, 1895.

Arhiva Iсторică a României (edit. de B. P. Hașdeu) vol. I și II. București, 1865—1867.

GH. ASACHE, *Tiganii* (idil cu cântece). Tipografia Institutului « Albinei », Iași, 1856.

* GII. I. ASCOLI, *Zigeunerisches, Nachtrag zu Pott. Die Zigeuner in Europa und Asien*. Halle, 1865.

P. S. AURELIAN, *Schițe asupra stării economice a României în secolul al XVIII-lea*. București, 1882.

* B. A., *La Principauté de Valachie sous le hospodar Bibesc*. Bruxelles, 1848.

J. BART, « *Intr'o Sâmbătă* » în revista « *Cugetul Românesc* » din 2 Martie 1922.

P. BATAILLARD, *Nouvelles recherches sur l'apparition et la dispersion des Bohémiens en Europe*. Paris, 1849.

— *Sur les origines des Bohémiens ou Tsiganes*. Paris, 1875.

— *Etat de la question de l'ancienneté des Tsiganes en Europe*. Paris, 1877.

— *Les Zlotars (dits aussi Dzvonkars), Tsiganes fondeurs en bronze et en laiton, dans la Galicie orientale et la Bukovine*. Paris, 1878.

— *Les Gitanos d'Espagne et les Ciganos de Portugal*. Lisabonne, 1884.

*) Necercetate, fiindcă nu le-am putut găsi în Bibliotecile noastre.

- * G. BARROW, *The Zincali, or an account of the Gypsies of Spain*. London, 1846.
- BAUER, *Memoires historiques et geographiques sur la Valachie*. A Francfort et Leipsic, 1778.
- P. BAYLE, *Dictionnaire historique et critique*. Tom I, A—B, Amsterdam, 1740.
- I. G. BĂCILĂ, *Pictori francezi prin țara noastră (1822—1856)* în *Revista • Transilvania •*, 1923, Nr. 4—5.
- N. BĂLCESCU, *Istoria Românilor sub Mihai Viteazul*. Ed. Minerva. București, 1902.
- N. BĂLCESCU și A. TREBONIU LAURIAN, *Magazin istoric pentru Dacia*. Tom. II. București, 1846.
- N. BĂNESCU, *Vieața și opera lui Daniel (Dimitrie) Philipide* în «Anuarul Institutului de Istorie Națională al Universității din Cluj», vol. II, 1923. București, 1924.
- K. BERCOVICI, *The story of the Gypsies*, New-Jork, 1928.
- ȘT. BERECHET, *Călătoria lui Porfirie Uspenski pe la noi la 1846* (din rusește). Biblioteca • Slavo-Română • Nr. 1—2. București, 1920.
- ȘT. BEZDECHI, *C. Chesaeus despre Români* în «Anuarul Institutului de Istorie Națională», vol. II. București, 1929.
- I. BIANU, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. I (numerile 1—300). București, 1907.
- I. BIANU și R. CARDĂȘ, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. II. (Numerile 301—728). București, 1913.
- I. BIANU și G. NICOLAIASA, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. III (numerile 729—1061). București, 1931.
- GH. BIBESCU, *Domnia lui Bibescu* (Coresopndență și documente, 1843—1856, traducere de B. Florescu), vol. I și II. București, 1893—1894. Biblioteca • Flacăra • Nr. 9, Jertfa lui C. Negri. București, 1912.
- BLACK GEORGE F., *A Gypsy Bibliography* (cuprinde 197 pagini de bibliografie referitoare la țiganii din întreaga lume). London, 1913.
- Pr. C. BOBULESCU, *Lăutarii noștri*. (Din trecutul lor, schiță istorică asupra muzicei noastre naționale corale cum și asupra altor feluri de muzici). București, 1922.
- I. BOGDAN, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I și II. București, 1913.
- BOULANGER RENÉ, *Les Bandjaris* în «Revue Anthropologique», XLII. (1932).
- BUDAI DELEANU I., *Tiganiada* (Poemă eroicomică în 12 cânturi, publicată de Gh. Cardăș). București, 1925.
- T. G. BULAT, *Contribuțiuni documentare la Istoria Olteniei*. Secol. XVI, XVII și XVIII. Râmniciul-Vâlcea, 1925.
 - *Tiganii domnești, din Moldova, la 1810* în «Arch. Basarabiei» anul V, Nr. 2, Chișinău, 1933.
 - *Dregătoria armășii și țiganii la sfârșitul veacului al XVIII.* («Arhivele Basarabiei» anul VIII, Nr. 1 Chișinău, 1936).
- Buletinul Comisiei Istorice a României*, vol. IV. București, 1925.
- Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice*, fascicola 61. Vălenii-de-Munte, 1929.
- Buletin ofițial al Principatului Țării Românești*. București, 1851.

Buletin Găzeta oficială pe anul 1838. Bucureşti.

* R. CAMPUZANO, *Origen, etc. de los Gitanos y Diccionario de su dialecto.*

A. CANDREA, *Influența țiganilor asupra literaturii poporane române.* (Rev. Nouă), anul VII, 1894.

D. CANTEMIR, *Descrierea Moldovei* (trad. de G. Adamescu). Ed. „Cartea Românească”, Bucureşti.

M. CARRA, *Histoire de la Moldavie et de la Walachie.* (Avec une dissertation sur l'état actuel de ces deux Provinces). Neuchatel, 1781.

CHARLES UPSON CLARK, *Bessarabia (Russia and Roumania on the black sea).* New-York, 1927.

CHÈLARD RAOUL, *La Hongrie millénaire.* Paris, 1896.

I. CHELCEA, *Câteva observațiuni etnografice asupra Rudarilor din Muscel.* (Rev. „Natura”, 15 Mai 1934).

A. M. DEL CHIARO FIORENTINO, *Revoluțiile Valahiei* (trad. de S. Cris-Cristian). Iași, 1929.

* CISLO, *Krymskikh Tatar, nagaitzev, Tzygan.* (Zurnal ministerstva gosudarstvennykh). Petersburg, 1861.

T. CODRESCU, *Uricariul sau colecțiune de diferite acte care pot servi la Istoria Românilor*, vol. X Iași, 1888; vol. XVIII Iași, 1892.

T. CODRESCU, ziarul „Zimbrul” pe anul 1856.

Codrul Cosminului (Buletinul Institutului de Istorie și Limbă) vol. I, Cernăuți, 1925; vol. IV, Cernăuți, 1929.

F. COLSON, *De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie.* Paris, 1839.

Columna lui Traian, editată de B. P. Hașdeu, anul III, 1872.

Dr. B. CONSTANTINESCU, *Probe de limba și literatura țiganilor din România.* Bucureşti, 1878.

M. COSTĂCHESCU, *Doc. Moldovenești înainte de Ștefan cel Mare (1374—1437)* vol. I, Iași, 1931.

— *Doc. Moldovenești Înainte de Ștefan cel Mare (1438—1456)*, vol. II. Iași, 1932.

* _DECOURDEMANGE I. A., *Grammaire du Thingane ou langue des Bohémiens errants.* Paris, 1908.

M. A. DÉMIDOFF, *Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie.* Paris, 1854.

Despre Barbu Dimitrie Știrbei, Recunoașteri și mărturii. Vălenii-de-Munte, 1913.

Dicționarul Geografic al României, alcătuit de I. Lahovari, g-ral C. I. Brătianu și Gr. G. Tocilescu, 5 volume. Bucureşti, 1898.

DIEFENBACH L., *Völkerkunde Osteuropas*, vol. I și II, Darmstadt, 1880. (Vol. I, cuprinde: Türkisches Reich, Albanesen, Illyrier, Griechen, Rumänen).

DIMITRIE DAN (paroch în Lujeni, Bucovina), *Tiganii din Bucovina. Cernăuți*, 1892.

M. EMIRIT, *Sur la condition des esclaves dans l'ancienne Roumanie.* (Revue historique du Sud-Est Européen, VII, 1930).

Figuri contemporane din România. Bucureşti, 1909.

I. C. FILITTI, *Les Principautes roumains sous l'occupation russe*. Bucureşti, 1904.

I. C. FILITTI, *Domniile Române sub Regulamentul Organic (1834—1848)*. Bucureşti, 1915.

FR. N. FINK, *Lehrbuch des Dialekts der deutschen Zigeuner*. Marburg, 1903.

Foaie pentru minte, inimă și literatură, pe anii 1843 și 1844. Braşov.

Foaia Societății Românișmului. Bucureşti, 1871.

* I. FÖHERCZEG, *Czigány Nyelvtan*, Budapest, 1888.

D. FOTINO, *Istoria generală a Daciei (sau a Transilvaniei, Țării Muntoase și a Moldovei)* traducere de Gh. Sion. Bucureşti, 1859.

* GASTER MOSES, *Zigeunerisches aus Rumänien* în «Miklosich Beiträge», partea IV. Wien, 1878.

GASTER MOSES, *Zigeuner-Märchen aus Rumänien*. Stuttgart, 1881.

AL. G. GĂLĂŞESCU, *Eforia Spitalelor civile din Bucureşti*. Bucureşti, 1899.

GÂRBOVICEANU PETRE, *Şapte biserici cu averea lor proprie*. Bucureşti, 1904.

— *Biserici cu averi proprii*. Seria II. Bucureşti, 1910.

* B. E. GENT, *New dictionary of the terms ancient and modern of the Canting Crew (Beggars and Gypsies) in its several tribes*. London, 1902.

GH. GHIBĂNESCU, *Surete și Izvoade* (documente slavo-române între 1546—1587), vol. XIX. Iaşi, 1927.

— *Surete și Izvoade* (documente slavo-române între 1587—1618), vol. XX. Iaşi, 1928.

— *Surete și Izvoade* (documente slavo-române între 1412—1722), vol. XXII. Iaşi, 1929.

— *Surete și Izvoade* (documente slavo-române între 1428—1757), vol. XXIV. Iaşi, 1930.

— *Slovar slavo-român*. Iaşi, 1911.

A. GHICA (Principesa Aurelia Ghica), *La Valachie Moderne*. Paris, 1850.

I. GHICA, *Scrieri*, vol. IV (publicat de P. V. Haneş). Bucureşti, 1915.

C. GIURESCU, *Despre Rumâni* (Anal. Acad. Rom. Mem. Secț. Ist. Seria II. Tomul XXXVIII. Bucureşti, 1916.

* C. GIURESCU. *Legiuirea lui Caragea* (un anteproiect necunoscut) în «Bulet. Com. Ist. a României» vol. al III-lea Buc., 1924.

C. C. GIURESCU, *Istoria Românilor*, vol. II. Bucureşti, 1937.

* M. I. GOEJE, *Mémoire sur les migration des Tsiganes à travers l'Asie*. Leide, 1903.

A. G. GOLESCU, *De l'abolition du servage dans les Principautés Danubianes*. Paris, 1856.

O. GÓRKA, *Cronica epocii lui Ștefan cel Mare (1457—1499)*. Bucureşti, «Biblioteca Revistei Istorice Române» vol. I, 1937.

A. GRAUR, *Les Mots Tsiganes en Roumanie* («Buletin Linguistique») publicé par A. Rosetti, anul II, 1934. Bucureşti, «Cultura Națională».

ȘT. GRECEANU, *Genealogiile documentate ale familiilor boereşti*, vol. I. Bucureşti, 1913.

M. G. GRELLMANN, *Die Zigeuner, ein historischer Versuch über die Lebensart und Verfassung dieses Volkes*. Lipsca și Dessau, 1783.

M. G. GRELLMANN, *Histoire des Bohémiens (ou tableau des moeurs, usages et coutumes de ce peuple nomade)*. Paris, 1810.

* G. A. GRIERSON, *Gipsy languages* (Linguistic Survey of India, vol. XI). Calcutta, 1922.

FR. GRISELINI, *Istoria Banatului Timișan* (traducere din limba germană de Nicolae Bolocan). București, 1926.

GUGGSBERG, (Kohly de), *Le Philodace*. Iași 1841.

Dr. W. HAMM, *Südöstliche Steppen und Städte, nach eigener Anschauung geschildert*. Frankfurt a. M. 1862.

P. V. HANEŞ, *M. Kogălniceanu* în «Noua Revistă Română», 1908—1909 p. 372.

B. P. HAŞDEU, *Ioan Vodă cel Cumplit*. București, 1865.

d'HAUTERIVE (comitele), *Memoriu despre starea Moldovei la 1787*. Ed. Acad. Rom., 1902 (text francez și traducere).

* HEISTER, *Notizen über die Zigeuner*. Königsberg, 1842.

J. HOYLAND, *A. hist. Survey of the customs of the Gypsies*. Jork, 1816.

HOPF CARL, *Die Einwanderung der Zigeuner in Europa*. Gotha, 1870.

* HUDSON G., *Gli Zingari in Ispagna*. Milano, 1878.

HURMUZACHI, Vol. IV, partea 2 (1600—1650). București, 1884.

— Vol. VII (1750—1818). București, 1876.

— Vol. X (1763—1844), publicat de N. Iorga. București, 1897.

— Vol. XV, partea 2 (1601—1825), publicat de N. Iorga. București, 1913.

Indicatorul Statistic al satelor și unităților administrative din România. București, 1932.

I. IORDAN, *Rumänische Toponomastik*, vol. I și II. Bonn und Leipzig, 1924—1926.

T. IORDĂNESCU, *O istorie a țiganilor*. («Con vorbiri Literare» LXIII), 1930. București.

N. IORGА, *Un călător englez în țările românești înainte de Eterie* (Dr. William MacMichael), în «Arhiva Soc. Științifice și Literare» VII, 1896.

— *Istoriile Domnilor Țării Românești*, compilate și alcătuite de Const. Căpitanul Filipescu. București, 1902.

— *Documente privitoare la familia Callimachi*, 2 volume. București, 1902—1903.

— *Documente privitoare la Constantin Vodă Brâncoveanu*. București, 1901.

— *Istoria bisericii române*, vol. I. Vălenii-de-Munte, 1908.

— *Nevoia reînnoirii cunoștințelor istorice*. București, 1912.

— *Studii și documente*, vol. V, București, 1903; vol. VI, București, 1904; vol. VIII, București, 1904; vol. X («Brașovul și România», scrisori și lămuriri). București, 1905; vol. XI, București, 1906; vol. XII (Scrisori și inscripții ardelene și maramureșene). București, 1906; vol. XIII București, 1906; vol. XVI, București, 1909; vol. XIX, București, 1910; vol. XXI, București, 1911.

— *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*. București, 1921.

— *Voyageurs français en Orient*. Paris, 1928.

— *Istoria Românilor prin călători*, vol. IV, ed. II. București, 1929.

N. IORGA, *Anciens documents de droit roumain*, vol I și II. Paris—Bucarest, 1930—1931.

IVÁNYI BÉLA, *Oklevél tár a tomay nemzettségbeli Losonczi Bánffy Család Történetéhez*. Második Kötet (1458—1526). Budapest, 1928.

JĚSINA P. J., *Români Cib oder die Zigeuner-Sprache*. (Gramatik, Wörterbuch, Chrestomathie). Leipzig, 1886.

— *Verzeichnis von Werken und Aufsätzen, welche in älterer und neuerer Zeit über die Geschichte und Sprache der Zigeuner*. Leipzig, 1886.

Journal of the Gypsy Lore Society. (Third Series).

R. FR. KAINDL, *Das Unterhanswesen in der Bukowina. Ein Beitrag zur Geschichte der Bauernstände und seiner Befreiung*. (Archiv für österreichische Geschichte), vol. 86, zweite Hälfte. Wien 1899.

M. KOGĂLNICEANU, *Esquisse sur l'histoire, les moeurs et la langue des Cigains*. (Connus en France sous le nom de Bohémiens, suivie d'un recueil de sept cent mots cigaines). Berlin, 1837. Are traducere românească de Gh. Ghibănescu, « Schiță despre țigani ». Iași, 1900.

— *Desrăbirea țiganilor* (« Biblioteca pentru toți » Nr. 394).

* KONOW, *Gipsy languages of India*, în colecția Survey of India, XI, 1925.

W. de KOTZEBUE, *Lascăr Viorescu*. O icoană a Moldovei din 1851, trad. din germană de A. « Conv. Lit. », XXII, 1888.

R. KUNISCH, *Eine Fahrt nach dem Orient*. Berlin, 1869.

PAUL LABBÉ, *La vivante Roumanie*. Paris, 1913.

G. I. LAHOVARI, *Hărții vechi, două foi de zestre din al XVII-lea și XVIII-lea secol*. (« Convorbiri Literare », XXII, 1888).

G. I. LAHOVARI, *Robi* (1700—1800) în « Conv. Literare », XXII, 1888.

LONGINESCU S. G. și A. PATROGNET, *Legi vechi românești și izvoarele lor*. București, 1912.

MANO C. G., *Documente din secolele al XVI-lea—XIX-lea privitoare la familia Mano*. București, 1907.

MARIA REGINA ROMÂNIEI, *Tara Mea* (traducere din engleză de N. Iorga), Iași, 1917.

MELCHISEDEC (episcopul Romanului), *Cronica Hușilor și a Episcopiei cu asemenea numire*. București, 1869.

— (episcopul Romanului), *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 mănăstiri și biserici antice din Moldova*. București, 1885.

Mémoires du Prince Nicolas Soutzo Grand-Logothète de Moldavie 1798—1871 (publiés par Panaioti Rizos), Vienne, Gerold et C-ie, 1899.

Memoriile Regelui Carol I al României, Editura ziarului « Universul ». București, 1909.

METEŞ ST., *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul până în veacul al XVIII-lea*. Sighișoara, 1921.

MIKLOSICH F., *Über die Mundarten und die Wanderungen der Zigeuner Europas*. Fasc. I—XII. Wien, 1872—1880.

MISKOW JOHAN, *Jaija Sattler and the Gypsies of Berlin* în « Journa of the Gypsies » L. S. Third Series, vol. X, partea 2.

MUNSTER SEBASTIAN, *Cosmographia*. Basilea, 1550 și ediție germană tot la Basel, 1588.

- * NEIGEBAUER I. F., *Beschreibung der Moldau und Walachei*. Breslau, 1854.
- * NEUSCHOTZ OSVALD, *Moldauische Zigeuner-Silhouetten*. Czernowitz, 1886.
- * NICOLAE ION, *Cazania Tiganilor*, Brașov, 1924.
- C. NICOLAESCU-PLOPSOR, *Muzica Tiganilor* (Ziarul «Ştiinţelor Populare», din Martie 1923).
- I. NISTOR, *Istoria Basarabiei*. (Biblioteca Aşezământului I. C. Brătianu, Nr. 1), Cernăuți, 1923.
- AL. ODOBESCU, *Antichitățile județului Romanați*. București, 1878.
- D. C. OLĂNESCU, *Teatrul la Români*. Anal. Acad. Rom. Mem. Secț. Lit. Seria II; Tom. XVII (1895—1896). București, 1897.
- D. C. OLĂNESCU, *Raport general asupra participării României la Expoziția universală din Paris* (1900). Ed. I. V. Socec, București, 1901.
- G. OPRESCU, *Tările Române văzute de artiști francezi*. București, 1926.
- PALADE ION, *Codul Caragea* (reprodus după manuscrisul original românesc). București, 1907.
- PALEK JOHANN, *Die Erwerbungen der Bukowina zu Österreich*. Czernowitz, 1889.
- * — *Die Anfänge der deutschen Besiedelung der Bukowina unter der Militärverwaltung*. Czernowitz, 1899.
- *Die Zigeuner in der Bukowina*. Czernowitz, 1908.
- PANAITESCU C. IOAN, *Robii* (Aspecte țigănești, etc.). București, 1928.
- P. P. PANAITESCU, *Miron Costin: Istorie în versuri polone despre Moldova și Tara Românească*. București, 1929.
- *Emigrația polonă și revoluția română dela 1848*. (Studii și documente). București, 1929.
- *Izvoarele slave externe ale Istoriei Românilor* (Curs pe 1933/34). București, 1934.
- A. PAPIU ILARIAN, *Tesaur de monumente istorice pentru România* (atât din vechiu tipărită cât și manuscrise). Tomul III. București, 1864.
- * PASPATI A. G., *Études sur les Tchinghianés ou Bohémiens de l'Empire Ottoman*, Constantinople, 1870.
- PERETZ ION, *Robia* (curs predat la Facultatea de Drept din București, pentru anul III licență). București, 1934.
- PERRIN RAOUL, *Coup d'oeil sur la Valachie et la Moldavie*. Paris, 1839.
- PEUCER CASPARO, *Comentarius de praecipius divinationum*. Witemberg, 1580 și Frankfurt, 1593.
- * PISKEL R., *Beiträge zur Kenntnis der deutschen Zigeuner*. Halle, 1894.
- PETULENGRO, *Report on the Gypsy tribes of North-East Bulgaria* în «Journal of the Gypsy», New, series IX, partea I și II.
- PITTARRD EUGÈNE, *Anthropologie de la Roumanie. Contribution a l'Étude des Tsigaines dits Roumains*, f. loc. și an. (Acad. Rom., II, 126.606).
- * PITTARD EUGÈNE, *Les Tsiganes ou Bohémiens in Le Globe*. Paris-Geneva, 1931.

POISSONNIER A., *Notice historique sur les Tsiganes ou esclaves zingares de Moldavie et de Valachie*. Bucureşti, 1853 și ediția II în 1855, cu titlul « Les Tsiganes en Moldavie et Valachie ».

POTRA GEORGE., *Despre țiganii domnești, mănăstirești și boierești*. (Revista Iсторică Română, V—VI, 1935—1936) și extras. Bucureşti, 1936.

POTT A. F., *Die Zigeuner in Europa und Asien*, 2 vol., Halle, 1844—1845.

PRAY G., *Annales Regum Hungariae* (ab anno Christi 997 ad annum 1564). Vindobonae, 1764.

PREDARI FRANCESCO, *Origine e vicende dei Zingari*, Milano, 1841.

PUŞKIN A., *Tiganii* (poem tradus de A. Donici). Bucureşti, 1837.

RAICEWICK, *Bemerkungen über die Moldau und Wallachey*. Viena, 1789.

— *Viaggio in Valachia e Moldavia* (con osservazioni storiche, naturali e politiche). Milano, 1822.

RAICEVICH, *Voyage en Valachie et en Moldavie* (traduit de l'italien par M. Bejeune). Paris, 1822.

Raportul lui B. Știrbei către Kisselleff asupra stării Valachiei în 1832. (« Convorbiri Literare », XXII, (1888), p. 737, 841, 1025.

REGNAULT ÉLIAS, *Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes*. Paris 1855. (Are traducere românească de Ioan Fătu, tipărită la Iași, 1856).

Regulamentul Organic (Cap.: « Despre regularisirea țiganilor sfintei Mitropolii, a episcopilor și a tuturor mănăstirilor »). Bucureşti, 1847.

* REINBACH, *Die Zigeuner*. Salzwedel, 1861.

I. POP-RETEGANUL, *Tiganii* (schiță istorică). Blaj, 1886.

Revista « I. Neculce », Iași, 1921, 1922, 1927.

Revista Iсторică (N. Iorga), anul III.

Revista « Teodor Codrescu », anul I, Iași, 1915—1916.

RICHARD KUNISCH, *Bukarest und Stambul*. (Skizzen aus Ungarn, Rumanien und der Türkei). Berlin 1861 (Apud. N. Iorga, « Ist. Rom. prin călători », vol. IV. Bucureşti, 1929, p. 43).

ROCHAS V. de, *Les Parias de France et d'Espagne* (Cagots et Bohémiens). Paris, 1876.

RUBY de PECHON, *Gueux, Bohémiens et Cagoux*. Paris, 1862.

RUSSO ALECU, *Scrieri editată de P. V. Haneș* (Capit. « Desrobirea Țiganilor » p. 238—244). Bucureşti, 1910.

* JOHN SAMPSON, *The dialect of the Gypsies of Wales*. Oxford, 1926.

SAMUEL ROBERTS, *The Gypsies* (Their origin, continuance and destination, as clearly foretold in the prophecies of Isaiah, Ieremiah and Ezekiel). London, 1842.

SCHESAEUS CRISTIAN, *Ruinae Panonicae* (Libri quator: continentes statum Reipub. et religionis in Ungaria, Transilvania vicinis et regionibus imperante Ioanne Secunde electo Rege Ungariae). Witeberg, 1571.

Dr. I. H. SCHWICKER, *Die Zigeuner in Ungarn und Siebenbürgen*. Wien und Teschen, 1883.

SERRURIE GRIGORIE, *Colecțiune de poesii scrise în exil*. Bucureşti, 1858.

Dr. C. D. SEVEREANU, *Din amintirile mele*. Bucureşti, 1929.

- * W. SIMSON, *History of the Gipsies*. New-York, 1879.
- SION GH., *Suvenire contimpurane*. (Capit. « Emanciparea Țiganilor », București, 1888.
- SISTINI, *Viaggio per la Valachia*. Firenze, 1815.
- SKEENE J. H., *Frontierlands of the cristian and the Turk, comprising travels in the regions of the lower Danube in 1850 and 1851*. London 1853 în N. Iorga, « Ist. Rom. prin călători », vol. IV, p. 99.
- SOWA RUDOLPH v., *Die Mundart der slowakischen Zigeuner*. Göttingen, 1887.
- * SOWA RUDOLPH v., *Wörterbuch des Dialekts der deutschen Zigeuner in Abl. für die K. des Morgene XI*, partea I. Leipzig, 1898.
- SPRENGLER R. F., *Diss. historico-juridica de Cinganis sive Zigeunis*. Lugd. B. 1839.
- STĂTESCU M., *Încercări asupra originei Țiganilor*. Craiova, 1884.
- STEIN, *Christian Gottfried Daniel: Handbuch der Geographie und Statistik*, 3 volume, Leipzig, 1826.
- STURDZA D., *Istoria Renașterii României*, vol. II. București, 1889.
- SULZER F. J., *Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist: der Wallachey, Moldau und Bessarabiens*. Wien, 1781.
- ȘERBOIANU P., *Les Tsiganes*. Paris, 1930.
- STEFULESCU AL., *Mănăstirea Strâmba*. Târgu-Jiu, 1906.
 - *Documente slavo-române relative la Gorj*. Târgu-Jiu, 1908.
 - *Mănăstirea Tismana* (partea III, doc. mănăstirii Tismana). București, 1909.
- TELEAJEN SANDU, *Tiganii dela Piscul Urlui* (Rev. Fundațiilor Regale), Mai 1934).
- THOUVENEL EDOURD, *La Valachie en 1839* (Revues des deux Mondes. 15 Mai 1839).
- TOCILESCU GRIGORIE, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, anul I, ed. II. București, 1883; anul I, vol. II. București, 1883.
 - *534 documente istorice slavo-române* (din Țara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul 1346—1603). București, 1931.
- URECHIĂ V. A., *Istoria Românilor*. Tom. V (Capit. IX: « Țiganii »). București, 1893.
- VAILLANT I. A., *Les Romes* (Histoire vraie des vrais Bohémiens). Paris, 1857.
- VAILLANT I. A., *Grammaire, dialogues et vocabulaire de la langue des Bohémiens ou Cigains*. Paris, 1868.
- Vestitorul Românesc* (Ziar pe anii 1848 și 1851).
- Dr. A. VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Tării Românești* (1527—1572), vol. I. București, 1929.
 - *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Tării Românești* (1585—1592), vol. III. București, 1931.
- Dr. WICKENHAUSER, *Geschichte und Urkunden des Klosters Solka*. Czernowitz, 1877.
- WILKINSON W., *Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et de la Valachie* (traduit de l'Anglais par M.). Paris, 1821.

- * Dr. H. WLISLOCKI, *Eine Hildebrandsballade der transsilvanischen Zigeuner*, Leipzig, 1880.
- * — *Adalék a Czigány philologia történelméhez*, Leipzig, 1881.
- * — *Erdélyi Czigány Kurucz dalok*, Leipzig, 1881.
- * — *Haideblüten* (Volkslieder der transsilvanischen Zigeuner), Leipzig, 1881.
- *Die Sprache der transsilvanischen Zigeuner* (Grammatik, Wörterbuch), Leipzig, 1884.
- *Märchen und Sagen der transsilvanischen Zigeuner*, Berlin, 1886.
- *Zur Volkskunde der transsilvanischen Zigeuner*, Hamburg, 1887.
- *Vom wandernden Zigeunervolke* (Bilder aus dem Leben der Siebenbürger Zigeuner. Geschichtliches, Ethnologisches, Sprache und Poesie), Hamburg, 1890.
- * — *Wörterbuch des Dialekts der deutschen Zigeuner*, Leipzig, 1898.
- AL. XENOPOL, *Istoria partidelor politice în România*, vol. I. Bucureşti, 1910—1911.
- *Dominia lui Cuza Vodă*, vol. I—II. Bucureşti, 1903.
- AL. XENOPOL. *Istoria Românilor din Dacia Traiană*. (Ediţia III, îngrijită de I. Vlădescu), vol. I—XII. Bucureşti, 1930.

CUVINTE ȘI FORMULE SLAVE

az=eu ; *eto az=iată eu.*

bez=afară de

biv=fost ; *biv vel stolnic=fost mare stolnic.*

brat=frate ; *i brat ego=și fratele lui.*

cilenuri =membri (ai unei societăți).

cupef =negustor, comerciant.

cut =parte de sat.

deală (delă) =pricină, proces; vor pieri toți pre *deală lor.*

dealniță (delniță) =loc de arătură, lung și îngust.

dolneai zemli=al Țării de jos.

globnici (domnești, mănăstirești, boierești)=oameni însărcinați cu strângerea dărilor și în special a gloabelor (amenziilor). Globnicii domnești aveau și misiunea de a scrie la avereia domnească pe toți țiganiii din țară găsiți fără stăpân.

holop (χολός) =rob, sclav; substantiv masculin din malorusă. (Gh. Ghibănescu, Slovar slavo-român, Iași, 1911, p. 68).

I inih boleari ot dvor gospodinu ego milostiiu=și alți boieri dela curtea mării sale domnului.

Inac ne budet=altfel să nu fie.

Inaco da nest i ispravnic sam reci gospodstvo mi=altfel să nu fie și ispravnic însuși cuvântul domnii mele.

iscala =iscălitura.

I ispravnic recoh gospodstvo mi= și ispravnic am zis (am spus) domnia mea.

na ime=pe nume, anume.

năstavnic =conducător, administrator (al unei biserici, al unei mănăstiri).

nerușuet (nerușuit)=nesticat, neclintit.

ohabnic =perpetuu, inalienabil, de veci, care nu se poate înstrăina; țigancă *ohabnică*.
otnošenie =relație, raport.
ot=de, din, dela ; *i ot...*=și dela... ; *ot grad*=din orașul ; *ot sel*=din satul.
ot svēta monastire=dela sfânta mănăstire.
ori hie în ce *vejă*(?) l-ar afla=legătură (probabil că vine din slavonesc **вѣзѣ** (vězě)).
pis=am scris ; *i napisah*= și am scris ; *pis az*= am scris eu.
pis saam reci gospodstvo mi= s'a scris după însuși cuvântul domnii mele.
podrughia =soția (cuvânt slavonesc).
poslušanie =slujbă, serviciu.
posluši =a sluji, a face slujbă.
poslužnic, poslušnic=servitor boieresc sau mănăstiresc scutit de dări.
pristăvire (a pristăvi)=a muri; după *pristăvirea* mea, după moarte mea.
proclet =blestemat; să hie *proclet* și triclet (de trei ori blestemat).
pread sim listom gospodstvo mi= înaintea acestei cărți a domnii mele.
sam gospodině veleal (velel)= însuși Domnul a păruncit.
sam pisahmo i bihom vă siu tocmalu=singur am scris și am fost la această tocmeală.
sărăcustă =sărindar, să-mi facă liturghii și *sărăcuste*.
siže pišet inac ne lădet=astfel scrie și altfel să nu fie.
slobozii (slobozie)=loc în care oamenii erau scuțiți de dări.
snă (sänä)=fiu
suret (sureturi)= copie (de pe o scrisoare, de pe un act).
Sveata Petca=Sf. Vineri ; *ot sveata Petca*=dela sfânta Vineri.
toe govorim inaco da nest po naš reci=aceasta spunem, altfel să nu fie după zisa noastră.
toe pišem gospodstvo mi=aceasta scriem domnia mea.
tolico pisah gospodstvo mi=astfel a scris domnia mea.
treatago gospodstva= a treia domnie.
treti=al treilea.
vă imě Olja i Sina i světogo Duha, amin. Trojta edinasăstna i nerazdealna=In numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh, amin. Treime de o ființă și nedespărțită.

văedenie Bogorodițe=intrarea în biserică a Născătoarei de Dumnezeu.

vișneai zemli=al Tării de sus.

volnic=liber; ca să fie *volnic*.

vtori=al doilea.

u=la.

ughi=galbeni ungurești.

za=de; căpitan *za* margine=căpitan de margine; vătaf *za* postelnicei=vătaf de postelnicei ; în preț *za* ughi 18=în preț de galbeni 18.

zet=ginere ; Delișco pârcălab *zet* stolnicului.

CUVINTE STRĂINE

acolisi =a se lega dușmănește de cineva, a nu lăsa din stăpâniere ce a apucat odată.

afierosit =sfînțit, închinat; *a afierosi*=a risipi avere.

adăman =atăman, căpetenie; și s'au aflat țiganca de *adăman* într'altă parte.

amistui (amistuiască)=amestecat, încurcat, irosit, etc. « numai să nu să amistuiască... »

areatul (aretul)=coprins, împrejurime

bacal =băcan

botășarie =locul, atelierul unde se fac opinci în formă de papuci, făcute din pielea scoasă de pe la coatele picioarelor de dinapoi ale cailor și vitelor.

bucate =cereale.

căclaul (coclau, coclaură)=râpă prăpăstioasă, loc neumblat, pustiu

căoaci =fierar, potcovar (se obiceinuște foarte mult în Transilvania).

căpuesc =câștig; să-mi căpuesc banii.

ciobote =despăgubire în bani pentru alergătura slujbașilor inferiori însărcinați cu executarea unui mandat; nici *ciobote* să le luați.

colac =răsplată dată celuia ce găsește un lucru pierdut, celuia ce denunță pe un tâlhar. « umblând pe urme cu colace, i-au aflat că sunt la Moldova... »

dăvărat, am dăvărat=am adeverit.

desemnici (desetnici)=slujbași însărcinați cu strângerea dărilor pe stupi și râmători; să aibă pace de *desemnici* pentru un mascur.

direse =acte.

epochemen (ipochimen)=persoană, personaj.

giubelic, giubelin, gubelic=boier cu giubea.

glomnici (vezi globnici)

groseni (dela groş)=veche monedă de argint.

grumazi = (« *să-l ia de grumazi* ») să-l pedepsească.

istov = cu totul, adevărat (« *să-i vindem de istov* dumisale »).

masala = torță de răsină însipătă într'un drug de fier.

masalagiu = purtător de torță.

metaharisi = a obișnui, a pofti. (« Fel de fel de lucruri câte le... un croitor meșter »).

metoc (metoh) = sucursală de mănăstire pusă sub protecțunea altie mai cu vază, pământeană sau străină.

muhurdar = păstrătorul sigiliului domnesc, secretarul curții.

năimit = lucrători, slugi cu simbrie

nezăticnită = nezădănicită.

oblecit (a oblici) = a afla în taină; acum din juzii ce umblă prin țară l-am *oblecit*.

olac = curier, ștafetă, cal de poștă; cai de *olac*.

ort (orti) = un sfert dintr'un leu vechiu, adică 10 parale.

peciu = foaie de cununie, autorizație dată de protopop pentru celebrarea cununiei; *peciū* gospod=act domnesc.

peşcheş = dar către Poartă, dar în genere, plocon.

pritoc = transvazare, vinurile trase la pritoc; 100 vedre de vin *pritoc*.

pronomii = privilegii (cuvânt arhaic de origine greacă).

răsură = dare suplimentară ce se plătea pentru lefile slujbașilor și boierilor.

sahaidace = tolbe; — « o pereche de *sahaidace* ferecate ».

sohat (suhat) = pășune (mai ales pe lângă ape, pe locuri mocirloase).

teslim = predare, înapoiere.

treapădul județului = omul care duce diferite porunci în județ.

turmaci gonitori = vițel, vițea de bivol în al doilea an.

vadea = termen de plată.

val = necaz; (și mai mult *val* să n'aibă...).

vălui = a supără, a necăi.

vechil = locțiitor, mandatar.

zapt = confiscare, sechestrul; posesiunea unui lucru răpit, confiscat dela altul, a confisca, a pune stăpânire.

RÉSUMÉ

CONTRIBUTIONS À L'ÉTUDE DES TSIGANES DE ROUMANIE

Cette étude, fondée sur un matériel informatif de plus de 250 ouvrages roumains et étrangers et sur quelques milliers de documents inédits et édités, a sa raison d'être dans le manque d'une telle monographie, dans notre pays où il n'y avaient que des fragments ou des articles de journaux, sans documentation historique.

L'origine des tsiganes est rappelée, dans cet ouvrage, ainsi que l'époque et les circonstances dans lesquelles ils sont venus en Europe et se sont éparpillés dans différents pays. Au début, il y a quelques siècles, selon des légendes et de nombreux écrivains, ils étaient considérés comme des descendants des anciens Egyptiens, d'autant plus qu'il pratiquaient aussi la magie. Il a fallu beaucoup de temps jusqu'à ce que l'étude de la similitude de la langue hindoue et celle des tsiganes ait prouvé leur origine. Ensuite il est question de l'évolution historico-sociale des tsiganes de la Roumanie d'aujourd'hui, en nous indiquant les différentes catégories de tsiganes esclaves.

L'apparition des tsiganes en Moldavie et en Valachie est due aux circonstances suivantes:

1. Certains d'entre eux auraient été amenés comme prisonniers de guerre par les Tatars au temps de l'invasion de ces derniers dans notre pays.

2. Le reste serait venu du sud et appartiendrait, selon toute probabilité, à la masse qui se dirigea — venant de l'Asie — vers l'Europe méridionale et l'Afrique du Nord.

Les documents attestent la présence des tsiganes dans la Péninsule des Balkans (Serbie), en 1348, bien avant leur apparition dans les Principautés Roumaines.

3, Les tsiganes de Moldavie proviennent, en partie, du rameau qui s'était dirigé vers la Crimée, Le reste serait venu de la Valachie,

Dans ce dernier pays, la présence des tsiganes nous est attestée, en 1385, dans un document concernant la donation faite par le prince Dan (1385—1386) au monastère de Tismana,

Les tsiganes des Principautés Roumaines sont, dès le début, réduits en esclaves, Ils sont assujettis au prince, aux monastère, aux boyards et se divisent, par conséquent, en plusieurs catégories:

a) Les *țigani domnești* appartenaient au prince régnant, Les documents nous attestent, au début, la présence, parmi ces tsiganes, de nombreux esclaves tatars. Aux tsiganes, prisonniers de guerre, venaient s'ajouter ceux qui n'avaient pas de propriétaires et qui étaient pris dans le pays même (*coutume* que l'on constate aussi chez les peuples voisins).

Les *țigani domnești* formaient plusieurs catégories, savoir:

Les *aurari* ou *rudari* qui extrayaient l'or des sables des cours d'eau; les *băeși*, qui extrayaient l'or des roches; les *lingurari*, les *lăeși* — dans cette dernière catégorie on comptait encore les tsiganes *netoți* (nomades) réputés pour courageux et rusés; — les *ursari* qui faisaient exécuter par leur ours la *tananaoa*, danse qui amusait beaucoup le peuple,

b) Les *țigani mănăstirești* qui devaient leur situation aux donations faites par le prince, aux legs, aux ventes ou aux simples échanges entre particuliers, Les documents concernant cette catégorie de tsiganes sont en grand nombre,

À la suite des donations et des ventes, les monastères tinrent, après le prince régnant, le second rang en ce qui concernait le nombre des tsiganes esclaves,

c) Les *țigani boierești*, qui provenaient des donations des princes, des conquêtes, des héritages ou des ventes, Certains donations étaient des récompenses accordées aux boyards pour leur preuve de fidélité, D'autres n'étaient que de simples secours,

Le nombre des *țigani boierești* était augmenté par les actes dotaux, les testaments et les ventes assez fréquentes,

Les *țigani vătrași* (appartenant aux boyards et aux monastères) se divisaient, d'après leurs services, en deux catégories:

a) Les *țigani căsași* (*de curte*) domestiques et artisans (forgerons, maréchaux ferrants, serruriers, scieurs de bois, menuisiers, cordonniers, tailleurs, pelletiers, boulanger, musiciens),

b) Les *tigani de ogor* (agriculteurs, jardiniers, forestiers).

Dans les Principautés les tsiganes étaient jadis, comme aujourd’hui, assez nombreux et ils avaient une vie pénible, puisque l’état d’esclavage dans lequel ils vécurent jusqu’à la moitié du siècle dernier signifiait travail et soumission complète envers leurs maîtres, qui pouvaient les vendre, les donner ou les échanger, selon leur guise.

Malgré les difficultés par lesquelles ils ont passé, le souci du lendemain ne les a jamais rendue pensifs et le travail une fois achevé tout était oublié dans une bonne humeur générale. La danse et la musique instrumentale ou le chant leur faisaient oublier toutes les misères de la vie.

D’après les lois du pays les tsiganes étaient considérés comme des biens immeubles, leur prix variant selon l’âge, la santé, l’application au travail et le genre d’emploi qu’il exerçaient.

Parfois les tsiganes étaient vendus ou se vendaient à la suite de graves punitions. On cite le cas d’un tsigane, qui ayant volé dix chevaux et se voyant condamné à être pendu par le capitaine de la contrée, se vendit lui et sa famille, pour échapper au supplice, à un hiéromoine du monastère de Strehia, qui paya 30 écus d’or au capitaine.

Les tsiganes étaient toujours passibles du maximus de la peine prescrite ; l’écrivain italien Del Chiaro, le boyard moldave Eftimie Cananău, l’ermite de Gauting et beaucoup d’autres nous rapportent dans leurs intéressants mémoires que, même innocents, les tsiganes étaient souvent soumis à toutes sortes de vexations.

Ce n’est que plus tard, vers la fin du XVIII-ème siècle et le commencement du XIX-ème que certains maîtres eurent pitié de leurs esclaves tsiganes.

Au XIX-^e siècle, les Roumains des Principautés, par leurs valeureux dirigeants, sous l’influence des idées libérales d’Occident, finissent par supprimer l’esclavage, en donnant la liberté aux tsiganes, qu’ils colonisèrent sur les domaines des monastères et des boyards.

Afin d’obtenir le maximum d’avantages des esclaves tsiganes, leurs maîtres leur faisaient apprendre certains emplois. Plusieurs documents intéressants nous montrent comment certains enfants de tsiganes étaient destinés à apprendre différents métiers ainsi que les conditions de l’engagement conclu dans ce but entre le

boyard et l'ouvrier patron. Les tsiganes spécialisés dans un métier jouissaient de l'estime des autres et d'un meilleur traitement de la part de leurs maîtres.

Le long des siècles et jusqu'à nos jours de nombreux voyageurs étrangers se sont occupés dans leurs écrits des caractère pittoresque et drôle de nos tsiganes. Parmi ceux-là quelques uns essayèrent, en véritables artistes, d'immortaliser dans des gravures et par des descriptions les tsiganes de Roumanie, qui avaient plus d'attraits que ceux des pays voisins.

L'écrivain et les peintres étrangers étaient frappée dans notre pays par la cabane et la figure caractéristique des tsiganes dont la gaité se confondait avec la misère noire qu'ils subissent avec insoucience.

L'un de ces écrivain nous relate qu' « ils étaient trop pleins d'originalité pour passer inaperçus ».

En ce qui concerne la musique, le tsigane dès son enfance et sans études fait chanter son violon. Il souffrit qu'il possède un violon pour qu'il devienne musicien. Son oreille saisit avec facilité chaque son et sa main manie l'archer avec grande habilité. Sa mémoire auditive est très développée au point qu'il ne lui est pas difficile parfois de reproduire avec fidélité ce qu'il vient d'entendre. Barbu Lăutaru, en 1847, a émerveillé le grand compositeur Liszt autant par sa mémoire que par son exécution musicale. Un cas semblable a eu lieu en 1900 à l'occasion de l'Exposition universelle de Paris à laquelle participa aussi la Roumanie.

Dans les Principautés Roumaines les tsiganes musiciens étaient et sont encore très nombreux. Parmi les plus célèbres de jadis il faut citer Barbu Lăutaru, Bulan, Anastasiu (Muscalagiul), Marină Buzatu, Năstase Ochi Albi, Buică, Petrea Crețu Șolcanu, Cristache Ciolac, et parmi les contemporaine: Grigoraș Dinicu, Fănică Luca, Petre Moțoi, Iuga et bien d'autres.

Leur état actuel est décrit d'une manière plus succincte puisque plus conue. On cite les différentes occupations des tsiganes: lăutari (membres de petits orchestres), serruriers, forgerons, maréchaux ferrants étameurs, maçons, maquignons, ramoneurs, marchands de vieux habits, de vieille ferraille, de journaux et de petite quincaillerie, de maïs fouilli et grillé.

Les tsiganes des différents pays d'Europe se sont émancipés de nos jours. Chez nous ils ont fondé une association; ils font paraître une revue mensuelle « La voix de Romis », (« Glasul Romilor »).

Un chapitre spécial indique les différents noms et surnoms qu'ils ont porté ainsi qu'une liste toponymique; certains sobriquets furent adoptés comme noms d'endroits où ils ont séjourné.

Un vocabulaire plus développé tsigano-roumain et un autre plus succinct roumano-tsigane précède le dernier chapitre qui contient 156 documents in extenso, parmi les plus intéressants relatifs aux diverses manifestations et aux différents aspects de la vie des tsiganes en Roumanie.

I N D I C E ¹⁾

▲

Abaza Coruiu, vornic 263
Academia Română, ms. sau documente păstrate la, aproape la fiecare pagină
Adam, dascăl 321
Adămache, popa — 313
Africa 18, 26
Afumăți, sat 195
Aga’ița, soția marelui armaș Preda Păladie 271
Agaton, episcop de Roman 204
Alba Iulie 47
Albeni, sat 89
Albesti 220
Albina Românească, gazeta 11 n, 113 n
Albu, clucer 219; postelnic 253
Alecsandri Vasile, poet 107 n, 111, 112, 123, 124 n, 133
Allevra 295
Alexandra vezi Gânduleasa
Alexandra, soția lui Dumitrașco Drăgusescul, biv vtori comis 57
Alexandra, stolniceasa, fata Pleșcăi 58
Alexandra Vâlcea 115
Alexandru, căldărar, 321, 322; mare hatman și pârcălab al Sucevei (1804) 331; feciorul Tudosiei, nepot lui Nădăbaico vornic 55, 205; postelnic 245, 246; rumân 280; feciorul Hemicăi din Văcărești 52
Alexandru, domnul Moldovii, fiul lui Iliaș (1453) 37
Alexandru cel Bun, domn al Moldovii 36, 37, 71
Alexandru Ianculeu, vel vornic 331
Alexandru Ioan Calimah, domn al Moldovii 49, 308
Alexandru Lăpușneanu, domn al Moldovii, fiu legitim a lui Bogdan III 47, 86, 198
Alexandru Marcu, prof. universitar, scriitor 15 n
Alexandru Ioan Mavrocordat 49
Alexandru Mircea Vodă (Alexandru III), domn al T.-Rom. 1567—1577 40, 44, 88, 199, 200, 201
Alexandru N. 115.
Alexandru Nicolae Basarab, domn al Tării-Românești 19
Alexandru vezi Pascale
Alexandru de Veldenz 24
Aliceseni, sat 252
Alsacia 21
Aluniș, m-re 237, 266
Americani 96, 135
Ana, sora călugăriței Sara 197
Analele parlamentare 113 n
Anastasiu (Muscalagiu), lăutar 133
Anca, doamna 196
Anca, jupânița din Crăsanii 203; soția stolnicului Frățilă din Rovinari 98

¹⁾ Nu s'a făcut indice de numele țiganilor din cuprinsul documentelor. deoarece, ele se găsesc toate în capitolul *onomastică*, care de asemenea a fost lăsat la o parte, precum și lista străinilor care au lăsat știri despre țigani din capitolele bibliografie, cuvinte și formule slave și străine, rezumat.

Andaluzia 21
Andreas, presbiterul Ratisbonei 10, 18
Andrei, călăraș ot Târgoviște 244, 247
 jude de țigani din Botoșani 72
Andreeș, fost mare șeftrar 272
Andrei Grecul ot Broșteni 229
Andreica, din Horez 229
Andriescuae 60, 265
Androne, din Albeni 89
Anghel D., scriitor; articol citat, p. 5, n
Anghelina 56
Anghelina Iusăpoae 251
Angheluță, läutar 132
Anglia 3, 22, 101
Aninoasa, m-re, 277; sat, 197
Antim, egumen și tipograf la m-rea Snagov, viitorul mitropolit Ivireanul 273
Antim, episcop de Râmnic 281
Antiohie, fiul lui Bejan Hudici 52
Antiohie Jora, hatman 57.
Antiohie Vodă, domn al Moldovei 60, 275
Antoche Slatin, cehoslovac, profesor de filosofie 124
Anton (Sf.), piață în București 124
Antonie, egumen la m-rea Aluniș 266; mitropolit 289
Apóstol 240; biv vel pitar 216; derguson de Bârlad 55, 206, 207
Apostol, vezi *Catargiu*
Arabi 15
Arbănașu Gheorghe, băcal din Iași 263
Arhiva Istorica a României 71 n, 81 n, 86 n, 88 n
Arhiva Soc. științifice și literare 70 n, 101 n
Ardeal 22, 29, 30, 100, 103
Ardeleni 30
Argentina 126
Argeș, județ 83; m-re 196; râu 31
Arghirie, vezi *Guza*
Argintoianu Costache 115
Arhanghel, Mihail și Gavril (Sf.), hramul m-rii dela Cricov 199
Arhivele Olteniei, revista 68n, 76 n, 86 n
Arhivele Statului 38 n, 39 n, 40 n, 44 n, 46, n, 47 n, 52 n, 56 n, 57 n
Arion Elena 115
Arion Marioara 115
Aristarho, vistier 294
Arnolff de Harff 24
Aron Vodă, domn al Moldovei (1592) 203
Arsenie, feierul lui Bou dela Zubrăști 221
Arsenovici Mihai 286
Asachi Gh. 117
Asan Costache, biv vel căminar 307
Ascoli G. I., țiganolog 3, 10
Asia Mică 17
Atanasie, episcop de Buzău 199, 201
Austria 117
Averchie, egumen la m-rea Ciolanul 220, 239
Averam, feierul lui Sava cel mare 236
Axintie, uricar 282

B

Babice Ambrosie 115
Băbeani, sat 224
Baciu 201
Badea 199, 202, 228; logofăt 255; spătar 271
Bădeni, moșie 196
Bădiliță Toader, vornic de Suceava 284
Bădin 212
Badiul Mărariul ot *Băbeani* 224
Bădros Iordache 297
Băești, sat 89
Băisan Ion 290
Băjești, moșie 194
Bălăceanca Elenca 115
Bălăceanu Costache 115
Bălăceanu Ion 115
Bălăceni, sat 253
Bălăcescu Costandin 286
Bălaci, postelnic 228
Bălan, vtori vornic 214
Bălaș, căpitan 284
Balea, logofăt 221, 225
Băleanu Maniu 113

Balica, paharnic 57
Balotești, sat 86, *passim*
Balș Alecu, vîstier 128; Alexandru, vel
 agă 331; Costache, vel logofăt de
 Țara de jos 328; Lupu, vel logofăt
 54, 300; Neculai, vel spatar 331, vel
 vornic, 331
Bamboiu Necolai, jude de țigani ru-
 dari 309
Banat 103; Banatul Timișoarei 23;
 Banatul Timișan 98
Bánffy Losonczi 19
Banu, m-re 221, 254, 264
Barbu, armășel 40; ban de Craiova
 195, 196
Barbu Lăutaru 122, 128, 129, 130, 132,
 133, 134
Barbu Răsăionu, căpitan 300
Barbu, vezi *Știrbei*
Bărcan 218
Bârlad 55, 56, 206, 207, 212, 263
Barnovschi, m-re 59, 259
Barnovschi Miron Moghilă, domn al
 Moldovii (1626—1629) 71; Vodă 256
Bârsești, sat 56
Bart Jean, scriitor 94 n
Basarab voevod 196, 197; Basarab cel
 Tânăr (Țepeluș, 1477—1482), 39
Basarabia 19, 59, 117, 118, 323
Bășotă Nicodim 285
Bășotă Pătrașco, vel logofăt 55, 216
Bataillard Paul, scriitor francez 3, 10,
 17 n, *passim*, 25
Bătinești, sat 207
Batu-Chan, mare conducător al mon-
 golilor 25
Băzădică Ion, căpitan, ocolăș 321
Bec Mărcea 60, 61, 275, 276
Bedeuști, sat 28
Bejan 241
Bejan Hudici, vornic de poartă 52
Bela IV, regele Ungariei 18, 19
Beldiman Dimitrie, dvorenin 58, 323,
 325, 326
Beldiman Gheorghe, mare stolnic 92, 297
Belgieni 14
Benga Stanca, jupâneasa Bengăi 200
Benghiu Sava, căpitan 221
Bengi, comis 238
Berechet Ștefan 34 n
Berehoro, oraș în Cehoslovacia 124
Berindești, moșie 201
Berivoe, logofăt 200
Berlescu Costache 115
Berlești, sat 232
Bernard von Breidenbach 24
Besta, sat în județul Dolj 56
Bezdechi Șt. 97 n
Bibescu George (Gheorghe), domn al
 Munteniei 102, 110, 113, 115
Bibescu Vlăduț 88, 89
Bistrița, râu 46, 222
Bistrița, m-re 36, 37, 38, 71, 195, 196,
 256
Bizăghești, sat 202
Bizantini 17
Bobulescu C., preot, scriitor, 130 n
Boemii 14
Bogdan Duică, Gh 76 n
Bogdan Ioan 28 n, 37 n, 71 n, 87 n
Bogdan voevod (Bogdan al IV-lea,
 1568—1572), domn al Moldovei 46, 47
Bogrea 47 n
Bohemia 14
Boica 195
Bojești, sat 263
Bojoreani, sat 220
Boloagă Preda, căpitan 43, 90, 242,
 243
Boldești, sat 199
Bolicac Cezar 111, 112, vezi *Cezar*
Bolintineanu Tânase 115
Borăla, sat 200
Bordăleanu, uricar 216
Boreea, căpitan 241; logofăt 232; preot
 226
Bosie Ștefan, fost mare jienicer 93,
 295, 296
Botăș Vasile, stolnic 322
Botezatu Vasile 296
Botoșani 72, 102, 132, 289
Bou, ot Zubrăști 221
Bouilanne de Lacoste, explorator și scrii-
 tor francez 11

Bouquet 102
Boziani, sat 206
Brădet, m-re 55, 215
Brădiceani, sat 300
Bradu, m-re 240, 254
Brăescu Petre 87
Brah, căpitan 274
Brăiloi 242
Bran, popă 229
Brânceni, sat 259
Brâncoveanca Safta, simonahie 115
Brâncoveanu Constantin 51, 52, 275, 279; Neculae 54, 300; Ștefan, fiul lui Const. Brâncoveanu 51
Brâncoveani, sat 57, 217, 224
Brâncovenesci, țiganii 300
Brânduș 56
Brănești, sat 266
Brașoveni 78
Brătianu Dimitrie 115; Ioan 115; Macsimina, stareță 115
Bratu, arnaș 197; comis de Oești 233; logofăt 54, 89, 213, 214; popă 229
Brăzești, moșie 196
Brazilia 126
Breaza, sat 253
Broșteanu I. Zamfir 115
Broșteni, sat pe apa Ialomiții 229
Bucium Nicolai, postelnic 290
Buciumeni, sat 208, 238
Bucov, sat 55, 197
Bucovina, țiganii din 5, 103, 117
București 11, 31, 34, 68, 76, 81, 103, 113, 119, 122, 123, 124, 131, 133, 165, 194, 197, 198, 202, 203, 218, 222, 226, 229, 253, 327
Budai Deleanu 12
Budișteanu Dimitrie, căpitan 115
Budișteanu Drăghici 115
Buhăescu Vasile, fost mare paharnic 43, 93, 293, 294, 295
Buhuș Alexandru, hatman 257, 258
Buica jupâniță 202
Buică, lăutar 133
Bujoraru Constantin 212; Pavel 52, 59, 260, 261
Bujoreni, sat 260, 261
Bulan, lăutar 133
Bulat T. G. 20, passim
Buletin gazetă oficială 83 n
Bulgari 13
Buni, logofăt 219.
Buora, sat 200
Burada T. 130 n
Burchi N., căpitan 115; Ștefan 115
Buta 208
Butulescu Costache 115
Buzău, episcopie 42; episcop de 45, 85, 197, 199, 201, 204; Efrem episcop de 215; 220, 222, 235, 236, 237, 239, 240, 243, 244, 245, 247, 252, 254, 262, 267, 275, 289, 313, 315

C

Căclau 242
Cadix 21
Caisin 272
Calcuta, oraș în India 66 n
Căldărușani, m-re 41, 42, 85, 224, 226, 232, 234, 238, 264, 265
Călina 226
Callimach, Ioan Teodor, domn al Moldovei 80, 295
Calotă, rumân 211; martor ot Podbaniță 288
Calotescu George Stanciu 115
Câmpineanu Ioan 109, 113, 115
Câmpulung 105, 201
Câmșor, sat 208
Cananău Eftimie 75
Candachia, soția pitarului Ursu din Văsiani 52, 221, 222
Cândeaști, sat 42
Candrea Aurel, sat 25 n
Cannano (Canano) Constantin 53
Cannano Ionidă, biv vel spătar 51, 51, 310
Cantacuzino Constantin 115, 308; postelnic 215, *Dumitrașco (Dimitrie)*, domn al Moldovei 17 n, 32 n, 258; *Elena*, sărdăreasa 54, 308; *Gheorghe* 62, 288; *Nicolae*, mare paharnic 93, 302; *Ștefan*, domn al Munteniei

(1714—1716) 40; *Toader Constandin* 327. *Cantemir Antioh* 92
Cantemir Constantin 92; vezi *Constantin Cantemir Dimitrie* 17. 32
Caplea, jupâneasa 232, 233; soția pârcălabului Radu (1545), 197; soția logofătului Șerban Doicescul 205
Căpreni, sat 56, 230
Caraton, adălmășar și mărturie 237
Carol I, rege al României 34, 119, 134
Caronni Felice, scriitor italian, prietenul lui Ioan Esterházi 100, passim
Carp Ioan, biv vel sârdar 314
Carpați, munți 105, 108
Carra, M., scriitor 100, passim
Cârstea, spătar de Mălăești 45, 236
Cărtărian, logofăt 274
Căsandra, călușăriță 53
Cătălina 264
Catargiu Apostol 92; vezi *Apostol Catrina* vezi *Donici*
Catrina, stolniceseasa 53, 54, postelnicceașa, fiica marelui vornic Ion Sturzea 291
Călun, sat 230
Căzacul 241
Căzan 194
Cehoslovacia 124
Cepleanu Constantin 300, 301
Cerchez, maior 115
Cernătești, sat 218
Cernăuți 117
Cerneți, sat 119
Cernica, sat 119
Cetatea Albă 28, 77
Cetățuia, m-re 296
Ceucani, sat 263
Cezar, vezi *Boljac*
Charlet, renunțat pictor francez 102
Chelard R. 19, passim, 21 n, 22 n.
Cherchetoaia 264
Cherșotă, preot, martor, 215
Chesarie, egumen la m-rea Strâmba 46
Chessaeus Cristian 97, passim
Chiaro, del, italian, secretarul lui Const. Brâncoveanu 75, passim
Chilia 37
Chilieni, sat 55
Chira 200
Chiriac, bulibașă de țigani domnești ursari 315
Chiriță, martor 230
Chișinău 65, 118
Chițu, 288
Chiuprichini, sat 268
Chomețovschi Stanislav, voevodul Măzovie 98
Ciocănești, sat 57
Ciolac Cristache 122, 133, 134; Constantin, căpitan 284
Cioană, comis 89
Ciolan 220, m-re 220, 239, egumen dela 254
Ciolpan Ion 258
Ciolpăneasa Nastasia 55
Cioranu Emilia 16 n
Cipariu Timotei 98 n
Cișmigiu, grădina 34
Ciulin, vătaș de țigani domnești 237
Cliciu, sat 195
Clima, egumen 228
Climent, egumen la m-rea Vaideei 227; Climes (Idem) 225
Clinceanca Zinca 115
Codărești, sat 48, 270
Codrescu Teodor, revista 55, 91 n, 116, passim, 117 n
Codul Caragea, editat de Ioan Palade 81 n
Cojescu 200
Cojești, sat 200
Colchida 18
Colentina, sat 119, 131
Colonia, localitate în Germania 24
Colson F. 100 n, 103 n
Coman 228
Comani, sat 200
Comosteani, sat 255
Conache Gavril, vel vornic 331
Condili, postelnic 220
Condrea Bucium, mare vornic de Țara de jos 202
Constantin, armaș 59, episcop de Buzău 85, 313; fiul domnitorului Alex. Const. Moruzi 331; parucic 115

Constantin Brâncoveanu 52, 275, 279,
 vezi *Brâncoveanu*
Constantin Canano 53, vezi *Canano*
Constantin Cantemir, domn al Moldovei 92, vezi *Cantemir*
Constantin Duca Vodă, domn al Moldovei 48, 268, 269
Constantin Necoară 263
Constantin Șerban voevod, domn al Munteniei 242, 243, 244, 245, 246, 247
Constantin, vezi *Scărleț*
Constantinescu Barbu, profesor, țiganoalog 4, 10, 11, 165
Constantinescu Florica, fosta secretară a Uniunii generale a Romilor 165
Constantinopol 31, 51, 76, 104, 131
Conțești, sat 195
Convorbiri Literare, revista 63 n, 68 n, 92 n, 93 n, 94 n
Corăstanu 92
Corbeni, neamul Corbenilor 40
Corbești, sat 248
Cordova 21
Cornățeni, sat 195
Cornescul Grigorie, pârcălab de curtea domnească 277
Cornet, sat 209
Costa, tătar 28
Costache, martor 205
Costache Lupa, biv vel medelnicer 268
Costache Moruzi 110, vezi *Moruzi*
Costache Negri 111
Costache Rola 111
Costăchescu M. 36 n, 37 n, 46 n, 71 n
Costea 273, cupeț 272 logofăt 253, vătaf de aprozi 268
Costea Solomon, biv vătaf 268
Costandin (Costantin) 247, 248, 249; arămaș 260; biv vel căpitan 297; fost mare postelnic 48, 223, 243, 270
Costandin ot Totivan (Tutoveni?) 228
Costică, spoitor din cartierul Tei (București) 165
Costin (vezi *Neaniul*)
Costin, biv vel sluger, ispravnic al jud. Mehedinți 299; păhărnichel 81
Coșcodia, sat 292
Coștereni, sat 238
Credința, ziarul 126 n
Coțofeanu Gheorghe 115
Cozia, m-re 19, 197, 226, 227
Cozleaci (Cozlici), sat 197, 232
Cozma lui Veardeș 251
Crăciun 225, arămaș 238, arămaș ot Coșteani 255, ceauș 286, de Orblai 207
Crăciun, sărbătoare (Nașterea Domnului) 99
Craiova 42, 62, 76, 195, Enache mare ban de 207, 230, 287, 298
Crăje Ivașco, martor 205
Crăje Vasilie, martor 205
Cralevschi, Ghiorma vel ban Cralevschi 230, vezi *Craiova*
Crăneanul Vasilie, martor 205
Crăsani, sat 203
Crasna, sat 89
Crăstea, logofăt de Buciumeni 208, mare vornic 55
Crăștian, paharnic ot Căldărușani 238
Crețu 201.
Crețulești, frații 115
Crimeea 18, 26
Criva, sat 195
Crivina, sat 195, 198
Cronica Bavareză 10
Cudalbu Marcu, arămaș din Chilieni 55
Curești, moșie 194
Curtea-de-Argeș 101
Cuza (Alexandru Ioan) domnitor 34, Arghirie ban 314, căminar 307

■

Damaschin, episcop de Buzău, logofăt 226, 229
Dâmbovița, râu 31, 122, 123
Dan, domn al Munteniei (1384—1386) 19, 26; al II-lea (1424) 39; portar de Suceava 198
Danaileasca Maria 115
Danciul 195
Danemarca 22
Danezi 14

Daniil, arhiepiscop 43
Darie Ștefan, 60, 265; Toader 60, 265
Delișco, pârcălab, ginerile stolnicului Preda 285
Démidoff M. A., scriitor rus 32, *passim*, 103, *passim*
Dereneu, sat 221, 222
Despa, soția clucerului Neagoe Mihălcescu 42
Despina, jupâneasa 201, 252, 253
Detco, logofăt 204
Diaconu Ilie, avocat 125
Dicul, postelnic din Greci, feciorul clucerului Preda din Greci 56, 57, *vel agă* 223
Dima 229, armaș ot Miherea 230, 231; cupeț 215; nepotul banului Vodă 209; vameș 278
Dimachi Neculai, *vel căminar* 331
Diman 229
Dimineața, ziarul 126 n
Dimitrie (vezi *Cantemir*)
Dimitrie (Sf.), hramul m-rii Căldărușani 226, 232
Dimitrie Bogdan, fiul domnitorului Alex. Const. Moruzi 331
Dimitrie Dan. preot, scriitor 5, 10n 11 n, 12, 13, 14 n, 15 n, 18 n, 25 n, 73n, 77n, 117 n
Dinu, bărbier 319
Dionisie, egumen la m-rea Dobrovăț 276
Dionisiu (vezi *Fotino*)
Dobrotan 288
Dobrovăț, m-re 276, 285
Dobrun, sat 88
Dobrușa, m-re 39, 195, 198, 203, 253
Dochia, soția marelui vistier Stoica 204
Doicescul Șerban, logofăt 205
Doicrăști, sat 52
Dolj, județ 56
Dona, nepotul banului Vodă 209
Donici Catrina 83
Dorotei, egumen la m-rea Govora 195
Dositei, episcop de Rădăuți 296, mitropolitul Ungrovlahiei 84
Dosoteai (Dosoftei), diacon 240
Doumergue Gaston 105
Dracache Roset, biv vel spătar 321
Drăgan, logofăt 46, 47, căpitan ot Joroci 255
Drăgănești 272
Drugănești, sat 195
Drăgășani sat, 131
Drăghiceanu Farcaș, căpitan 115
Drăghici 56, feciorul lui Petru armașul din Fărcășești 211; paharnic 248 postelnic din Tomeni 201, 202; ot Präjma (Vlașca) 262; scriitorul 196: spătar, 197
Drăgoești, sat pe Mostiște, județul Ilfov 78, 201, 229
Drăgoiu 87
Dragomir 239
Dragomir, feciorul armașului Pătru din Fărcășești 211, 212; *vel clucer* 223; logofăt 199; martor din Boziani 206
Dragomir Mașilă 194
Dragomir Roade-mei 201
Dragu 42, clisiarh 226; postelnic 202
Drăgușani, sat 264
Drăgușescul Dumitrașco, biv vtori comis 57
Drăgușin, *vel armaș* 223
Drănic, sat 238
Dranovețu, sat 224
Duca Vodă 60, 256, 257, 265, 272
Dudescu, biv vel paharnic 299
Dudescu Radu, biv vel căpitan 279; logofăt 226
Dudești, mahala în București 123; sat 279
Duma, clucer 87
Dumitracă, lăutar 133
Dumitrașco 221; comis 59, 233, 259; diac 260; logofăt 57, 222; fost pitar 256; postelnic 48, 270; spătar 245, 246
Dumitru 233, 241, ban de Vărăști 224; căpitan za pitari 225; comis 233;

croitor ot Bălăceni 253; logofăt 208, 229; postelnic 55, 200; rumân 211, de Uești 232; vătaf 238, vtori vornic 214
Dunăre 32, 33, 35
Durac 53
Durduka Dan, jupan 194
Dușan, țarul sărbesc 20, 26

E

Efrem (Efrim) egumen la m-rea Căldărușani 42, 264; episcop de Buzău 215, 217
Egipt 12
Egipteni 9
Elena (vezi *Cantacuzino*)
Elena, soția clucerului \. (Glogoveanu 64
Elhovăt, sat 197
Elina, doamna, soția lui Matei Basarab 45, 215, 237 239,
Emeric Czaky, conte 132
Emile Kohly de Gugsberg, elvețian, preceptor la copiii comisului Gherghel din Botoșani 102
Enache (Enachie), logofăt 290, mare ban de Craiova 207
Enciclopedia Italiană 15 n
Ene (vezi *Săseanu*)
Enescu George 133, 134
Englezi 14, 96, 135
Epureni, sat 261
Erenia, egumen la m-rea Strâmbu 217; Moghilă, domn al Moldovei 204
Erenie Chicer, diac 202
Erina 216
Ermitul din Gauting, pseudonimul unui scriitor german, 76 passim, 102 passim, 103
Esterhăzi Ioan 100
Europa 3, 4, 8, 14, 18, 20, 25, 26, 72, 105, 108, 110, 119, 131
Europeni 109
Evdochia, visticereasa 211, 212
Evrei 118
Escreanu Petre 91

F

Făgăraș, ținutul 55, 214
Fălcianu Gheorghe 265
Fănică Luca 122, 135
Făntești, sat 218
Farcaș Mihai, autorul unui dicționar țigano-latino-maghiar 100
Fărăcșești, sat 211
Fata, moșia 198, 201.
Fătul ot Brănești, martor 266
Felix Fabre 24
Ferdinand, rege al României 134
Fidești, sat 260
Filaret, episcop de Râmnic 303; mitropolitul Ungrovlahiei 85
Filip, dascăl 273
Filipeasca Elena 115
Filipescu Costache 115, Gheorghe, 113
Filiti I. C. 109 n, 110 n, 112 n, 113 n
Filoteai, egumen dela Focșani 279
Finlandezi 14
Fisanțea, logofăt 223
Florea 263
Florescu M. 113
Foaie pentru minte, inimă și literatură, revista 111 n
Focea Ion, uricar 91
Focșani 56, 276, 279
Fotino Dionisie 27 n, 131 n
Francis Turi, din Timișoara 53, 298
Franța 3, 14, 21, 22, 130, 135
Frâncescu Mihai 58
Francesi 14, 96
Francisc I, regele Franței 21
Frățilă, stolnic din Rovinari 89
Frățiman Ianco, biv paharnic ot Văsianii 52, 221
Fratoșiceanca Păuna, logofeteasă 42, 303
Freilich Iohan, meșter curelar 63, 316
Frigia 13
Frițoreanu 262
Fünfkirchen, localitate în Germania 21
Furduști, sat 83
Furtuna, biv vel paharnic 216

G

Galaction G., articol de 5 n
Galbini, sat în județul Neamț 92
Gâlcă Vasile, vornic 263
Gânduleasa Alexandra 314
Gânscu, m-re în Craiova 42, 303
Gînscu Mirea, armaș 288
Gașpar Vodă, domn al Moldovei (1619—1620) 249
Gavril 202, 263, călugăr, nepotul lui Ciolan 239; cel bătrân 220; diacon 240; feciorul lui Bădin, da zapis 212; fiitorul lui Miron Stârcea 57; feciorul lui Săcuian 261; logofăt 81; parhnic ot Trănav 255; pisar 240; porușnic 260; preot la Bujoreani 260
Gavril Costache, vel dvornic dolneai zeinli 52, 261
Gavril Gherman, pârcălab al Sucevei 216
Gavril Moghilă, domn al Munteniei (1618—1620) 209, 211
Gavriloni, sat pe graniță, aproape de Sneatin 46
Germani 13, 15
Germania 18, 24
Ghedeon, fost mitropolit al Sucevii 284
Ghelasie, dichiu 237, 240
Ghenadie, egumen la m-rea Dobrușa 253; eromonah 281
Gheorghe Drăghici, articol citat 5 n
Gheorghe, fratele lui Cioană comis 89; logofăt 198; pânză 64, 320; spătar 238; (Zălariu) fost mare medelnicer 49
Gheorghe (St.) biserică 260; sărbătoarea 308
Gheorghiadis Gheorghe 115; Hristache 115
Gheorghie, bulibașe de țigani domnești, ursari 315; vel ceașnic 216; mitropolit al Sucevei și a toată Moldova 284
Gheorghită din Buciulești 222
Gheorma Radu 224
Gherasim, episcop de Roman 331
Gherghani, sat în jud Dombovița 127
Gherghe (Gherghie) 273; pârcălab 243; vel pitar 252, 254; rumân 211; spătar 225, 237, 241; vornic ot Sărdănești 242; vtori vornic 214
Gheorghe Șufariul ot Târgoviște 273
Gherghel, comis din Botoșani 102
Gherghina Birceanu 56; stolnic ot Șitia 238
Gherghiță, sat 204
Gheușa Dumitrasco, vornic 212; Lupu, sărdar 305
Ghibănescu Gh. 4, 15 n, 26, passim, 47 n, 55, 92 n, 164, 165
Ghica Costache, vel logofăt de Tara de Jos 331; Costandin, martor 284; Dimitrie, vel vornic al obștei 331; Gheorghe (Gheorghie), domn al Munteniei și Moldovei 47, 249, 251, 252
Ghica Grigore 116, 117, 131, 289; *Grigore Alexandru* 107; vel vornic de aprozi 331
Ghica Ion, scriitor și om politic 127; Iordache, biv vel vornic 54, 62
Ghica Matei 54, 62; Mihalache, mare vornic din Lăuntru 109; Tudor, martor 284; Tudorița 115
Ghinea 230
Ghinghari 18
Ghiorna, ban 245, 246; mare ban al Craiovei 230; clucer 214; Necula, martor 205.
Giovandrea Gromo 22
Giura Colivera 93, 201; ot Brădiceani 300
Giurescu C. 77, passim; *C. Constantin* 7
Giurgiu, postelnic din Tomeni 201, 202, 203
Gladcov, plaiul 198
Glavacioc, m-re 194
Gligorcea 221, 222, deregător de Bârlad 55, 206, 207
Gligorie 216, 221; vel logofăt 223; preot 263; stolnicel din Politeani 207
Gligorie Bogdan 55, 205
Glogoveanu Elenca 319
Glogoveanu Nicolae, biv vel clucer 63, 64, 316, 318, 320

Goleasca Marioara 115
Goleșcu Constantin 131; *Radu, maior* 115
Golești, sat 194
Golumbeanu, socrul lui Costandin Bălăcescu 287
Gorj, județ 229
Górka Olgierd 28 n
Gorovei, ginerile lui Lupașcu Bucium de Ninești 56, 91
Goștile, sat 42, 264, 265
Govora, egumenul m-rii 93, mănăstire 194, 195
Grade, armaș 266
Grăjdan, preot din Ceucani 263, ot Vlăcănești 255
Grăjdana, jupâneasă ot Văleani 224
Grana Dumitrasco(u) 55, 216
Grana Ion 290; vel stolnic 216; Pro-copie 216
Grămoae Mărica, vămeșoae 55
Grăvănești, sat 196
Graur A., lucrare citată 12 n, 16 n
Greci 13, 15, 24
Greci, sat 56, 57, 224
Grecia 24
Greceanu C. 115; *Ioan, maior* 115.
Grecu Costandin, căpitan ot Vaslui 58
Grellmann M. G. 10, 14 n, 164
Grigoraș Dinicu 122
Grigorașco Jora 56
Grigorescu, pictor 127
Grigorie, egumen la m-rea Banu 254, episcop de Buzău 44, 267; iuzbașă 237; popă 254
Grisellini Fr. 16 n, 23, passim, 98, passim
Grosu Stoica, 200
Gruiu, m-re 280
Gudlea, globnic 207
Guggsberg, kohly de 102 n, 108 n
Gustav Adolf al II-lea, rege al Suediei 98

H

Hăbășescu 90; *Ștefan*, pârcălab 57
Hagi Iordan Marioara 115
Hagioae, podul 295; ulară 93

Hăjdeu Cheorhe, fost armaș mare 57
Hamrade, râu 229
Hamzucu, postelnic ot Sinești 230
Hâncul Miron, căpitan 58
Hărălău, oraș 199, 213
Hărman, pârcălab de Cetatea Albă 28, 87
Hașdeu B. P. 4, 16 n, 20 n, 39 n
Henric al VIII, rege al Angliei 22
Herica, jupâneasa din satul Văcărești 52
Hoom Dumitru, feciorul Nastasiei Ciolpăneasa 55
Horești, sat 222
Horodiștea, sat 198
Hortă, pârcălab 288
Horvat, dela Ciocănești 57
Hotin 76
Hof Carl 24, passim
Hrisoscoleu Ianache, mare ban de Craiova 298; *Iordache, comis* 294
Hrisoverghi, șterar 297
Hrisoverghi Manolache, vel jicnicer, cumnatul lui Preda Pălade 52, 268, mare sulger 270, 271, 272.
Hriză, vel dvornic 223
Hromu Dumitru, nepotul doamnei Mărica (1635) 90
Hurmuz Ștefan 297
Hurmuzachi, colecția de documente 31 n, 35 n, 67 n, 68 n, 78 n, 79 n, 86 n, 131 n
Huși, oraș 285

I

Ialomița, râu 229
Ianach(i), vtori cămăraș 72 n
Ianache, feciorul lui Anghel din București 229; postelnic 232
Ianco (vezi *Frățiman*)
Iancu, bulușașe peste juzii de țigani domnești lingurari 72 n
Iancu Vodă, domn al Moldovei 201, 202
Iane 273; diacon 230; iuzbașă de Tătulești 255; jicnicer 56; 274; postelnic ot Drănic 238

Iani, paharnic 306
Ianni, logofăt 225
Iași (Eșii) 31, 60, 89, 92, 102, 110, 131, 132, 198, 203, 219, 250, 251, 256, 257, 258, 263, 269, 270, 274, 291, 297, 311
Iodoxie, pisar 211
Ielsi, orășel în Italia meridională, 24, 25
Ierusalim, oraș 234
Ifrim 241
Iftimie, preot 53
Ignatie, arhiepiscop de Râmnic 227, 230; egumen la m-reia Snagov 229; episcop de Râmnic 45, 219; mitropolit 244, 245; preot dela Bârlad 263; rumân 280
Ilarion, năstavnicul m-rei Znagov 79, 280; episcop proin Râbnăii 281
Ilea, jitnicer 203
Ilfov, județ 78, 229
Ilie, Iliaș Vodă 37
Ilie, ginerile lui Const. Scărleț 53; logofăt de visterie 57, 58; pitar 84; popa 286; voevod, domn al Moldovei (1441) 36; vornic despre doamna 257
Ilina, doamna 237 (vezi *Elena*)
Ilustrațiunea Română, revista 123 n
Izhorod, oraș în Cehoslovacia 124
Incarjăoani, sat 207
India 11, 12, 13, 14, 15, 66, passim, 101
Industan 11, 101
Ioachim, egumen 45
Ioan 320; sin Bârsan, bulibașe de țigani domnești lingurari 308; diacon 221; egumen 44, 199; egumen la m-reia Tismana 39, 40, 198; popa, martor 215; preot la Fidești 260.
Ioan Nicolai, domn al Moldovei (1744—291
Ioan Vodă cel Cumplit, domn al Moldovei (1572—1574) 86
Ioana 87; fiica postelnicului Tudor 232
Ioanichie, călugăr 273; episcop 294; episcop de Huși 296; episcop de Roman 43, 293, 295, 296; monah 273
Ion, căpitan 226; egumen 241; logofăt, pisar 259; logofăt de Podbaniță 61, 283; biv vel pitar 297; popa dela biserică Sf. Gheorghe 260; popa dela Podbaniță 288; vistier 248, 249
Ionașco (Ionascu) 216, 248, 249; căpitan 260; de Orblai 207; paharnic 57; postelnic 218
Ionașco, vezi Prăjescu
Ionescu Nicolae, profesor, fost director al liceului Matei Basarab 7, 51 n, 264
Ionescu, Al. Sadi 97, passim
Ionică, lăutar 133
Ionichie, eromonah la m-reia Neamțu 301
Ionuță (vezi *Canano*)
Iordache 271; diac 264; postelnic 78; vornic, 230, 236; vornic ot Cozlici 232
Iordachie, vel vistiarnic 216
Iorga N. 14 n, 20, passim, 29 n, 38 n, 50 n, 51 n, 52 n, 53 n, 54 n, 63 n, 65 n, 69 n, 70 n, 72, passim, 73 n, 76 n, 78 n, 79 n, 80 n, 81 n, 82 n, 83 n, 84 n, 87 n, 89 n, 90 n, 91 n, 92 n, 94 n, 97 n, 102 n, 103 n, 104 n, 105, passim, 131 n
Iorist, arhiepiscop de Iluși 285
Iosif al II-lea, împărat al Austriei 117
Ipsilanti Constantin, domn al Moldovei (1799—1801), 29, 50
Irimie 218
Irimie Dabija 228
Irina, fata lui Durac 53; soția căpitănlui Isac Misăhănescu 52, 250
Isac 250; preot ot Lac 292
Isaia, pârcălab de Chilia (1465) 37
Istratie, sin Poleitul ot Suceava 221
Isus (Hristos) 43, 259
Ivoranu Ion din Mehedinți 115
Italia 24
Italieni 15
Iuga 122
Iurașco, feciorul Anghelinei Iusăpoae 251

Ivan, logofăt 219; popă la biserică Sf. Vineri din Târgoviște 215
Ivan Porcu 46; viorar ot Tătărani 259
Ivana 223; fata logofătului Vlăsan ot Vlădilă 222
Ivașco 28; vel dvornic 214
Ivány, Dr. Béla 19, *passim*
Izvarna, sat 40, 199
Izvorani, m-re 254

J

Jereavăt, riu 71
Jesina P. I 15 n
Jimbolia, gara 135
Jipa (vezi *Sorescul*)
Jipa, cel bătrân ot Buzău 240, 252; coconul 221; logofăt ot Rătești 221; din orașul Buzău 204; popa 239; postelnic 225; postelnic ot Vernești 224; spătar 42, 241, spătar, nepotul lui Jipa cel bătrân ot Buzău 252; din Tălpășești 204
Jora, sărdar 60, 265
Joroci, sat 255
Journal ot the Gypsies lore Society 3
Juri 28

K

Kiseleff (Paul) 67 n, 69 n
Kiss Ludovic, pater 63
Kogălniceanu Mihail 4, 10, 15 n, 18, *passim*, 109, *passim*, 110 n, 111, 112, *passim*, 117, 165
Kopitar 17
Kraus 11
Kreuchely (Ludwig baron Schweiberg), consul prusian la Iași, apoi la București 31, 68, 131
Krupenschi 53

L

Labbé Paul 105, *passim*
Lac, sat 292
Lăcăsteni, sat 200, 211
Lancelot 101
Lăpădat 228 (vezi *Lepădat*)

Lăpușna, ținut 307
Larion 241
Laurençon, profesorul francez al lui Ioan Câmpineanu 109
Lazăr, jude de țigani 257
Lăzurică G. A., articol citat 5 n
Leana 202
Leca Gavril, postelnic 57, 90
Lefter 225
Leon Vodă, domn al Munteniei 98
Leotești, sat 195
Lepădat, logofăt 223; Zaharia 58
Leslie Cauldwell, vestit pictor american 135
Liber, jidov 296
Lica, fata Lincăi ot Vațulești 42; ju-pâneasa 91
Licaonia 13
Lie, cneaz 71
Limousin 21
Lipănescu Grigore 115
Liszt, compozitor german 128, 129, 130, 131, 134
Lituani 15
Livizanu David 283
Londra 103, 135
Longinescu și Patrognet 74 n, 75 n, 80 n, 86 n
Lorellino, articol citat 5 n
Lorena 21
Lowi, mineralog englez 105
Luca, arhiepiscop de Buzău 203; mitropolit 210
Luca Pistaki de Bungard 47
Lucache Arghiropulo, vel postelnic 331; biv vel spătar 328
Luchian 241
Lupaș Ioan, prof. univ. la Cluj 19 n
Lupașco din Horăști, 222
Lupașcu, (Bucium) de Nînești 56, 91
Lupșa (Lupșe) iuzbașă 236; vornic 221, 225
Lupu 230, 241, vel căpitan 218; ceauș 243; popă 230, 231; rumân 211; din Tovășești, martor 205; vătaf 200
Lupu (vezi *Gheuca*)
Lupu (vezi *Mehedințeanu*)

M

Măciucă, clucer 206
Macri, mare armaș 204
Madon 24
Maftei 55, 206, 207, 241; popa dela
 Dereneu 221, 222
Măgălea Nicola 300
Magdalina, monahia 195
Magrodin (Mavrodin?), vîstiernic 260
Măgura, deal în jud. Putna 86 n
Măgurele, sat 62, 287
Măinea, căpitan ot Goștile 42, 264, 265
Malabar 12
Mălăești, sat 45, 236
Malahia, popa 240
Măldărescu Alexandru 115; Nicolae
 115
Mamoia, munte 196
Măndești, neamul Măndeștilor 199
Manea Sandu, neguțător 58
Manea, popa din Stâncești 78; rumân
 211; vătaf 240
Manolache (vezi *Hrisoverghi*)
Manolache, vel sluger 48, 269
Manu Costache, biv vel cămăraș 305
Manu, legea lui 13, 73; pârcălab, măr-
 turie 226
Mara, sora banului Vodă 209
Mărăcineni, sat 221, 225, 236
Mărăganu Ivașco, martor 205
Marco (Marcu), logofăt 219, 224
Marcu (vezi *Cudalbu*)
Marea Nordului 18
Marghita, doamna 232
Mărgineni, în-re 199
Maria, fata postelnicului Stoica de
 Bucov 55, 208; jidoavcă botezată
 296; jupâneasa 199, 200; jupâneasa
 neguțătorului Sandu Manea 58; so-
 ția clucerului Măciucă 206; soția pa-
 harnicului Vasilie Buhăescu 294, so-
 ția postelnicului Radu 201
Maria Mare (Sf.), sărbatoare 99, 314
Maria Thereza, împărăteasa Austriei 23
Marian S. Fl. 16 n
Marica (vezi *Grămoae*)

Marica, doamna 55; doamna, soția lui
 Const. Brâncoveanu 51; jupâneasa
 217; soția uricarului Ion Focea 91
Maricuța Andrieșoaia, șetrăreasa 52,
 268; fata logofătului Cărstian 274
Mărie 248, 249
Marinică Buzatu, lăutar 133
Mariuța, fiica lui Ștefan Brâncoveanu,
 nepoata domnitorului Const. Brân-
 coveanu 51
Mărseviț 236
Martin del Rion 22
Mărzea, popa 226
Matei, vel armaș 313; fețorul lui Const.
 Brâncoveanu 52; fețorul paharni-
 cului Negoiță ot Tătărani 259; fe-
 tiorul lui Pan vel armaș 57; fețorul
 lui Pan biv vel clucer 57; monah
 221; paharnic, fețorul vornicului
 Neagoe Tătăraru 277; postelnic 57
Matei Basarab, domn al Munteniei 40,
 45, 47, 78, 89, 217, 220; din ți-
 gănia lui 223; îscălit la finele doc.
 din 1641, 224, 225, 226; act dela
 227, 229; act dela 231, 232, 243, 246
Matei Costin, clucer 331
Matei (vezi *Părdescul*)
Măliașescu Ștefan 222
Mauri 15
Mavrocordat, Alexandru Ioan, domn al
 Moldovei (Firaris) 1785—1786, 107,
 109; Constantin, domn al Moldovei
 107; Nicolae, domn al Moldovei și
 Munteniei 70
Mavrogheni Petre 111, 117
Mehadia (Mehadia) 230
Mehedințeanu Lupu, paharnic 88
Mehedinți, județ 115, 298, 299
Melchisedec, episcop de Roman 71 n, 77 n
Meleștean, fratele căpitanului Popescu
 240
Meletie, episcop de Huși 331
Memoriile Regelui Carol I 35 n, 119 n
Menedic, m-re 227
Mercani, moșie 196
Merlești, sat 208
Meteș Șt. 88 n

Metodie, dichiul mitropoliei de Suceava 291
Miclea, logofăt 197
Micul, logofăt ot vel vistiar 278
Mierea, sat 230, 231
Mihai, eclesiarhul 240; eromonali și eclesiarh la Buzău 238; logofăt 46; logofăt ot vel poartă 265; nepotul banului Vodă 209; piset 198; popă 221, 236, 238, 241; popă la episcopia din Buzău 237, 244, 245; postelnic ot Văleani 224
Mihai (vezi *Racoviță*)
Mihai Sturza, domn al Moldovei 102, 111; vezi *Sturza*
Mihai (vezi *Știucă*)
Mihai Voevod (*Viteazul*) 68, 78, 204; legătura lui 211; se amintește un doc. al lui 252
Mihail Aler. F., ziarist, articol citat 5 n
Mihail (vezi *Kogălniceanu*)
Mihalache, logofăt ot Focșani 276
Mihălcească Neagor, clucer din Cândești 42
Mihart, iuzbașa 57
Mihnea 218, postelnic 196
Mihnea Vodă (*Turcitol*), domn al Țării-Românești 200, 201, 202, 203, 208
Miklosich F., 3, 10, 11, 14 n 17
Milco 197
Milea, vătaf 260
Miltitz, von, ambasador prusian la Constantinopol 31, 68, 131
Mirădescu Iane, logofăt 273
Mircan, ceauș ot Mărăcineni 236, 239
Mircea Vodă 39; Ciobanul, domn al Țării-Românești 55, 197, 198
Miron Costin, cronicar moldovean 27
Miron Iorga, diacon, scrie doc. 314
Miron, preot din Bojești 263
Miron (vezi *Stârcea*)
Miroslav, logofăt 218
Misăhănescu Isac, biv căpitan 52, 250; Vasilie Avram, vornic 248, 249
Misail 218; episcop de Buzău 289, 290
Mitreia, mare dvornic 201, 202, pitar 233
Mirotan, egumen 87; episcop de Buzău 43, 267, 275 277
Mitru Perea, prieten al scriitorului Bundai Deleanu 12
Mogoșoaia sat 51, 119
Moise (*Moisei*) 221; spătar 225, 237, 241
Moldova (Țara Moldovei, Zemle Moldavscoi) 4, 17, 26, 27, 29, 33, 36, 39, 44, 47, 48, 49, 50, 51, 65, 69, 71, 72, 80, 100, 102, 103, 109, 110, 111, 116, 117, 199, 202, 203, 204, țigani fugiți la 214, 218, 222, 231, 249, 251, 256, 257, 258, 267, 268, 269, 276, 278, 279, 281, 282, 284, 285, 289, 291, 295, 300, 304, 305, 308, 309, 310, 311, 312, 318, 327, 329, 331
Moldoveni 79 n
Moldovița (Moldavița, m-re 36, 37
Molisia, provincie în Italia meridională 24
Moma, soția postelnicului Stanciu 197
Morusi *Alexandru Constantin*, domn al Moldovei 73 n, 79 n, 304, 327, 331; *Constantin Dumitru* 306
Moscova 100, 126
Moscu *Constantin* 115
Mostiște (Mostiște), râu în jud. Ilfov 78, 229
Mosu, martor 228
Movilă *Constandin* și *Movilă Irimie*, domni ai Moldovei 249
Munte *Suzana*, scriitoare, articol citat 5 n
Muntenia 14, 26, 28, 30, 69, 87, 100, 102, 103, 104, 110, 113, 114, 116, 117, 121
Murcia 21
Murgaș, sat 195
Muslu Nălban, meșter 278
Mustiață Ionașco, stolnic 58
Mușat, aprod 246; logofăt 208
Mușetești, sat 195

N

Nădăbaico, vornic 55; Eremia, martor 205
Nădăianu Ioan 115
Nagpur, sat lângă Calcuta în India 66 n
Nănești (Nînești), sat 91, 202
Năpărsteni, sat 196
Napoleon Bonaparte 130
Nasta, soția clucerului Duma 87
Năstase, lăutar 132; Ochi albi, lăutar 133
Nastasia (vezi *Ciolpăneasa*), jupâneasa Udrei lui Vasilie 235
Nașterea Maicii Domnului, hramul bisericiei Zlătari 34
Nauplia 24
Năvrăpescu Tănăsie Gheorghe, vornic de gloată 216
Neaga, doamna 206; jupâneasa din Besta 56; jupânița 194; jupâneasa marelui dvornic Mitrea 201, 202; soția spătarului Cârstea ot Mălăești 45, 236
Neagoe 232; din Crasna 89; logofăt 201, 208; martor din Prociu 206; postelnic de Poiană 56; vătaf 47
Neagoe Basarab, domn al Țării-Rom. 194, 195
Neagu, feciorul căpitanului Măinea ot Goștile 42, 164, 265
Neamțu, cetatea 281; județ 92; m-re 37, 38, 212, 241, 278, 301
Neaniul Costin, vel căpitan za margine 60, 61, 275, 276
Neaniul, vornic 54; vornic de gloată 55, 216; vornic, sol venit dela Țara Moldovei 214
Necolai 241 (vezi *Niculae*)
Necula, armășel 304; dela Cătun 230
Neculai, jude de țigani 257; biv vel postelnic, epistat cămărașiei 331
Nechifor 221
Nectarie, egumen la m-rea Bradul 240
Neculce, cronicar 69
Neculce(a) Ioan, revista 49 n, 70 n, 79 n, 84 n

Neculce Vasile, vel stolnic, 93, 302
Negoită, paharnic 228; paharnic ot Buciumeni 238; paharnic ot Tătărani 259
Negul, iuzbașă 240
Neguleasa 288
Negebauer 103
Neofit, egumen la m-rea Meledic (Menedic) 225, 227, 228; egumen la m-rea Znagov 293
Neofit Mireon, năstavnicul m-rei Znagov 94, 317
Nichifor, eromonah 255
Nicmia, sat 200
Nicoară, spătar 55, 206, 207
Nicola, vameș 55
Nicolae (Necolae, Neculae, Niculae), diacon, egumen la m-rea Aluniș 237; feciorul domnitorului Alex. Const. Moruzi 331
Nicolae (Sf.), hramul m-rii Găneșcu 303, hramul m-rii Menedic 227
Nicolae V. C., l. c. 91 n
Nicolaescu C. — *Plopșor*, articol citat 5 n, 17 n, 132 n
Nicolaidis Dimitrie 115
Nicula 198
Niculescu Gh., președintele Uniunii generale a Romilor din România 124; Iosif 115
Nistor Ioan, profesor universitar 118 n
Nistru 19
Niță, fiul Mariei Danaileasca 115

o

Oancea 200; ceauș ot Craiova 230, 231; logofăt 206; paharnic ot Coștereni 238
Obedeanu Grigore 115
Obilești 52
Obor, mahala în București 123
Obreja, aprod 204
Odessa 128
Odobeani, sat 225
Odobescu, polcovnic 113
Oești (Uești), sat 233

Olandezi 14
Olănescu D. C., 131 n, 133 n
Olcescu Ioan, din Furduești 83
Olt, județ 195; râu 31, 61, 62, 287
Oltenia 62
Olteț, râu 195
Onofriei, egumen la m-rea Strâmba 300
Orășeanu N. T. 115
Orblai, sat 207
Oprea 229, 248; armaș mare dela Pătrău
 Vodă (1635) 216; curtean 240; vătaf 247
Otești, sat 202
Otelești, sat 227

P

Paar, general, comandanțul armatei austriace de ocupație în Principate la anul 1855, 117
Păcurar 264; din Tatomirești 263
Paderewsky 134
Padii, sat 93
Paisie 221; arhiepiscop de Buzău 197; egumen la m-rea Bistrița 37; egumen la m-rea Izvorani 254; patriarhul Ierusalimului și a Palestinei 234; stareț la m-rea Secului 301
Palade Constantin, hatman 322
Palade Preda, biv vel armaș 52, 268, 271, 272
Paleologu Ioan 116
Palestina 234
Palladium, teatru în Londra 135
Pan, vel armaș 57; căpitan din Căpreni 56; căpitan din Părdești 56; paharnic din Căpreni 56; vătaf za copii, feciorul lui Pan Pepenu ot Târșor 255
Pană, cămăraș ot Căpreni 230; cămăraș de Părdești 56; cămăraș, vameș de Focșani 56
Panaiotis, grec, martor 273
Panaiteșcu P. P. 7, 27 n, 98 n, 110 n, 114
Papa 56; vel logofăt, ispravnic 211; vistier, mărturie 206
Papiu Ilarian 108 n
Paraschiva, postelnic 254, 255
Paraschiva (Sf.), hramul mitropoliei de Roman 203
Părdescu Matei, paharnic 264
Părdescu Pan, biv vel clucer 57
Părdești, sat 56
Paris 116, 135, 165; expoziția universala din 130
Paris Scarlat 116
Partenie, egumen la m-rea Bradu 254, egumen la m-rea Strehia 286
Pârvu 195; ban de Crișova 195; postelnic ot Breaza 253; postelnic ot Vălnăști (Vulcănești) 254
Pasărea, m-re 119; sat 119
Păsăriul 264
Pascal 263
Pascale Alexandru, vel armaș 303
Pascu, fratele logofătului Ion Podbăniceanul 62; pârcălab ot Tătărani 259
Păște, sărbătoare 78
Pătrana, soția săptarului Jipa 42, 240
Pătrașco (vezi *Bașotă*)
Pătrașco, postelnic 202; postelnic ot Rovinari 248
Pătrașco(u) Vodă (Pătrașcu cel Bun) 198, 204
Pătru, armaș din Fărcășești 211; pârcălab ot Poiană 248
Patrulea, vătaf de pușcași de Cetatea Neamțului 281
Paul de Alep 16
Păuna (vezi *Fratosticeanca*)
Pavel (vezi *Bujoranul*)
Pavel, postelnic 218
Peatra lui Crăciun 46
Pelion, munte în Thesalia (Grecia) 35
Peloponez 24
Peninsula Balcanică 18, 20, 24
Penteleu, vornic de ținutul Bârladului 56
Pepenu Pan, ot Târșor 255, vezi *Pan*
Persiceanca Catinca 116
Perși 130
Petrache Casimir, fost mare stolnic 49

Petre, popa 235
Petrea, vameş 316
Petrică Moțoi, maestru lăutar 122
Petrosul, moşie 196
Petru Rareş, domn al Moldovei 81
Petru Vodă (II), domn al Moldovei 36, 37, 46, 72; Cercel 202; Șchiopul, domn al Moldovei 47, 203; cel Tânăr 39, 44, 198, 199
Philipide 35 n
Pișacov G. Basile 116
Pisculeşti, sat 202
Piteşti 101
Pittard, Dr. Eugène 3, 4
Pitic Toader 71
Plaghino Dimitrie, biv vel postelnic 51, 318
Plagino Alexandru 116
Plescăi, fata 58
Plop, vătaş din Dobrunul 88
Pobrata (Probata), m-re 36, 37, 77 n
Podbaniță Ion (Podbăniceanu), logofăt 61, 62, 283, 287
Podbaniță Mihai, logofăt, nepot ste-garului Radu 288
Podbaniță, sat 61, 283, 288
Podeanu, maior 116
Podoski Iosif 98
Poenariu Dumitrușco 286
Poiana lui Ciolan, moşie 198
Poiană, m-re 36; sat 56, 195, 248; uricar 251
Poissonnier A., țiganolog 10, 21 n, 22 n
Poleitul ot Suceava 221
Politeani, sat 207
Polizu Dimitrie 116, Lucsandra 116
Polonia 46, 47, 81, 87
Popescu, căpitan 236, 238, 240, 241; spătar 237
Porca Ion 72
Poroineanu Sache 116
Portughezi 15
Potlogi, sat 52
Potra Gh., articol citat 5 n, 33 n, 115 n
Pott. A. F., țiganolog 10 n, 17
Praga 124
Prajescu Ionașcu, postelnic 216
Prajna, sat 262
Precista, m-re în oraşul Roman 43, 294
Precup, şetrărel din Incărjăoani 207
Preda 195, 232; armăs, feciorul comi-sului Bratu de Oeşti (Uestii) 233; clucer din Greci 56; comis din Al-beşti 220; paharnic 45, 219; paharnic ot Urdari 238; postelnic 219, 228; vel spătar 223
Predescu Teodor 116
Pribeag Șimon din Săvestreni 55; vinde un sălaş de țigani 214
Pricop, postelnic 268
Principalele româneşti 107, 132
Prizren, localitate în Jugo-Slavia 20
Procicu, sat 206
Procopie 216 (vezi *Grama*)
Prodan, cupeş 238; logofăt 219
Proselnici, sat 202
Provence 21
Prut, râu 65
Pruteanu Gheorghe 84
Putna, m-re 28, 38; râu 86, passim

R

Răcătău, râu 222
Racotă, frații 116
Racoviță 116; Cehan, mare logofăt 52, 249, 250
Racoviță Constantin, domn al Moldovei 43, 294
Racoviță Grigore 116; Ion, mare vornic 269
Racoviță Mihai, domn al Moldovei 69, 70, 278, 281, 282, 285
Racoviță Mihalache, mare stolnic 53, 270, 271
Rada 40, 199
Rădăuți, episcopie 38
Radomir, dvornic 196
Rădu 196, 199, 240, 253; fost mare armăs 203; căpitan 243; vel comis 223, 225, 243; cupeş 246; diacon ot Drăgăneşti 272; feciorul domnitorului Constanță Brâncoveanu 52; feciorul lui Sava cel mare 236; fratele vitreg

al lui Bibescu Vlăduț 89; logofăt de Cămșor 208; logofăt țigănesc 280; logofăt ot Tigănești 229; mare logofăt 195; vtori logofăt 57; nepotul jupânesei Velica, soția banului Vodă 209; pârcălab 197; pârcălab, rumân 211; postelnic 201, 202; postelnic ot Corbești 248; stegar 288; stolnic 200; stolnic din Boldești 199; vătaf za postelnicei 214; vel vistier 223

Radu Grecu ot Poiană 248

Radu Mihnea, domn al Tării Românești (1611—1616) 88, 209

Radu Vodă (Paisie), domn al Tării Românești (1535—1545) 196, 197; cel Frumos (1462—1474) 28; Radu IV cel mare (1496—1508) 194; fețiorul Mihnei voevod 208, 210; Radu dela Afumați 195, 196, 212

Rafail, cel bătrân 221, egumen la m-rea Ciolanul 254; arhi-egumen la m-rea Znagov 293

Ragul, sat 54, 200, 213

Răhăoul, sat 197

Raion, mahala în București 123

Rallet D. 111

Râmnic, episcopie 45, 196, 219, 230; oraș 63, 194

Raniti 56

Rasodir Mihai, pisar 237, 241

Rășnov, localitate în Ardeal 78

Rătescu Ioan 116

Rătești, sat 221

Regina Maria 128 n, 132 n

Révai Nagy Lexicona 15 n

Revista Istorica 72 n

Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie 14 n

Revista Nouă 98 n

Razu Iancu, vel logofăt de țara de sus 331

Richard Kunisch 104

Richepin Jean, membru al Academiei Franceze 134

Righin, egumen la m-rea Banul 221

Rizu Ștefan, stolnic 306

Robert de Flers 134

Roma 22

Roman 294; episcopie 204, 282, 293; mitropolie 37, 38, 203; oraș 36

Romanați, județ 68, 222

Romani 8

Români 13, 14, 26

România 4, 5, 25, 96, 97, 105, 121, 124, 130, 132, 135, 164

România, ziarul 135 n

Românul, ziarul 98 n

Roșca Gheorghe, vistier 56, 90; biv viștiernic 216

Roset Iordache, biv vel vistier 328, 331

Roset Mărioara, soția lui Răducanu Roset agă 326

Roset Neculai, fratele Elencăi Uracov născută Roset 326

Roset (Rosetti) Radu, avocat și scriitor 133, passim, 134

Roset (Rosät) Răducanu, agă 58, 322; vel comis 304; hatman 328, 329

Roset Ștefan, biv vel stolnic 53, 298

Roset Vasilie, vel ban 331

Rovenari (Rovinari), sat 89, 248

Rucsanda, soția lui Zaharia Lepădat 58

Rudiger 11

Rudolf Kuleman 105

Ruși 15

Rusia 22, 58, 128, 323

Russo Al., scriitor 118

Rusu D., rudă cu scriitorul Al. Russo 118

s

Săcul, m-re 48, 256

Sadova, m-re 254

Safta, fata lui Gheorghe Ilăjdeu 57; soția jicnicerului Iane și fată a marelui vornic Șeptilici 56, 274; soția marelui vornic Ion Racoviță 269

Săineanu Lazăr 14 n

Samuel Roberts, l. c., 9

Sanda, fata lui Păcurar din Tatomirești 263

Sandu, cupeț 57

Sara, călugăriță 197

Sarajidi, Dr. Hector 15 n

Sarah Bernhardt 134
Sârbi 13, 15
Sârbul, martor 228
Săseanu Ene, postelnic 85, 313
Săsenilor, dealul 197
Saula, dregător ot Tareuca 221
Sava 229, 236; căpitan 225; diac 205; cel mare de Mărăcineani 236; vădica 241
Săvestreni, sat 55, 214
Savin, vornic 91; vel dvornic dolneai zemli 216
Săvoiu Constantin 116
Scarlai Alex. Calimach, domn al Moldovei 51
Scărlăjică, boier 84
Scărleț Constantin 53
Scheae (Scheai), sat 263, 264
Scheene J. H. 103 n
Schita din Borăla 200
Schwicher (Dr.) 12
Seaca, m-re în județul Olt 195
Seferi, aprod 251
Septilici Ilie, fost mare vornic 274
Serafim, episcop de Buzău 45, 235, 236, 237, 239, 241, 244, 246, 247, 252, 254
Serban (Şärhan), armaș 268; fiul lui Drăghici ot Prăjna 262; popa din Drăgoești pe Mostiște 78, 229: trămbițaș 278
Serbănești, sat 201
Serboianu C. Pop. 5, 165
Serghei, eclesiarh călugăr la episcopia din Buzău 237, 238
Severeanu, Dr. I. C. 77, *passim*
Siam 12
Siberia 126
Sibiu, logofăt 280; oraș 63
Sigismund Báthory 47
Sigismund, episcop 21
Silivestru, egumen la m-rea Strehaiia 292
Sima ot Odobeani 225; vistier, ispravnic 226
Sindrilita, sat 119
Sinesti, sat 230
Siria 17
Sistini, scriitor italian 100, *passim*
Şitia, sat 238
Skeene J. H., scriitor englez 103
Slătineanu Ioan 116
Slavi 13
Slavica, sat 202
Slăvitești, sat 204, 252
Slăvna, călugăriță 200
Snagov (Znagov), m-re 79, 94, 229, 273, 280, 303, 317
Sneatin, orășel 46
Socii, târg 28
Socol, clucer 78; postelnic 87; vel stolnic 223
Solcanu, Petre Crețu, lăutar din Brăila 132, 133
Şoldan Dumitrașco, vel dvornic ot vișneai zemli 216
Şoldan Neculai, postelnic 58
Solomon, colonel 116
Sorescul Jipa 239
Şorghie 242
Spahiul, căminar ot vel ocnă 227
Spania 21, 126
Spanioli 15
Spiridon 250
Staico, postelnic de Bucov 208
Staicu 202
Stamate (Stamatie), martor 205; parhnic 238, 242, 248
Stamate Gheorghie, directorul cancelariei divanului apelativ al Tării de Jos 326
Stamatin Nicolae, biv vel sârdar 50
Stan 240; gramatic 218; neguțător 88; rumân 241, vătaș de grădinari, cel domnesc 215
Stana 226; jupâneasa 203; preoteasă 226; soția lui Ștefan boier de-al lui Gavril Moghilă Vodă 209
Stanca (vezi *Benga*)
Stanca jupâneasă 196; jupâneasă dela Brâncoveni 57; soția slugerului Udriște 198
Stanciu 201, 204, 225, 232, 233; croitor 64, 321; clucer, feciorul lui Mârseviț

236; gramatic 195, logofăt ot Bojoreani 220, paharnic 238; popă 230, 231; postelnic 197; sluger, martor 206

Stanciu Grecu 221

Stanciu Obrazlat 195

Stâncești, sat 78, 199

Stănești, sat 196

Stârce(a) Miron 57, 92; Toader 58

Stătescu M., advocat, țiganolog 5, 11

Ștefan 55, 206, 207, 264, 274; arhiepiscop de Buzău 222; boier de al lui Gavril Moghilă Vodă 209; egumen la m-rea Cozia 226, 227; egumen la m-rea Sadova 254; episcop de Buzău 220, 221, 236; fiul lui Constatin Brâncoveanu 52; mitropolit 1732—1738) 266

Ștefan de Drăgușani 264

Ștefan cel Mare 27, 28, 29, 30, 37, 38, 71, 77, 87

Ștefan, domn al Moldovei (1434—1435) 36; singur în domnia doua 46

Ștefan Petriceicu, domn al Moldovei (1672—1674) 48, 257, 258

Ștefan Tomșa, domn al Moldovei 199, 249

Ștefan Vodă (Ștefan VI Rareș) 1551—1552, 198

Șteful ot Merlești 208, postelnic 229

Ștefulescu Alexandru 19 n, 26 n, 39 n, 40 n, 44 n, 45 n, 88 n, 89 n, 93 n

Stein (Cristian Gottfried Daniel) 103 n

Strehaia, m-re 43, 90, 93, 243, 286, 292

Strejești, sat 203

Stepan, logofăt ot Țigănești 208

Știrbei Barbu, domn al Munteniei (1849—1856) 67 n, 69 n, 114, 115, 116

Știucă Mihai ot Cerneți 298, 299

Ștoica 232, căpitan ot Joroci 255; fiul lui Drăghici ot Prăjma 262; vtori logofot 204; vtori logofăt de Tărceni 55, 208, al lui Milco 197; popă 226; postelnic 200, 253; postelnic de Bucov 55, 208; vătaf domnesc 266; vătaf de țigani dela schitul Țigănești 136; mare vistier 204

Stoichița, fost mare paharnic 203; fost mare postelnic 201

Stoian 273,

Stoian Vasilie, hatman și pârcălab al Sucevii 241

Străhăianu Teofan, egumen 46

Strâmba (Strâmbul), m-re 46, 217, 300

Strassburg Paul, ambasatorul regelui Suediei, Gustav Adolf II 98

Stratul 241

Stroe 224, biv vtori dvornic 201

Stroesci, moșie 196

Stroici, postelnic ot Otetelești 227

Sturza (Sturdza) Chiriac, mare jucnicer 47, 251; Constantin, biv vel stolnic 29; vornic 302; Dimitrie, vel vornic 331; Gheorghe, logofăt 116; Grigorie, fiul domnitorului Mihail Sturza 77; Ion, mare vornic 291; Mihail, domn al Moldovei 77, 102, 110; Sandu, vel logofăt 291; Toader 268

Suceava (Soceava) 28, 36, 37, 46; mitropolia din 71; mitropolitul Sucevii 84, 87, 198, 202, 204, 241, 242, 284, 291; pârcălab de 331

Suedezi 14

Suedia 22, 98

Sultana, fata lui Mircea Vodă Ciohănu 55

Sulzer F. J. 100 n

Sulzer Șerban 100, 331

Surdul Constantin 251

Surpatele, m-re 40

Șușăscu Matei, 298

Șuțul, Alex. Nicolae, domn al Moldovei 50, 309, 310; Iancu, vel muhurdar 50, 310; Mihail Costandin, domn în Moldova și Muntenia 305, 311

Șuțul Nicolae 69 n

Svîntești (Svîntești), sat 200, 202

T

Tămburești, sat 200

Tănase (Tănasie) 265, popă 215, 240

Tânganu, sat 119

Tara Ladiană (Leșească) 47
Tara Muntească 55, 276, vezi *Muntinia*.
Tara Românească 26, 28, 29, 31, 33, 36, 38, 61, 62, 81, 98, 105, 113, 130, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 202, 203, 204, 283, 288, 300, 326
Tara Turcească 60, 61, 62, 231, 262, 283, 287, 288, 312
Tara Ungurească 40, 44, 73, 199, 312; cătanele din 282; țigani ce au fugit în 212
Tarasie 238
Tărceni, sat 208
Tareuca, sat 221
Târgoviște 61, 194, 195, 197, 215, 223, 228, 244, 247, 273, 283
Târnova, oraș 283
Târnoveanul Tanasie, logofăt 283
Târșor, sat 232, 255
Tăărani, sat 259
Tăărănuș Matei, paharnic 205, 275, 278; Neagoe (Negoită), vornic 255, 277, 278
Tătari 18, 19, 26, 27, 48, 55
Tatomir, popa 226
Tatomirești 263
Tatu(l), logofăt 88; dela Râmnic 194; sluger 219
Tătulești, sat 255
Tătu, diac 204
Tătu Gavril 56, 90; Ioan, fost mare sluger 54, 308
Tecuci 203
Tei, mahala în București 165
Teocist, egumen la m-rea Neamțului 37
Teodorescu G. Dem., profesor și scriitor 132
Teodosie, vel ban 223, egumen la m-rea Strehaia 43, 90, 243
Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei 17
Tescani, sat 202
Théodore Valerio, pictor, elev al lui Charlet 102
Thomas Polgar 21
Thomasius, istoric 10
Tigănești, cnezi, probabil mai mulți frați 71; m-re 229; sat 208; schit 316
Timișoara (Temesfalva) 298
Tîntea, mare armaș 197
Tiron 241
Tismana 26, 39, 40, 44, 198, 199
Toader 204, 264, fost armaș 274; fețilorul Focșii din Tatomirești 263; logofăt 199, stolnic 90
Toader Turcău 204
Tocilescu Grigore 30 n
Todor, iuzbașe 241
Todora, jupâneasa 234
Todoran, sluger 55; sluger din satul Vlădești 214, 215
Toțana, soția marelui logofăt Racoviță Cehan 52, 250
Toma 271; vel armaș 266; logofătul lui Ștefan cel Mare 29; vel sulgear 216; vameș 55
Toma Luca, biv vel stolnic 92, 297
Topa, fost armaș 257; Ionașco 257
Topa Mihalache 59, 60, 262
Topa (Topovici) Sava 204
Topolog, râu 31
Totivan (Tutoveni), sat 228
Tovădești, sat 205
Trănav, sat 255
Transilvania 23, 44, 47, 73, 81
Trepădus, armaș 55, 216
Trotuș, șoltuzul din 55
Tuderașo 297
Tudor, bogasier 316; jupân ot Târșor 232; logofăt 243; logofăt din Slăvîtești 204; postelnic 232; ot Slăvîtești 252; vornic 218
Tudor Breză, vătaf de țigani lingurari 311
Tudosia 205
Tudosie 41; jupâneasa lui 232; vătaf 259
Tuderasco Jorin 259
Tuducescu Iuliu, însemnare făcută de 266
Tunari, sat 119
Turc, Turci 15, 21, 29, 91, 92

Tuțora, sat 252
Tutova, județ 55
Tutovani, sat 218

■

Udrea, logofăt 215; postelnic din Birci 56; lui Vasilie 235
Udriște, sluger 198; mare vistier 197
Udriște Năsturel, logofăt 57
Uești, sat 232, 233
Ungaria 18, 19, 23, 25, 86, 100, 132
Ungrovlahia 84, arhiepiscop de 244
Ungureanu Ioan, jude de țigani 319
Ungureanu Stanca, jude de țigani domnești rudari 304
Unguri 13, 15, 26
Universul, ziarul 124 n
Uracov Alexandru, chneaz rus 58, 323, 325
Uracov Elenca, chneghina, soția cneazului Alex. Uracov 58, 322, 323, 325, 326
Urdari, sat 238
Uricarul, revista 47 n, 81 n
Urșanu Ma'ache 116
Ursu, biv pitar ot Văsiani 58, 221

▼

Văcăreasca Zinca 116
Văcărescu Barbu, vel vornic 58
Văcărescu Ianache, vel paharnic 56; mărturie 265
Văcărești 52
Vaideei, m-re 225, 227; sat 195
Vaillant J. A., scriitor francez 164
Văjul Ștefan 261
Valachia 32, 67 n, 103
Valachi 98, 99
Vâlcea, județ 197
Valea, m-re 194
Valea Caselor, sat 105
Văleani (Văleni), sat 224
Valério 102 n
Vălnesci (Vulcănești?), sat 254
Vâlsănești, sat 202

Văndători, sat pe rîul Bistrița 46
Vărăți, sat 224
Varlam (Varlaam) 94, 317; egumen la m-rea Căldărușani 232, 234
Vartic, vistiernicel din Bătinești 207, vornic 212
Varvara, eromonah 281
Văsiani, sat 52, 221
Vasilache 221, 225
Vasile (Vasilie) 235, 241; pro-egumen 79, 280; eromonah 281; medelnicer 57; popa, martor 284; postelnic 56; mare vornic 271
Vasile Lupu, domn al Moldovei 90, 91, 218
Vasile Popa, vornic 263
Vaslui 58; isprăvniciea de 79 n, 198
Vălușești 42
Vădenie Bogorodițe, liramul m-rei Snagov 229
Velica, jupâneasa banului Vodă 207, 209, 210
Velicicu, feciorul Neguleasăi, martor 288
Venelin 72 n
Veniamin, mitropolit al Moldovei 331
Veress, Dr. A. 23 n, 47 n
Vernești, sat 221, 225, 262
Verona, pictor 127
 « *Vestitorul Românesc* » 114 n
Vicol, mare căpitan 56, 274
Viena 17, 104
Vilaia 200
Vilara A. 113
Vilekie Haiduki, localitate in Siberia 126
Vintilă, comis 197
Vintilă Vodă 225, m-re 315, 316
Vintilești, sat 195
Vișan, feciorul Neguleasăi, martor 288
Vîțioae 297, la capătul râpii pe 92
Vitoriana, fiica sârdarului Lupu Gheuca 305, 306
Vlăcul Licoiul ot Vernești 262
Vlad 196; popa 229, 284, 288; postelnic din Bârsești 56

Vlad Țepes, domn al Munteniei 72
Vlad Vodă (Vlad III Călugărul) 194;
 Vlad VII Vintilă 46, 196
Vlădescu Mihalache 116
Vlădești, sat 214
Vlădilă, sat 222
Vladislav, fiul jupâniței Stanca Bengăi
 200; Vladislav al IIII, domn al Țării
 Românești (1523) 195
Vlădoianu Ștefan, colonel 116
Vlahuță Aler. 127 passim
Vlaicu 218; fratele armașului Bratu,
 clucer 46, 195, 196; logofăt 196; lo-
 gofăt ot Vlădilă 222
Vlașca 55, județ 262
Vodă, ban al Craiovei 207, 209, 210
Vodîța, m-re 19. 26
Voica 87, 224; soția marelui logofăt
 Radu 195
Voicil, logofăt 55
Voico, logofăt ot Ragul 54, 213,
 215
Voievodului, plaiul 198
Voinea 204
Voinescu Ioan, colonel 116
Vreameș, vătaf 236
Vucina, vel paharnic 223
Vulcan, zeul focului 34

W

Wickenhauser (Dr.) 27 n
Wilhelm Hamm, scriitor german 103
William MacMichael, scriitor englez 100
Wlislocki, Dr. Heinrich von, scriitor
 german 3, 25 n, 165
Wolf Andreas 100

X

Xenopol A. D. 70 n, 78 n, 88 n, 109 n,
 110, passim

Z

Zablocki, colonel polonez cu misiune
 politică în Tara-Românească în 1848,
 114
Zănoaga, sat 199
Zimbru, ziar 116
Zippel 11
Zlătari, biserică în București 34
Zlate 200
Zmadoviceanu Chirița Tancu 116
Zmaranda Zălariu, soția marelui me-
 delnicer Gheorghe Zălariu 49
Znagov (vezi *Snagov*)
Zoița 84
Zubrăști, sat 221

Fig. 1. — Popasul unei șetre de nomazi la marginea satului Vida (Vlașca).
Fotografie făcută în 1936.

Fig. 2. — Sfatul celor « mari ».
Fotografie făcută în 1938, la șatra situată pe gropile dintre cartierul Gherase și Gara de Est (București).

Fig. 3. — Bulibașea ștrei de nomazi situate pe gropile dintre cartierul Gherase și Gara de Est (București).

Fotografie făcută în 1938. www.dacoromanica.ro

Fig. 4. — Țigan nomad căldărar; haina are bumbi și podoabe de argint.
Fotografie făcută la Găești (Dâmbovița) în 1935.

Fig. 5. — Țigan nomad căldărar; haina împodobită cu bucăți de argint.
Fotografie făcută la Găești (Dâmbovița) în 1935.

Fig. 6. — Tigani nomazi: tată și fiu.
Fotografie făcută în 1938, la șatra situată pe gropile dintre cartierul Gherase
și Gara de Est (București).

Fig. 7. — *Tigan Tânăr*.
Fotografie făcută în 1938, la șatra situată pe gropile dintre cartierul Gherase și Gara de Est (București).

Fig. 8. — Șatră de nomazi; în față, Gh. Niculescu, președintele țiganilor din România.
Fotografie făcută în 1938, la șatra situată pe gropile dintre cartierul Gherase și Gara de Est (București).

C U P R I N S U L

	<u>Pag.</u>
Introducere	3
Originea și numele țiganilor	8
Când au venit și răspândirea lor în Europa	17
Țiganii în Principatele românești și categoriile de țigani robi	26
a) domnești	27
b) mănăstirești	36
c) boierești	46
Viața robilor țigani în decursul timpului	66
Valoarea robilor țigani (prețul de vânzare, schimburile)	87
Țiganii români văzuți de călători străini	96 *
Desrobirea	107
a) Imprejurări și factori care au contribuit la desrobire.	108
b) Urmările desrobirei	118
Starea lor actuală	121
Artisticul și pitorescul țiganilor	127
Onomastică și Toponimie	136
Vocabular țigano-român, româno-țigan, numerale	164
Documente (Regeste, doc. in extenso).	194
Bibliografie	332
Cuvinte și formule slave și străine	344
Rezumatul francez	349
Indice	354

F U N D A T I A R E G E L E C A R O L I
S E C T I A I S T O R I C ă
I N T E M E I A T ă D E
M A J E S T A T E A S A R E G E L E C A R O L I I
C O N D U S ă D E
A L. T Z I G A R A - S A M U R C ă S ă Ș I C O N S T. C. G I U R E S C U

I. BIBLIOGRAFIE

Dr. ANDREI VERESS, *Bibliografia română-ungară, vol. III. Românnii în literatura ungară și Ungurii în literatura română. (1839—1878)*, București, 1935, XVIII + 387 p. in 8° Lei 300
 (Vol. I—II au apărut în editura Fundației Regele Ferdinand I).

II. DOCUMENTE

P. P. PANAITESCU, *Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1936, 177 p. in 8° Lei 100
 EMIL VIRTOSU, *Tudor Vladimirescu. Pagini de revoltă*, București, 1936, 80 p. in 8° Lei 45
 GR. NANDRIȘ, *Documente românești în limba slavă din mănăstirile Muntelei Athos. (1372—1658)*, București, 1937, 309 p. in 8° Lei 150
 AUREL V. SAVA, *Documente privitoare la târgul și finutul Lăpușnei*, București, 1937, 326 p. in 8° Lei 160
 Dr. ANDREI VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Tării Românești, vol. IX. (1614—1636)*, București, 1937, XXVI + 409 p. in 8° Lei 400
 (Vol. I—VIII au apărut în editura Fundației Regele Ferdinand I).
 Dr. ANDREI VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Tării Românești, vol. X (1637—1660)*, București, 1938, XVI + 388 p. in 8° Lei 400
 DAMIAN P. BOGDAN, *Acte moldovenești dinainte de Stefan cel Mare*, 77 p. in 8° Lei 50
 P. P. PANAITESCU, *Documentele Tării-Românești I. Documentele interne, 1369—1490* Lei 300

Sub tipar

DAN SIMONESCU, *Condica de obiceiuri vechi și nouă a lui Gheorgachi logofătul*.
 Dr. ANDREI VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Tării Românești, vol. XI (1660—1690)*

III. S T U D I I

P. P. PANAITESCU,	<i>Mihai Viteazul</i> , Bucureşti, 1936, 269 p. in 8º	Lei 150
V. CHRISTESCU,	<i>Apărarea militară a Daciei Traiane</i> , Bucureşti, 1937, 272 p. in 8º	Lei 140
MARCELLE F. LAMBRINO,	<i>Les vases archaïques d'Histria</i> , Bucureşti, 1938, 375 p. in 8º	Lei 250
C. ANDREESCU și C. STOIDE,	<i>Ştefanita Lupu, domn al Moldovei</i> (1659-1661)	Lei 120
GEORGE POTRA,	<i>Contribuţiuni la istoricul Tiganilor din România</i> , Bucureşti, 1939, 354 p. in 8º	Lei 200
G. I. BRĂTIANU,	<i>Une nouvelle histoire de l'Europe au moyen âge</i> , Bucureşti, 1937, 21 p. in 8º	

Sub tipar :

EUG. PAVLESCU, *Istoria breslelor moldoveni*

